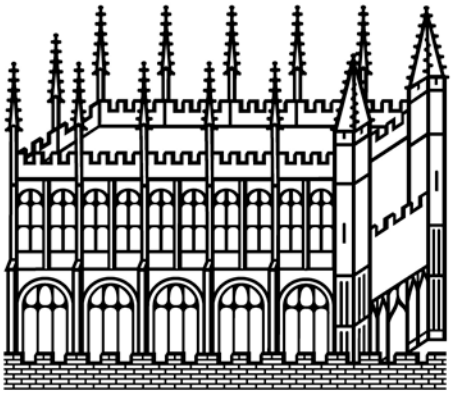

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

دیوان حافظ - مطبوعۂ جدید بہت خوشخط -
شرح دیوان حافظ - باحل معانی و مصطلحات صوفیہ
از تصنیفات مولوی سید محمد صادق علی از جانب مطبع -
دیوان شمس تبریز - مشہور کلام از روشنی طبع ولی مادرزاد
محمد بن ملک داد معروف بہ شمس تبریز -
دیوان حضرت خواجہ قطب الدین بختیار کاکی -
کلام پر تاثیر -
دیوان حضرت احمد جام - ژندہ پیل سرخیل عارفان
دیوان خواجہ معین الدین چشتی - یہ دیوان نایاب
محض عنایت ایزدی سے اس مطبع کو ملا تبرکاً طبع ہوا -
دیوان حضرت غوث الاعظم - پیر دستگیر شیخ محی الدین
عبد القادر گیلانی قدس سرہ -
دیوان مخفی - استاد اہل زبان کا کلام ہے از جلوۂ طبع
مخفی رشتی اور جو ناواقف کلام زیب النسا کہتے ہیں وہ
نادرست ہے تذکردن سے ظاہر ہے -
دیوان غنی - درسی دیوان مصنفہ ملا محمد طاہر غنی
کشمیری -
دیوان مہتاب - از سخنور زیرک فکر منشی مہتاب راے
شری واستوبہ رئیس کڑہ -
دیوان موزون - از خوش فکری عالیجناب راجہ رام نرائن
شری واستوبہ کھرے -
دیوان ناصر علی - شاعر نامور کا کلام -
جوہر عظم - یعنے دیوان مرزا عظیم بیگ ارفی اہل زبان اور
اسکے ساتھ منشی جواہر سنگھ کا کلام ہے جو تلامذۂ مرزا صاحب سے تھے
دیوان کشفی - از جلوۂ خیال بلند مولوی شاہ سلامت اللہ
دیوان ہلالی - کلام اہل زبان -
خیال بخودی - دیوان منشی سیتل سنگھ بنارسی بخود تخلص

دیوان قاسم - کلام سرکردۂ شعراے نامی زبانہ ملا قاسم دیوانہ
دیوان نویدی - فارسی غزلیات مفید یادآوری مبتدیان
رباعیات عمر خیام - مخفی بہ رباعیات مثل دواوین اور
اوستادون کے کلام کے اعلی درجے کی سندی ہین -
اختراع جدید - صنائع شعری مین نادر کلام ہے - از جلوۂ
زور طبع راے گوشن کمار رئیس ضلع مراد آباد -
قصائد مدحیہ نظام نواب نظام الدولہ محمد مروان علی خان
قصائد ہفتخوان - مصنفہ مولوی عبد الاحد -
قصائد پر فوائد - مصنفہ منشی متھن لال بہجت تخلص
قصائد عرفی - مخفی مصنفہ مولانا جمال الدین عرفی شیرازی
قصائد بدر چاچ مخفی مع فرہنگ مصطلحات -
ساقی نامہ ظہوری - مخفی -
قران السعدین - مخفی مصنفہ امیر خسرو دہلوی -

قصص نثر درسی وغیرہ

شبستان عشرت معروف بہ عجیب القصص نادر زمانہ
بعبارت رنگین مانند بہار دانش ہے مصنفہ منشی بخت سنگھ -
نگارستان دانش - لب لباب عیار دانش - کمال عمدہ انتخاب ہے
عیار دانش مصنفہ شیخ ابو الفضل غلامی بن شیخ مبارک -
انوار سہیلی - مخفی اسکے مضامین پر عمل کرنا نادانون کو دانا بناتا
ہے سراپا انسانیت کا جامہ پہناتا ہے مصنفہ ملا حسین واعظ -
مفرح القلوب - گیتگ دمنک کا قصہ ترجمہ ہندی کتاب
ہتیوپدیس -
بہار دانش - کلان واضح خوشخط صاف چھاپہ صحیح مصنفہ منشی
شیخ عنایت اللہ -
ایضاً - خرد "

مجموعۂ نظم نوادر نظم یعنی مجموعہ ہشت مثنوی از کلام اساتذۂ شعرا متقدمین
از مثنوی - در صفت بنگالہ ۲ مثنوی معراج الخیال
از کلام آتجلی ۳ مثنوی قضا و قدر - از طالب آملی ۴ ایضاً
دیگر ایضاً ۵ مثنوی قضا و قدر ۶ مثنوی از [illegible] ایضاً
۷ مثنوی قضا و قدر - ۸ مثنوی در صفت حلم از سلیم

کلیات و دواوین و قصائد

کلیات خزین - یہ مجموعہ نوادر روزگار سے ہی جسمین چند رسائل ہین -

۱ - سوانح عمری حضرت مصنف ۲ - تواریخ سلاطین
۳ - قصائد نعتیہ - ائمہ اطہار علیہم السلام - ۴ دیوان مصنف
۵ - مثنویات صغیرول و حمین انجمن -
۶ مثنویات خرابات - ۷ فرہنگ نامہ -
۸ - تذکرۃ العاشقین - مصنفہ شاعر عدیم النظیر وحید العصر شیخ محمد علی حزین -

کلیات خاقانی - جسمین قصائد عربی فارسی و غزلیات و رباعیات کا پورا ذخیرہ ہی ایسا کلیات اس جامعیت کے ساتھ کمیاب ہی جو اس مطبع مین مصحی ہوکر مع حل معانی اشعار عربی کے دو جلد مین چھپا ہی -

کلیات مرزا بیدل - اس کلیات مین چار کتابین ہین -
۱ - دیوان بیدل - غزلین سب ردیفون کی -
۲ - عناصر بیدل -
۳ - رقعات بیدل -
۴ - نکات بیدل - نتیجہ طبع شاعر نازک خیال مرزا عبد القادر بیدل تخلص -

دیوان بیدل فقط نقل از نسخۂ قلمی محررہ ولایت ایضاً
کلیات سعدی شیرازی جسمین رسائل ذیل ہین -
۱ - دیباچہ کلیات
۲ - کریما - مصحی -
۳ - گلستان "
۴ - بوستان "
۵ - قصائد - عربیہ و فارسیہ و مراثی و ترجیعات -
۶ - طیبات - و بدائع و خواتیم و غزلیات قدیم و مقطعات و صاحبات و مثنویات و قطعات و رباعیات و مفردات و ہزلیات - از نتائج طبع حضرت مصلح الدین سعدی شیرازی -

کلیات نظم غالب میرزا اسد اللہ خان غالب دہلوی

انتخاب کلیات عناصر خسرو - اسمین چار دیوان ہین
۱ - دیوان تحفۃ الصغر صغرسن کا کلام ہی -
۲ - دیوان وسط الحیات - عنفوان شباب کا کلام -
۳ - دیوان غرت الکمال - جو کمال عمر جانفیس مین فرمایا -
۴ - دیوان بقیہ نقیہ - کلام ہنگام پیری -
یہ کلیات ایک انتخاب ہر چار دیوان روشن طبع سخنور صاحب کمال ملقب بہ طوطی ہند امیر خسرو دہلوی ہی -

کلیات جامی - تصنیف ملا عبد الرحمن جامی -

کلیات نظیری نیشاپوری - از خوش فکری ملا نظیری نیشاپوری -

کلیات ظہیر فاریابی - تصنیف صدر الحکما ابو نصر فاریابی

دیوان ظہیر فاریابی - تصنیف "

دیوان صائب کامل - از مرزا محمد علی صائب تبریزی ایضاً - انتخاب دیوان "

دیوان حافظ - مصحی خوشخط از انکشاف لمیع روشن ضمیر باطن ملقب بلسان الغیب حضرت خواجہ شمس الدین حافظ شیرازی -

ریش بابای شما خایۂ غلامان ما بهتر ست و هر دو قسمی ست
از انگور و در فن معما دخلی تمام داشت از وست باسم علی ؛

چشم بکشا ز لف بشکن جان من | بهر تسکین دل بریان من ؛

خاتمۃ الطبع

پس از گهر ریزی قلم بدر مضامین تحمید بدیعی که نسیان را از فیض مکرمت او هفت دریا در جگر است و شمهٔ تجلی انوار ذات و الا صفاتش روشنی شمس و قمر و تنظیم لآلی محمدت مرسلی که بدولت ثنای والایش طبائع اذکیا معادن لعل و گوهر ست و پرتو جمال جهان افروزش باعث نور نظر هر قرد بشه علیه و علی آله و اصحابه وسلم اما بعد بر روشن ضمیران پاکیزه نظر و سخن سنجان باخبر هویدا باد که درین زمان بشاشت اقتران نظم دلپذیر و قصهٔ بی نظیر یعنی داستان عشق زلیخا بر جمال حضرت یوسف نبی خدا مسمی به مثنوی یوسف زلیخا که دست و خامه بطراز مدحش کوتاه ست و آیهٔ نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ اَحْسَنَ الْقَصَصِ گواه انموفق جمیع فکر بلند و نظم دل پسند سند الفصحا ابلغ البلغا شمع افروز بزم تحقیق نور مصباح تدقیق جان بخش قالب سخن زنده کن مضامین حسن غواص محیط سخندانی گنجینهٔ جواهر معانی مطرح تجلیات الٰهی مورد فیض نامتناهی مولانا عبد الرحمن جامی قدس سره السامی که مستغنی از ستایش و توصیف ست و بکمال شهرت منزه از تعریف هر حرف نظم زیبا جمالش را درجهٔ فصاحت سحبانی ست و هر لفظش هم نامه بلاغت حسانی بار پنجم بکمال خوشخطی و روشن سوادی بقلم متوسط قطعه در مطبع نامی منشی نولکشور بمقام لکهنؤ محلهٔ حضرتگنج بماه اکتوبر سنه ۱۸۷۹ع مطابق ماه شوال سنه ۱۲۹۶ هجری بکتابت خوشنویس منشی پیارے لال از کمال بذل انطباع یافته کحل الجواهر دیدهٔ مشتاقان و سرمهٔ چشم نظارگیان گردید از خدای عالم پرور امید ست که مقبول عالمیان گرداند بمنه وکرمه ؛

تمت

ارشد معما

از چشم با اعتبار زاد و بین مسمی و از بکش بعل ترادف مراد او ارفع دادن یعنی و از زلف باعتبار شکستگی لام مستفاد و بهر تسکین دل بریان من بعبارت دیگر بهر تسکین دل بریان از سر زلف بشکن عبارت از سکون میم است و سر زلف بریدن حذف میم از آخر

× × × ×

ولہ

ہر چہ اسباب جمالست رخ خوب ترا ہمہ بر وجہ کمالست کما لا یخفیٰ

ولہ

گاہ در دل سازو گہ در دیدہ جا ہر دو جای تست یا بدر الدجیٰ

ولہ

از میل ملاہی و مناہی توبہ وز نفس مباہی و تباہی توبہ
در توبہ چہ ہست اضافت فعل بخویش زین توبہ کہ میکنم الٰہی توبہ

کذا در تذکرۂ داغستانی و در لطائف نوشتہ کہ روزی مولانا در عین وجد شعری میخواندند

بسکہ در جان و فگار و چشم بیدارم توئی ہر کہ پیدا میشود از دو بیزارم توئی

منکری بگذشت و گفت کہ اگر خر پیدا شود مولانا فرمود بیزارم توئی و روزی کسی بمولانا خانیہ غلامان فرستادہ بود آنوقت تلمیذی گفت کہ مولانا در باغ مارئیس بابا بسیار خوب میشود فرمود کہ از

در اکثر علوم بر صفحهٔ روزگار یادگار ست که عددش پنجاه و
چهار ست موافق عدد اسم وی خلاصه که جناب مولانا را
در فن سخنوری قدری بود که تقریر نگنجد منظومات بسیار دارد
ورای دیوان و مثنویات سبعه تاریخ وفاتش از

میر علی شیر

کاشف سر الٰہی بود بیشک ز سبب — گفت تاریخ وفاتش کاشف سر الٰہ

منه

یا من بدا جمالک فی کل ما بدا — بادا نهاز ارجان مقدس ترا فدا
مینالم از جدائی تو دمبدم چو نے — وین طرفه ترکه از تو نیم یک نفس جدا

وله

اَحِنُّ شوقًا اِلٰی دیارٍ لقیتُ فیها جمالَ سلمیٰ — که میسزاند ازین نوا حی نو مید و صلی بنا نجا
جمال روی تو قبلهٔ جان چرا نه کوی تو دل کعبه — فَاَینَمَا نُوَلِّ یَنبَغِی اِلَیکَ نَسجُدُ وَاَینَمَا اِلَیکَ نَسعیٰ
بناز کفتی فلان کجائی چه پوزلت دحاد رین حدائے — مرضت شوقًا و مت بحبی فکیف اشکو الیک شکوی

معنف ذکر

یوسف زلیخا

سیه کاری مکن چون نامهٔ خویش
بشو از چشم پر خون نامهٔ خویش

ازان صحرا جواد خامه پی کن
وزین سودا سواد نامه طی کن

زبان را گو شمال خامشی ده
که هست از هر چه گوئی خامشی به

تمت

ذکر خیر نامی مولانا عبدالرحمن جامی قدس سره السامی

اصل وی از اصفهان و مولدش بلدهٔ جام چنانکه خود فرموده

مولدم جام و رشحهٔ قلم
جرعهٔ جام شیخ الاسلامیست

زان سبب در جریدهٔ اشعار
بدو معنی تخلصم جامیست

مصنف درم

در عهد خویش مرجع خاص و عام بود بادشاه سلطان حسین در خدمت مولوی کمال عقیدت داشت و نظام الدین علیشیر که مطاع بادشاه بود مطیع او و از معتقدان اوست و در مثنویات خویش ستایش بسیار فرموده تصانیف عالیهٔ او

تخصیص آن جوانمردی کش از دیر
نسب چون نام باشد شیر بر شیر

ز بس در ریشه مردی لیرست
ز مردان جهان نامش دو شیرست

یکی در از در دوران کنندهٔ
یکی سر پنجه با گوران زنندهٔ

بر سم تعمیه ان بردمش نام
که ماند دور ازان اندیشهٔ عام

وگرنه کی توان از فهم و ادراک
بصد حقه نهفت آن گوهر پاک

کند در شعر طبعش موشگافی
وزان مو نوک کلکش شعر بافی

نهد زین شعر مشکین دام دلها
دهد از شعر شیرین کام دلها

دل عشاق ازان یک یاند در بند
لب خوبان ازین یک در شکر خند

بذکرش ختم شد این روشن انفاس
بسان نور منزل ختم بر ناس

بلی دربارگاه آدمیت
جز او کم یافت راه محرمیت

همیشه تا عطای دور عالم
کند طبع لئیمان شاد و خرم

چنان دل با خدای عالمش باد
که ناید از عطای عالمش یاد

سخن را از دعا دادی تمامی
بامرش زبان بکشای حامی

سیه کاری مکن چو
ازان صحرا جو
زبان آگوشت
تا
ذکر خیر نا
اصل و
مولد
زان
در عم
نخ
کل

هران حرفی که در وی چشمه ایست — ز معنی موج زن یک چشمه سارست
بهر سو جدول از هر چشمه سارے — پر از آب لطافت جویبارے
خوش آن بن هر که بخت سازگارش — نشاند بر لب آن جویبارش
نظر در آبش از دل غم بشوید — غبار از خاطر درهم بشوید
ز جانش سر زند سرو وفائے — ز جیب آرے و بر دون دست دعائے
ز موج بحر الطاف الهے — کند این تشنه لب را قطره خواهے
چو آرد تازه گلهارا در آغوش — نگردد با غبان بروی فراموش
قلم نساجی این خنبس فاخر — رساند آخر سالی با آخر
که باشد بعد ازان سال مجدد — نهم سال از نهم عشر از نهم صد
گرفتم بیت بتیش را شماره — هزار آمد ولیکن چار باره
خداوندا بمردان ره عشق — نهاده بار در منزلگه عشق
که باد این نو عروس حجله غیب — تهی دامان جیب از وصله عیب
مبارک بر شه و ارکان دولت — غضنفر هیبتان و شیر صولت

سال نظم این کتاب و مدت آن در مصراع اول بیت ثانی در اواخر اول سلطنت پادشاه وقت مذکور است

سال نظم این کتاب بعدد ابجد در مصراع اول بیت ثانی در اواخر اول سلطنت پادشاه وقت مذکور است

تمام شد

بعد از تحریر این کتاب بعدد ابجد در مصراع اول بیت ثانی در اواخر اول سلطنت پادشاه وقت مذکور است

سال نظم

نه از دست قلمزن[۵] تار کش پست — نه کز لک را برد در سر زنش دست
دوات آن طبله مشک ختائی — بامداد قلم در مشک سائی
دهان طبله را زد مهری ارموم — که به باشد دهان طبله مختوم
ورقها از پریشانی رهیدند — بدامن پای جمعیت کشیدند
بسان گل دو صد گیست و یک پوست — که تا کی گیرد از ایشان فلک پوست
چو گل هر دم رواج تازه شان باد — ز پیوند بقا شیرازه شان باد
کتابی بین بکلک صدق مرقوم — بنام عاشق و معشوق موسوم[۱۲]
زنامش طوطی آسایم شکرخا — چو بردم نام یوسف[۱۳] باز لیخا
بنام ایزد چه خرم نوبهاریست — کز و باغ ارم را خار خاریست[۱۴]
بود هر داستان زو بوستانی — بهر بستان ز گلروئی نشانی
هزاران تازه گل در وی شگفته[۱۵] — دو صد نرگس بخواب ناز خفته
چمنهای[۱۶] معانی شاخ در شاخ — عبارتش نوا سنجان گستاخ
خط مشکین[۱۷] او بر الواح کافور — چو دریای دم رختان سایه ونور

[۵] قلمزن کنایه از کاتب است و تار کش یعنی خط سیاه این کتاب که کاغذ سپید را خط سیاه کرده است
[۱۲] معنف موسوم محمد الکاتب
[۱۳] چو بردم نام یوسف
[۱۴] کز و باغ ارم را خار خاریست
[۱۵] هزاران تازه گل در وی شگفته
[۱۶] چمنهای
[۱۷] خط مشکین

چنان دل را کہ شرحش با تو گفتم | بوصفش گوہر اسرار سفتم
بجز از پہلوِ پیر مکمل | کہ این باشد بدست آوردن دل

خاتمہ در شکر اتمام و تاریخ اختتام و دعای بعضی کرام ابقاہم اللہ تعالے

بحمد اللہ کہ بر رغمِ زمانہ | بپایان[۱] آمد این دلکش فسانہ
دلم کز نظم سنجے در عنا[۲] بود | ز فکر قافیہ در تنگنا بود
بیفگند[۳] از کف فکرت ترازو | نشست از نظم سنجی سست بازو
ز دیوار فراغت یافت پشتی | براہِ نرمی افتاد از درشتی
سرم برداشت از زانو گرانی | سبک شد خاطر از بار نہانی
قلم آن[۴] فارس مرکب انامل | کہ کردی از حبش در روم منزل
بروم از مقدمش ماندی اثرہا | بحاضر دادی از غائب خبرہا
پی راحت ز مرکب شد پیادہ | دراز افتاد بی مہد و وسادہ

---

۱ نسخہ بپایان آمد این دلکش فسانہ
۲ نسخہ ز فکر قافیہ در تنگنا بود
۳ نسخہ بیفگند از کف فکرت ترازو
۴ نسخہ قلم آن فارس مرکب انامل

خلاصی جستن ست از دو عالم — زتحریر سطور و نظم اشعار
نظامی کو و نظم دلکشایش — تکلفهای طبع نکته زایش
درون پرده اکنون جای کرده — وز و مانده همه بیرون پرده
نیابد بهره تا در پرده باشد — جز آن سری که با خود برده باشد
ندارد آن سر الا من اتی الله — بقلب سالم ما سوی الله
ولی کرده ازین پیغوله تنگ — سوی فسحت سرای قدس آهنگ
ازین دام گرفتاران رمیده — بزیر دامن عرش آرمیده
درون از نقش کثرت پاک شسته — ز کثرت سر وحدت باز جسته
بپهلو می دواین دل را نیابی — چه باشد گر ز خود پهلو تابی
نهی پهلو بمرد کاردانی — میان کاردانان پهلوانی
چه خوش گفت آن دل پر گنج عرفان — که باشد روزه داری صرفه نان
همی آید نماز از هر زبان پیر — که باشد شیوه او عجز و تقصیر
ولی گر مردی آن نه هی ست آن — که پیش کاردانان این بود کار

جوانی تیرگی برداز دیارت — منور شد ز پیری روزگارت
سر آمد ظلمت کوری و دوری — برآمد تیر الشیب نوری
ازان ظلمت ندیدی هیچ کامی — بزن در پر تو این نور گامی
بود زین گام ره آری بجائی — کز انجا بشنوی بوی وفائی
چه رنگ آخر ترا از مو سفیدی — چو ند هد مو سفیدی رو سفیدی
بدل گر نیست زنگ آن رنگ حجابی — مکن همچون سیه کاران خضابی
ز پیری بر سرت برف شگرف ست — وزان غم گریه تو آب برف ست
دران گریان براه عذر خواهی — باب برف شو از دل سیاهی
سیاهی گر ندانی شستن از دل — ندانم زین سیه کاری چه حاصل
قلم افگن که دستت رعشه دار ست — ورق بر در که فکرت هرزه کار ست
چراغ فکر را تابی نماند ست — ریاض شعر را آبی نماند ست
نه بینم از چنان فرخنده باغی — ترا در دست جز پای کلاغی
بدین پایه طاؤسان چه پوئی — خلاص از حبس مجموسان چه پوئی

کنایه از طاؤس مجموسان کنایه از اهل دنیا ۱۲

سر آمد ۱ ای آخر آمد
ظلمت کوری و دوری ۲ کنایه از جوانی
تیر الشیب نوری ۳ سفیدی موی
ظلمت ۴ کنایه از جوانی
نور گامی ۵ کنایه از پیری
آخر ۶ ای آخر آمد
آن رنگ ۷ کنایه از جوانی
برف شگرف ۸ کنایه از پیری
آب برف ۹ کنایه از اشک
سیاهی ۱۰ کنایه از گناه
ورق بر در ۱۱ کنایه از توبه
زنگ ۱۲ کنایه از گناه

زبان بکشای در مدح زبونان — بکش از بهر یک نان ننگ دونان
سر ارکان ملک را زن بپشت پائی — قوی دستان گیتی را قفائی
نظر کن در فصول چارگانه — که میگردد بران دور زمانه
ببین بکسیان بهار پاروامسال — خزان هر دو را بنگر بیک حال
میان هر دو تا بستان دی نیز — بدین منوال ممکن نیست تمییز
نمیدانم درین شکل مدوّر — چرا شادی بدین وضع مکرر
مکرر گرچه سحر آمیز باشد — طبیعت را ملال انگیز باشد
زیان بگذار و فکر سود خود کن — ز هستی رو دمی زنا بود خود کن
درون از شغل مشغولان بپرداز — دل از مشغولی غولان بپرداز
فسون عشق در دور ان میاموز — چراغ از بهر شب کوران میفروز
همیدار از گزاف انفاس را پاس — که شرط رهروی آمد پاس انفاس
نفس کز روی آگاهی نیاید — مزید عمر آگاهان نشاید
چراغ زندگانی را بود تف — دماغ عقل را دود تاسف

ای مدح منقطع ... کن
... کن برای یکزمان
... فرمنده ... یکان
... پشت پازدن ...
... ازترکی دادن ...
... وقف زدن ...
... کردن ...
... پایمال ...
... سال حال ...
... گرو نبند ...
... فسون ...
... وغلط ...
... میباشد ...
... معلق ...

نباشد این مثل پوشیده بر کس — که گردد خانه کس حرمنی بود بس
چو دریای قدم جنبش نماید — زبانگ غوک بیسامان چه زاید
همان به کاندرین دیر مجازی — کند فضل خدایت چاره سازی

در مخاطبت نفس و ترقی دادن وی از حضیض خویشتن داری بذروهٔ بلند همتی

بکار نخستگان ور آرجامی — مکن زین بیشتر در کار خامی
چه باشد نخستگی آزادهٔ بودن — بخاک نیستی افتاده بودن
نه بینی زیر این زنگارگون کاخ — که از خامیست میوه بر سر شاخ
بیفتد چون کند در نخستگی رو — نخورده سنگ طفلان جفا جو
زخوان نخته کاران توشه گیر — زسنگ اندر از خامان گوشه گیر
طمع را از قناعت بیخ برکن — طلب را از توکل شاخ بشکن
بشهرستان همت ساز خانه — بعزلت گاه عنقا آشیانه

زنخوت پاک کن اندیشهٔ خویش — تواضع کن بهر کس پیشهٔ خویش
چو خوشهٔ خویش را از سرکشی پاس — ندارد سر نهد از ضربت داس
چو خود را دانه بر خاک افگند خوار — ز خاکش مرغ بردارد بمنقار
طلب مسکین بصدر ارجمندے — ز تعظیم فرودان سر بلندے
عدو را بین که چون از بخت فیروز — شد از تقدیم صفر افزونے اندوز
مکن وعده اگر کردی وفا کن — طریق بیوفائی را رها کن +
ازان حضرت که فیاض وجود است — خطاب جملهٔ اوفوا بالعقود است
چو نادانان نه در بند پدر باش — پدر بگذار و فرزند هنر باش
چو دود از روشنی نبود نشانمند — چه حاصل ز انکه آتش راست فرزند
مکن یادش مگر در خلوت خاص — که سازی شادش از تکبیر و اخلاص
چو پندی بشنوی از پند فرمائے — چو دانا بایدش در جان کنی جائے
نه چون نادان ز یک گوشش درائے — ز دیگر گوش بیرونش گذارے
نروید بیدر رنگے دانه از خاک — نیابد قطره قدر گوهر پاک

راجع بسوی پدر و از پدر بپسر و از انجا بسوی مادر و از مادر بپسر و از پسر

زدیده خواب راحت دور کردن | به از همخواب بگے با حور کردن
بگلخن[۱] پشت بر خاکستر گرم | به از پهلوی زن بر بستر نرم
اگر ترسی[۲] که ناگه نفس خودکام | بمیلان خطا کاری نهد گام
ززن کردن بنه بندیش بر پاے | که نتواند دگر جنبیدن از جاے
بدین نیت در هر زن که کوبی | صلاح نفس جو اول نه خوبی
زنی کش سر خروئی از عفافست | همین گلگونهٔ رویش کفافست[۳]
دران حلّه جمال حور دارد | که از نامحرمان مستور دارد
بود قرب سلاطین آتش تیز | ازان آتش بسان دود بگریز
چو آتش برفروزد مشعل نور | ازان میگیر بهره لیک ازدور
ازان ترسم که چون نزدیک رانے | زنور زندگی تاریک مانی
منه پا منصبے را در میانه | که عزل و نصب را گردی نشانه
ز آسودن دران مسند بپرهیز | که گیرد دیگری دستت که برخیز
ز منصب روی در بی منصبی نه | که از هر منصبے بے منصبے به

[۱] ای در آن گلخن بجاے خاکستر گرم
[۲] خفتن بستر گرم است از همه
[۳] صحبت بودن بازن بسیار است این شعار است
بعضی نسخه ها بجاے این بیت دارند
بجوی مسند فقر کرامت | غلام شهوت جاه و اجابت
یعنی کفاف بالفتح بمعنی کفایت ساند

گهی ریزند از دریای اشعار بجیب عقل گوهرهای اسرار
بهر یک زین مقاصد چیدن نهی گوش مکن از مقصد اصلی فراموش
گرت نبود بکلی سوی آن روی مکن باری ازو خالی تگ و پوی
برآر از دل چو بکشائی لب خویش نخست از خیر و شر آن بیندیش
چو آید از قفس مرغی بپرواز دگر شمشکل بود آوردنش باز
درونت تیره از میل خلاف است زبان بکشای در شرح معارف
معارف گرچه مو باریک باشد چه حاصل زان چو دل تاریک باشد
مکن با صوفیان خام یاری که باشد کارخامان خامکاری
طریق پخته کاری راندانند بخامی میوه از باغت فشانند
ز اصل خویش آن میوه بریده بماند تا قیامت نارسیده
منه دستت تهی از سیم و از زر بجز در دست پیر مهربرور
چو در دستش نهی دست ارادت بدست آید ترا گنج سعادت
چو عیسی گر توانی خفت بی خفت مده نقد تجرد را ز کف مفت

معنی ابیات علی ما استدل علیه الاسلام باقی مهر مهربان متاهل بود نه ۱۲

ای الفاظ کتب اشعار و نظم ۱۲
مقصد اصلی ای دلدوزی در خدا تعالی کربلا نور شد ۱۲ ش
زخرف با ضم

ز دانایان بود این نکته مشهور — که دانش در کتب دانا ست در گور
انیس کنج تنهائی کتابست — فروغ صبح دانائی کتابست
بود بی مزد و منت اوستادے — ز دانش بخشدت هر دم گشادے
ندیمی مغز داری پوست پوشے — بسر کار دانائی خموشے
درونش همچو غنچه از ورق پر — بقیمت هر ورق زان یک طبق در
عماری کرده از رنگین ادیمت — دو صد گل پیرهن در وی مقیمت
همه مشکین عذاران توی بر توی — ز بس رقت نهاده روی بر روی
ز یکرنگی همه هم روی و هم پشت — کی ایشان را نهد کس بر لب انگشت
بتقریر لطائف لب کشایند — هزاران گوهر معنی نمایند
گهی اسرار قرآن باز گویند — گه از قول پیمبر راز گویند
گهی ماشند چون صافی درونان — بانوار حقائق رهنمونان
گهی آرند در طی عبارات — بحکمتهای یونانی اشارات
گهی از رفتگان تاریخ خوانند — گه از آینده اخبارت رسانند

کتبه ۱۲ سطر از کتب تواریخ و نجوم ۱۲
اوراق

برای دوستان جان را فدا کن ۵ ولیکن دوست از دشمن جدا کن

که باشد دوست آن یار خدائی دلش روشن ز نور آشنائی

کشد بار تو چون باشی گرانبار کند کار تو چون گردی زیانکار

بنا خوش کارها گیرد خوشت دست کند زاب نصیحت آتشت پست

ز آلایش چو گردد دستگیرت برارد پاک چون مو از خمیرت

بکار نیک گردد یاور تو بکوی نیکنامی رهبر تو

چنین یاری کریابی خاک او شو اسیر حلقهٔ فتراک او شو

وگر نه روی در دیوار خود باش ببرز اغیار و یار غار خود باش

ز غمهای زمانه شاد بنشین زاندوه جهان آزاد بنشین

فراوان[۵] شغلها را اندکی کن زعالم روی شغل اندیکی کن

اگر باشد[۵] شب تاریک و گر روز بهر وقتی که باشد دل دهد دوز

وگر[۵] یابد ترا این دولت از دست نشاید عار بیکاری بجو دست

بکن زین کارخانه در کتب روی خیال خویش ساده با کتب گوی

۵ وز فراوان آرزوهای نفسانی کن ای عالم کن بجای از مشغول بودن بکثرت اسباب انقطاع کرده از جمع عالم قدیم و بروی ع بکثرت دوره لاشریک له کن تا ز انتشار خاطر ۵ وگر یابد ترا این دولت از دست نشاید عار بیکاری بجو دست

چو اخلاص آوری پیشش آگاه — که باشد صد خطر ز اخلاص در راه

بخوشن پوشی و خوشخواری مکن خو — بتاب از راحت پشت و شکم رو

غرض از جامه دفع حر و برد است — ندارد میل زینت هر که مرد است

چو افتد بر خشن پوشی قرارت — بود زافات چون قنفذ حصارت

چو رو به گر شوی از نرم شادان — کشندت پوست از سر سگ نهادان

بشیرینی مکن همچون مگس جهد — که آخر بند بر پایت نهد شهد

بتلخی شاد زی زین بحر خونخوار — که تا گنج گهر گردی صدف وار

ز خوان هر کسی کالائی انگشت — بآزاردی انگشتان مکن مشت

نمک را چون کنی در خورد خود صرف — نمکدان را منه انگشت بر حرف

باحسان بر احبا دست بگشای — منه در تنگنای مدخلی پای

مده شان قرض و مستان نیم جیم — فَاِنَّ نَقرَضَ یَقرَاضُ المَحَبَّه

بخشش باش از ایشان باز بردار — مساز از وام داری شان گرانبار

چنان خرج لیک در بخشش گری گام — که بر گردن نیاید بارت از وام

ز من کشتی که کار آید نیاید — گلی کافزون ز خار آید نیاید
چه سود اکنون که کار از دست رفتست — ز مام اختیار از دست رفتست
تو جهدی کن که در کف مایه داری — بفرق از چتر دولت سایه داری
بکن کاری که سودی دارد آخر — ببر باران جودی بارد آخر
نخست از کسب دانش بهره ور شو — ز جهل آباد نادانی بدر شو
بود معلوم هر آزاد و بنده — که نادان مرده و دانا ست زنده
کسی کو دعوی فرزانگی کرد — کجا با مردگان همخانگی کرد
ولیکن پا بدانش نه درین راه — که علم آمد فراوان عمر کوتاه
چو کسب علم کردی در عمل کوش — که علم بی عمل هرگز نبوشد
چه حاصل ز انکه دانی کیمیا را — مس خود را نکردی زر سارا
ز توفیق عمل چون خلعت خاص — رسد نزا معطر کن باخلاص
عمل کز معنی اخلاص عاریست — نبزد نیچه کاران خام کاریست
ز کار خام کس سودی ندارد — چو حلوا خام باشد علت آرد

نیاید در دلت هرگز که گاهی | کنی در حال این عالم نگاهی
ادیم خاک کفش پافشارست | در و صد گونه سختی ریگزارست
بران کین کفش را از پا فشانی | وگرنه خسته پا در ره بمانی
برافگن پردهٔ افلاک از پیش | مباش از بی پردگی محروم ازین پیش
برون از پرده نامحدود نورست | کزان هر لمعه خورشید سترورست
دران لمعه ز هر امید گم شو | بسان ذره در خورشید گم شو
چو گم گشتی در و یابی رهائی | ز درد فرقت و داغ جدائی

پند دادن و پند نهادن مر فرزند را جمند را که در کسب کمالات مستعد باشد

تو لاک الله ای فرزانه فرزند | نگهدارت تو باد از بد خداوند
ز هر پندت دهد آن بهره مندی | که وقت حاجت آنرا کار بندی
مرا هفتاد شد سال و ترا هفت | ترا اقبال می آید مرا رفت
پریشانم ز عمر رفتهٔ خویش | ملول از سال و ماه و هفتهٔ خویش

تو بینی ہر شکستے راز جائے
بہر جا پیش گیری ماجرائے

بہر چہ از تن شود کم باز جانست
باسباب جہان افتد گمانست

ز طبعت ہر گز این معنی نزاد ست
کہ آنرا می برد آنکس کہ دادست

جہان آکردہ بر خویشتن تنگ
ندارد رجہانِ دیگر آہنگ

نہ واقف کہ دیگر عالمی ہست
کز انجا خاست گر بیش و کمی ہست

ازان ترسم کہ چون مرگ آید پیش
نیارد کند از عالم دل خویش

دل و جان پر از صد گونہ وسواس
روی[1] بیرون ز عالم ناکس آس

شود چرخت ز جام مرگ ساقے
ہنوزت میل این ویرانہ باقے

شنید ستم[2] کہ جالینوس کز دل
نزد نوریش سرور عالم گل

چنین گفتست چون جانش رسیدہ
بلب کاے شکے پیش دو دیدہ

ز فرج[3] استرم یک فرجہ بودے
کہ عالم زان پس از مرگم نمودے

کشاد دل نبودش چون بمیرد
فرج را فرجہ جست از فرج استر

رہی بگشا دریں کاخ دل افروز
کہ نز ہنگاہ فردا بینی امروز

مراد انعالم عالم
ناسوت است و
دنیای دون و نا کس
بمرگان تازی و پرنیان و
افگندہ و سرنگون و
ناکس ارالناس رفتن
کنایت از سرنگون رفتن
۵۲ این حکایت

شکایت فلک کج رفتار

بطرائق تخییل آوردہ

ای شنیدستم الخ

سر کہ جالینوس نیست

آنرا دیگر کہ کاسہ

پیش آرد چشم

یعنی مون از فرج

استر

درآوردا ز درستی پا بسنگت
بمیدان وائی ساخت لنگت

عصا گیری بکف گاه روائے
که لنگے را بهواری نمائے

چو صرصر تازه شاخی ازبن کند
بچوب خشک نتوان کرد پیوند

بزورت پنجهٔ طاقت زبون کرد
ز دستت نقد گیرائی برون کرد

بری دستی سوی هر کار پیوست
ولی کاریت بری ناید از دست

چو رفت از دست بیرون زور پنجه
مکن خود را بزور پنجه رنجه

ز چشمت برد نقد روشنائی
تو از بی بینیش سرمه چه سائے

چو در بینش ترا نیست سیرت
مکش سرمه بجز چشم بصیرت

ز چشمانت درکوری و تنگے
چه سازی چاره از چشم فرنگی

ز سیمین سین که میمت را حلے بود
چو لب عقد شمارش لام و بی بود

دران عقدت چنان کسری فتاده
که کس را نیست زان کسری زیاده

ز نادانی گهه نطق و خموشی
کنی آن راز لبها پرده پوشی

بدین آئین ز بس سختی و سستے
فتاده صد شکستت در درستے

چنار آرد دستبرد بردیدے ۱۲ ببانگ آوازهٔ سر ما شنیدے
نکردی دست خود را تا به اکنون زبیم از آستین شاخ بیرون
بهار انست عالم را خزان آن ازینست آن غم افزاتر ازان این
درین غمخانه بیغم چون رسد کس زگریه دیده بی نم چون رسد کس
بگیتی در نشان خرمی نیست وگر باشد نصیب آدمی نیست
نباشد سر پر از ناز جیبے نصیب آدمی جز بی نصیبے
دل از اندیشهٔ شادی تهی کن دماغ از فکر آزادی تهی کن
بداغ نامرادی شاد می باش بغل بندگی آزاد می باش
زهر چیزی که افتد دلپسندت کند خاطر بمهر خویش بندت
بصد حسرت بریدن خواهی آخر غم هجرش کشیدن خواهی آخر
گشاد دستی و از پا بند بگسل وزین بیجا صلان پیوند بگسل
وگر تو نگسلی آنکس که بستست پی بگستنش بگشاده دستست
تو غافل خفتهٔ او ایستاده یکایک میستاند انچه داده

۱۲ در بیت اگر دارد بمعنی نرد ساز
۱۲ بیجا صلان کنایت از بیوفایان
۱۲ دنیا که هر آنچه دارد میدهد و میستاند عکس کنایت
۱۲ شکایت فلک کنایت از تغیر احوال
۱۲ طوق گردن
۱۲ ای خاطر تو بمهر خویش بند
۱۲ اشارت بحضرت حق سبحانه و تعالی

مطوق[۱] فاخته گردن بخسبر — کزین چنبر کسی ناردبرون سر

جهان را دیدی و فصل بهارش — بیاو از خزان گیر اعتبارش

ببین دم سردی باد خزان را — ببین رخ زردی برگ[۲] زران را

دم آن سرد از درد فراقست — که یار از یار و جفت از جفت طاقست

رخ آن زرد از اندوه دوریست — که دوری بعد نزدیکی ضروریست

برفته آب و رنگ از شاهد باغ — سیه پوش آمده در ماتمش زاغ

نموده عور[۳] هر شاخی سیاغی — دم طاؤس را پای کلاغی

ز سر چادر فتاده نسترن را — ز خیمه رفت پوشش نارون را

انار ان تاج تارک نارین را — که می بخشد نوی باغ کهن را

درونش را چو وقت خنده بینی — بصد پرکاله خون آگنده بینی

به آن خوبان بستان را شبیه[۴] — ز رعنائی معصفر کرد جامه

نشسته بر رخ زردش غبارست — همانا مانده دور از روی یارست

ز رو سختی یخ در آب منهل — شده باد از زره سازی معطل

---

۱ مطوق فاخته گردن بخسبر — کزین چنبر کسی ناردبرون سر

۲ جهان را دیدی و فصل بهارش — بیاو از خزان گیر اعتبارش

۳ ببین دم سردی باد خزان را — ببین رخ زردی برگ زران را

۴ دم آن سرد از درد فراقست — که یار از یار و جفت از جفت طاقست

۵ رخ آن زرد از اندوه دوریست — که دوری بعد نزدیکی ضروریست

۶ برفته آب و رنگ از شاهد باغ — سیه پوش آمده در ماتمش زاغ

۷ نموده عور هر شاخی سیاغی — دم طاؤس را پای کلاغی

۸ ز سر چادر فتاده نسترن را — ز خیمه رفت پوشش نارون را

۹ انار ان تاج تارک نارین را — که می بخشد نوی باغ کهن را

۱۰ درونش را چو وقت خنده بینی — بصد پرکاله خون آگنده بینی

۱۱ به آن خوبان بستان را شبیه — ز رعنائی معصفر کرد جامه

۱۲ نشسته بر رخ زردش غبارست — همانا مانده دور از روی یارست

۱۳ ز رو سختی یخ در آب منهل — شده باد از زره سازی معطل

بمهرش دل کسی چون صبح کم بست — که در خون چون شفق هر شام ننشست
ز سورش[1] کس دمی بی غم نیفتاد — کز ان در عمرها ماتم نیفتاد
به بستان پای نه فصل بهاران — تماشا کن بگرد جویباران
چرا کرد ست غنچه پیرهن چاک — بخواری سبزه چون افتاد بر خاک
چرا در[2] اغه گل پاره پاره ست — دهان پر شعله و دل پر شراره ست
که افگنده ز پا سرو روان را — که کرده غرق در خون ارغوان را
چرا سنبل پریشانست و درهم — چرا پر چشم نرگس از اشک شبنم
بنفشه در کبودی سوگوار ست[3] — بخون آغشته لاله داغدار ست
صنوبر با دل گشته ز صد[4] شاخ — تنی از تیغ خورسوراخ سوراخ
ز گل پر داغ پشت و روی گلبن — سمن در کند رخ تیز ناخن
درختان از صبا در رقص اندوه — غم جانکاه مرغان کوه در کوه
بود کو کو زنان قمری ز هر سو[5] — که یعنی در جهان آسودگی کو
هزاران[6] با هزاران نغمه درد — که خوش آن کو غم این باغ کم خورد

[1] سور با ضم نوشی و شادی و ضد غم
[2] در اول و تشدید ثانی یعنی پیراهن
[3] سوگوار با ضم نام گلی
[4] صد نام درختی
[5] کو کو نام مرغی
[6] هزار نام مرغی

هزارش داغ هست و مرهمی نه — وزین بی مرهمی هیچش غمی نه
بود پیدا درین شبهای دیجور — هزاران وزن اندر عالم نور
چه حاصل ان چو نوری در نیفتد — بخاطرها سروری در نیفتد
چو شیران وزد و رست از دو رنگی — ولی شبها کند با ما پلنگی
بجز آزار ما ازوی چه رنگست — که با ما روز شیر و شب پلنگست
سر و کار عیش تنگ خود بنالم — که با شیر و پلنگ اندر جوالم
ترا با هر که رود آشنائیست — قرار کارت آخر بر جدائیست
بسی گرد دشت نمود آن سبز طارم — بسی تا بش مه و خورشید انجم
که تا با هم طبائع رام گشتند — شکار مرغ جان را دام گشتند
هنوز این مرغ نافرخ سرانجام — نچیده دانه کامی ازین دام
طبائع بگسلند از یکدگر چند — کند هر یک باصل خویش پیوند
بماند مرغ دور از آشیانه — دل پرخون ز فقد آب و دانه
ببین دور سپهر و مهر گردش — که هیچ از گین گذاری نیست شیرش

۵۱ که عشق آنجا که باشد گرم بازار — ندارد هیچ با آسودگی کار

کفن بر عاشق از وی چاک باشد — اگر خود خفته زیر خاک باشد

خوش آن عاشق که در هجران چنین مرد — بخلوتگاه جانان جان چنین برد

نگوید کس که مردی در کفن رفت — بدین مردانگی کان شیرزن رفت

نخست از غیر جانان دیده بر کند — وزان پس نقد جان در خاک افگند

هزاران فیض بر جان و تنش باد — بجانان دیده جان و شنش باد

در شکایت فلک که آزدها وار گرد عالم حلقه کرده و همه را بدایره تصرف خود در آورده بر یکی زخم زند و بر دیگری زهر افگند

فلک هم خویشتن همچون آزدهاست — پی آزار ما زور آزماست

گر فتاریم در پیچ و خم او — رمیدن چون توانیم از دم او

نه بینی کس که زور خمی نخورده — نه صد کس را یکی زخمی نکرده

ز ظلمتش نیست یکدل سالم نخست — کدامین سینه کان ظالم نخست

بهر اختر که زور و شن چراغیست — نهاده بر دلی داغیست

بسان غنچه کز شاخ سمن رست — بروکردند رنگاری کفن چست
زگرد و قتلش رخ پاک کردند — بجنب یوسفش در خاک کردند
ندیده هرگز این دولت کسی از مرگ — که یابد صحبت جانان پس از مرگ

حکایت

ولی انهای این شیرین حکایت — که دارد از کهن پیران روایت
چنین گویند که باهر جانب از نیل — که جسم پاک یوسف یافت تحویل
بدیگر جانبش قحط و وبا خاست — بجای نعمت انواع بلا خاست
برین آخر قرار کار دادند — که در تابوتی از سنگش نهادند
تگاف سنگ قیر اندای کردند — میان قعر نیلش جای کردند
ببین حیله که چرخ بیوفا کرد — که بعد از مرگش از یوسف جدا کرد
نمیدانم که با ایشان چه کین داشت — که زیر خاک شان آسوده ننگذاشت
یکی شد غرق بحر آشنائی — یکی لب تشنه در بر جدائی
چه خوش گفت آن قدم فرسوده عشق — زهر سود و زیان آسوده عشق

چو درد حسرتش از حد برون شد
برسم خاک بوسی سرنگون شد

بچشمان خود انگشتان دراورد
دو نرگس از نرگسدان برآورد

بخاک وی فگند از کاسه سر
که نرگس کاشتن در خاک خوشتر

چو باشد از گل رویت جدا چشم
چه کار آید درین بستان نرگس چشم

بود رسم مصیبت بین مهبوت
سیه بادام افشاندن تبابوت

چو آن مسکین ز تابوتش جدا ماند
دو بادام سیه بر خاکش افشاند

بخاکش روی خون آلوده بنهاد
بمسکینی زمین بوسید و جان داد

خوش آن عاشق که چون جانش برآید
ببوی وصل جانانش برآید

حریفان حال او را چون بدیدند
فغان و ناله از دل برکشیدند

هران نوحه که بهر یوسف او کرد
همین کردند بروی باد و صد درد

همی کردند نوحه نوحه گر را
بسان نوحه گر آن سیمبر را

چو ساز نوحه را آهنگ سستیست
برآوردند بهر شستنش دست

بشستندش ز دیده اشکباران
چو برگ گل ز باران بهاران

---

۱ ای غسل داد ند زلیخا را گریه کنان ۱۲

۲ و دگر بار نقاش زلیخا ۱۲

۳ و اشارت بزلیخا فاصل گردند ۱۲

۴ یعنی بوی وصل جانانش برآید ۱۲

۵ مهبوت بر وزن مفعول یعنی متحیر ۱۲

۱ لفظ حد بمعنی اندازه و شیب قعر راجع بسوی زلیخا و فاعل شد اول در باشد و فاعل شدنای زلیخا ۱۲ یعنی افگند زلیخا هر دو چشم خود را از کاسه سر

۲ بافتن یوسف و هلاک شدن زلیخا وفات حضرت یوسف علیه السلام

بگفت این و عماریدار را خواست — برای خود عماری را بیاراست

بیک جنبش ازان اندوه خانه — برجلتگاه یوسف شد روانه

ندید آنجا نشان از گوهر پاک — بجز خرپشته از خاک نمناک

بران خرپشته آن خورشید پایه — بخاک انداخت خود را همچو سایه

برخسار چو زر در زر گرفتش — زلعل اشک در گوهر گرفتش

گهی قرقش همی بوسید و گه پای — فغان میزد ز دل کای وای من وای

فرو رفته تو همچون آب در خاک — برون ماندهٔ من چون خار و خاشاک

تو زیر گل چو بیخ گل نهفته — ببالا من چو شاخ گل شگفته

تو زیر خاک منزل کرده چون گنج — بروی خاک من ابر گهربنج

خیالت موج خون بر خاک من زد — فراقت شعله در خاشاک من زد

زدی آتش بخاشاک وجودم — ازان پیچان و در چرخ دودم

بدو دم من کسی نکشاد دیده — که نی از دیدگان آبش چکیده

همی نالید و هر دم سینه چاک — بصد حسرت همی مالید بر خاک

۱ رحلتگاه ۲ موصوف ۳ صفت ۴ وفات یافتن ۵ یوسف و ملاک شدن زلیخا

نکردم رشته اندوزی فن خویش — که تا دوزم برو لاغرتن خویش
چو از غم خارها در دل شکستند — وزین سر منزلش محمل ببستند
دهان پر از نوای بینوائی — نکردم محمل اورا درائی
چو جای خواب در خاکش کشادند — چو دُر پاک در خاکش نهادند
زمین زیر برو دوشش نرفتم — بکام دل در آغوشش نخفتم
دریغا زین زیانکاری دریغا — دریغا زین جگرخواری دریغا
بیا ای کام جان محرومیم بین — زظلم آسمان مظلومیم بین
بریدی از من و یادم نکردی — بدیداری زخود شادم نکردی
وفادار او فاداری نه این بود — بیاران شیوهٔ یاری نه این بود
مرا از دل برون افگنده رفتی — میان خاک و خون افگنده رفتی
عجب خاری شکستی در دل من — که بیرون ناید الا از گل من
بجائی راه رفتن کردهٔ ساز — کز انجا هیچکه ناید کسے باز
همان بهتر کز ینجا پر کشائیم — بیک پرواز کردن سوی آئیم

قولہ دہان الخ یعنی چون محملکان قضا وقدر خارہای غم یوسف در دل من خلیدند و محمل یوسف ازین سر منزل ایستند ای از دیدنش بیزار کردند چنانکہ من خودرا

وفات یافتن یوسف و ہلاک شدن زلیخا

دران وقت در خانہ کہ دران من بر زمین بود بجای سایبانی بود بر من محمل یوسف عہ نگردید وظاہر آنست کہ دران منزل اول نگردید و در آخر سہ جای منزل محمل

عہ یعنی چون یوسف از دنیا رفت زلیخا بجہت آنکہ دران خانہ کہ یوسف در آنجا بود نیز نخفتہ بود و در آخر سہ جای منزل محمل یوسف نگردید

زسیم آنجا عقیق تر همیرست — وزین بر لاله نیلوفر همیرست

بسوی فرق نازک بر دنجه — زرو رنجه آنرا ساخت رنجه

زریحان سرو بستان را سبک کرد — بچیدن سنبلستان را تنگ کرد

زدل نوحه زجان فریاد برداشت — فغان از سینهٔ ناشاد برداشت

که یوسف کو و تخت آرائی او — بمتاجان کرمفرمائی او

چو غرمش کرد زین بر بارگی تنگ — بملک جاودانی داشت آهنگ

زبس بو داندرین رفتن شتابش — نکردم پای بوسی از رکابش

ازین کاخ غم افزا چون برون رفت — نبودم در حضور او که چون رفت

سرش نبهاده بر بالین ندیدم — خویشش از صفحهٔ نسرین نچیدم

چو آمد بر تن آن زخم درشتش — نکردم سینه پشتیبان پشتش

چو سوی تخته بر داز تخته رخت — همایون بخت شد آن تخته چون سخت

گلاب از چشم خون افشان نجستم — بآن روشن گلاب اندر نشستم

کفن چون بر تن او راست کردند — بکفنیش نشست و خاست کردند

---

۱ ب زنوی زنجان ۲ ب حسن بن فاضل زنجان ۳ ب ریحان ۴ ب یوسف ۵ ب علیه السلام ۶ ب نفرت افتادن ۷ ب یوسف و هلاک شدن زلیخا ۸ ب نفرت گرفتن از صحبت کنیزان و مشغول شدن بعبادت ۹ ب یوسف علیه السلام است ۱۰ ب بیدار گشتن ۱۱ ب رنگین ۱۲ ب فوی ۱۳ ب بر زن ۱۴ ب عزیز مصر ۱۵ ب دیوانه ۱۶ ب بر زن ۱۷ ب

ز هول این حدیث آنسر و جا لاک — سه روز افتاد همچون سایه بر خاک
چو چارم روز شد زان خواب بیدار — سماع[1] آن ز خود بردش دگر بار
سه بار انیسان سه روز از خود همی رفت — بداغ سینه سوز از خود همی رفت
چهارم روز چون آمد بخود باز — ز یوسف کرد اول پرسش آغاز
نه از وی بر سر بستر نشان یافت — نه تا بوتش در ان عالم روان یافت
جز این از وی خبر بازش ندادند — که همچون گنج در خاکش نهادند
نخست از جور چرخ ناموافق — گریبان چاک زد چون صبح صادق
بدان آتش که در دل داشت پنهان — رهی بگشاد از چاک گریبان
ولی زان آه در جانش بهر دم — فزون گشت آتش سوزنده نی کم
بناخن زخمها در روی میکند — برای چشمه خون جوی میکند
بهر جوئی کز ان چشمه روان کرد — سمن را جلوه گاه ارغوان کرد
شد از ناخن بر خ گلگون خطی افگن — چو عرق[2] ناخنه در چشم روشن
بسینه از تغابن[3] سنگ میزد — طپانچه بر رخ گلرنگ میزد

[1] سماع ای بشنیدن دن وفات حضرت یوسف علیه السلام
[2] ون بالکر گرا گویند خم بیقه باشد از ا
[3] یوسف و بلک شدن زلیخا وفات یافتن

زسیم آنجا عقیق تر همیرست — وزین بر لاله نیلوفر همیرست
بسوی فرق نازک بر دنچه — زرو رنچه آنرا ساخت رنجه
زریحان سرو بستان را سبک کرد — بچیدن سنبلستان را تنگ کرد
زدل نوحه زجان فریاد برداشت — فغان از سینهٔ ناشاد برداشت
که یوسف کو و تخت آرائی او — بمحتاجان کرمفرمائی او
چو غرمش کرد زین بر بارگی تنگ — بملک جاودانی داشت آهنگ
زبس بو داندرین رفتن شتابش — نکردم پای بوسی از رکابش
ازین کاخ غم افزا چون برون رفت — نبودم در حضور او که چون رفت
سرش نهاده بر بالین ندیدم — خویش از صفحهٔ نسرین نچیدم
چو آمد بر تن آن زخم درشتش — نکردم سینه پشتیبان پشتش
چو سوی تخته بر داز تخته رخت — همایون بخت شد آن تخته چون سخت
گلاب از چشم خون افشان نجستم — بآن روشن گلاب اندر نشستم
کفن چون بر تن او راست کردند — به تکفینش نشست و خاست کردند

۱ زسیم آنجا عقیق تر همیرست — وزین بر لاله نیلوفر همیرست
۲ زریحان سرو بستان را سبک کرد — بچیدن سنبلستان را تنگ کرد
۳ چو غرمش کرد زین بر بارگی تنگ — بملک جاودانی داشت آهنگ
۴ ازین کاخ غم افزا چون برون رفت — نبودم در حضور او که چون رفت
۵ خویش از صفحهٔ نسرین نچیدم
۶ چو آمد بر تن آن زخم درشتش — نکردم سینه پشتیبان پشتش
۷ همایون بخت شد آن تخته چون سخت
۸ بآن روشن گلاب اندر نشستم

ز هول این حدیث آنسر و جالاک — سه روز افتاد همچون سایه بر خاک
چو چارم روز شد زان خواب بیدار — سماع[1] آن ز خود بردش دگربار
سه بار انیسان سه روز از خود همیرفت — بداغ سینه سوز از خود همیرفت
چهارم روز چون آمد بخود باز — ز یوسف کرد اول پرسش آغاز
نه از وی بر سر بستر نشان یافت — نه تا بوتش در ان عالم روان یافت
جز این از وی خبر بازش ندادند — که همچون گنج در خاکش نهادند
نخست از جور چرخ ناموافق — گریبان چاک زد چون صبح صادق
بدان آتش که در دل داشت پنهان — رهی بگشاد از چاک گریبان
ولی زان آه در جانش بهردم — فزون گشت آتش سوزنده دمدم
بناخن زخمها در روی میکند — برای چشمه خون جوی میکند
بهر جوئی کز ان چشمه روان کرد — سمن را جلوه گاه ارغوان کرد
شد از ناخن بر خ گلگون خط افگن — چو عرق[2] ناخنه در چشم روشن
بسینه از تغابن[3] سنگ میزد — طپانچه بر رخ گلرنگ میزد

[1] سماع ای شنیدن دران عالم وفات حضرت یوسف علیه السلام
[2] عرق ناخنه بالک گرگ گویند خرمن برده باشد از اول جمع فراهم خفته خرمن وفات یافتن یوسف و بالک شدن زلیخا
[3] تغابن در زیان افگندن

بگفتند او بدست غم زبونست ۱۰ فتاده درمیان خاک و خونست
ندارد طاقت این بار جانش ۱۱ بکار خویش بگذار آنچنانش
بگفتا ترسم این داغ غرامت ۱۲ بماند بر دل او تا قیامت
بگفتند ۱۳ ایزدش خرسند دارد بخرسندی قوی پیوند دارد
بکف جبریل حاضر داشت سیبی که باغ خلد از و میداشت زیبی
چو یوسف ابدست آن سیب بنهاد روان آن سیب را بویید و جان داد
دلش زان نکهت ۱۴ باغ بقا یافت ازان نکهت بسوی باغ بشتافت
چو یوسف ازان بو جان برامد ۱۵ زجان حاضران افغان ۱۶ برامد
زبس بانگ لا گرفت آواز فریاد صدا در گنبد فیروزه افتاد
زلیخا گفت کین شور و فغان چیست پر از غوغا زمین و آسمان چیست
بدو ۱۷ گفتند کان شاه جوان بخت بسوی تخته رو کرد از سر تخت
وداع کلبهٔ تنگ جهان کرد وطن بر اوج کاخ لامکان کرد
چو بشنید این سخن از خویشتن رفت فروغ نیر هوش از بدن رفت

۱۰ بگفتند او بدست غم زبونست
۱۱ ندارد طاقت این بار جانش
۱۲ بگفتا ترسم این داغ غرامت
۱۳ بگفتند ایزدش خرسند دارد
۱۴ دلش زان نکهت باغ بقا یافت
۱۵ چو یوسف ازان بو جان برامد
۱۶ زجان حاضران افغان برامد
۱۷ بدو گفتند کان شاه جوان بخت

بسر برد اینچنین در گریه و سوز
نه شب را گفت شب نی روز را روز

بلی هر کس ز غم دارد دل تنگ
شب و روزش نماید هر دو یکرنگ

وفات یافتن حضرت یوسف و هلاک شدن زلیخا از الم مفارقت آن حضرت

بدیگر روز یوسف بامداد[1] آن
که شد دلها ز فیض صبح شاد آن

ببر کرده لباس شهریاری
برون رفته بآهنگ سواری

چو پا در یک رکاب آورد جبریل[2]
بدو گفتا مکن زین پیش تعجیل

امان نبود ز چرخ عمر فرسای
که ساید در رکاب دیگرت پای

عنان بگسل ز آمال و امانی
بکش پا از رکاب زندگانی

چو یوسف این بشارت کرد در گوش
ز شادی شد بر و هستی فراموش

ز شادی دامن همت بیفشاند
یکی از وارثان ملک را خواند

بجای خود شهه آنمرز[3] کردش
بخصلتهای نیک اندر ز کردش

دگر گفتا زلیخا را بخوانید
بمیعاد وداع من رسانید

[1] بامداد آن معهود یعنی روز موعود
[2] رادف بامداد رکاب در مصرع ثانی وصیغه امر است
[3] چون از برادران صبح تولهای مردان شاد میگردد

همیکرد از غم دوری لبش خاک — همی مالید پر خون چهره بر خاک
ز شادی طاق[۱] و با اندوه شد جفت — ز دیده اشک میبارید و میگفت
که ای دردِ[۲] رمان درد دردناکان — بمرهم خرقه دوز سینه چاکان
مراد خاطر هر نامرادے — کشاد[۳] شش شد ز هر بیکشادی
مفاتیح[۴] آور درهای بسته — جبائر بند دلهای شکسته
خلاصی بخش مهجوران اندوه — سبک ساز زندهٔ غمهای چون کوه
گرفتار دلِ افگار خویشم — عجب حیران شده در کار خویشم
ندارم طاقت هجران یوسف[۵] — ز تن کش جان من با جان یوسف
نخواهم بی جمالش زندگی را — بملک زندگی پایندگی را
نهال عمر بی برگست بی او — حیات جاودان مرگست بی او
بقا[۶] قوتِ وفا نیکو نباشد — که من باشم بگیتی او نباشد
اگر با من نسازی همرهِ[۷] او را — مرا بیرون بر از دل انگه او را
نمی خواهم کز و یکسو نشینم — جهان را بی جمال او نبینم

[۱] طاق یعنی گرفتار و یوسف علیه السلام را بدان نامزد کرده بود و این بیت از نسخهٔ ۱۲ افتاده است
[۲] ضد جفت ۱۲
[۳] کشاد شش شد یعنی از جهان نیز آزاد شد و مراد او بر آمد ۱۲
[۴] مفاتیح کلید ۱۲
[۵] یوسف ۱۲ یوسفی ۱۲ یوسفی ۱۲ یوسفی ۱۲
[۶] بقا قوتِ وفا نیکو نباشد — که من باشم بگیتی او نباشد
[۷] همره او را ۱۲ همره او را ۱۲ همره او را ۱۲ همره او را ۱۲

دل یوسف ز طور خود برون شد
با قلیم بقا شوقش فزون شد

قدم زین تنگنای آب و گل داشت
ره فسحت سرای راز برداشت

متاع انس ازین دیر فنا برد
بمحراب بقا دست دعا برد

که ای حاجت روای مستمندان
بسر افسر نه تارک بلندان

بفرقم تاج اقبالی نهادی
که هرگز هیچ مقبل را ندادی

دلم زین کشور فانی گرفتست
ز تدبیر جهانبانی گرفتست

مرا فارغ ز من راهی بخود ده
مثال شاهی ملک ابد ده

نکوکاران که راه دین گرفتند
بقربت منزل پیشین گرفتند

برون آر از شمار این و آنم
بعز قربت ایشان رسانم

زلیخا چون شنید این راز داری
بدل زخمی رسیدش سخت کاری

یقین دانست کز وی این عجب را
اثر گردد بزودی آشکارا

نیامد از کمان او خدنگی
که در تاثیر آن گردد درنگی

قدم در کلبهٔ زد تیره و تنگ
کشاد از یکدگر گیسوی شبرنگ

مضمون است ای برادر اشان ان است نیست بسوی نگاران ۱۲
نظر فرو فرو زد
نشان کنایت
افتخر نشان حال
طبعی باشد دیگر
شمن راجع بسوی
یوسف علیہ السلام ۱۲
کنایت از دنیا ۱۲
کنایت از دار بقا ۱۲
ز ز ز ز
ز ز ز ز
ز ز ز ز

درآید در ریاض وصل گستاخ
درخت آرزو را بشکند شاخ

زلیخا چون ز یوسف کام دل یافت
بوصل دائمش آرام دل یافت

بدل خرم بخاطر شاد می زیست
ز غمهای جهان آزاد می زیست

تمامی یافت ایام وصالش
دران دولت ز چل بگذشت سالش

بیاپی داد آن نخل برومند
برفرزند بل فرزند فرزند

مرادی از جهان در دل نبودش
که برخوانِ امل حاصل نبودش

شبی بنهاد یوسف سر بمحراب
ره بیداریش زد در هزن خواب

پدر را دید با مادر نشسته
بمخ چون خور نقاب نور بسته

مذاکر دند کای فرزند دریاب
کشید ایام دوری و دلشتاب

مرا خواهی برآب و گل قدم نه
بمنزلگاه جان و دل قدم نه

چو یوسف یافت بیداری ازان خواب
بپهلوئی لیخا شد ز محراب

حدیث خواب را با او بیان کرد
وزان مقصود خود با وی عیان کرد

ز خوابش با خیال دوری افگند
بجانش آتش مهجوری افگند

حاصل این بیت تا آخر
حال زلیخا بعد از
وصل یوسف و
مدت وصال ایشان
که مدت چل سال
بود و آخر
وصال ایشان
بفراق انجامید
و یوسف ناچار
رخصت
خواب
داد

حاصل شد کی
شبی یوسف
مادر و پدر خود را
بخواب دید کی
طلب یوسف بایشان
سه کنند ۱۲

دران بنشستن پی شکر خدائے
کزو داری بهر موئی عطائے

تو انگر ساختت بعد از فقیری
جوانی داد بعد از ضعف و پیری

بچشم نور رفته نور دادت
وزان بر رو در رحمت کشادت

پس از عمری که زهر غم چشاندت
تریاک وصال من رساندت

زلیخا هم بتوفیق الٰهی
نشسته بر سریر پادشاهی

دران خلوتسرا می بود خرسند
بوصل یوسف و فضل خداوند

در خواب دید تن یوسف مادر و پدر خود را
واز خدای تعالی مرگ خود خواستن

زهی حسرت که ناگه نیک بختی
کشد تا پیشگاه وصل رختی

کشیده شاهد دولت در آغوش
کند اندوه هجران افراموش

ندیده خاطرش از غم غباری
بشادی بگذراند روزگاری

زناگه باد آه بارے در اید
سموم هجر را کاری برا ید

پر از نقش و نگار از فرش تا سقف — مهندس ابرو فکر نظر وقف
ز روز نهاش نور بخت تابان — ز در ها قاصد دولت شتابان
ز عالی غرفهایش[۱] چشم بد دور — مقوس طاقها چون ابروِ حور
ز عکس شمسه اش خور برد مایه — محال از وی درون خانه ساید
دمیده ز آب[۲] کلک نیکبختان — ز نخلستان دیوارش درختان
بهر شاخی از ان مرغی نشسته — ولیکن از نوا منقار بسته
میان[۳] خانه زد فرخنده تختی — ز زر لختی ز لعل ناب لختی
دو صد نقش بدیع انگیخت در وی — هزار آویزه دُر آویخت در وی
زلیخا را گرفت از مهر دل دست — نشاندش بر فراز[۴] تخت و بنشست
بدو[۵] گفت ای بان انواع کرامت — مرا شرمنده کردی تا قیامت
در ان وقتیکه میخواندی غلامم — کرامت خانه کردی بنامم
ز لعل و زر زر خی و ز زر دی — هران زینت که امکان داشت آوردی
کنون من هم پی شکر عطایت — عبادتخانه کردم بر ایت

---

۱ غرفه بالاخانه
۲ کلک نیکبختان نام درختی است
۳ میان خانه صدر خانه
۴ بر فراز تخت بنشست نول مرغ ۱۲
۵ بدو گفت ای بان نام درختی است

ولی زو بر زلیخا پرده بشگافت — ز خورشید حقیقت پرتوی تافت
چنان خورشید بر وی اشتلم کرد — که یوسف را در و چون ذره گم کرد
بلی در بوتهٔ عشق مجازی — گذشتش عمر در محنت گذاری
چو خورشید حقیقت گشت طالع — نبودش پیش دیده هیچ مانع
کششهای حقیقت در وی آویخت — ز هر چه ناگزیرش بود بگریخت
شبی از چنگ یوسف شد گریزان — خلاصی جست از دوافتان و خیزان
چو زد دست از قفا در دامن او — ز دستش چاک شد پیراهن او
زلیخا گفت اگر من بر تن تو — دریدم پیش ازین پیراهن تو
تو هم پیراهنم اکنون دریدی — بپاداش گناه من رسیدی
درین کار از تفاوت بی‌هر اسم — به پیراهن دری راسا بر اسم
چو یوسف روی او در بندگی دید — ز ان نیت دلش از زندگی دید
بنام او ز زر کاشانه ساخت — نه کاشانه عبادتخانه ساخت
چو کاخ آسمان فیروزه خشتی — زمین از لطف صنع او بهشتی

چو دست چپ ز دست راست دانست
ره و رسم نشست و خاست دانست

دران خوابی که دید از بخت بیدار
بدام عشق یوسف شد گرفتار

هوای ملک خود از دل بدر کرد
بملک مصر آهنگ سفر کرد

قصد ۱۲

ز شهر خود بشهر یوسف آمد
نه بهر خود که بهر یوسف آمد

جوانی در خیال او بسر برد
بامید وصال او بسر برد

بپیری در تمنای وی افتاد
بکوری بی تماشای وی افتاد

پس از پیری که بیند و جوان شد
بمهر روی آن جان جهان شد

وزان پس در هوایش زیست تا زیست
بدل قید و فایش زیست تا زیست

چو صد قش بود بیرون از نهایت
بآخر کرد در یوسف سرایت

دل یوسف بمهرش شد چنان گرم
که می آمد از ان دل گرمیش شرم

چنان زن در راه دل آن دلفریبش
که یکساعت نماند از وی شکیبش

بگرد خاطرش گشتی رضا جوی
لبش بر لب نهادی وی ببروی

ز بس کشت طرب را آب دادی
بالبش دمبدم حاجت فتادی

ز زلف و روی و چشم و چین و ابرو
ز لعل و زر و سیم و در و لولو

ز بس بیتابی و بیخوابی و تاب
ز بس بیچارگی و بیخوابی و خواب

ز بس بیهوشی و بیتابی و تب
ز بس بیطاقتی و بیخوابی و شب

ز بس بیدردی و بیدادگاری
ز بس بیرحمی و بیدادگاری

ز بس بیمهری

بگفت آری ولی معذور میدار — که من بودم ز درد عاشقی زار
بدل شوقی که پایانی نبودش — بجان دردی که درمانی نبودش
ترا شکلی بدین خوبی که هستی — کز و هر دم فزاید شور و مستی
شکیبائی نبود از تو حد من — بکش و امان عفوی بر بد من
زجرمی کز کمال عشق خیزد — کجا معشوق با عاشق ستیزد

در بیان سرایت عشق زلیخا در یوسف و دویدن شدن او

و در دین پیرانش و بنا کردن عبادتخانه

بصدق انگس که زد در عاشقی گام — بمعشوقی رساند آخرش نام
که آمد در طریق عشق صادق — که نامد بر سرش معشوق عاشق
زلیخا را چو صدقی بود در عشق — که یکسر عمر خود فرسود در عشق
بطفلی در که لعبت باز بودی — بعشق لعبتان دمساز بودی
پی بازی چو کردی چاره سازی — نبودی بازیش جز عشقبازی
دو لعبت را که پیش هم نشاندی — یکی عاشق یکی معشوق خواندی

دو غنچه از دو گلبن بر دمیده — ز باد صبحدم با هم رسیده
یکی نشگفته و دیگر شگفته — نهفته ناشگفته در شگفته
چو یوسف گوهر ناسفته را دید — ز باغش غنچه نشگفته را چید
بدو گفت این دُر ناسفته چون ماند — گل از باد سحر نشگفته چون ماند
بگفتا جز عزیزم کس ندیدست — ولی او غنچه با غم نچیدست
براه جاه گرچه تیز تگ بود — بوقت کامرانی سست رگ بود
بطفلی[۱] در بخوابت دیده بودم — ز تو نام و نشان پرسیده بودم
بساط مرحمت گسترده بودی — بمن این نقد را بسپرده بودی
ز هر کس داشتم این نقد را پاس — نزد بر گوهرم[۲] کس نوک الماس
بحمد الله که این نقد امانت — که کوته ماند زان دست خیانت
دو صد بار ار چه تیغ بیم خوردم — تبو بی آفتی تسلیم کردم
چو یوسف این سخن زان ترجمان شنید افزود و زاتش مهر بر مهر
بدو گفت ای بحسن از حور عین[۳] نه این به زانچه می جستی ز بین بیش

[۱] بطفلی در بخوابت دیده بودم
ز تو نام و نشان پرسیده بودم
[۲] نزد بر گوهرم کس نوک الماس
[۳] بدو گفت ای بحسن از حور عین

چو بود از بهر آن فرخنده مهمان — دو لب بر خوان وصل و نمکدان
ازان و کرد اول بوسه را ساز — که بر خوان از نمک باشد آغاز
نمک چون شور شوقش بیشتر کرد — دو ساعد در میان آن کمر کرد
بزیر آن کمر نا برده رنجے — نشانی یافت از نایاب گنجے
میان بسته طلب را چابک و چست — ازان گنج گهر درج گهر جست
نهادش پیش آن سرو گل اندام — مقفل حقه از نقره خام
نه خازن برده سوی حقه دستے — نه خاتن داد قفلش را شکستے
کلید حقه از یاقوت تر ساخت — کشاده قفل روی گوهر انداخت
کمیتش گام زد در عرصه تنگ — ز لبس آمد شدن شد عاقبت لنگ
چو نفس سرکش اول توسنی کرد — در آخر ترک مائی و منے کرد
دو برگ گل جدا از یکدگر شد — دو شاخ ارغوانی تازه تر شد
شبانگه تشنه لب خاست از خواب — بسیمین بر که سر زد در پی آب
شد اول غرق آخر با خوشی جفت — برون آمد بجای خویشتن خفت

۱ قرأته خازن / الخازن بکسر / زای معجمه نگاسان / خزانه و خان نویسد
۲ کمیت / اسپ سیاه رنگ / و بمعنی مطلق / اسپ رستمی
فتح نامه یوسف زلیخا نظامی
گل سعادت از یوسف و زلیخا نامه نظامی گنجوی

گهی گفتی که لطف دوست عامست ‌ ‌ ‌ ز لطف دوست نومیدی حرامست

درین اندیشه خاطر درکشاکش ‌ ‌ ‌ گهی خوشحال بود و گاه ناخوش

که ناگه دید کز در پرده برخاست ‌ ‌ ‌ مه بی پرده منزل ابیاراست

زلیخا را نظر چون بروی افتاد ‌ ‌ ‌ تماشای رخش پی در پی افتاد

برون برد از خودش اشراق آن نور ‌ ‌ ‌ ز نور خور ظلام سایه شد دور

چو یوسف آن محبت کیشیش دید ‌ ‌ ‌ ز دیدار خودش بیخویشیش دید

ز حرمت جای بر تخت زرش کرد ‌ ‌ ‌ کنار خویش بالین سرش کرد

بهوش خود بهوش آورد بارش ‌ ‌ ‌ به بیداری کشید از خواب نازش

بآن روئی کز و می لبست دیده ‌ ‌ ‌ وز و می بود عمری دل رمیده

چو چشم انداخت روی دید زیبا ‌ ‌ ‌ بسان نقش چین بر روی دیبا

چو روی عین مطبوع و مقبول ‌ ‌ ‌ رخش ز ارایش مشاطه معزول

نظر چون یافت بر دیدن قرارش ‌ ‌ ‌ عنان کش شد سوی بوس و کنارش

لب بوسید شیرین شکرش را ‌ ‌ ‌ بدندان کند عناب تبرش را

بنگاه ‌ ‌ پیمودن یوسف زلیخا

مطلع ‌ ‌ مقبول ‌ ‌ ‌

پرستاران همه شیشه دویدند — سر و افسر همه پیشش کشیدند
خروشان از جمال دلفریبش — بزرگش جامها دادند زرینش
چو هاروت و هوی مردم یافت آرام — بمنزلگاه خود زد هر کسی گام
عروس مهر نقاب عنبرین بست — زر افشان پرده بر روی زمین بست
بفیروزی درین فیروزه طارم — چراغ افروز شد گیتی ز انجم
فلک عقد ثریا در آویخت — شفق یاقوت تر با گوهر او بیخت
جهان را اشعر شب شد پرده دار — دران پرده جهانی راز پرداز
بخلوت محرمان با هم نشستند — بروی غیر مشکین پرده بستند
زلیخا منتظر در پردهٔ خاص — دل و از تپش در پرده رقاص
که این تشنه که بر لب دیده آبست — به بیداریست یارب یا بخوابست
شود زین تشنگی سیراب یابی — نشیند از دلش این تاب یابی
گهی آب چشمش را شک شادی — گهی پر خون زنیم نامرادی
گهی گفتی که من باور ندارم — که گردد خوش بدین سان روزگارم

۱ قولہ وشان الخ پرستاران شکوی فتح حضرت یوسف علیہ السلام آئین شاہی دویدند زلیخا میسکر ۱۲ ۲ عروس بہ اضافت بیانیہ ست و نقاب عنبرین کنایہ از شب ۳ طارم بمعنی آسمان و گنبد ۴ ثریا نام ستارہ ۵ شعر شب بمعنی موی ۶ نجلوت محرمان الخ تمثیل یوسف با زلیخا ۷ تشنہ کنایہ از آرزو ۸ آب چشم کنایہ از اشک

۱۲ زر و داد و ستد بزم می در اینجا کنایہ از آنست قال اللہ تعالی جعلنا لکم معایش و جعلنا اللیل لباسا و جعلنا النہار معاشا ای گردانیدیم خواب شما را آرام و شب را پوشش و روز را برای معاش ۱۳ شعاع آفتاب ۱۴ گریہ در حالت فرح و حزن ہر دو می آید چنانچہ جناب علی مرتضی کرم اللہ وجہہ بعد فتح خیبر آب دیدہ شدہ بودند ۱۲

زموج انگیزی آن عجز و کوشش | درامد بحر بخشایش بجوشش
دلش از تیغ نومیدی بخستم | بتو بالای عرشش عقد بستم
تو هم عقدش بکن جاوید پیوند | که بکشاید بآن از کار او بند
زعین عاطفت یابی نظرها + | شود زایند زان عقدت گرهها

نکاح بستن یوسف با زلیخا بفرمان خدا تعالی حبشانه و رفاف کردن با او

چو فرمان یافت یوسف از خداوند | که بندد با زلیخا عقد پیوند
اساس انداخت حبشن خسرو آنه | نهاد اسباب جشن اندر میانه
بشهر مصر و سران ملک را خواند | بتخت عز و صدر جاه بنشاند
بقانون خلیل و دین یعقوب | بآئین جمیل و صورت خوب
زلیخا را بعقد خود درآورد | بعقد خویش یکتا گوهر آورد
نثار افشان بر و مه تا بماهی | مبارکباد گو شاه و سپاهی
برسم معذرت یوسف بپا خاست | بمجلس حاضران را عذرها خواست
زلیخا را بپرسش ساخت دلشاد | بخلوتخانه خاصش فرستاد

ولد حضرت یوسف علیه السلام از زلیخا یوسف نام یافت و در ایام صغر سن بمقتضای فراست و کیاست بمرتبه رسید که حضرت یوسف او را در حیات خود بمنصب وزارت و فرمانروائی ممالک مصر و توابع آن سرافراز گردانید و بعد از رحلت پدر بزرگوار بمسند سلطنت جلوس نمود و بعد از انقضای مدت سلطنت و فرمانروائی بجوار رحمت ایزدی پیوست

از عنفوان شباب تا اواخر ایام پیری در ممالک مصر و توابع آن بمنصب وزارت و فرمانروائی اشتغال داشت و در ایام حیات پدر بزرگوار بمسند سلطنت جلوس نمود و بعد از رحلت پدر بزرگوار بمسند سلطنت جلوس نمود و بعد از رحلت پدر بزرگوار بمسند سلطنت جلوس نمود

جوانی پیریش را گشت هاله — پس از چل سالگی شد شهرده ساله
جمالش را سر و کار دگر شد — ز عهد پیشتر هم بیشتر شد
دگر ره یوسفش گفت ای نکو خوی — مراد دیگرت گر هست برگوی
مرادی نیست گفتا غیر از نیم — که در خلوت گهِ وصلت نشینم
بروز اندر تماشای تو باشم — بشب بر کف پای تو باشم
فتم در سایهٔ سرو بلندت — شکر چینم ز لعل نوشخندت
نهم مرهم دل افگار خود را — بکام خویش بینم کار خود را
بگشت خود که پر مردست و درهم — دهم از چشمه سار صحبتت نم
چو یوسف این تمنا کرد در گوش — زمانی سر به پیش افگند خاموش
نظر بر غیب بود آنگه انتظاری — جواب او نه نی گفت و نه آری
میان خواست حیران بود و ناخواست — که آواز پر جبریل بر خاست
پیام آورد کای شاه شرفناک — سلامت میرساند ایزد پاک
که ما عجز زلیخا را که دیدیم — بتو عرض نیازش را شنیدیم

اگر ضامن شنوی آنرا بسوگند ۱ بشرح او کشایم از زبان بند
وگرنه لب ز شرح او ببندم غم و دردی دگر بر خود پسندم
قسم گفتا بآن کان فتوت بآن معمار ارکان نبوت
کز آتش لاله و ریحان دمیدش لباس خلعت از یزدان سپیدش
که هر حاجت که امروز از تو دانم روا سازم نبودی گر توانم
بگفت اول جمالست و جوانی بآن گونه که تو دیدی و دانی
دگر چشمی که دیدار تو بیند گلی از باغ رخسار تو چیند
بجنبانید لب یوسف دعارا روان کرد از دو لب آب بقارا
جمال مرده اش زندگی داد رخش خلعت فرخندگی داد
بجوی رفته باز آورد آبش وزان شد تازه گلزار شبابش
زکا فورش برامد مشک تاتار ز صبحش آشکارا شد شب تار
سفیدی شد ز مشکین طره اش دور درامد در سواد زلف کش نور
خم از سرو گل اندامش برون رفت شکنج از نقرهٔ خامش برون رفت

۱ راجع بسوگند یوسف زلیخا را در ۲۸۲ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰ ۱۰۱ ۱۰۲ ۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۰۶ ۱۰۷ ۱۰۸ ۱۰۹ ۱۱۰ ۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۴ ۱۱۵ ۱۱۶ ۱۱۷ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۰ ۱۲۱ ۱۲۲ ۱۲۳ ۱۲۴ ۱۲۵ ۱۲۶ ۱۲۷ ۱۲۸ ۱۲۹ ۱۳۰ ۱۳۱ ۱۳۲ ۱۳۳ ۱۳۴ ۱۳۵ ۱۳۶ ۱۳۷ ۱۳۸ ۱۳۹ ۱۴۰ ۱۴۱ ۱۴۲ ۱۴۳ ۱۴۴ ۱۴۵ ۱۴۶ ۱۴۷ ۱۴۸ ۱۴۹ ۱۵۰ ۱۵۱ ۱۵۲ ۱۵۳ ۱۵۴ ۱۵۵ ۱۵۶ ۱۵۷ ۱۵۸ ۱۵۹ ۱۶۰ ۱۶۱ ۱۶۲ ۱۶۳ ۱۶۴ ۱۶۵ ۱۶۶ ۱۶۷ ۱۶۸ ۱۶۹ ۱۷۰ ۱۷۱ ۱۷۲ ۱۷۳ ۱۷۴ ۱۷۵ ۱۷۶ ۱۷۷ ۱۷۸ ۱۷۹ ۱۸۰ ۱۸۱ ۱۸۲ ۱۸۳ ۱۸۴ ۱۸۵ ۱۸۶ ۱۸۷ ۱۸۸ ۱۸۹ ۱۹۰ ۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳ ۱۹۴ ۱۹۵ ۱۹۶ ۱۹۷ ۱۹۸ ۱۹۹ ۲۰۰ ۲۰۱ ۲۰۲ ۲۰۳ ۲۰۴ ۲۰۵ ۲۰۶ ۲۰۷ ۲۰۸ ۲۰۹ ۲۱۰ ۲۱۱ ۲۱۲ ۲۱۳ ۲۱۴ ۲۱۵ ۲۱۶ ۲۱۷ ۲۱۸ ۲۱۹ ۲۲۰ ۲۲۱ ۲۲۲ ۲۲۳ ۲۲۴ ۲۲۵ ۲۲۶ ۲۲۷ ۲۲۸ ۲۲۹ ۲۳۰ ۲۳۱ ۲۳۲ ۲۳۳ ۲۳۴ ۲۳۵ ۲۳۶ ۲۳۷ ۲۳۸ ۲۳۹ ۲۴۰ ۲۴۱ ۲۴۲ ۲۴۳ ۲۴۴ ۲۴۵ ۲۴۶ ۲۴۷ ۲۴۸ ۲۴۹ ۲۵۰ ۲۵۱ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲۵۴ ۲۵۵ ۲۵۶ ۲۵۷ ۲۵۸ ۲۵۹ ۲۶۰ ۲۶۱ ۲۶۲ ۲۶۳ ۲۶۴ ۲۶۵ ۲۶۶ ۲۶۷ ۲۶۸ ۲۶۹ ۲۷۰ ۲۷۱ ۲۷۲ ۲۷۳ ۲۷۴ ۲۷۵ ۲۷۶ ۲۷۷ ۲۷۸ ۲۷۹ ۲۸۰ ۲۸۱ ۲۸۲ ۲۸۳ ۲۸۴ ۲۸۵ ۲۸۶ ۲۸۷ ۲۸۸ ۲۸۹ ۲۹۰ ۲۹۱ ۲۹۲ ۲۹۳ ۲۹۴ ۲۹۵ ۲۹۶ ۲۹۷ ۲۹۸ ۲۹۹ ۳۰۰ ۳۰۱ ۳۰۲ ۳۰۳ ۳۰۴ ۳۰۵ ۳۰۶ ۳۰۷ ۳۰۸ ۳۰۹ ۳۱۰ ۳۱۱ ۳۱۲ ۳۱۳ ۳۱۴ ۳۱۵ ۳۱۶ ۳۱۷ ۳۱۸ ۳۱۹ ۳۲۰ ۳۲۱ ۳۲۲ ۳۲۳ ۳۲۴ ۳۲۵ ۳۲۶ ۳۲۷ ۳۲۸ ۳۲۹ ۳۳۰ ۳۳۱ ۳۳۲ ۳۳۳ ۳۳۴ ۳۳۵ ۳۳۶ ۳۳۷ ۳۳۸ ۳۳۹ ۳۴۰ ۳۴۱ ۳۴۲ ۳۴۳ ۳۴۴ ۳۴۵ ۳۴۶ ۳۴۷ ۳۴۸ ۳۴۹ ۳۵۰ ۳۵۱ ۳۵۲ ۳۵۳ ۳۵۴ ۳۵۵ ۳۵۶ ۳۵۷ ۳۵۸ ۳۵۹ ۳۶۰ ۳۶۱ ۳۶۲ ۳۶۳ ۳۶۴ ۳۶۵ ۳۶۶ ۳۶۷ ۳۶۸ ۳۶۹ ۳۷۰ ۳۷۱ ۳۷۲ ۳۷۳ ۳۷۴ ۳۷۵ ۳۷۶ ۳۷۷ ۳۷۸ ۳۷۹ ۳۸۰ ۳۸۱ ۳۸۲ ۳۸۳ ۳۸۴ ۳۸۵ ۳۸۶ ۳۸۷ ۳۸۸ ۳۸۹ ۳۹۰ ۳۹۱ ۳۹۲ ۳۹۳ ۳۹۴ ۳۹۵ ۳۹۶ ۳۹۷ ۳۹۸ ۳۹۹ ۴۰۰ ۴۰۱ ۴۰۲ ۴۰۳ ۴۰۴ ۴۰۵ ۴۰۶ ۴۰۷ ۴۰۸ ۴۰۹ ۴۱۰ ۴۱۱ ۴۱۲ ۴۱۳ ۴۱۴ ۴۱۵ ۴۱۶ ۴۱۷ ۴۱۸ ۴۱۹ ۴۲۰ ۴۲۱ ۴۲۲ ۴۲۳ ۴۲۴ ۴۲۵ ۴۲۶ ۴۲۷ ۴۲۸ ۴۲۹ ۴۳۰ ۴۳۱ ۴۳۲ ۴۳۳ ۴۳۴ ۴۳۵ ۴۳۶ ۴۳۷ ۴۳۸ ۴۳۹ ۴۴۰ ۴۴۱ ۴۴۲ ۴۴۳ ۴۴۴ ۴۴۵ ۴۴۶ ۴۴۷ ۴۴۸ ۴۴۹ ۴۵۰ ۴۵۱ ۴۵۲ ۴۵۳ ۴۵۴ ۴۵۵ ۴۵۶ ۴۵۷ ۴۵۸ ۴۵۹ ۴۶۰ ۴۶۱ ۴۶۲ ۴۶۳ ۴۶۴ ۴۶۵ ۴۶۶ ۴۶۷ ۴۶۸ ۴۶۹ ۴۷۰ ۴۷۱ ۴۷۲ ۴۷۳ ۴۷۴ ۴۷۵ ۴۷۶ ۴۷۷ ۴۷۸ ۴۷۹ ۴۸۰ ۴۸۱ ۴۸۲ ۴۸۳ ۴۸۴ ۴۸۵ ۴۸۶ ۴۸۷ ۴۸۸ ۴۸۹ ۴۹۰ ۴۹۱ ۴۹۲ ۴۹۳ ۴۹۴ ۴۹۵ ۴۹۶ ۴۹۷ ۴۹۸ ۴۹۹ ۵۰۰ ۵۰۱ ۵۰۲ ۵۰۳ ۵۰۴ ۵۰۵ ۵۰۶ ۵۰۷ ۵۰۸ ۵۰۹ ۵۱۰ ۵۱۱ ۵۱۲ ۵۱۳ ۵۱۴ ۵۱۵ ۵۱۶ ۵۱۷ ۵۱۸ ۵۱۹ ۵۲۰ ۵۲۱ ۵۲۲ ۵۲۳ ۵۲۴ ۵۲۵ ۵۲۶ ۵۲۷ ۵۲۸ ۵۲۹ ۵۳۰ ۵۳۱ ۵۳۲ ۵۳۳ ۵۳۴ ۵۳۵ ۵۳۶ ۵۳۷ ۵۳۸ ۵۳۹ ۵۴۰ ۵۴۱ ۵۴۲ ۵۴۳ ۵۴۴ ۵۴۵ ۵۴۶ ۵۴۷ ۵۴۸ ۵۴۹ ۵۵۰ ۵۵۱ ۵۵۲ ۵۵۳ ۵۵۴ ۵۵۵ ۵۵۶ ۵۵۷ ۵۵۸ ۵۵۹ ۵۶۰ ۵۶۱ ۵۶۲ ۵۶۳ ۵۶۴ ۵۶۵ ۵۶۶ ۵۶۷ ۵۶۸ ۵۶۹ ۵۷۰ ۵۷۱ ۵۷۲ ۵۷۳ ۵۷۴ ۵۷۵ ۵۷۶ ۵۷۷ ۵۷۸ ۵۷۹ ۵۸۰ ۵۸۱ ۵۸۲ ۵۸۳ ۵۸۴ ۵۸۵ ۵۸۶ ۵۸۷ ۵۸۸ ۵۸۹ ۵۹۰ ۵۹۱ ۵۹۲ ۵۹۳ ۵۹۴ ۵۹۵ ۵۹۶ ۵۹۷ ۵۹۸ ۵۹۹ ۶۰۰ ۶۰۱ ۶۰۲ ۶۰۳ ۶۰۴ ۶۰۵ ۶۰۶ ۶۰۷ ۶۰۸ ۶۰۹ ۶۱۰ ۶۱۱ ۶۱۲ ۶۱۳ ۶۱۴ ۶۱۵ ۶۱۶ ۶۱۷ ۶۱۸ ۶۱۹ ۶۲۰ ۶۲۱ ۶۲۲ ۶۲۳ ۶۲۴ ۶۲۵ ۶۲۶ ۶۲۷ ۶۲۸ ۶۲۹ ۶۳۰ ۶۳۱ ۶۳۲ ۶۳۳ ۶۳۴ ۶۳۵ ۶۳۶ ۶۳۷ ۶۳۸ ۶۳۹ ۶۴۰ ۶۴۱ ۶۴۲ ۶۴۳ ۶۴۴ ۶۴۵ ۶۴۶ ۶۴۷ ۶۴۸ ۶۴۹ ۶۵۰ ۶۵۱ ۶۵۲ ۶۵۳ ۶۵۴ ۶۵۵ ۶۵۶ ۶۵۷ ۶۵۸ ۶۵۹ ۶۶۰ ۶۶۱ ۶۶۲ ۶۶۳ ۶۶۴ ۶۶۵ ۶۶۶ ۶۶۷ ۶۶۸ ۶۶۹ ۶۷۰ ۶۷۱ ۶۷۲ ۶۷۳ ۶۷۴ ۶۷۵ ۶۷۶ ۶۷۷ ۶۷۸ ۶۷۹ ۶۸۰ ۶۸۱ ۶۸۲ ۶۸۳ ۶۸۴ ۶۸۵ ۶۸۶ ۶۸۷ ۶۸۸ ۶۸۹ ۶۹۰ ۶۹۱ ۶۹۲ ۶۹۳ ۶۹۴ ۶۹۵ ۶۹۶ ۶۹۷ ۶۹۸ ۶۹۹ ۷۰۰ ۷۰۱ ۷۰۲ ۷۰۳ ۷۰۴ ۷۰۵ ۷۰۶ ۷۰۷ ۷۰۸ ۷۰۹ ۷۱۰ ۷۱۱ ۷۱۲ ۷۱۳ ۷۱۴ ۷۱۵ ۷۱۶ ۷۱۷ ۷۱۸ ۷۱۹ ۷۲۰ ۷۲۱ ۷۲۲ ۷۲۳ ۷۲۴ ۷۲۵ ۷۲۶ ۷۲۷ ۷۲۸ ۷۲۹ ۷۳۰ ۷۳۱ ۷۳۲ ۷۳۳ ۷۳۴ ۷۳۵ ۷۳۶ ۷۳۷ ۷۳۸ ۷۳۹ ۷۴۰ ۷۴۱ ۷۴۲ ۷۴۳ ۷۴۴ ۷۴۵ ۷۴۶ ۷۴۷ ۷۴۸ ۷۴۹ ۷۵۰ ۷۵۱ ۷۵۲ ۷۵۳ ۷۵۴ ۷۵۵ ۷۵۶ ۷۵۷ ۷۵۸ ۷۵۹ ۷۶۰ ۷۶۱ ۷۶۲ ۷۶۳ ۷۶۴ ۷۶۵ ۷۶۶ ۷۶۷ ۷۶۸ ۷۶۹ ۷۷۰ ۷۷۱ ۷۷۲ ۷۷۳ ۷۷۴ ۷۷۵ ۷۷۶ ۷۷۷ ۷۷۸ ۷۷۹ ۷۸۰ ۷۸۱ ۷۸۲ ۷۸۳ ۷۸۴ ۷۸۵ ۷۸۶ ۷۸۷ ۷۸۸ ۷۸۹ ۷۹۰ ۷۹۱ ۷۹۲ ۷۹۳ ۷۹۴ ۷۹۵ ۷۹۶ ۷۹۷ ۷۹۸ ۷۹۹ ۸۰۰ ۸۰۱ ۸۰۲ ۸۰۳ ۸۰۴ ۸۰۵ ۸۰۶ ۸۰۷ ۸۰۸ ۸۰۹ ۸۱۰ ۸۱۱ ۸۱۲ ۸۱۳ ۸۱۴ ۸۱۵ ۸۱۶ ۸۱۷ ۸۱۸ ۸۱۹ ۸۲۰ ۸۲۱ ۸۲۲ ۸۲۳ ۸۲۴ ۸۲۵ ۸۲۶ ۸۲۷ ۸۲۸ ۸۲۹ ۸۳۰ ۸۳۱ ۸۳۲ ۸۳۳ ۸۳۴ ۸۳۵ ۸۳۶ ۸۳۷ ۸۳۸ ۸۳۹ ۸۴۰ ۸۴۱ ۸۴۲ ۸۴۳ ۸۴۴ ۸۴۵ ۸۴۶ ۸۴۷ ۸۴۸ ۸۴۹ ۸۵۰ ۸۵۱ ۸۵۲ ۸۵۳ ۸۵۴ ۸۵۵ ۸۵۶ ۸۵۷ ۸۵۸ ۸۵۹ ۸۶۰ ۸۶۱ ۸۶۲ ۸۶۳ ۸۶۴ ۸۶۵ ۸۶۶ ۸۶۷ ۸۶۸ ۸۶۹ ۸۷۰ ۸۷۱ ۸۷۲ ۸۷۳ ۸۷۴ ۸۷۵ ۸۷۶ ۸۷۷ ۸۷۸ ۸۷۹ ۸۸۰ ۸۸۱ ۸۸۲ ۸۸۳ ۸۸۴ ۸۸۵ ۸۸۶ ۸۸۷ ۸۸۸ ۸۸۹ ۸۹۰ ۸۹۱ ۸۹۲ ۸۹۳ ۸۹۴ ۸۹۵ ۸۹۶ ۸۹۷ ۸۹۸ ۸۹۹ ۹۰۰ ۹۰۱ ۹۰۲ ۹۰۳ ۹۰۴ ۹۰۵ ۹۰۶ ۹۰۷ ۹۰۸ ۹۰۹ ۹۱۰ ۹۱۱ ۹۱۲ ۹۱۳ ۹۱۴ ۹۱۵ ۹۱۶ ۹۱۷ ۹۱۸ ۹۱۹ ۹۲۰ ۹۲۱ ۹۲۲ ۹۲۳ ۹۲۴ ۹۲۵ ۹۲۶ ۹۲۷ ۹۲۸ ۹۲۹ ۹۳۰ ۹۳۱ ۹۳۲ ۹۳۳ ۹۳۴ ۹۳۵ ۹۳۶ ۹۳۷ ۹۳۸ ۹۳۹ ۹۴۰ ۹۴۱ ۹۴۲ ۹۴۳ ۹۴۴ ۹۴۵ ۹۴۶ ۹۴۷ ۹۴۸ ۹۴۹ ۹۵۰ ۹۵۱ ۹۵۲ ۹۵۳ ۹۵۴ ۹۵۵ ۹۵۶ ۹۵۷ ۹۵۸ ۹۵۹ ۹۶۰ ۹۶۱ ۹۶۲ ۹۶۳ ۹۶۴ ۹۶۵ ۹۶۶ ۹۶۷ ۹۶۸ ۹۶۹ ۹۷۰ ۹۷۱ ۹۷۲ ۹۷۳ ۹۷۴ ۹۷۵ ۹۷۶ ۹۷۷ ۹۷۸ ۹۷۹ ۹۸۰ ۹۸۱ ۹۸۲ ۹۸۳ ۹۸۴ ۹۸۵ ۹۸۶ ۹۸۷ ۹۸۸ ۹۸۹ ۹۹۰ ۹۹۱ ۹۹۲ ۹۹۳ ۹۹۴ ۹۹۵ ۹۹۶ ۹۹۷ ۹۹۸ ۹۹۹ ۱۰۰۰ ۱۰۰۱ ۱۰۰۲ ۱۰۰۳ ۱۰۰۴ ۱۰۰۵ ۱۰۰۶ ۱۰۰۷ ۱۰۰۸ ۱۰۰۹ ۱۰۱۰ ۱۰۱۱ ۱۰۱۲ ۱۰۱۳ ۱۰۱۴ ۱۰۱۵ ۱۰۱۶ ۱۰۱۷ ۱۰۱۸ ۱۰۱۹ ۱۰۲۰ ۱۰۲۱ ۱۰۲۲ ۱۰۲۳ ۱۰۲۴ ۱۰۲۵ ۱۰۲۶ ۱۰۲۷ ۱۰۲۸ ۱۰۲۹ ۱۰۳۰ ۱۰۳۱ ۱۰۳۲ ۱۰۳۳ ۱۰۳۴ ۱۰۳۵ ۱۰۳۶ ۱۰۳۷ ۱۰۳۸ ۱۰۳۹ ۱۰۴۰ ۱۰۴۱ ۱۰۴۲ ۱۰۴۳ ۱۰۴۴ ۱۰۴۵ ۱۰۴۶ ۱۰۴۷ ۱۰۴۸ ۱۰۴۹ ۱۰۵۰ ۱۰۵۱ ۱۰۵۲ ۱۰۵۳ ۱۰۵۴ ۱۰۵۵ ۱۰۵۶ ۱۰۵۷ ۱۰۵۸ ۱۰۵۹ ۱۰۶۰ ۱۰۶۱ ۱۰۶۲ ۱۰۶۳ ۱۰۶۴ ۱۰۶۵ ۱۰۶۶ ۱۰۶۷ ۱۰۶۸ ۱۰۶۹ ۱۰۷۰ ۱۰۷۱ ۱۰۷۲ ۱۰۷۳ ۱۰۷۴ ۱۰۷۵ ۱۰۷۶ ۱۰۷۷ ۱۰۷۸ ۱۰۷۹ ۱۰۸۰ ۱۰۸۱ ۱۰۸۲ ۱۰۸۳ ۱۰۸۴ ۱۰۸۵ ۱۰۸۶ ۱۰۸۷ ۱۰۸۸ ۱۰۸۹ ۱۰۹۰ ۱۰۹۱ ۱۰۹۲ ۱۰۹۳ ۱۰۹۴ ۱۰۹۵ ۱۰۹۶ ۱۰۹۷ ۱۰۹۸ ۱۰۹۹ ۱۱۰۰ ۱۱۰۱ ۱۱۰۲ ۱۱۰۳ ۱۱۰۴ ۱۱۰۵ ۱۱۰۶ ۱۱۰۷ ۱۱۰۸ ۱۱۰۹ ۱۱۱۰ ۱۱۱۱ ۱۱۱۲ ۱۱۱۳ ۱۱۱۴ ۱۱۱۵ ۱۱۱۶ ۱۱۱۷ ۱۱۱۸ ۱۱۱۹ ۱۱۲۰ ۱۱۲۱ ۱۱۲۲ ۱۱۲۳ ۱۱۲۴ ۱۱۲۵ ۱۱۲۶ ۱۱۲۷ ۱۱۲۸ ۱۱۲۹ ۱۱۳۰ ۱۱۳۱ ۱۱۳۲ ۱۱۳۳ ۱۱۳۴ ۱۱۳۵ ۱۱۳۶ ۱۱۳۷ ۱۱۳۸ ۱۱۳۹ ۱۱۴۰ ۱۱۴۱ ۱۱۴۲ ۱۱۴۳ ۱۱۴۴ ۱۱۴۵ ۱۱۴۶ ۱۱۴۷ ۱۱۴۸ ۱۱۴۹ ۱۱۵۰ ۱۱۵۱ ۱۱۵۲ ۱۱۵۳ ۱۱۵۴ ۱۱۵۵ ۱۱۵۶ ۱۱۵۷ ۱۱۵۸ ۱۱۵۹ ۱۱۶۰ ۱۱۶۱ ۱۱۶۲ ۱۱۶۳ ۱۱۶۴ ۱۱۶۵ ۱۱۶۶ ۱۱۶۷ ۱۱۶۸ ۱۱۶۹ ۱۱۷۰ ۱۱۷۱ ۱۱۷۲ ۱۱۷۳ ۱۱۷۴ ۱۱۷۵ ۱۱۷۶ ۱۱۷۷ ۱۱۷۸ ۱۱۷۹ ۱۱۸۰ ۱۱۸۱ ۱۱۸۲ ۱۱۸۳ ۱۱۸۴ ۱۱۸۵ ۱۱۸۶ ۱۱۸۷ ۱۱۸۸ ۱۱۸۹ ۱۱۹۰ ۱۱۹۱ ۱۱۹۲ ۱۱۹۳ ۱۱۹۴ ۱۱۹۵ ۱۱۹۶ ۱۱۹۷ ۱۱۹۸ ۱۱۹۹ ۱۲۰۰ ۱۲۰۱ ۱۲۰۲ ۱۲۰۳ ۱۲۰۴ ۱۲۰۵ ۱۲۰۶ ۱۲۰۷ ۱۲۰۸ ۱۲۰۹ ۱۲۱۰ ۱۲۱۱ ۱۲۱۲ ۱۲۱۳ ۱۲۱۴ ۱۲۱۵ ۱۲۱۶ ۱۲۱۷ ۱۲۱۸ ۱۲۱۹ ۱۲۲۰ ۱۲۲۱ ۱۲۲۲ ۱۲۲۳ ۱۲۲۴ ۱۲۲۵ ۱۲۲۶ ۱۲۲۷ ۱۲۲۸ ۱۲۲۹ ۱۲۳۰ ۱۲۳۱ ۱۲۳۲ ۱۲۳۳ ۱۲۳۴ ۱۲۳۵ ۱۲۳۶ ۱۲۳۷ ۱۲۳۸ ۱۲۳۹ ۱۲۴۰ ۱۲۴۱ ۱۲۴۲ ۱۲۴۳ ۱۲۴۴ ۱۲۴۵ ۱۲۴۶ ۱۲۴۷ ۱۲۴۸ ۱۲۴۹ ۱۲۵۰ ۱۲۵۱ ۱۲۵۲ ۱۲۵۳ ۱۲۵۴ ۱۲۵۵ ۱۲۵۶ ۱۲۵۷ ۱۲۵۸ ۱۲۵۹ ۱۲۶۰ ۱۲۶۱ ۱۲۶۲ ۱۲۶۳ ۱۲۶۴ ۱۲۶۵ ۱۲۶۶ ۱۲۶۷ ۱۲۶۸ ۱۲۶۹ ۱۲۷۰ ۱۲۷۱ ۱۲۷۲ ۱۲۷۳ ۱۲۷۴ ۱۲۷۵ ۱۲۷۶ ۱۲۷۷ ۱۲۷۸ ۱۲۷۹ ۱۲۸۰ ۱۲۸۱ ۱۲۸۲ ۱۲۸۳ ۱۲۸۴ ۱۲۸۵ ۱۲۸۶ ۱۲۸۷ ۱۲۸۸ ۱۲۸۹ ۱۲۹۰ ۱۲۹۱ ۱۲۹۲ ۱۲۹۳ ۱۲۹۴ ۱۲۹۵ ۱۲۹۶ ۱۲۹۷ ۱۲۹۸ ۱۲۹۹ ۱۳۰۰ ۱۳۰۱ ۱۳۰۲ ۱۳۰۳ ۱۳۰۴ ۱۳۰۵ ۱۳۰۶ ۱۳۰۷ ۱۳۰۸ ۱۳۰۹ ۱۳۱۰ ۱۳۱۱ ۱۳۱۲ ۱۳۱۳ ۱۳۱۴ ۱۳۱۵ ۱۳۱۶ ۱۳۱۷ ۱۳۱۸ ۱۳۱۹ ۱۳۲۰ ۱۳۲۱ ۱۳۲۲ ۱۳۲۳ ۱۳۲۴ ۱۳۲۵ ۱۳۲۶ ۱۳۲۷ ۱۳۲۸ ۱۳۲۹ ۱۳۳۰ ۱۳۳۱ ۱۳۳۲ ۱۳۳۳ ۱۳۳۴ ۱۳۳۵ ۱۳۳۶ ۱۳۳۷ ۱۳۳۸ ۱۳۳۹ ۱۳۴۰ ۱۳۴۱ ۱۳۴۲ ۱۳۴۳ ۱۳۴۴ ۱۳۴۵ ۱۳۴۶ ۱۳۴۷ ۱۳۴۸ ۱۳۴۹ ۱۳۵۰ ۱۳۵۱ ۱۳۵۲ ۱۳۵۳ ۱۳۵۴ ۱۳۵۵ ۱۳۵۶ ۱۳۵۷ ۱۳۵۸ ۱۳۵۹ ۱۳۶۰ ۱۳۶۱ ۱۳۶۲ ۱۳۶۳ ۱۳۶۴ ۱۳۶۵ ۱۳۶۶ ۱۳۶۷ ۱۳۶۸ ۱۳۶۹ ۱۳۷۰ ۱۳۷۱ ۱۳۷۲ ۱۳۷۳ ۱۳۷۴ ۱۳۷۵ ۱۳۷۶ ۱۳۷۷ ۱۳۷۸ ۱۳۷۹ ۱۳۸۰ ۱۳۸۱ ۱۳۸۲ ۱۳۸۳ ۱۳۸۴ ۱۳۸۵ ۱۳۸۶ ۱۳۸۷ ۱۳۸۸ ۱۳۸۹ ۱۳۹۰ ۱۳۹۱ ۱۳۹۲ ۱۳۹۳ ۱۳۹۴ ۱۳۹۵ ۱۳۹۶ ۱۳۹۷ ۱۳۹۸ ۱۳۹۹ ۱۴۰۰ ۱۴۰۱ ۱۴۰۲ ۱۴۰۳ ۱۴۰۴ ۱۴۰۵ ۱۴۰۶ ۱۴۰۷ ۱۴۰۸ ۱۴۰۹ ۱۴۱۰ ۱۴۱۱ ۱۴۱۲ ۱۴۱۳ ۱۴۱۴ ۱۴۱۵ ۱۴۱۶ ۱۴۱۷ ۱۴۱۸ ۱۴۱۹ ۱۴۲۰ ۱۴۲۱ ۱۴۲۲ ۱۴۲۳ ۱۴۲۴ ۱۴۲۵ ۱۴۲۶ ۱۴۲۷ ۱۴۲۸ ۱۴۲۹ ۱۴۳۰ ۱۴۳۱ ۱۴۳۲ ۱۴۳۳ ۱۴۳۴ ۱۴۳۵ ۱۴۳۶ ۱۴۳۷ ۱۴۳۸ ۱۴۳۹ ۱۴۴۰ ۱۴۴۱ ۱۴۴۲ ۱۴۴۳ ۱۴۴۴ ۱۴۴۵ ۱۴۴۶ ۱۴۴۷ ۱۴۴۸ ۱۴۴۹ ۱۴۵۰ ۱۴۵۱ ۱۴۵۲ ۱۴۵۳ ۱۴۵۴ ۱۴۵۵ ۱۴۵۶ ۱۴۵۷ ۱۴۵۸ ۱۴۵۹ ۱۴۶۰ ۱۴۶۱ ۱۴۶۲ ۱۴۶۳ ۱۴۶۴ ۱۴۶۵ ۱۴۶۶ ۱۴۶۷ ۱۴۶۸ ۱۴۶۹ ۱۴۷۰ ۱۴۷۱ ۱۴۷۲ ۱۴۷۳ ۱۴۷۴ ۱۴۷۵ ۱۴۷۶ ۱۴۷۷ ۱۴۷۸ ۱۴۷۹ ۱۴۸۰ ۱۴۸۱ ۱۴۸۲ ۱۴۸۳ ۱۴۸۴ ۱۴۸۵ ۱۴۸۶ ۱۴۸۷ ۱۴۸۸ ۱۴۸۹ ۱۴۹۰ ۱۴۹۱ ۱۴۹۲ ۱۴۹۳ ۱۴۹۴ ۱۴۹۵ ۱۴۹۶ ۱۴۹۷ ۱۴۹۸ ۱۴۹۹ ۱۵۰۰ ۱۵۰۱ ۱۵۰۲ ۱۵۰۳ ۱۵۰۴ ۱۵۰۵ ۱۵۰۶ ۱۵۰۷ ۱۵۰۸ ۱۵۰۹ ۱۵۱۰ ۱۵۱۱ ۱۵۱۲ ۱۵۱۳ ۱۵۱۴ ۱۵۱۵ ۱۵۱۶ ۱۵۱۷ ۱۵۱۸ ۱۵۱۹ ۱۵۲۰ ۱۵۲۱ ۱۵۲۲ ۱۵۲۳ ۱۵۲۴ ۱۵۲۵ ۱۵۲۶ ۱۵۲۷ ۱۵۲۸ ۱۵۲۹ ۱۵۳۰ ۱۵۳۱ ۱۵۳۲ ۱۵۳۳ ۱۵۳۴ ۱۵۳۵ ۱۵۳۶ ۱۵۳۷ ۱۵۳۸ ۱۵۳۹ ۱۵۴۰ ۱۵۴۱ ۱۵۴۲ ۱۵۴۳ ۱۵۴۴ ۱۵۴۵ ۱۵۴۶ ۱۵۴۷ ۱۵۴۸ ۱۵۴۹ ۱۵۵۰ ۱۵۵۱ ۱۵۵۲ ۱۵۵۳ ۱۵۵۴ ۱۵۵۵ ۱۵۵۶ ۱۵۵۷ ۱۵۵۸ ۱۵۵۹ ۱۵۶۰ ۱۵۶۱ ۱۵۶۲ ۱۵۶۳ ۱۵۶۴ ۱۵۶۵ ۱۵۶۶ ۱۵۶۷ ۱۵۶۸ ۱۵۶۹ ۱۵۷۰ ۱۵۷۱ ۱۵۷۲ ۱۵۷۳ ۱۵۷۴ ۱۵۷۵ ۱۵۷۶ ۱۵۷۷ ۱۵۷۸ ۱۵۷۹ ۱۵۸۰ ۱۵۸۱ ۱۵۸۲ ۱۵۸۳ ۱۵۸۴ ۱۵۸۵ ۱۵۸۶ ۱۵۸۷ ۱۵۸۸ ۱۵۸۹ ۱۵۹۰ ۱۵۹۱ ۱۵۹۲ ۱۵۹۳ ۱۵۹۴ ۱۵۹۵ ۱۵۹۶ ۱۵۹۷ ۱۵۹۸ ۱۵۹۹ ۱۶۰۰ ۱۶۰۱ ۱۶۰۲ ۱۶۰۳ ۱۶۰۴ ۱۶۰۵ ۱۶۰۶ ۱۶۰۷ ۱۶۰۸ ۱۶۰۹ ۱۶۱۰ ۱۶۱۱ ۱۶۱۲ ۱۶۱۳ ۱۶۱۴ ۱۶۱۵ ۱۶۱۶ ۱۶۱۷ ۱۶۱۸ ۱۶۱۹ ۱۶۲۰ ۱۶۲۱ ۱۶۲۲ ۱۶۲۳ ۱۶۲۴ ۱۶۲۵ ۱۶۲۶ ۱۶۲۷ ۱۶۲۸ ۱۶۲۹ ۱۶۳۰ ۱۶۳۱ ۱۶۳۲ ۱۶۳۳ ۱۶۳۴ ۱۶۳۵ ۱۶۳۶ ۱۶۳۷ ۱۶۳۸ ۱۶۳۹ ۱۶۴۰ ۱۶۴۱ ۱۶۴۲ ۱۶۴۳ ۱۶۴۴ ۱۶۴۵ ۱۶۴۶ ۱۶۴۷ ۱۶۴۸ ۱۶۴۹ ۱۶۵۰ ۱۶۵۱ ۱۶۵۲ ۱۶۵۳ ۱۶۵۴ ۱۶۵۵ ۱۶۵۶ ۱۶۵۷ ۱۶۵۸ ۱۶۵۹ ۱۶۶۰ ۱۶۶۱ ۱۶۶۲ ۱۶۶۳ ۱۶۶۴ ۱۶۶۵ ۱۶۶۶ ۱۶۶۷ ۱۶۶۸ ۱۶۶۹ ۱۶۷۰ ۱۶۷۱ ۱۶۷۲ ۱۶۷۳ ۱۶۷۴ ۱۶۷۵ ۱۶۷۶ ۱۶۷۷ ۱۶۷۸ ۱۶۷۹ ۱۶۸۰ ۱۶۸۱ ۱۶۸۲ ۱۶۸۳ ۱۶۸۴ ۱۶۸۵ ۱۶۸۶ ۱۶۸۷ ۱۶۸۸ ۱۶۸۹ ۱۶۹۰ ۱۶۹۱ ۱۶۹۲ ۱۶۹۳ ۱۶۹۴ ۱۶۹۵ ۱۶۹۶ ۱۶۹۷ ۱۶۹۸ ۱۶۹۹ ۱۷۰۰ ۱۷۰۱ ۱۷۰۲ ۱۷۰۳ ۱۷۰۴ ۱۷۰۵ ۱۷۰۶ ۱۷۰۷ ۱۷۰۸ ۱۷۰۹ ۱۷۱۰ ۱۷۱۱ ۱۷۱۲ ۱۷۱۳ ۱۷۱۴ ۱۷۱۵ ۱۷۱۶ ۱۷۱۷ ۱۷۱۸ ۱۷۱۹ ۱۷۲۰ ۱۷۲۱ ۱۷۲۲ ۱۷۲۳ ۱۷۲۴ ۱۷۲۵ ۱۷۲۶ ۱۷۲۷ ۱۷۲۸ ۱۷۲۹ ۱۷۳۰ ۱۷۳۱ ۱۷۳۲ ۱۷۳۳ ۱۷۳۴ ۱۷۳۵ ۱۷۳۶ ۱۷۳۷ ۱۷۳۸ ۱۷۳۹ ۱۷۴۰ ۱۷۴۱ ۱۷۴۲ ۱۷۴۳ ۱۷۴۴ ۱۷۴۵ ۱۷۴۶ ۱۷۴۷ ۱۷۴۸ ۱۷۴۹ ۱۷۵۰ ۱۷۵۱ ۱۷۵۲ ۱۷۵۳ ۱۷۵۴ ۱۷۵۵ ۱۷۵۶ ۱۷۵۷ ۱۷۵۸ ۱۷۵۹ ۱۷۶۰ ۱۷۶۱ ۱۷۶۲ ۱۷۶۳ ۱۷۶۴ ۱۷۶۵ ۱۷۶۶ ۱۷۶۷ ۱۷۶۸ ۱۷۶۹ ۱۷۷۰ ۱۷۷۱ ۱۷۷۲ ۱۷۷۳ ۱۷۷

بگفتا ای زنِ لیخا این چه حالست — چرا حالت بدینسان در وبالست
برفت از لذتِ آوازش از هوش — شتر از بیخودی در داد دلش جوش
چو باز از بیخودی آمد بخود باز — حکایت کرد با وی یوسف آغاز
بگفتا کو جوانی و جمالت — بگفت از دست شد دور از وصالت
بگفتا خم چرا شد سرو نازت — بگفت از بار هجر جانگدازت
بگفتا چشم تو بی نور چونست — بگفت از بسکه بی تو غرق خونست
بگفتا آن رخ رو سیمی که بودت — بفرق آتاج و دیهیمی که بودت
بگفت از حسن تو هر کس سخن راند — ز وصفت بر سر من گوهر افشاند
سر و زر در نثار پاش کردم — بگوهر پاشیش پاداش کردم
نهادم تاج حشمت بر سر او — گرفتم افسر از خاک در او
نماند از سیم و زر چیزی بدستم — کنون دل گنج عشق آنم که هستم
بگفتا حاجت تو چیست امروز — ضمان حاجت تو کیست امروز
بگفت از حاجتم آزرده جانی — نخواهم جز تو حاجت را ضمانی

برای حدث ۱۲ قول بوفت از لذت آوازش از هوش شتر بیخودی داز دلش جوش ۱۳ یوسف از لذت آواز یوسف علیه السلام از هوش ۱۴ بیخودی در آمدن زلیخا و حکایت کردن با یوسف علیه السلام حال خود را

ستاده بر در اینک آن زن پیر — که در ره مرکبت را شد عنان گیر
مرا گفتی که با وی باش همراه — بهمراهی رسانش تا بدرگاه
بگفتا حاجتت او را روا کن — اگر دلریش هست او را دوا کن
بگفت او نیست زینسان کو ته اندیش — که با من باز گوید حاجت خویش
بگفتار خصمتش ده تا در اید — حجاب از حال خود هم خود کشاید
چو رخصت یافت همچون زهره رقاص — در امد شادمان در خلوت خاص
چو گل خندان شد و چون غنچه بشگفت — دهان پر خنده بر یوسف دعا گفت
ز لبش خندیدنش یوسف عجب کرد — از و نام و نشان وی طلب کرد
بگفت آنم که چون وی تو ندیدم — ترا از جمله عالم برگزیدم
نشاندم گنج و گوهر در نهایت — دل و جان وقف کردم در هوایت
روانی در غمت بر باد دادم — بدین پیری که می بینی فتادم
رفتی شاهد دولت در آغوش — مرا کیبارگی کردی فراموش
دلیل کرم و گنج و گوهر و دولت تو رفت و جان و دل و راحت تو رفت
یوسف زین سخن دانست کو کیست — ترحم کرد بر وی زار بگریست

ای گرفت یوسف
با پیر اگر تو قصد او
او را مکن چو پیر او
گر او بر آن خصم تو
نیست که حاجتی تو
با من گوید پیش تو
یوسف علیه السلام
که را حاجت روا نیاید
بازیافتن یعقوب
یوسف را و حال
من بیاید و حال خود
بگوید ۱۲ ۵۲ ای از
غایت خنده زلیخا
یوسف حیران شد و نام
و نشان پرسید ۱۲ ۵۲
زلیخا گفت که من آنم
که همه روی تو دیدم
تمام عالم را

فروغ صبح صادق داد خواهان — مزور قصه گم کرده راهان
شود هر صبح صادق را تباشیر — مزور را شود پاداش تزویر
نه چون شاهان دور این زمانه — که میجویند بهر زر بهانه
ز هر ظالم که یک دینار رنگست — وگر زو دست صد کس زر سنگست
ز دینار و زرش صد سر حرج و بیست — تظلم کردن از وی هرزه گویست

آمدن زلیخا بخانهٔ یوسف و بدعای او بینائی و جمال و جوانی یافتن

از آن خوشتر چه باشد پیش عاشق — که گردد یار نیک اندیش عاشق
بخلوتگاه رازش بار یابد — ز بارش سینه کی آزار یابد
به پیش او نشیند راز گوید — حکایتهای دیرین باز گوید
ز غوغای سپه چون رست یوسف — بخلوتگاه خود بنشست یوسف
درآمد حاجب از درگاه بیگانه — بجوئی نیک دید عالم فسانه

ستاده بر در اینک آن زن پیر
که در ره مرکبت را شد عنان گیر

مرا گفتی که با وی باش همراه
بهمراهی رسانش تا بدرگاه

بگفتا حاجتت او را روا کن
اگر دلریش هست او را دوا کن

بگفت او نیست زنیسان کو تهی دست
که با من باز گوید حاجت خویش

بگفتار خصتش ده تا درآید
حجاب از حال خود هم خود گشاید

چو خصت یافت همچون زهره رقاص
درآمد شادمان در خلوت خاص

چو گل خندان شد و چون غنچه بشگفت
دهان پر خنده بر یوسف دعا گفت

ز بس خندید دندانش یوسف عجب کرد
از و نام و نشان وی طلب کرد

بگفت آنم که چون وی تو ندیدم
ترا از جمله عالم برگزیدم

نشاندم گنج و گوهر در بهایت
دل و جان وقف کردم در هوایت

روانی در غمت برباد دادم
بدین پیری که می بینی فتادم

رقیبی شاهد دولت درآغوش
مرا کمیاب گی کردی فراموش

ز یوسف این سخن دانست کو کیست
ترحم کرد بروی زار بگریست

قبول کردم گنج و گوهر و دولت تو دولت دادم و نقد جوانی و دولت بهای آن ساختم اما چون مالک مصر تو بودی سبد را از مروارید و گوهر پر کردم و بر سر راه او نهادم

ای گرفت یوسف
با چهل دختر کره قصد او را
روز اسمن چهل دختر بر او رفتند
گرد بر گرد آن خسته خان
نیست کز حاجت بتو
با من بگو تا پیش تو
یوسف علیه السلام
کز عبارت وه تا پیش
بزلیخا فتن
من بیاید و حال خود
بگوید ۱۲ ۵۲ ای از
غایت خنده زلیخا
یوسف حیران شد و نام
و نشان پرسید ۱۲ ۵۳
زلیخا گفت ای من آن
که بر روی تو دیدم
تمام عالم را

فروغ صبح صادق داد خواهان — مزور قصه گم کرده راهان
شود هر صبح صادق را تباشیر — مزور را شود پاداش تزویر
نه چون شاهان دور این زمانه — که میجوید بهر زر بهانه
ز هر ظالم که یک دینار رنگست — وگر زو دست صد کس زر سنگست
ز دینار و زرش صد سر حزن و غیست — تظلم کردن از وی هرزه گویست

آمدن زلیخا بخانهٔ یوسف و بدعای او بینائی و جمال و جوانی یافتن

از آن خوشتر چه باشد پیش عاشق — که گردد یار نیک اندیش عاشق
بخلوتگاه رازش بار یابد — ز بارش سینه کی آزار یابد
به پیش او نشیند راز گوید — حکایتهای دیرین باز گوید
ز غوغای سپه چون رست یوسف — بخلوتگاه خود بنشست یوسف
درآمد حاجب از درگاه بیگانه — بجوئی نیک دید عالم فسانه

لہ مضمون این بیت مفعول فعل قرینه بد گردیدن بیت اول گذشته ۱۲ سه بتاخیر نمیجی رزشتی طبع ۱۲ سه ۱۲ دیبا گلیت از اضافه دیبا بازیافتن

زبس راه خطا پیمائی از من + ستاندی گوهر بینائی از من

یعنی بسبب گمان خطا کاری از من ۱۲

چو آن گردد خطا از من فشاندے بمن دہ باز انچہ از من ستاندے

بود دل فارغ از داغ تاسف بچینم لالہ از باغ یوسف

چو برگشت[1] ازرہ آن مہ بر مصریان شاہ گرفت افغان کنان بازش سر راہ

کہ پاکست آنکہ شہ را ساخت بندہ بذل عجز کردش سرفگندہ

گفت از زلیخا خود بروی ست ۱۲

بفرق بندہ مسکین و محتاج نہاد از عز و جاہ خسروی تاج

چو جا کرد این سخن در گوش یوسف[2] برفت از بیہیت آن ہوش یوسف[3]

بحاجب گفت این تسبیح خوانرا کہ برد از جان من تاب و توان را

بخلوتخانۂ خاص من آور بجو لانگاہ اخلاص من آور

کہ تا یک شمہ از حالش بپرسم درین ادبار اقبالش بپرسم

ازان تسبیح چون شوق[4] کرد شغب[5] عجب ماندم کہ تاثیری عجب کرد

رشش دردی نہ دامنگیر باشد کلامش را کی این تاثیر باشد

دو صد جان خاک دریابندہ شاہے کہ دریابد بآہے یا نگاہے

انتہا

یوسف علیہ السلام ۱۲

[1] برگشت ازرہ آن مہ بر مصریان شاہ گرفت افغان کنان بازش سر راہ

[2] چو جا کرد این سخن در گوش یوسف

[3] برفت از بیہیت آن ہوش یوسف

[4] شوق ہوش ربائی

[5] شغب ای پیچ اس سے ۱۲

برانگیختن فتنہ و فساد

تباہی ۱۲

به پیش بت دی تو چون سجده بردم
بسر راه وبال خود سپردم

بگریه از تو هر کامے که جستم
ز کام هر دو عالم دست شستم

تو سنگی خواهم از سنگ تو رستن
بسنگے گوهر قدرت شکستن

بگفت این بس بزن خم سنگ خاره
خلیل آسا شکستش پاره پاره

چو بشکستش بچالاکی و چستے
بکارش ز ان شکست آمد درستے

ز شغل بت شکستن چون بپرداخت
بآب چشم و خون دل وضو ساخت

تضرع کرد و رو بر خاک مالید
بدرگاهِ خدای پاک نالید

که ای عشق ترا از زیر دستان
بتان و بتگران و بت پرستان

اگر نه عکس تو بر بت فتادی
به پیش بت کسی کی سر نهادی

دل بت گر بمهر خود خراشے
وز انش افگنی در بت تراشے

کسی در پیش بت افتاده پست است
که گوید بت پرست ایزد پرست است

اگر رو در بت آوردم خدایا
بآن بر خود جفا کردم خدایا

بلطف خود جفای من بیامرز
خطا کردم خطای من بیامرز

۱۲ یعنی بتان و بتگران و بت سازان و بت پرستان همه مخلوق تو اند

همی گفت این و بر سر خاک میکرد ز گریه خاک را نمناک میکرد

چو شاهِ خور تخبت خاور آمد صهیل ابلق یوسف بر آمد

برون آمد زلیخا چون گدائی گرفت از راه یوسف تنگنائی

برسم داد خواهان داد برداشت ز دل نالهٔ ز جان فریاد برداشت

ز لبن بر آسمان میشد ز هر سوی نفیر چاوشان طرقوا گوی

ز لبن بر گوشها میزد ز هر جای صهیل مرکبان باد پیمای

کس از غوغا بحال او نیفتاد بحالی شد که آنرا کس نمیداد

ز نومیدی دلش صد پاره گشته ز کوی خرمی آواره گشته

ز درد دل فغان میکرد و میرفت ز آه آتش افشان میکرد و میرفت

بخت خانهٔ خود چون پی آورد دو صد شعله بیک مشت نی آورد

بپیش آورد آن سنگین صنم را زبان بکشاد تسکین الم را

ای سنگ سوی عز و جاهم بهر راهی که باشد سنگ راهم

شد از تو راه بخت تنگ بر دل سر دگر از تو کوبم سنگ بر دل

نسخه بطرفداری نسخهٔ بمبئی و دست ۱۲ نقطه و دست ۱۳ نقطه و دست ۱۴ نقطه و دست ۱۵ نقطه و دست ۱۶ نقطه و دست ۱۷ نقطه و دست ۱۸ نقطه و دست ۱۹ نقطه و دست ۲۰ نقطه و دست ۲۱ نقطه و دست

ندارد عاشق بیدل قناعت[۱] فزاید حرص وی ساعت بساعت
دو دم نبود بیک مطلوبش آرام[۲] بهر دم در طلب بر تر نهد گام
چو یابد بوی گل خواهد که بیند[۳] چو بیند روی گل خواهد که چیند
زلیخا کرد بعد از ره نشینی[۴] هوای دولت دیدار بینی
شبی پیش آن بت بزرین سود[۵] که عمری در پرستش کارش این بود
بگفت ای قبلهٔ[۶] جانم جمالت سر من در عبادت پایمالت
ترا عمریست کز جان می پرستم برون شد گوهر بینش ز دستم
بچشم خود ببین رسوایم را بچشمم باز ده بینایم را
ز یوسف چند باشم مانده مهجور بده چشمی که رویش بنیم از دور
مرا در هیچ وقتی در مقامی بجز دیدار یوسف نیست کامی
بده کام مرا چون می توانی چو دادی کام من دگر تو دانی
بدین جا بن سختیم میسند چندین بدین بد بختیم میسند چندین
چه عمرست این که نابودن ازین به ره نابود پیمودن ازین به

[۱] قناعت بالغ
[۲] رامی شدن
[۳] بازگ چرا دام
[۴] بنشین
[۵] سود راح
[۶] بسوی عاشق الان
یوسف و زلیخا آوردن زلیخا
التفات
عاشق گل را
[۷] ای بدیدار یوسف علیه السلام
[۸] عاشق صادق
ای گفت بنیکو
[۹] بنده خود را
[۱۰] بنده ای

بگفتی در فریب من مکوشید — قدوم دوست از من مپوشید
بتی کش شاه ملک جان تو ان داشت — قدومش را کجا نهان تو ان داشت
نسیمش باغ جان را تازه سازد — نه تنها جان جهان را تازه سازد
چو جان را تازگی همراه گردد — ازان جان تازه کن آگاه گردد
چو کردی گوش آن حیران مهجور — زچاوشان صدای دور شود دور
زدی افغان که من عمریست دورم — بصد محنت درین دوری صبورم
نباشد بیش ازین تاب دوری — نجویم دوری الا از ضروری
زجانان تا بکی مهجور باشم — همان بهتر که از خود دور باشم
بگفتی این و بیهوش اوفتادی — زخود کرده فراموش اوفتادی
زجام بیخودی از دست رفتی — چنان بیخود بان نی لبست رفتی
دران نیها چو دم از جان نا شاد — دمیدی خاستی افغان و فریاد
بدین دستور بودی روزگاری — نبودی غیر ازینش کاروباری

گرفتن زلیخا یوسف را و التفات یافتن آن و ایمان آوردن زلیخا

جان تازه کن — بمعنی تازه کن
جان دور — دور شدن جان
دور شود دور — دور شدن
جان عاشق است — دور شدن جان عاشق است
یوسف و ایمان آوردن زلیخا
التفات
تاب — بمعنی طاقت
دوری ضروری — دوری ضروری است
از خود دور باشم — دور شدن از خود
کنایه از غافل شدن
کار و بار — بمعنی شغل و عمل

کشیدی زیر ران آن صهیلے ۱ گرفتی هر طرف اضعاف میلے
بهر جا هر که بشنیدی صهیلش نبودی حاجت از کوس رحیلش
شتابان سوی آن شاه آمدندے چو سیاره پی ماه آمدندے
زلیخا نیز چون آنرا شنیدے ۲ ازان نی نسبت خود بر دن دیدے
بحسرت بر سر راهش نشستی خروشان بر گذرگاهش نشستے
چو بی یوسف رسیدی خیلی ۳ ازراه بطنزش کودکان کردندی آگاه
که اینک در رسید از راه یوسف بروی رشک مهر و ماه یوسف
زلیخا گفتی از یوسف درینان نمی یابم نشان ازی نازنینان
بدل زین طنز بپسندیدی داغم که نادیدی یوسف درد ما غم
بهر منزل که آن دلدار گردد زمین پر ناف تاتار گردد
بهر محفل که آن جانان نشیند نسیمش در مشام جان نشیند
چون یوسف در رسیدی با گروهے ۴ کز ایشان در دل افتادی شکوهے
بگفتندی که از یوسف خبر نیست درین قوم از قدوم او اثر نیست

۱ صهیل بالفتح آواز اسپ و
۲ صهیل بمعنی پی گاه
۳ نی نسبت
۴ ای خانه نی نسبت
۵ خیلی
۶ ساختن زلیخا بر راه یوسف علیه السلام

گذشتی در شکارستان نخچیر — پران از پهلوِ نخچیر چون تیر
گرش میدان شدی از غرب تا شرق — بیک جستن بدیدی گرم چون برق
اگر گردش بپازویش کشیدے — بگردش با دصرصر کی رسیدے
براہ ار چہ شدی پر قطرہ از خوے — ندیدی ہیچکس یک قطرہ از وے
بخوش رفتن دران خوی بدیش میل — چو آن گرد آمدہ از قطرہا سیل
چو گنجے بود از گوہر روانہ — بری زا سیب بار تازیانہ
بر آخور گر شدی ام و فروتن — گرفتی خدمتش گردون بگردن
بداد لیش ار در اوردی بمان سر — بسطل ماہ آب از چشمۂ خور
مہیا ساختی در ہر شبانگاہ — جوش از سنبلہ و زکہکشان کاہ
ز شعر چشمہ دار شب بوسال — پی جو کردنش آمادہ غربال
ز سدرہ سبحہ خوان من غان گزیدی — کہ تا سنگ از جوش چون دانہ چیدے
دو پیکر بود از زینش مثالے — رکاب از ہر طرف تابان ہلالے
چو یوسف در ہلالش پای کردے — چو ماہ اندر دو پیکر جای کردی

رکاب ۱۲

۱ بفتح کاف فارسی
۲ بفتح غین و سکون راء و فتح باء
۳ بفتح سین و سکون طاء و فتح لام
۴ بفتح سین و سکون جیم و فتح باء
۵ بفتح شین و سکون راء و فتح باء
۶ بفتح سین و سکون راء و فتح باء
۷ بفتح سین و سکون راء و فتح باء
۸ بفتح سین و سکون راء و فتح باء
۹ بفتح سین و سکون راء و فتح باء
۱۰ بفتح سین و سکون راء و فتح باء
۱۱ بفتح سین و سکون راء و فتح باء
۱۲ بفتح سین و سکون راء و فتح باء

زلیخا را ز تنهائی چو جان کاست
براه یوسف از نی خانه ساخت

بدو کردند نی بستے حواله
چو موسیقار پر فریاد و نالہ

چو کردی از جدائی ناله آغاز
جدا بر خاستی از هر نے آواز

چو او هجر آتش اندر وی گرفتی
ز آتش شعله در هر نے گرفتی

دران نی بست بود افتاده خسته
چو صیدی تیرها گردش نشسته

ولی از ذوق عشقش چون اثر بود
بر و هر تیر گوئی نیشکر بود

در آخور داشت یوسف دیو زادے
سپهر اندازه و گردون نهادے

تگاور ابلقی چون چرخ فیروز
ز شب بسته هزاران صله بر روز

ز نور و ظلمت اندر وی نشانه
برابر چون شب و روز زمانه

گره بر خوشهٔ چرخ از دم او
شکن در کاسهٔ بد از سم او

بهر سمش هلالی بسته از زر
بر سم اختر رخشان سمر

بزخم سم چو سنگ خاره خستے
ز هر ماه نو ش سیاره جستے

اگر نعلش پریدی در تگ و دو
بچرخ اندر نشستے چون مه نو

ل ۱ سازیست ای از سازیه پیشه یعنی غلو از نی ساخته شده ۱۲

ل ۲ ای از هر نی جدا جدا آواز نالهٔ بر میخواست ۱۲

ل ۳ ضمیر بود راجع بسوی زلیخا و خسته

ل ۴ از خانه ساختن زلیخا براه یوسف

ل ۵ و مصراع ثانی صفت آن ۱۲ از خود

ل ۶ بود و دو بی واو یعنی صفت و کاه مستور آن

ل ۷ دیبای سبز آنها که آنرا مصطبل هم گویند

ل ۸ دیو زاد کنایه از زیرکی و چابکی و سبکروی

ل ۹ بزرگ شدن و گردیدن نیلوفر بر روی آب

ل ۱۰ خوشهٔ چرخ کنایه از برج سنبله است ۱۲ ل ۱۱ فرو شدن ماه بر برج سنبله کنایه از آخر شدن ماه است

گذشت آن کرلب صاحب هوش ... ز یوسف یافتی قوت از ره گوش

بران شد تا زبی قوتی رهد باز ... کند بر راه یوسف خانه ساز

که افتد چون گذرگاهی برآهش ... پذیرد قوت زاو از سپاهش

زهی بیچاره آن از پا فتاده ... ز نام اختیار از دست داده

ز خوان وصل جانان باز مانده ... نوای عیش او ناساز مانده

نباشد قوتی از وصل یارش ... نیاید قوت از نیک دیارش

گهی بابد ازو نامی راز گوید ... گه از مرغی نشانش باز جوید

چو بشنید رهروی بر رهگذاری ... برویش از ره غربت غباری

بپوسد پای او کز شهر یاریست ... بشوید گرد او کوزان دیاریست

وگر سلطانش از راهی سواره ... براید بپودش تاب نظاره

شود خرم بخاک گرد راهش ... نشیند خوش بآواز سپاهش

آمدن زلیخا ابره یوسف و ازنی خانه ساختن تا از آواز گذشتن او و سپاه او خرسند باید

[illegible] یوسف زلیخا [illegible]

تهی از حلّه‌های اطلسش دوش — سبک از دانه‌ای گوهر شش گوش
معطّل گردن از طوق مرصّع — معرّا عارض از زر لفت مقنع
بزیر پهلوان از خاکش نهالین — عذار نازکش را خشت بالین
بمهر یوسفش از خاک بستر — به از مهد حریر حور گستر
بیاد او بزیر روی خشتش — مربّع بالشی بود از بهشتش
درین محنت کزان یکشمه گفتم — بشرحش گوهر صد نکته سفتم
نرفتی غیر یوسف بر زبانش — نبودی غیر او آرام جانش
در آن وقتیکه گنج سیم و زر داشت — هزاران حقّه پر درّ و گهر داشت
ز هر کس قصّهٔ یوسف شنیدی — بپایش گنج سیم و زر کشیدی
دهانش را چو درجی از گهر پر — لبالب ساختی از گوهر و در
بدین بخشش که بودی کاپرست — شد از سیم و زر و گوهر تهیدست
به پشمین جامه مسکین گشت خرسند — بران از لیف خرما شد کمربند
خبر گویان ز یوسف لب ببستند — پس از انوی خاموشی نشستند

ل ورگرتای گرتوده گور ۱۲
م مضمون این بیت متحد
معنی نرفتی
که در صدر بیت
لاق واق تقد
۱۲ استیلای محبت یوسف
۱۲ ای بعد
۱۲ ای
۱۲

سیاهی از سرشک گرنبشست — نبرگس ز آشیمش یاسمین رست

بشادی زین طاق کج آئین — سیه پوشید پیش چشم جهان بین

چو ماتم دار گشت از ناامیدی — چرا رفت از سیاهی در سپیدی

ز هندوستان مگر بودش نمونه — که باشد کار هندو بازگونه

بروی تا زه چون گل جنبش افتاد — شکن در صفحه نسرینش افتاد

ز ناز آن چین که افگندی ز ابرو — فتاد از علت پیرایش بر رو

ندارد کس درین دیر کهن یاد — که گیرد آب چین بی جنبش باد

ولی گر باد بودی ورنه بودی — رخ چون آب او پر چین نمودی

سهی سروش ز بار عشق خم شد — سرشک چون حلقه همراز قدم شد

ز سر تا پای بود از بخت واژون — ز بزم وصل همچون حلقه بیرون

درین نمدیده خاک از خون مردم — چو شد سرمایه بنیائیش گم

به پشت خم ازان بودی سرشکش — که جستی گم شده سرمایه خویش

بسر بردی دران ویرانه سالی — سرشک از افسر تهی پایش ز خلخالی

---

۱۲ بزرگی که از عشق خم شده است

۱۳ ای خاک بر دیده که از کنایت از دیدن است

۱۴ بنیائیش گم آنچه از نشستگاه آلوده است

همیز در بر سرو زانو کف دست — سمن بر ارنگ نیلوفر همی بست
بمهر دوست یعنی در خورم من — گر او خورشید شد نیلوفرم من
چو باشد آفتاب خاوری یار — مرا نبود بجز نیلوفری کار
بدل همچون صنوبر کوفتی مشت — بسان نیشکر خاییدی انگشت
کفش کز هر نگاری داشتی عار — نگارین گشتی از انگشت افگار
ز انگشتان خونی خامه کردی — ز کافوری کف خود نامه کردی
درون نامه حرف غم نوشتی — برون زین حرف چیزی کم نوشتی
ولی زان نامه هرگز داستانش — نخواندی دیگر بر نوشته خوانش
فراوان سالها کاروی این بود — ز هجران رنج و تیمارو ی این بود
جوانی تیره گشت از خرخ پیرش — بزنگ شیر شد موی چو قیرش
برآمد صبح و شب هنگامه برچید — بمشکستان او کافور بارید
گریزان گشت زاغ از تیر تقدیر — بجای زاغ شد بوم آشیان گیر
نباشد یاد پیری را درین باغ — کز نیسان بوم گیرد خانه زاغ

ل ز زاغ کنایت از موی سیاه و بوم کنایت از سپیدی موی است ۱۲

همی گفت این حدیث و آه میزد
زآه آتش بمهر و ماه میزد

زمد آه دائم دود دآهش
بفرق سر شدی چتر سیاهش

ز خورشید حوادث هیچگاهے
نبودی غیر آن چترش پناهے

نبود آن چتر کش بالای سر بود
فلک را از خدنگ او سپر بود

خدنگش اگر آن مانع نگشتے
ز صندوق فلک بیرون گذشتے

ز مژگان مبدم خوناب میریخت
مگر خوناب خون ناب میریخت

چو بود از تاب دل سوزان تب او
مژه میریخت آبی بر لب او

همی شست از رخ آن خون نابه گونے
ازان خون نابه بودش سرخ رویے

چو زان خون نابه رخ را غازه کردے
بدل عقد محبت تازه کردے

بروی کار ناوردی دم نقد
بجز خون جگر کابین آن عقد

گهی کندی بناخن روی گلگون
چو چشم خود کشادی چشمه خون

ز سر خی هر یکے بوده دواتے
نوشتی او غمش خط نجاتے

گهی سینه گهی دل میخراشید
ز جان جز نقش جانان می نراشید

---

۱ آه آتش ۲ دائم ۳ خوناب ۴ چو ۵ ز ۶ ز

۱ آه آتش ۲ دائم ۳ خوناب ۴ چو ۵ ز ۶ ز

غم یوسف زجان او نمیرفت — حدیثش از زبان او نمیرفت
دران وقتیکه رفت از سر عزیزش[۱] — نماند اسباب دولت هیچ چیزش +
خیال روی یوسف یار او بود — انیس[۲] خاطر افگار او بود +
بیادش روی در ویرانه کرد — وطن در کنج محنت خانه کرد
نمی خورد از فراق او نمی خفت — ز دیده خون همی بارید و میگفت
خوشا کز بخت برخوردار بودم — درون یک سرا با یار بودم
ولی بی یار از حرمان دیدار — جمالش دیدمی هر روزه صد بار
ازان دولت چو بختم ساخت محروم — بزندان کردمش محروم و مظلوم
بشب پنهان بزندان بر دمی راه[۳] — تماشا کردمی آن روی چون ماه
بروزم زنگ غم از دل زدودی[۴] — در و دیوار آن منزل کبودی
منم امروز از نیها[۵] دو رمانده — بدل رنجه به تن مهجور مانده
ندارم زو بجز در دل خیالی — وز و خالی نیم در هیچ حالی
خیالش[۶] گر رود چون زنده مانم — که در قالب خیال اوست جانم

[۱] عزیزش راجع بسوی یار زلیخا ۱۲
[۲] انیس بر خاطر افگار او بود هم دو گونه
[۳] فاعل نکته
[۴] دیوار دیودار
[۵] نیها
[۶] خیال او

در شرح حال زلیخا از وفات عزیز مصر و استیلای محبت یوسف بر دل او

دلی کز دلبری ناشاد باشد — ز هر شادی و غم آزاد باشد
غم دیگر نگیرد دامن او — نگردد شاد بی پیرامن او
اگر گردد جهان دریای ندوه — برارد موجهای غصه چون کوه
ازان نم دامن او تر نگردد — زاندوهی که دارد بر نگردد
وگر جشن و طرب سازد زمانه — دهد رو عیشهای جاودانه
فرو پیچد ازان جشن و طرب روی — نخواهد کم غم خود یک سر موی
زلیخا بود مرغ محنت آهنگ — جهان چون خانهٔ مرغان بر و تنگ
در آن روزی که دولت یار بودش — حریم خانه چون گلزار بودش
عزیزش بود بر سر سایه گستر — نهالی بود در عنا سایه پرور
همه اسباب عشرت جمع میداشت — رخ افروخته چون شمع میداشت

۱ معراج معطوف ۲ بر آرد جهان ۳ نگردد ۴ استیلای ۵ بتقدیر عاطف ۶ محبت یوسف ۷ بلغ آورد ۸ یعنی قصد ۹ ۵ فاعل ۱۰ زلیخا ۱۱ ۵ فاعل ۱۲ میداشت زلیخا

چو پا بالای تخت زر نهادی — جهانی زیر تختش سر نهادی
چو رفتی بر سر میدان ز ایوان — رسیدی بانگ چاپ و شان بکیوان
بهر جانب که طوف اندیش بودی — جنیبت کش هزاران پیش بودی
بهر کشور که بگذشتی سواره — برون بودی سپاهش از شماره
چو یوسف را خدا داد این بلندی — بقدر این بلندی ارجمندی
عزیز مصر را دولت زبون گشت — لوای حشمت او سرنگون گشت
دلش طاقت نیاورد این خلل را — بزودی شد هدف تیر اجل را
زلیخا روی در دیوار غم کرد — ز بار هجر یوسف پشت خم کرد
نه از جاه عزیزش خانه آباد — نه از اندوه یوسف خاطر آزاد
فلک کو دیر مهر و زود کین ست — درین حرف مانسر کاروی این ست
یکی را بر کشد چون خود بر افلاک — یکی را افگند چون سایه بر خاک
خوش آن دانا بهر کاری دمی بارے — که از کارش نگیرد اعتباری
نه از اقبال او گردن فرازد — نه از ادبار او جانش گدازد

در شرح حال زلیخا از وفات عزیز مصر و استیلای محبت یوسف بر او

ولی کز دلبری ناشاد باشد
زهر شادی و غم آزاد باشد

غم دیگر نگیرد دامن او
نگردد شاد بی پیرامن او

اگر گردد جهان دریای اندوه
برارد موجهای غصه چون کوه

ازان نم دامن او تر نگردد
زاندوهی که دارد برنگردد

وگر جشن و طرب سازد زمانه
دهد رو عیشهای جاودانه

فرو پیچد ازان جشن و طرب روی
نخواهد کم غم خود یک سر موی

زلیخا بود مرغ محنت آهنگ
جهان چون خانهٔ مرغان برو تنگ

دران روزی که دولت یار بودش
حریم خانه چون گلزار بودش

عزیزش بود بر سر سایه گستر
نهالی بود در عنا سایه پرور

همه اسباب عشرت جمع میداشت
رخ افروخته چون شمع میداشت

---

۱ ولی کز دلبری ناشاد باشد: بنظر میرسد که عاطف و ناظم یکی بوده است
۲ اگر گردد جهان دریای اندوه: مصراع معطوف بما قبل است
۳ وگر جشن و طرب سازد زمانه: استیلای محبت یوسف بر زلیخا بعد از وفات عزیز
۴ زلیخا بود مرغ محنت آهنگ: بطرف اول برمیگردد
۵ عزیزش بود بر سر سایه گستر: عزیز مصر
۶ همه اسباب عشرت جمع میداشت: میداشت زلیخا

چو پا بالای تخت زر نهادی — جهانی زیر تختش سر نهادی
چو رفتی بر سر میدان ز ایوان — رسیدی بانگ چاپ‌وشان بکیوان
بهر جانب که طوف اندیش بودی — جنیبت کش هزاران پیش بودی
بهر کشور که بگذشتی سواره — برون بودی سپاهش از شماره
چو یوسف را خداداد این بلندی — بقدر این بلندی ارجمندی
عزیز مصر را دولت زبون گشت — لوای حشمت او سرنگون گشت
دلش طاقت نیاورد این خلل را — بزودی شد هدف تیر اجل را
زلیخا روی در دیوار غم کرد — ز بار هجر یوسف پشت خم کرد
نه از جاه عزیزش خانه آباد — نه از اندوه یوسف خاطر آزاد
فلک کو دیر مهر و زود کین ست — درین حرف مانسر کاروی این ست
یکی را بر کشد چون خج بر افلاک — یکی را افگند چون سایه بر خاک
خوش آن دانا بهر کاری که بارے — که از کارش نگیرد اعتباری
نه از اقبال او گردن فرازد — نه از ادبار او جانش گدازد

منادی کردن اندر هر دیاری — که نبود خلق را جز کشت کاری

بناخن سنگ خارا را خراشند — ز چهره خوی فشانان دانه پاشند

چو از دانه شود آگنده خوشه — نهندش همچنان از بهر توشه

سنانها خوشه را زان سته ازین — که باشد بر رخ خصمان سنان زن

چو گیرد خوشه در خانه درنگی — نیاید روزگار قحط و تنگی

برد هر کس برای عیش تیره — بقدر حاجت خود زان ذخیره

ولی هر کار را باید کفیلی — که از دانش بود باوی دلیلی

بدانش غایت این کار داند — چو داند کار را کردن تواند

ز هر چیزی که در عالم توان یافت — چو من دانا کفیلی کم توان یافت

بمن تفویض کن تدبیر این کار — که ناید دیگری چون من پدیدار

چو شاه از وی بدید این کار سازی — بملک مصر دادش سرفرازی

سپه را بنده فرمان او کرد — زمین عرصه میدان او کرد

بجای خود بتخت زر نشاندش — بصد عزت عزیز مصر خواندش

براه مرکب او می فشاندند ++ گدا را از گدائی مے رہاندند

چو آمد بارگاه شه پدیدار فرود آمد ز رخش تیز رفتار

خزو اطلس بپا انداختندش بپا انداز فرق افراختندش

ببالای خزو اکسون همیرفت بر اطلس چون مه گردون همیرفت

ز قرب مقدمش چون شه خبر یافت باستقبال او چون بخت بشتافت

کشیدش در کنار خویشتن تنگ چو سرو و گلرخ و شمشاد و گلرنگ

به پهلوئی دش بر تخت بنشاند ببرسشهای خوش با وی سخن راند

نخست از خواب خود پرسید تعبیر درآمد لعل نوشینش بتقریر

وزان پس کرد از هر جا سوالے ببرسیدش ز هر کاری و حالے

جوابی دلکش و مطبوع گفتش چنان کامد ازان گفتن شگفتش

در آخر گفت این خوابی که دیدم ز تو تعبیر آن روشن شنیدم

چه سان تدبیر آن کردن توانم غم خلق و جهان خوردن توانم

بگفتا باید ایام فراخے که ابر و یم نیفتد در تراخی

شب یوسف چو بگذشت از درازی — طلوع صبح کردش چاره سازی
چو شد کوه گران بر جانش اندوه — برآمد آفتابش از پس کوه
پی تعظیم و اکرام وی از شاه — خطاب آمد بنزدیکان درگاه
کز ایوان شه خورشید اورنگ — بمیدانی ز هر جانب دو فرسنگ
دو رویه تا بزندان ایستادند — تجملهای خود را عرضه دادند
چه از زرین کمر سرکش غلامان — همه در خلعت زرکش خرامان
چه از خورشید پیکر خوشنوایان — بعبرانی و سریانی سرایان
چه از چابک سواران سپاهی — بتازی مرکبان با هم مباهی
سران مصر بیرون از شماره — نثار افشان شدند از هر کناره
تهیدستان بامید نثاری — گشاده هر طرف جیب و کناری
چو یوسف شد سوی خسرو روانه — بخلعتهای خاص خسروانه
فراز مرکبش از پای تا فرق — تو گوئی گشته در زر و گهر غرق
بهر جا طبلهای مشک و عنبر — ز هر سو بدرهای دُر و گوهر

یوسف ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰ ۱۰۱ ۱۰۲ ۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۰۶ ۱۰۷ ۱۰۸ ۱۰۹ ۱۱۰ ۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۴ ۱۱۵ ۱۱۶ ۱۱۷ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۰ ۱۲۱ ۱۲۲ ۱۲۳ ۱۲۴ ۱۲۵ ۱۲۶ ۱۲۷ ۱۲۸ ۱۲۹ ۱۳۰ ۱۳۱ ۱۳۲ ۱۳۳ ۱۳۴ ۱۳۵ ۱۳۶ ۱۳۷ ۱۳۸ ۱۳۹ ۱۴۰ ۱۴۱ ۱۴۲ ۱۴۳ ۱۴۴ ۱۴۵ ۱۴۶ ۱۴۷ ۱۴۸ ۱۴۹ ۱۵۰ ۱۵۱ ۱۵۲ ۱۵۳ ۱۵۴ ۱۵۵ ۱۵۶ ۱۵۷ ۱۵۸ ۱۵۹ ۱۶۰ ۱۶۱ ۱۶۲ ۱۶۳ ۱۶۴ ۱۶۵ ۱۶۶ ۱۶۷ ۱۶۸ ۱۶۹ ۱۷۰ ۱۷۱ ۱۷۲ ۱۷۳ ۱۷۴ ۱۷۵ ۱۷۶ ۱۷۷ ۱۷۸ ۱۷۹ ۱۸۰ ۱۸۱ ۱۸۲ ۱۸۳ ۱۸۴ ۱۸۵ ۱۸۶ ۱۸۷ ۱۸۸ ۱۸۹ ۱۹۰ ۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳ ۱۹۴ ۱۹۵ ۱۹۶ ۱۹۷ ۱۹۸ ۱۹۹ ۲۰۰ ۲۰۱ ۲۰۲ ۲۰۳ ۲۰۴ ۲۰۵ ۲۰۶ ۲۰۷ ۲۰۸ ۲۰۹ ۲۱۰ ۲۱۱ ۲۱۲ ۲۱۳ ۲۱۴ ۲۱۵ ۲۱۶ ۲۱۷ ۲۱۸ ۲۱۹ ۲۲۰ ۲۲۱ ۲۲۲ ۲۲۳ ۲۲۴ ۲۲۵ ۲۲۶ ۲۲۷ ۲۲۸ ۲۲۹ ۲۳۰ ۲۳۱ ۲۳۲ ۲۳۳ ۲۳۴ ۲۳۵ ۲۳۶ ۲۳۷ ۲۳۸ ۲۳۹ ۲۴۰ ۲۴۱ ۲۴۲ ۲۴۳ ۲۴۴ ۲۴۵ ۲۴۶ ۲۴۷ ۲۴۸ ۲۴۹ ۲۵۰ ۲۵۱ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲۵۴ ۲۵۵ ۲۵۶ ۲۵۷ ۲۵۸ ۲۵۹ ۲۶۰ ۲۶۱ ۲۶۲ ۲۶۳ ۲۶۴ ۲۶۵ ۲۶۶ ۲۶۷ ۲۶۸ ۲۶۹ ۲۷۰ ۲۷۱ ۲۷۲ ۲۷۳ ۲۷۴ ۲۷۵ ۲۷۶ ۲۷۷ ۲۷۸ ۲۷۹ ۲۸۰ ۲۸۱ ۲۸۲ ۲۸۳ ۲۸۴ ۲۸۵ ۲۸۶ ۲۸۷ ۲۸۸ ۲۸۹ ۲۹۰ ۲۹۱ ۲۹۲ ۲۹۳ ۲۹۴ ۲۹۵ ۲۹۶ ۲۹۷ ۲۹۸ ۲۹۹ ۳۰۰ ۳۰۱ ۳۰۲ ۳۰۳ ۳۰۴ ۳۰۵ ۳۰۶ ۳۰۷ ۳۰۸ ۳۰۹ ۳۱۰ ۳۱۱ ۳۱۲ ۳۱۳ ۳۱۴ ۳۱۵ ۳۱۶ ۳۱۷ ۳۱۸ ۳۱۹ ۳۲۰ ۳۲۱ ۳۲۲ ۳۲۳ ۳۲۴ ۳۲۵ ۳۲۶ ۳۲۷ ۳۲۸ ۳۲۹ ۳۳۰ ۳۳۱ ۳۳۲ ۳۳۳ ۳۳۴ ۳۳۵ ۳۳۶ ۳۳۷ ۳۳۸ ۳۳۹ ۳۴۰ ۳۴۱ ۳۴۲ ۳۴۳ ۳۴۴ ۳۴۵ ۳۴۶ ۳۴۷ ۳۴۸ ۳۴۹ ۳۵۰ ۳۵۱ ۳۵۲ ۳۵۳ ۳۵۴ ۳۵۵ ۳۵۶ ۳۵۷ ۳۵۸ ۳۵۹ ۳۶۰ ۳۶۱ ۳۶۲ ۳۶۳ ۳۶۴ ۳۶۵ ۳۶۶ ۳۶۷ ۳۶۸ ۳۶۹ ۳۷۰ ۳۷۱ ۳۷۲ ۳۷۳ ۳۷۴ ۳۷۵ ۳۷۶ ۳۷۷ ۳۷۸ ۳۷۹ ۳۸۰ ۳۸۱ ۳۸۲ ۳۸۳ ۳۸۴ ۳۸۵ ۳۸۶ ۳۸۷ ۳۸۸ ۳۸۹ ۳۹۰ ۳۹۱ ۳۹۲ ۳۹۳ ۳۹۴ ۳۹۵ ۳۹۶ ۳۹۷ ۳۹۸ ۳۹۹ ۴۰۰ ۴۰۱ ۴۰۲ ۴۰۳ ۴۰۴ ۴۰۵ ۴۰۶ ۴۰۷ ۴۰۸ ۴۰۹ ۴۱۰ ۴۱۱ ۴۱۲ ۴۱۳ ۴۱۴ ۴۱۵ ۴۱۶ ۴۱۷ ۴۱۸ ۴۱۹ ۴۲۰ ۴۲۱ ۴۲۲ ۴۲۳ ۴۲۴ ۴۲۵ ۴۲۶ ۴۲۷ ۴۲۸ ۴۲۹ ۴۳۰ ۴۳۱ ۴۳۲ ۴۳۳ ۴۳۴ ۴۳۵ ۴۳۶ ۴۳۷ ۴۳۸ ۴۳۹ ۴۴۰ ۴۴۱ ۴۴۲ ۴۴۳ ۴۴۴ ۴۴۵ ۴۴۶ ۴۴۷ ۴۴۸ ۴۴۹ ۴۵۰ ۴۵۱ ۴۵۲ ۴۵۳ ۴۵۴ ۴۵۵ ۴۵۶ ۴۵۷ ۴۵۸ ۴۵۹ ۴۶۰ ۴۶۱ ۴۶۲ ۴۶۳ ۴۶۴ ۴۶۵ ۴۶۶ ۴۶۷ ۴۶۸ ۴۶۹ ۴۷۰ ۴۷۱ ۴۷۲ ۴۷۳ ۴۷۴ ۴۷۵ ۴۷۶ ۴۷۷ ۴۷۸ ۴۷۹ ۴۸۰ ۴۸۱ ۴۸۲ ۴۸۳ ۴۸۴ ۴۸۵ ۴۸۶ ۴۸۷ ۴۸۸ ۴۸۹ ۴۹۰ ۴۹۱ ۴۹۲ ۴۹۳ ۴۹۴ ۴۹۵ ۴۹۶ ۴۹۷ ۴۹۸ ۴۹۹ ۵۰۰ ۵۰۱ ۵۰۲ ۵۰۳ ۵۰۴ ۵۰۵ ۵۰۶ ۵۰۷ ۵۰۸ ۵۰۹ ۵۱۰ ۵۱۱ ۵۱۲ ۵۱۳ ۵۱۴ ۵۱۵ ۵۱۶ ۵۱۷ ۵۱۸ ۵۱۹ ۵۲۰ ۵۲۱ ۵۲۲ ۵۲۳ ۵۲۴ ۵۲۵ ۵۲۶ ۵۲۷ ۵۲۸ ۵۲۹ ۵۳۰ ۵۳۱ ۵۳۲ ۵۳۳ ۵۳۴ ۵۳۵ ۵۳۶ ۵۳۷ ۵۳۸ ۵۳۹ ۵۴۰ ۵۴۱ ۵۴۲ ۵۴۳ ۵۴۴ ۵۴۵ ۵۴۶ ۵۴۷ ۵۴۸ ۵۴۹ ۵۵۰ ۵۵۱ ۵۵۲ ۵۵۳ ۵۵۴ ۵۵۵ ۵۵۶ ۵۵۷ ۵۵۸ ۵۵۹ ۵۶۰ ۵۶۱ ۵۶۲ ۵۶۳ ۵۶۴ ۵۶۵ ۵۶۶ ۵۶۷ ۵۶۸ ۵۶۹ ۵۷۰ ۵۷۱ ۵۷۲ ۵۷۳ ۵۷۴ ۵۷۵ ۵۷۶ ۵۷۷ ۵۷۸ ۵۷۹ ۵۸۰ ۵۸۱ ۵۸۲ ۵۸۳ ۵۸۴ ۵۸۵ ۵۸۶ ۵۸۷ ۵۸۸ ۵۸۹ ۵۹۰ ۵۹۱ ۵۹۲ ۵۹۳ ۵۹۴ ۵۹۵ ۵۹۶ ۵۹۷ ۵۹۸ ۵۹۹ ۶۰۰ ۶۰۱ ۶۰۲ ۶۰۳ ۶۰۴ ۶۰۵ ۶۰۶ ۶۰۷ ۶۰۸ ۶۰۹ ۶۱۰ ۶۱۱ ۶۱۲ ۶۱۳ ۶۱۴ ۶۱۵ ۶۱۶ ۶۱۷ ۶۱۸ ۶۱۹ ۶۲۰ ۶۲۱ ۶۲۲ ۶۲۳ ۶۲۴ ۶۲۵ ۶۲۶ ۶۲۷ ۶۲۸ ۶۲۹ ۶۳۰ ۶۳۱ ۶۳۲ ۶۳۳ ۶۳۴ ۶۳۵ ۶۳۶ ۶۳۷ ۶۳۸ ۶۳۹ ۶۴۰ ۶۴۱ ۶۴۲ ۶۴۳ ۶۴۴ ۶۴۵ ۶۴۶ ۶۴۷ ۶۴۸ ۶۴۹ ۶۵۰ ۶۵۱ ۶۵۲ ۶۵۳ ۶۵۴ ۶۵۵ ۶۵۶ ۶۵۷ ۶۵۸ ۶۵۹ ۶۶۰ ۶۶۱ ۶۶۲ ۶۶۳ ۶۶۴ ۶۶۵ ۶۶۶ ۶۶۷ ۶۶۸ ۶۶۹ ۶۷۰ ۶۷۱ ۶۷۲ ۶۷۳ ۶۷۴ ۶۷۵ ۶۷۶ ۶۷۷ ۶۷۸ ۶۷۹ ۶۸۰ ۶۸۱ ۶۸۲ ۶۸۳ ۶۸۴ ۶۸۵ ۶۸۶ ۶۸۷ ۶۸۸ ۶۸۹ ۶۹۰ ۶۹۱ ۶۹۲ ۶۹۳ ۶۹۴ ۶۹۵ ۶۹۶ ۶۹۷ ۶۹۸ ۶۹۹ ۷۰۰ ۷۰۱ ۷۰۲ ۷۰۳ ۷۰۴ ۷۰۵ ۷۰۶ ۷۰۷ ۷۰۸ ۷۰۹ ۷۱۰ ۷۱۱ ۷۱۲ ۷۱۳ ۷۱۴ ۷۱۵ ۷۱۶ ۷۱۷ ۷۱۸ ۷۱۹ ۷۲۰ ۷۲۱ ۷۲۲ ۷۲۳ ۷۲۴ ۷۲۵ ۷۲۶ ۷۲۷ ۷۲۸ ۷۲۹ ۷۳۰ ۷۳۱ ۷۳۲ ۷۳۳ ۷۳۴ ۷۳۵ ۷۳۶ ۷۳۷ ۷۳۸ ۷۳۹ ۷۴۰ ۷۴۱ ۷۴۲ ۷۴۳ ۷۴۴ ۷۴۵ ۷۴۶ ۷۴۷ ۷۴۸ ۷۴۹ ۷۵۰ ۷۵۱ ۷۵۲ ۷۵۳ ۷۵۴ ۷۵۵ ۷۵۶ ۷۵۷ ۷۵۸ ۷۵۹ ۷۶۰ ۷۶۱ ۷۶۲ ۷۶۳ ۷۶۴ ۷۶۵ ۷۶۶ ۷۶۷ ۷۶۸ ۷۶۹ ۷۷۰ ۷۷۱ ۷۷۲ ۷۷۳ ۷۷۴ ۷۷۵ ۷۷۶ ۷۷۷ ۷۷۸ ۷۷۹ ۷۸۰ ۷۸۱ ۷۸۲ ۷۸۳ ۷۸۴ ۷۸۵ ۷۸۶ ۷۸۷ ۷۸۸ ۷۸۹ ۷۹۰ ۷۹۱ ۷۹۲ ۷۹۳ ۷۹۴ ۷۹۵ ۷۹۶ ۷۹۷ ۷۹۸ ۷۹۹ ۸۰۰ ۸۰۱ ۸۰۲ ۸۰۳ ۸۰۴ ۸۰۵ ۸۰۶ ۸۰۷ ۸۰۸ ۸۰۹ ۸۱۰ ۸۱۱ ۸۱۲ ۸۱۳ ۸۱۴ ۸۱۵ ۸۱۶ ۸۱۷ ۸۱۸ ۸۱۹ ۸۲۰ ۸۲۱ ۸۲۲ ۸۲۳ ۸۲۴ ۸۲۵ ۸۲۶ ۸۲۷ ۸۲۸ ۸۲۹ ۸۳۰ ۸۳۱ ۸۳۲ ۸۳۳ ۸۳۴ ۸۳۵ ۸۳۶ ۸۳۷ ۸۳۸ ۸۳۹ ۸۴۰ ۸۴۱ ۸۴۲ ۸۴۳ ۸۴۴ ۸۴۵ ۸۴۶ ۸۴۷ ۸۴۸ ۸۴۹ ۸۵۰ ۸۵۱ ۸۵۲ ۸۵۳ ۸۵۴ ۸۵۵ ۸۵۶ ۸۵۷ ۸۵۸ ۸۵۹ ۸۶۰ ۸۶۱ ۸۶۲ ۸۶۳ ۸۶۴ ۸۶۵ ۸۶۶ ۸۶۷ ۸۶۸ ۸۶۹ ۸۷۰ ۸۷۱ ۸۷۲ ۸۷۳ ۸۷۴ ۸۷۵ ۸۷۶ ۸۷۷ ۸۷۸ ۸۷۹ ۸۸۰ ۸۸۱ ۸۸۲ ۸۸۳ ۸۸۴ ۸۸۵ ۸۸۶ ۸۸۷ ۸۸۸ ۸۸۹ ۸۹۰ ۸۹۱ ۸۹۲ ۸۹۳ ۸۹۴ ۸۹۵ ۸۹۶ ۸۹۷ ۸۹۸ ۸۹۹ ۹۰۰ ۹۰۱ ۹۰۲ ۹۰۳ ۹۰۴ ۹۰۵ ۹۰۶ ۹۰۷ ۹۰۸ ۹۰۹ ۹۱۰ ۹۱۱ ۹۱۲ ۹۱۳ ۹۱۴ ۹۱۵ ۹۱۶ ۹۱۷ ۹۱۸ ۹۱۹ ۹۲۰ ۹۲۱ ۹۲۲ ۹۲۳ ۹۲۴ ۹۲۵ ۹۲۶ ۹۲۷ ۹۲۸ ۹۲۹ ۹۳۰ ۹۳۱ ۹۳۲ ۹۳۳ ۹۳۴ ۹۳۵ ۹۳۶ ۹۳۷ ۹۳۸ ۹۳۹ ۹۴۰ ۹۴۱ ۹۴۲ ۹۴۳ ۹۴۴ ۹۴۵ ۹۴۶ ۹۴۷ ۹۴۸ ۹۴۹ ۹۵۰ ۹۵۱ ۹۵۲ ۹۵۳ ۹۵۴ ۹۵۵ ۹۵۶ ۹۵۷ ۹۵۸ ۹۵۹ ۹۶۰ ۹۶۱ ۹۶۲ ۹۶۳ ۹۶۴ ۹۶۵ ۹۶۶ ۹۶۷ ۹۶۸ ۹۶۹ ۹۷۰ ۹۷۱ ۹۷۲ ۹۷۳ ۹۷۴ ۹۷۵ ۹۷۶ ۹۷۷ ۹۷۸ ۹۷۹ ۹۸۰ ۹۸۱ ۹۸۲ ۹۸۳ ۹۸۴ ۹۸۵ ۹۸۶ ۹۸۷ ۹۸۸ ۹۸۹ ۹۹۰ ۹۹۱ ۹۹۲ ۹۹۳ ۹۹۴ ۹۹۵ ۹۹۶ ۹۹۷ ۹۹۸ ۹۹۹ ۱۰۰۰ ۱۰۰۱ ۱۰۰۲ ۱۰۰۳ ۱۰۰۴ ۱۰۰۵ ۱۰۰۶ ۱۰۰۷ ۱۰۰۸ ۱۰۰۹ ۱۰۱۰ ۱۰۱۱ ۱۰۱۲ ۱۰۱۳ ۱۰۱۴ ۱۰۱۵ ۱۰۱۶ ۱۰۱۷ ۱۰۱۸ ۱۰۱۹ ۱۰۲۰ ۱۰۲۱ ۱۰۲۲ ۱۰۲۳ ۱۰۲۴ ۱۰۲۵ ۱۰۲۶ ۱۰۲۷ ۱۰۲۸ ۱۰۲۹ ۱۰۳۰ ۱۰۳۱ ۱۰۳۲ ۱۰۳۳ ۱۰۳۴ ۱۰۳۵ ۱۰۳۶ ۱۰۳۷ ۱۰۳۸ ۱۰۳۹ ۱۰۴۰ ۱۰۴۱ ۱۰۴۲ ۱۰۴۳ ۱۰۴۴ ۱۰۴۵ ۱۰۴۶ ۱۰۴۷ ۱۰۴۸ ۱۰۴۹ ۱۰۵۰ ۱۰۵۱ ۱۰۵۲ ۱۰۵۳ ۱۰۵۴ ۱۰۵۵ ۱۰۵۶ ۱۰۵۷ ۱۰۵۸ ۱۰۵۹ ۱۰۶۰ ۱۰۶۱ ۱۰۶۲ ۱۰۶۳ ۱۰۶۴ ۱۰۶۵ ۱۰۶۶ ۱۰۶۷ ۱۰۶۸ ۱۰۶۹ ۱۰۷۰ ۱۰۷۱ ۱۰۷۲ ۱۰۷۳ ۱۰۷۴ ۱۰۷۵ ۱۰۷۶ ۱۰۷۷ ۱۰۷۸ ۱۰۷۹ ۱۰۸۰ ۱۰۸۱ ۱۰۸۲ ۱۰۸۳ ۱۰۸۴ ۱۰۸۵ ۱۰۸۶ ۱۰۸۷ ۱۰۸۸ ۱۰۸۹ ۱۰۹۰ ۱۰۹۱ ۱۰۹۲ ۱۰۹۳ ۱۰۹۴ ۱۰۹۵ ۱۰۹۶ ۱۰۹۷ ۱۰۹۸ ۱۰۹۹ ۱۱۰۰ ۱۱۰۱ ۱۱۰۲ ۱۱۰۳ ۱۱۰۴ ۱۱۰۵ ۱۱۰۶ ۱۱۰۷ ۱۱۰۸ ۱۱۰۹ ۱۱۱۰ ۱۱۱۱ ۱۱۱۲ ۱۱۱۳ ۱۱۱۴ ۱۱۱۵ ۱۱۱۶ ۱۱۱۷ ۱۱۱۸ ۱۱۱۹ ۱۱۲۰ ۱۱۲۱ ۱۱۲۲ ۱۱۲۳ ۱۱۲۴ ۱۱۲۵ ۱۱۲۶ ۱۱۲۷ ۱۱۲۸ ۱۱۲۹ ۱۱۳۰ ۱۱۳۱ ۱۱۳۲ ۱۱۳۳ ۱۱۳۴ ۱۱۳۵ ۱۱۳۶ ۱۱۳۷ ۱۱۳۸ ۱۱۳۹ ۱۱۴۰ ۱۱۴۱ ۱۱۴۲ ۱۱۴۳ ۱۱۴۴ ۱۱۴۵ ۱۱۴۶ ۱۱۴۷ ۱۱۴۸ ۱۱۴۹ ۱۱۵۰ ۱۱۵۱ ۱۱۵۲ ۱۱۵۳ ۱۱۵۴ ۱۱۵۵ ۱۱۵۶ ۱۱۵۷ ۱۱۵۸ ۱۱۵۹ ۱۱۶۰ ۱۱۶۱ ۱۱۶۲ ۱۱۶۳ ۱۱۶۴ ۱۱۶۵ ۱۱۶۶ ۱۱۶۷ ۱۱۶۸ ۱۱۶۹ ۱۱۷۰ ۱۱۷۱ ۱۱۷۲ ۱۱۷۳ ۱۱۷۴ ۱۱۷۵ ۱۱۷۶ ۱۱۷۷ ۱۱۷۸ ۱۱۷۹ ۱۱۸۰ ۱۱۸۱ ۱۱۸۲ ۱۱۸۳ ۱۱۸۴ ۱۱۸۵ ۱۱۸۶ ۱۱۸۷ ۱۱۸۸ ۱۱۸۹ ۱۱۹۰ ۱۱۹۱ ۱۱۹۲ ۱۱۹۳ ۱۱۹۴ ۱۱۹۵ ۱۱۹۶ ۱۱۹۷ ۱۱۹۸ ۱۱۹۹ ۱۲۰۰ ۱۲۰۱ ۱۲۰۲ ۱۲۰۳ ۱۲۰۴ ۱۲۰۵ ۱۲۰۶ ۱۲۰۷ ۱۲۰۸ ۱۲۰۹ ۱۲۱۰ ۱۲۱۱ ۱۲۱۲ ۱۲۱۳ ۱۲۱۴ ۱۲۱۵ ۱۲۱۶ ۱۲۱۷ ۱۲۱۸ ۱۲۱۹ ۱۲۲۰ ۱۲۲۱ ۱۲۲۲ ۱۲۲۳ ۱۲۲۴ ۱۲۲۵ ۱۲۲۶ ۱۲۲۷ ۱۲۲۸ ۱۲۲۹ ۱۲۳۰ ۱۲۳۱ ۱۲۳۲ ۱۲۳۳ ۱۲۳۴ ۱۲۳۵ ۱۲۳۶ ۱۲۳۷ ۱۲۳۸ ۱۲۳۹ ۱۲۴۰ ۱۲۴۱ ۱۲۴۲ ۱۲۴۳ ۱۲۴۴ ۱۲۴۵ ۱۲۴۶ ۱۲۴۷ ۱۲۴۸ ۱۲۴۹ ۱۲۵۰ ۱۲۵۱ ۱۲۵۲ ۱۲۵۳ ۱۲۵۴ ۱۲۵۵ ۱۲۵۶ ۱۲۵۷ ۱۲۵۸ ۱۲۵۹ ۱۲۶۰ ۱۲۶۱ ۱۲۶۲ ۱۲۶۳ ۱۲۶۴ ۱۲۶۵ ۱۲۶۶ ۱۲۶۷ ۱۲۶۸ ۱۲۶۹ ۱۲۷۰ ۱۲۷۱ ۱۲۷۲ ۱۲۷۳ ۱۲۷۴ ۱۲۷۵ ۱۲۷۶ ۱۲۷۷ ۱۲۷۸ ۱۲۷۹ ۱۲۸۰ ۱۲۸۱ ۱۲۸۲ ۱۲۸۳ ۱۲۸۴ ۱۲۸۵ ۱۲۸۶ ۱۲۸۷ ۱۲۸۸ ۱۲۸۹ ۱۲۹۰ ۱۲۹۱ ۱۲۹۲ ۱۲۹۳ ۱۲۹۴ ۱۲۹۵ ۱۲۹۶ ۱۲۹۷ ۱۲۹۸ ۱۲۹۹ ۱۳۰۰ ۱۳۰۱ ۱۳۰۲ ۱۳۰۳ ۱۳۰۴ ۱۳۰۵ ۱۳۰۶ ۱۳۰۷ ۱۳۰۸ ۱۳۰۹ ۱۳۱۰ ۱۳۱۱ ۱۳۱۲ ۱۳۱۳ ۱۳۱۴ ۱۳۱۵ ۱۳۱۶ ۱۳۱۷ ۱۳۱۸ ۱۳۱۹ ۱۳۲۰ ۱۳۲۱ ۱۳۲۲ ۱۳۲۳ ۱۳۲۴ ۱۳۲۵ ۱۳۲۶ ۱۳۲۷ ۱۳۲۸ ۱۳۲۹ ۱۳۳۰ ۱۳۳۱ ۱۳۳۲ ۱۳۳۳ ۱۳۳۴ ۱۳۳۵ ۱۳۳۶ ۱۳۳۷ ۱۳۳۸ ۱۳۳۹ ۱۳۴۰ ۱۳۴۱ ۱۳۴۲ ۱۳۴۳ ۱۳۴۴ ۱۳۴۵ ۱۳۴۶ ۱۳۴۷ ۱۳۴۸ ۱۳۴۹ ۱۳۵۰ ۱۳۵۱ ۱۳۵۲ ۱۳۵۳ ۱۳۵۴ ۱۳۵۵ ۱۳۵۶ ۱۳۵۷ ۱۳۵۸ ۱۳۵۹ ۱۳۶۰ ۱۳۶۱ ۱۳۶۲ ۱۳۶۳ ۱۳۶۴ ۱۳۶۵ ۱۳۶۶ ۱۳۶۷ ۱۳۶۸ ۱۳۶۹ ۱۳۷۰ ۱۳۷۱ ۱۳۷۲ ۱۳۷۳ ۱۳۷۴ ۱۳۷۵ ۱۳۷۶ ۱۳۷۷ ۱۳۷۸ ۱۳۷۹ ۱۳۸۰ ۱۳۸۱ ۱۳۸۲ ۱۳۸۳ ۱۳۸۴ ۱۳۸۵ ۱۳۸۶ ۱۳۸۷ ۱۳۸۸ ۱۳۸۹ ۱۳۹۰ ۱۳۹۱ ۱۳۹۲ ۱۳۹۳ ۱۳۹۴ ۱۳۹۵ ۱۳۹۶ ۱۳۹۷ ۱۳۹۸ ۱۳۹۹ ۱۴۰۰ ۱۴۰۱ ۱۴۰۲ ۱۴۰۳ ۱۴۰۴ ۱۴۰۵ ۱۴۰۶ ۱۴۰۷ ۱۴۰۸ ۱۴۰۹ ۱۴۱۰ ۱۴۱۱ ۱۴۱۲ ۱۴۱۳ ۱۴۱۴ ۱۴۱۵ ۱۴۱۶ ۱۴۱۷ ۱۴۱۸ ۱۴۱۹ ۱۴۲۰ ۱۴۲۱ ۱۴۲۲ ۱۴۲۳ ۱۴۲۴ ۱۴۲۵ ۱۴۲۶ ۱۴۲۷ ۱۴۲۸ ۱۴۲۹ ۱۴۳۰ ۱۴۳۱ ۱۴۳۲ ۱۴۳۳ ۱۴۳۴ ۱۴۳۵ ۱۴۳۶ ۱۴۳۷ ۱۴۳۸ ۱۴۳۹ ۱۴۴۰ ۱۴۴۱ ۱۴۴۲ ۱۴۴۳ ۱۴۴۴ ۱۴۴۵ ۱۴۴۶ ۱۴۴۷ ۱۴۴۸ ۱۴۴۹ ۱۴۵۰ ۱۴۵۱ ۱۴۵۲ ۱۴۵۳ ۱۴۵۴ ۱۴۵۵ ۱۴۵۶ ۱۴۵۷ ۱۴۵۸ ۱۴۵۹ ۱۴۶۰ ۱۴۶۱ ۱۴۶۲ ۱۴۶۳ ۱۴۶۴ ۱۴۶۵ ۱۴۶۶ ۱۴۶۷ ۱۴۶۸ ۱۴۶۹ ۱۴۷۰ ۱۴۷۱ ۱۴۷۲ ۱۴۷۳ ۱۴۷۴ ۱۴۷۵ ۱۴۷۶ ۱۴۷۷ ۱۴۷۸ ۱۴۷۹ ۱۴۸۰ ۱۴۸۱ ۱۴۸۲ ۱۴۸۳ ۱۴۸۴ ۱۴۸۵ ۱۴۸۶ ۱۴۸۷ ۱۴۸۸ ۱۴۸۹ ۱۴۹۰ ۱۴۹۱ ۱۴۹۲ ۱۴۹۳ ۱۴۹۴ ۱۴۹۵ ۱۴۹۶ ۱۴۹۷ ۱۴۹۸ ۱۴۹۹ ۱۵۰۰ ۱۵۰۱ ۱۵۰۲ ۱۵۰۳ ۱۵۰۴ ۱۵۰۵ ۱۵۰۶ ۱۵۰۷ ۱۵۰۸ ۱۵۰۹ ۱۵۱۰ ۱۵۱۱ ۱۵۱۲ ۱۵۱۳ ۱۵۱۴ ۱۵۱۵ ۱۵۱۶ ۱۵۱۷ ۱۵۱۸ ۱۵۱۹ ۱۵۲۰ ۱۵۲۱ ۱۵۲۲ ۱۵۲۳ ۱۵۲۴ ۱۵۲۵ ۱۵۲۶ ۱۵۲۷ ۱۵۲۸ ۱۵۲۹ ۱۵۳۰ ۱۵۳۱ ۱۵۳۲ ۱۵۳۳ ۱۵۳۴ ۱۵۳۵ ۱۵۳۶ ۱۵۳۷ ۱۵۳۸ ۱۵۳۹ ۱۵۴۰ ۱۵۴۱ ۱۵۴۲ ۱۵۴۳ ۱۵۴۴ ۱۵۴۵ ۱۵۴۶ ۱۵۴۷ ۱۵۴۸ ۱۵۴۹ ۱۵۵۰ ۱۵۵۱ ۱۵۵۲ ۱۵۵۳ ۱۵۵۴ ۱۵۵۵ ۱۵۵۶ ۱۵۵۷ ۱۵۵۸ ۱۵۵۹ ۱۵۶۰ ۱۵۶۱ ۱۵۶۲ ۱۵۶۳ ۱۵۶۴ ۱۵۶۵ ۱۵۶۶ ۱۵۶۷ ۱۵۶۸ ۱۵۶۹ ۱۵۷۰ ۱۵۷۱ ۱۵۷۲ ۱۵۷۳ ۱۵۷۴ ۱۵۷۵ ۱۵۷۶ ۱۵۷۷ ۱۵۷۸ ۱۵۷۹ ۱۵۸۰ ۱۵۸۱ ۱۵۸۲ ۱۵۸۳ ۱۵۸۴ ۱۵۸۵ ۱۵۸۶ ۱۵۸۷ ۱۵۸۸ ۱۵۸۹ ۱۵۹۰ ۱۵۹۱ ۱۵۹۲ ۱۵۹۳ ۱۵۹۴ ۱۵۹۵ ۱۵۹۶ ۱۵۹۷ ۱۵۹۸ ۱۵۹۹ ۱۶۰۰ ۱۶۰۱ ۱۶۰۲ ۱۶۰۳ ۱۶۰۴ ۱۶۰۵ ۱۶۰۶ ۱۶۰۷ ۱۶۰۸ ۱۶۰۹ ۱۶۱۰ ۱۶۱۱ ۱۶۱۲ ۱۶۱۳ ۱۶۱۴ ۱۶۱۵ ۱۶۱۶ ۱۶۱۷ ۱۶۱۸ ۱۶۱۹ ۱۶۲۰ ۱۶۲۱ ۱۶۲۲ ۱۶۲۳ ۱۶۲۴ ۱۶۲۵ ۱۶۲۶ ۱۶۲۷ ۱۶۲۸ ۱۶۲۹ ۱۶۳۰ ۱۶۳۱ ۱۶۳۲ ۱۶۳۳ ۱۶۳۴ ۱۶۳۵ ۱۶۳۶ ۱۶۳۷ ۱۶۳۸ ۱۶۳۹ ۱۶۴۰ ۱۶۴۱ ۱۶۴۲ ۱۶۴۳ ۱۶۴۴ ۱۶۴۵ ۱۶۴۶ ۱۶۴۷ ۱۶۴۸ ۱۶۴۹ ۱۶۵۰ ۱۶۵۱ ۱۶۵۲ ۱۶۵۳ ۱۶۵۴ ۱۶۵۵ ۱۶۵۶ ۱۶۵۷ ۱۶۵۸ ۱۶۵۹ ۱۶۶۰ ۱۶۶۱ ۱۶۶۲ ۱۶۶۳ ۱۶۶۴ ۱۶۶۵ ۱۶۶۶ ۱۶۶۷ ۱۶۶۸ ۱۶۶۹ ۱۶۷۰ ۱۶۷۱ ۱۶۷۲ ۱۶۷۳ ۱۶۷۴ ۱۶۷۵ ۱۶۷۶ ۱۶۷۷ ۱۶۷۸ ۱۶۷۹ ۱۶۸۰ ۱۶۸۱ ۱۶۸۲ ۱۶۸۳ ۱۶۸۴ ۱۶۸۵ ۱۶۸۶ ۱۶۸۷ ۱۶۸۸ ۱۶۸۹ ۱۶۹۰ ۱۶۹۱ ۱۶۹۲ ۱۶۹۳ ۱۶۹۴ ۱۶۹۵ ۱۶۹۶ ۱۶۹۷ ۱۶۹۸ ۱۶۹۹ ۱۷۰۰ ۱۷۰۱ ۱۷۰۲ ۱۷۰۳ ۱۷۰۴ ۱۷۰۵ ۱۷۰۶ ۱۷۰۷ ۱۷۰۸ ۱۷۰۹ ۱۷۱۰ ۱۷۱۱ ۱۷۱۲ ۱۷۱۳ ۱۷۱۴ ۱۷۱۵ ۱۷۱۶ ۱۷۱۷ ۱۷۱۸ ۱۷۱۹ ۱۷۲۰ ۱۷۲۱ ۱۷۲۲ ۱۷۲۳ ۱۷۲۴ ۱۷۲۵ ۱۷۲۶ ۱۷۲۷ ۱۷۲۸ ۱۷۲۹ ۱۷۳۰ ۱۷۳۱ ۱۷۳۲ ۱۷۳۳ ۱۷۳۴ ۱۷۳۵ ۱۷۳۶ ۱۷۳۷ ۱۷۳۸ ۱۷۳۹ ۱۷۴۰ ۱۷۴۱ ۱۷۴۲ ۱۷۴۳ ۱۷۴۴ ۱۷۴۵ ۱۷۴۶ ۱۷۴۷ ۱۷۴۸ ۱۷۴۹ ۱۷۵۰ ۱۷۵۱ ۱۷۵۲ ۱۷۵۳ ۱۷۵۴ ۱۷۵۵ ۱۷۵۶ ۱۷۵۷ ۱۷۵۸ ۱۷۵۹ ۱۷۶۰ ۱۷۶۱ ۱۷۶۲ ۱۷۶۳ ۱۷۶۴ ۱۷۶۵ ۱۷۶۶ ۱۷۶۷ ۱۷۶۸ ۱۷۶۹ ۱۷۷۰ ۱۷۷۱ ۱۷۷۲ ۱۷۷۳ ۱۷۷۴ ۱۷

بزندان از ستمهای من افتاد — دران غمها ز غمهای من افتاد
غم من چون گذشت از حد غایت — بجالش کرد حال من سرایت
جفائی گر رسید او را ز جائی — کنون واجب بود آنرا تلافی
هر احسان کاید از شاه نکوکار — بصد چندان بود یوسف سزاوار
چو شاه این نکته سنجیده بشنید — چو گل بشگفت چون غنچه بخندید
اشارت کرد کز زندانش آرند — بدان خرم سر بستانش آرند
زباغ لطف گلبرگیست خندان — گل خرم به بستان به که زندان
بملک جان بود شاه نکو بخت — مقام شاه نبود جز سر تخت

برون آمد ز یوسف از زندان و احترام پادشاه مر او را و وفات عزیز

درین دیر کهن رسمیست دیرین — که بی تلخی نباشد عیش شیرین
خورد نه ماه طفلی در رحم خون — که آید بارخ چون ماه بیرون
بسا سختی که بیند لعل در سنگ — که خورشید رخشانش دهد رنگ

کزان شمع حریم جان چه دیدند — که بروی تیغ بدنامی کشیدند
زرویش در بهار و باغ بودید — چرا ره سوی زندانش نمودید
بتی کازر باشد بر تنش گل — کی از دانا رسد بر گردنش غل
گلی کش نسیت تاب بادشبگیر[۱] — بباپیش چون نهد جز آب زنجیر
زنان گفتند کای شاه جوان بخت — تو فرخنده تر هم تاج و هم تخت
ز یوسف ما بجز پاکی ندیدیم — بجز غرو شرفناکی ندیدیم
نباشد در صدف گوهر چنان پاک — که بود از تهمت آن جان جهان[۲] پاک
زلیخا بود نیز آنجا نشسته — زبان از کذب و جان از کید رسته
ز دستانهای نهان زیر پرده — ریاضتهای عشقش[۳] پاک کرده
فروغ راستی از جان علم زد[۴] — چو صبح راستی از صدق دم زد
بجرم خویش کرد[۵] اقرار مطلق — برامد زو صدای حصحص الحق
بگفتا نیست یوسف[۶] را گناهی — منم در عشق او گم کرده راهی
نخست او را بوصل خویش خواندم — چو کام من نداد از پیش راندم

[۱] بادشبگیر = باد صبح
[۲] جان جهان کنایه از یوسف علیه السلام است
[۳] عشقش = عشق او
[۴] علم زد = بلند کرد
[۵] کرد = کرده
[۶] یوسف = یوسف را

بگفتا من چه آیم سوی شاهی ق که چون من بیکسی را بیگناهی
بزندان سالها محبوس کردست زآثار کرم مایوس کردست
اگر خواهد که من بیرون نهم پای ازین غمخانه گو اول بفرمای
که آنانیکه چون رویم بدیدند زحیرت در رخم کفها بریدند
بیکجا چون ثریا باهم آیند نقاب از کار ما روشن کشایند
که جرم من چه بود از من چه دیدند چرا ختم سوز زندان کشیدند
بود کین سر شود بر شاه روشن که پاکست از خیانت دامن من
مرا پیشه گناه اندیشگی نیست در اندیشه خیانت پیشگی نیست
دران خانه خیانت نامد از من بجز صدق و امانت نامد از من
مرا به گر زنم نقب خزائن که باشم در فراش خانه خائن
جوانمرد این سخن چون گفت با شاه زنان مصر را کردند آگاه
که پیش شاه یکسر جمع گشتند همه پروانه آن شمع گشتند
چو ره کردند در پیش شه آن جمع زبان آتشین بگشاد چون شمع

سوداخوانش با فارسی زبان و دیگر خوانندگان بیشتر از ۱۰۰ سال است که آن را می‌شناسند و با آن آشنا هستند.

همه عالم ز نعمت پر برآید
وزان پس هفت سال دیگر آید

نه نعمتهای پیشین خورده گردد
ز تنگی جان خلق آزرده گردد

نبارد ز آسمان ابر عطائی
نروید بر زمین شاخ گیائی

ز عشرت مالداران دست دارند
به تنگی تنگدستان جان سپارند

چنان نان گم شود بر خوان و دوران
که گوید آدمی نان و دهد جان

جوانمرد این سخن بشنید و برگشت
حریف بزم شاه داد گر گشت

حدیث یوسف و تعبیر او گفت
دل شاه از دمش چون غنچه بشگفت

بگفتا خیز و یوسف را بیاور
کز و به گردد این نکته باور

چو از دلبر سخن شاید شنیدن
چرا از هر دهن باید شنیدن

سخن از دوست آری شکرستان
ولی گر خود بگوید خوشترستان

دگر بابه بزندان شد روانه
ببرد این مژده سوی آن یگانه

که ای سرو ریاض قدس بخرام
سوی بستانسرای شاه نه گام

خرامان شو بدین روی دلارا
بیارا زین گل آن بستانسرا

---

۱ دست و افشین
۲ ز بازارگان
۳ بگفتا
۴ ز دلبر
۵ خرامان

همه گفتند کاین خواب محالست — فراهم کردهٔ وهم وخیالست
بحکم عقل تعبیرے ندارد — بجز اعراض تدبیری ندارد
جوانمردی که از یوسف خبر داشت — ز روی کار یوسف پرده برداشت
که در زندان همایون فرّ خوانیست — که در حل دقائق خرده دانیست
بود بیدار در تعبیر هر خواب — دلش غواص این بحر گهر یاب
اگر گوئی برو بگشایم این راز — وز و تعبیر خوابت آورم باز
بگفتا اذن خواهی چیست از من — چه بهتر کور را از چشم روشن
مرا چشم خرد زان لحظه کورست — که از دانستن این راز دورست
روان شد جانب زندان جوانمرد — بیوسف حال خواب شه بیان کرد
بگفتا گاو و خوشه هر دو سالند — با وصاف خود شش وصّاف حالند
چو باشد خوشه سبز و گاو فربه — بود از خوبی سالت خبر ده
چو باشد خوشه خشک و گاو لاغر — بود از سال تنگت قصه آور
نخستین سالهای هفتگانه — بود باران و آب و کشت و دانه

۱ اذن خواهی ۱۲ اجازت و رخصت ۱۲
۲ یعنی پنجم ۱۲
۳ ای همان ساقی ۱۲
عقل من ازان وقت کور است که از دانستن تعبیر این خواب دور است ۱۲
۴ فرستادن یوسف علیه السلام کس نزد ساقی را که تعبیر خواب شاه مصر بگوید و خواندن او یوسف را
۵ گرگان گاو و خوشه هر دو سال اند ۱۲
۶ ای با وصاف خود ۱۲
۷ خوشه سبز و گاو فربه نشانهٔ سال خوب است و خوشه خشک و گاو لاغر نشانهٔ سال تنگ ۱۲

بود چون کار دانا پیچ در پیچ — به پیشش کوشش فکر و نظر هیچ
زناگه دست صنعی در میان نے — بفتحش هیچ صانع را گمان نے
پدید آید ز غیب آنرا کشادی — و دلیعت در کشادش هر مرادی
چو یوسف دل ز حیلتهای خود کند — بریدا ز رشته تدبیر پیوند
بجز ایزد نماند آنرا پناهے — که باشد در نوائب تکیه گاهی
ز پندار خودی و بخردی رست — گرفتش فیض فضل ایزدی دست
شبی سلطان مصر آن شاه بیدار — بخوابش هفت گاو آمد پدیدار
همه لبسیار خوب و سخت فربه — بخوبے و خوشے از یکدگر به
وزان پس هفت دیگر در برابر — پدیدا مد سر اسر خشک و لاغر
در آن هفت نخستین روی کردند — بسان سبزه آنرا پاک خوردند
بدنسیان سبز و خرم هفت خوشه — که دل ز ان قوت بردی دیده توشه
برآمد از عقب هفت دگر خشک — بران پیچید و کردش سر بسر خشک
چو سلطان با مداد از خواب برخاست — ز هر بیدار دل تعبیر آن خواست

ل ۱ هیچ پیچ بجای بهمنی
ل ۲ معترض و داخل جزء
ل ۳ ایمنی از
ل ۴ صنعت گاو نوید
ل ۵ فرستاده
ل ۶ راغو آمده
ل ۷ گاو فربه
ل ۸ خوابان
ل ۹ بود ۱۲
ل ۱۰ تولد
ل ۱۱ بادآوای از
ل ۱۲ پس آن هفت
ل ۱۳ و نشنیدم هفت
ل ۱۴ و نشنیدم گشنک
ل ۱۵ آمدند بران هفت
ل ۱۶ و نشنیدم
ل ۱۷ شاه مصر یوسف را تعبیر
ل ۱۸ دل عاقل
ل ۱۹ بیدار

بگوئی هست در زندان غریبے — ز عدل شاه دوران بی نصیبے
چنینش بگیه مپسند رنجور — که هست این از طریق معدلت دور
چو خورد آن بهره[۱] مند از دولت و جاه — می از قسمت به قرب شهنشاه
چنان رفت آن وصیت از خیالش — که بر خاطر نیامد چند سالش
نهال وعده اش ما یوسی آورد — بزندان بلا محبوسی آورد
بلی آنرا که ایزد برگزیند — بصدر عز معشوقی نشیند
ره اسباب بر رویش به بندد — رهین این و آنش کم پسندد
نتابد جز سوِ خود روی او را — ز هر کس بگسلاند خوی او را
بدست غیر تاراجش نخواهد — بغیر خویش محتاجش نخواهد
نخواهد دست او در دامن کس — اسیر دامِ خویشش خواهد و بس

طلب کردن پادشاه مصر حضرت یوسف را برای تعبیر خواب خود

بسا[۲] قفلی که ناپیدا کلید است — برو راه کشایش ناپدید است

[۱] بهره مند اشارت بسوی آن حدیث است که یوسف تعبیر خواب او گفته از او در آیا تا کار تو بحضرت شاه کجا رسد بود و قرار یابی نزد شاه مصر و یوسف را برای تعبیر خواندن آورند

[۲] قفل ... گشاید

بود چون کار دانا پیچ در پیچ — به پیشش کوشش فکر و نظر هیچ
ز ناگه دست صنعی در میان نے — بفتحش هیچ صانع را گمان نے
پدید آید ز غیب آنرا که شادی — ودیعت در کشادش هر مرادی
چو یوسف دل ز حیلتهای خود کند — برید از رشته تدبیر پیوند
بجز ایزد نماند آنرا پناهے — که باشد در نوائب تکیه گاهی
ز پندار خودی و بخردی رست — گرفتش فیض فضل ایزدی دست
شبی سلطان مصر آن شاه بیدار — بخوابش هفت گاو آمد پدیدار
همه لبسیار خوب و سخت فربه — بخوبے و خوشے از یکدگر به
وزان پس هفت دیگر در برابر — پدید آمد سر خشک و لاغر
وزان هفت نخستین روی کردند — بسان سبزه آنرا پاک خوردند
ندیسان سبز و خرم هفت خوشه — که دل ز ان قوت بردی دیده توشه
برآمد از عقب هفت دگر خشک — بران پیچید و کردش سر ز سبز خشک
چو سلطان با مداد از خواب برخاست — ز هر بیدار دل تعبیر آن خواست

---

۱ پیچ پیچ بعضی
۲ معتبر و ذاخیره
۳ ای ازان
۴ خفته گاه و نوبه
۵ فرمود
۶ رهی بیچ چیز نیز
۷ گاه و فرصه
۸ خواندن
۹ بود نزد
۱۰ فرمود
۱۱ برادر آه ای از
۱۲ پس ان هفت
۱۳ و نشنو زوم نفر
۱۴ و نشنو ول خدا
۱۵ آمد و زان هفت
۱۶ و نشنو ول بخدا
۱۷ و از ام خدا
۱۸ دل عاقل
۱۹ بیدار

بگوئی هست در زندان غریبے — ز عدل شاه دوران بی نصیبے
چنینش بگیه مپسند رنجور — که هست این از طریق معدلت دور
چو خورد آن بهره مند از دولت و جاه — می از قدّ ابه قرب شهنشاه
چنان رفت آن وصیت از خیالش — که بر خاطر نیامد چند سالش
نهال وعده اش ما یوسی آورد — بزندان بلا محبوسی آورد
بلی آنرا که ایزد برگزیند — بصدر عز معشوقی نشیند
ره اسباب بر رویش به بندد — رهین این و آنش کم پسندد
نتابد جز سوِ خود روی او را — ز هر کس بگسلاند خوی او را
بدست غیر تاراجش نخواهد — بغیر خویش محتاجش نخواهد
نخواهد دست او در دامن کس — اسیر دامِ خویشش خواهد و بس

طلب کردن پادشاه مصر حضرت یوسف را برای تعبیر خواب خود

بسا قفلی که ناپیدا کلید ست — بر و راه گشایش ناپدید ست

یوسف را برای تعبیر خواب

وگر خوابی بدیدی نیک بختی | بگرداب خیال افتاده رختی
شنیدی از لبش تعبیر آن خواب | نجستی آمدی رختش ز گرداب
دو کس از محرمان شاه آن بوم | ز خلوتگاه قربش گشته محروم
بزندان همدمش بودند و همراز | دران ماتم کده با او هم آواز
بیک شب هر یکی دیدند خوابی | وزان در جان شان افتاد تابی
یکی را مژده داد خواب از نجاتش | یکی را مخبر از قطع حیاتش
ولی تعبیر آن زیشان نهان بود | ازان بر جان شان بار گران بود
بیوسف خوابهای خود بگفتند | جواب خوابهای خود شنفتند
یکی را گوشمال از دار دادند | یکی را بر در شه بار دادند
جوانمردی که سوی شاه میرفت | بمسند گاه عز و جاه میرفت
چو روسوی شه مسند نشین کرد | با و یوسف اشارت انچنین کرد
که چون در صحبت شه باریابی | بپیشش فرصت گفتار یابی
مرا در مجلسش یاد آوری زود | کزان یاد آوری افزون سعودی

بشارت دهنده ۱۲
ای شنیدند ۱۲

بنجارستان و دو گلزار گردد | گل از وی نافهٔ تاتار گردد
چو ابر ار بگذرد بر تشنه کشتے | شود از مقدمش خرم بهشتے
چو باد اردر رود در تازه باغے | فروزد از رخ هر گل چراغے
بزندان گر در آید خرم و شاد | کند زندانیان را از غم آزاد
چو زندان بر گرفتاران زندان | شد از دیدار یوسف باغ خندان
همه از مقدم او شاد گشتند | ز بند درد و غم آزاد گشتند
بگردن غل شان شد طوق اقبال | بپا زنجیر شان فرخنده خلخال
اگر زندانیے بیمار گشتے | اسیر محنت و تیمار گشتے
کمر بستی سپے بیمار داریش | خلاصی دادی از تیمار خواریش
وگر جا بر گرفتاری شدی تنگ | سوے تدبیر کارش کردی آهنگ
گشاده روشدی او را ضیاجوے | ز تنگی در گشاد آوردیش رو
وگر بر مفلسی عشرت شدی تلخ | ز ناداری نمودی غره اش سلخ
ز زرداران کلید زر گرفتی | ز عیشش قفل تنگی بر گرفتی

نیارد خویشتن را در شمارے
نگیرد پیش غیر از عشق کارے

اگر گوید سخن با یار گوید
وگر جوید مراد از یار جوید

رخ اندر رنجگی آرد نه خامی
ز بود خود برون آید تمامی

تو هم جامی تمام از خود برون آے
بدولتخانهٔ سرمد درون آے

چو دائم راه دولتخانه دانی
نه از دولت بود چندان گرانی

ازین جامی گرانجانان قدم نه
قدم در دولت آباد عدم نه

نبودی و زیانی زان نبودت
مباش امروز هم کانست سودت

مجو اندر خودی بهبود خود را
کزین سودا نیابی سود خود را

در شرح احسانهای یوسف بر اهل زندان و تعبیر کردن وی خواب مقربان پادشاه مصر را و وصیت کردن ایشان را که ویرا پیش شاه مصر یاد کنند

زما در هر که دولتمند زاید
فروغ دولتش ظلمت زداید

بگشتا از من آگاهی مجویید
بجنبانیدم اول پس بگویید

ز جنبانیدن اول با خود آیم
وزان پس گوش بشنیدن کشایم

دل من هست باز ندانی من
از انست این همه حیرانی من

بخاطر هر کرا آن ماه گردد +
کجا از دیگری آگاه گردد

بگشت[۱۵] از حال خود روزی ز مرجش
بزخم نشتر افتاد احتیاجش +

ز خونش بر زمین در دیده کس
نیامد غیر یوسف[۱۶] یوسف و بس

بکلک نشتر استاد سبکدست
بلوح خاک نقش این حرف را بست[۱۷]

چنان[۱۸] از دوست پر بودش رگ و پوست
که بیرون نامدش از پوست جز دوست

خوش آنکس کو رهائی یابد از خویش
نسیم آشنائی[۱۹] یابد از خویش +

کند در دل چنان جاذب[۲۰] بری را
که گنجایش نماند دیگری را

در آید همچو جانش[۲۱] در رگ و پی
نه بیند یک سر موخالی از وی

نه بوئی[۲۲] باشدش از خود نه رنگی
نه صلحی باشدش با کس نه جنگی

نه دل در تاج و نی در تخت بندد
ز کوی او مهوسهارخت بندد

۱۵ بگشت از حال خود روزی بمرجش
آویخت یک روز نزاع زلیخا بر رضای جلیل شد کمتاج فضیحت گردید چون نقش بر آورد بهر قطره آن نقش یوسف علیه السلام رقم بود ۱۲

۱۶ زلیخا بر ام منظار ده روزن
نظر بست جز بر یک روزن
و نقش جمال یوسان
عالم آرای بستان
نقش آنچنان
مشغول کاه
عدم
نقش
نه برای
معلم

۱۷ بلوح خاک نقش این حرف را بست
یوسف علیه السلام مراد است یوسف علیه السلام انشانگاه صورت ۱۲

۱۸ چنان از دوست پر بودش رگ و پوست
یوسف علیه السلام دلبری بیمثل ۱۲

۱۹ نسیم آشنائی یابد از خویش
راجع بسبوی زلیخا کاف بیان چنان و از دوست یوسف زلیخا از دوست یوسف علیه السلام مراد است ۱۲

درافتم سرنگون از روزن او — به پیش آفتاب روشن او
هزاران رشک دارم بر زمینی — که بخرامد بدانسان نازنینی
شود از گرد دامانش معطر — ز موی عنبر افشانش معنبر
سخن کوتاه تا شب کارش این بود — گرفتارش آن گفتارش این بود
درین گفتار جانش بر لب آمد — درین اندوه روزش تا شب آمد
چو آمد شب دگر شد حیله اندیش — که گیرد پیش آتین شب پیش
شبش این بود در روز آن تا بد آن روز — که زندان بود جای آن دل افروز
بشب زندان شدن را چاره کردے — بروز از غرفه اش نظاره کردے
نبودی هیچگه خالی ازین کار — گهی دیوار دیدی گاه دیدار
چنان یوسف بخاطر خانه کردش — که از جان و جهان بیگانه کردش
ز بس در یاد او گم کرد خود را — بشست از لوح خاطر نیک و بد را
گریزان گرچه میدادندش آواز — نمی آمد بحال خویشتن باز
بگفتی با کنیزان گاه بیگاه — که من هرگز نباشم از خود آگاه

ازانشاء سرکار شیخ
ازانشاء سرکار شیخ
حضرت آیت
علامالاسلام مرزا ابوالحسن
باشنده اصل شهر آن
فاضل شهور آن
زین بست و نوزدن
نوزدن
بعم نشین راجح
نسبوی یوسف
چو آمد شب
پیش گرفتن
از اختیار کردن
چقری
صفت
از

ز نعمتها که بردی خورد یا نی — ازین دلداده یاد آورد یا نی
پس از پرسش نمود نهای بسیار — ز جا برخاستی با چشم خونبار
ببام کاخ دریک غرفه بودش — کز انجا بام زندان منمودش
دران غرفه شدی تنها نشستی — در غرفه بروی خلق بستی
بدیده دُر مژگان لعل سفتی — سوی زندان نظر کردی و گفتی
کیم تا روی گلفامش بنیم — بس این کز بام خود با مش ببنیم
نیم شایستهٔ دیدار دیدن — خوشم با آن در و دیوار دیدن
بهر جا ماه من منزل نشین ست — نه زندان روضهٔ خلد برین ست
ز دولت سقف او سر مایه دارد — که خورشید جهان در سایه دارد
مرا دیوارش از غم پشت بشکست — که پشت آن مه برو بنها د و بنشست
سعادت بر فراز آید ازان در — که سرو من فرود آرد ازان بر
چو دولتمند باشد آستانی — که بوسد پای انسان و ستانی
خوش آن کز تیغ مهرش آشکاره — تنم چون ذره گردد پاره پاره

۱ در دریچهٔ زندان یوسف علیه السلام که بر شکست بان رو بشکست خود را بران نهاده بود و رام ای در سقف کاخ زلیخا یک دریچه بود که از انجا سقف بندیخانه بنظر می آمد

۲ بمژگان لعل سفتن کنایه از شکر خندیدن

۳ این در دولت بهر صورت ۱۲

۴ از حضرت یوسف علیه السلام سوال کردند که در زندان از غم چه گفتی ۱۲

۵ ای دیوار زندان ۱۲

۶ یوسف علیه السلام

۷ از اشارات قرآن مجید

بلا و محنت روز آمدش پیش — صد اندوه جگرسوز آمدش پیش
نه رای آنکه در زندان کند روی — نه صبری آنکه بی زندان کند خوی
ز نعمتهای خوش هر لحظه چیزی — نهادی بر کف محرم کنیزی
فرستادی بزندان سوی یوسف — که تا دیدی بجایش روی یوسف
چو آن محرم ز زندان آمدی باز — برو صد عشقبازی کردی آغاز
گهی رو بر کف پایش نهادی — گهی صد بوسه اش بر چشم دادی
که این چشمیست کان خسار دیدست — که این پاییست کا بخا رسیدست
اگر چشمش نیارم بوسه دادن — ویا رو بر کف پایش نهادن
بوسم باری آن چشمی که گاهی — کند در روی زیبایش نگاهی
نهم رو بر کف آن پای باری — که وقتی میکند سویش گذاری
پرسیدی ازان پس حال او را — جمال روی فرخ فال او را
رویش را نفرسوده گزندی — بکار او نیفتاد دست بندی
تنش از آن هوا پژمردگی نیست — تنش را زان زمین آزردگی نیست

۱ ای کنیز بازرگان
۲ زلیخا
۳ رفتن بازی
۴ قبول ایمان
۵ زلیخا بالیدن منظور نمودن
۶ بوسیدن
۷ علت
۸ جواز تعلیل مقدمات
۹ شعر اول ۱۲ بیت
۱۰ باری یعنی بالجمله
۱۱ آن پرتو

دم سگ حلقه بر حلقوم او بست | دمش را از فغان شب فرو بست
خروس از خواب شب شد گردن افراز | ز نای ساز کرده تیز آواز
زلیخا دامن اندر چید و برگشت | بخدمت آستان بوسید و برگشت
بزندان تا مهش خلوت نشین بود | شد آمد سوی او ندانش چنین بود
غذای جان او شد آن تگ و پوی | نبودش جز دران آمد شدن روی
نکردی کس بلبستان میل چندان | که بود آن خسته دل را میل زندان
بلی آن را که زندانی ست یارش | بجز زندان کجا باشد قرارش

رفتن زلیخا بام و نظارهٔ زندان و گریستن بر مفارقت یوسف

شب آمد عاشقان را پرده‌ساز | شب آمد بیدلان را غصه‌پرداز
توان بسیار در شب گیر کردن | که روزش کم توان تدبیر کردن
زلیخا چون غم شب بگذرانید | نه غم بل ماتم شب بگذرانید

۱ حلقوم با فتح حلق گلوی و سگ بوقت صبح حلقوم از دم فرو برد حلقوم کرده فرا برکند وفا صل بست دو فرو بست دم سگ ۲ رفتن زلیخا بام ۳ غصه پرداز

ندانم حال یوسف چیست امشب — کفیل خدمت او کیست امشب
که گسترده تو پا بستر شش را — که کرده راست بر بالین سرش را
چراغ افروز بالینش که بودست — کف راحت ببالینش که سودست
که بگشوده کمر بند از میانش — که بوده وقت خواب افسانه خوانش
هوای آن مقامش ساخت یا نی — چو مرغان رام دامش ساخت یا نی
گل او همچنان بر آب خودست — مسلسل سنبلش بر تاب خودست
نبرده آن هوا آب گلش را — پژولیده نکرده سنبلش را
لبش چون غنچه در تنگی فتاده — ویا چون گل بشادی لب گشاده
همی گفت اینچنین در هر لباسی — غم خود تا زشب بگذشت پاسی
ازان بسیطاقت و تابی نماندش — بدل از جوی صبر آبی نماندش
بشوقش در دل افتاد آتش تیز — بدایه دیده پرخون گفت برخیز
بگیدم جانب زندان گرایم — بآن محنت سرا پنهان درایم
نهان در گوشهٔ زندان نشینم — مه زندانی خود را ببینم

شفق را شد ز اشک او جگر خون — وز آن شد دامن گردون جگرگون
زلیخا را غم یوسف چنان کرد — که از اشک شفق گون خو نفشان کرد
بگریه ناله جانسوز برداشت — همان آه و فغان روز برداشت
چو رو اندر شب آرد روز عاشق — بشب گردد فزونتر سوز عاشق
ز هجران تیره باشد روزگارش — فزاید تیرگی شبهای تارش
ز غم روزش بود رو در سیاهی — شبش گردد سیاهی بر سیاهی
شب آبستن بود آن دم که آید — برای عاشقان اندوه زاید
چو آرد از مشیمه بچه بیرون — بجای شیر از دلها مکد خون
ازان مادر که برخوردار باشد — کز نیسان بچه اش خونخوار باشد
زلیخا را چو از بی صبری خویش — بدین خونخوارگی آمد شبی پیش
ز لب دور و از دلدار مهجور — شبش بی ماه ماند و خانه بی نور
چو نبود روی جانان پرتو افگن — بصد مشعل نگردد خانه روشن
ز بس اندوه دل حشمش کمی خفت — ز دیده خون دل میریخت و میگفت

۱۲ اشک شفق گون کنایت از اشک خونین است و نشانی کرد ۱۲ شبهای تار یعنی شبهای تار معنوی یعنی شبهای فراق ۱۲ شبش گردد سیاهی بر سیاهی فاعل فزاید تیرگی است ۱۲ مشیمه بچه بیرون رفتن مفعول اول آرد است ۱۲ ازان مادر که برخوردار باشد یعنی از شیر خونین ۱۲ بجای شیر از دلها مکد خون یعنی بجای شیر از دلها مکد خون ۱۲ کز نیسان بچه اش خونخوار باشد یعنی از ابر نیسان بچه اش خونخوار باشد ۱۲ بدین خونخوارگی آمد شبی پیش یعنی بدین خونخوارگی شبی پیش آمد ۱۲ ز لب دور و از دلدار مهجور یعنی ز لب دور و از دلدار مهجور ۱۲ شبش بی ماه ماند و خانه بی نور یعنی شبش بی ماه ماند و خانه بی نور ۱۲ چو نبود روی جانان پرتو افگن یعنی چو نبود روی جانان پرتو افگن ۱۲ بصد مشعل نگردد خانه روشن یعنی بصد مشعل نگردد خانه روشن ۱۲ ز بس اندوه دل حشمش کمی خفت یعنی ز بس اندوه دل حشمش کمی خفت ۱۲ ز دیده خون دل میریخت و میگفت یعنی ز دیده خون دل میریخت و میگفت ۱۲

اول از دست دوم فاعل راجع بسوی زلیخا است و ضمیر ش در بیت مصراع دوم بازیخا است صفت ادوم ۱۲ ۵ از زلیخا است ۱۲

صبوری میوهٔ امیدت آرد — صبوری دولت جاویدت آرد
بصبر اندر صدف باران شود دُر — بصبر از لعل و گوهر کان شود پر
بصبر از دانه آید خوشه بیرون — ز خوشه رهروان را توشه بیرون
بصبر اندر رحم یک قطرهٔ آب — شود نه ماه را ماه جهانتاب
زلیخا با دل و جان رمیده — شد از گفتار دایه آرمیده
گریبان[۱] را دریده تا بدامن — کشید از صبر کوشی پا بدامن
ولی صبری که گیرد عاشقش پیش — بقول ناصحان مصلحت کیش
چو گردد ناصح از گفتار خاموش — کند آن حرف را عاشق فراموش

بی طاقت شدن زلیخا در مفارقت یوسف[ع] و در شب همراه دایه خود بزندان رفتن

چو در زندان[۲] مغرب یوسف مهر — نهان کرد از زلیخای فلک چهر
زلیخای[۳] فلک را چهره شد گم — ز مهر یوسف[ع] آمد اشک انجم

---

۱ گریبان را دریده تا بدامن: گرفتن گریبان را دریدن برای صبر ۱۲
۲ چو در زندان: یوسف در زندان مغرب آه کنایه از آنکه چون آفتاب غروب شد ۱۲
۳ زلیخای فلک: ای یوسف غروب شدن آفتاب را نسبت علیه السلام آفتاب آسمان بهم شباهت داد ۱۲

طناب از گیسوئے شبرنگ میکرد — بدان آه نفس را تنگ میکرد
خلاصی از جفای دہر میجست — ز شربت دار جام مرگ میجست
ز ہر چیزی کہ کم یا بیش میجست — ہمہ اسباب مرگ خویش میجست
ہمی بوسید دایہ دست و پایش — ہمی گفت از صمیم دل دعایش
کہ از جانان مرتب باد کامت — ز لعل و لب لب باد جامت
رہائیت آنچنان باد از جدائی — کہ ہرگز نایدت یاد از جدائی
زمانی با خود آ این بیخودی چند — خردمندی گزین ناخردی چند
دل ما را ز غم خون میکنی تو — کہ کرد ست اینکہ اکنون میکنی تو
ز من بشنو کہ ہستم پیر این کار — شکیبائی بود تدبیر این کار
ز بی صبری فتادی در تب و تاب — برین آتش بریز از ابر صبر آب
چو گیرد صبر صبر محنت وزیدن — نباید ہمچو کاہ از جا پریدن
بہ آن باشد کہ در دامن کشی پائے — مثال کوہ باشی پای بر جائے
صبوری مایۂ فیروزی آمد — قوی تر پایۂ بہروزی آمد

چو نعلینش بجائی جفت دیدی — ازو بوسی بجانی مفت دیدی
بدو جفتش شدن در دل گذشتی — ز بی جفتیش طاقت گشتی
نهادی بند بر دل از دو[1] لاش — ز خون دیده دادی رنگ آلش
بدنیسان هر دمش از نو غمی بود — ز هر چیزی جدا در ماتمی بود
چو قدر نعمت دیدار نشناخت — بداغ دوری از دیدار بگداخت
پشیمان[2] شد ولی سودی نبودش — بغیر از صبر بهبودی نبودش
ولی صبر از چنان رو چون تو انکرد — کی از دل مهر او بیرون تو انکرد
هلاک عاشق از جانان جدائیست — به تخصیص آنکه بعد از آشنائیست
چو افتد عقد صحبت در میانه — بود فرقت عذاب جاودانه
وگر پیوند صحبت در میان نیست — جدائی ناخوشست اما چنان نیست
به تنگ[3] آمد ز خود ترک خودی کرد — به نیکی چون نشد میل بدی کرد
سر خود بر در و دیوار میزد — بسینه خنجر خونخوار میزد
ببام قصر میشد پاسبان وار — کز انجا افگند خود را نگونسار

[1] دو
[2] بعد از آشنائیست
[3] آمد

چو گل عطر دماغ خویش کردی | بدان تسکین داغ خویش کردی
گهی بر گریبانش نهادی | بصد حسرت زهی ابوسه دادی
که طوق حشمت آن گبر دلست این | چه گفتم رشته جان نست این
گهی دستینش دست بردی | زبخت آن دست برد خود شمردی
نهادی هر دو چشم خود به تعظیم | بیاد ساعدش کردی پر از سیم
گهی کردی بدیده دامنش جای | که روزی ده رو بر پشت آن پای
نمودی نا امید از پای بوسی | بدامن بوسی او چا پلوسی
چو دور از فرق دیدی افسرش را | فشاندی گرد لعل و گوهرش را
که این همسایه آن فرق بود دست | جهانی بر زمینش فرق سود دست
گهی را کز میانش یاد دادی | چو دیدی بندگی را داد دادی
بیاد آهو صید افگن خویش | کمندش ساختی در گردن خویش
چو زرکش حلقه اش از هم گشادی | بگردیده پرنم کشادی
بشستی دامن از اشک نیازش | ز اشک لعل خود بستی طرازش

رخ گلگون خود میساخت نیلے
چو نیلوفر ز ضربتهای سیلے

که سرخی در خور آمد خرمی را
نشاید جز کبودی ماتمی را

ز دل خونین رقم بر رو همی زد
بحسرت دست بر زانو همی زد

که این کار ریکه من کردم که کرد است
چنین زهریکه من خوردم که خورد است

درین محنت سرا یک عشق پیشه
نزد چون من بهاپی خویش تیشه

بدست خویش چشم خویش کندم
ز کوری خویش را در چه فکندم

ز غم کوهی به پشت خویش بستم
بزیر کوه پشت خود شکستم

دلم خون شد چو چندین روزگارے
که آوردم بکف زیبا نگارے

ز دستان فلک بخت من اشفت
ز دست خویش دادم دلبر مفت

بجانم از دل آوارهٔ خویش
نمیدانم چه سازم چارهٔ خویش

بدینسان نوحهٔ جانسوز میکرد
شب اندوه خود را روز میکرد

ز هر چیزی کز و بوئی شنیدے
به بوئی و ز جان آهی کشیدے

گرفتی دامنم پیراهن او
که روزی سوده بودی بر تن او

ف ۱ این بیت در نسخهٔ بکانی و نسخهٔ ۱۲ نیست
ف ۲ در نسخهٔ ۱۲ این بیت نیست
ف ۳ در نسخهٔ ۱۲ این بیت نیست
ف ۴ در نسخهٔ ۱۲ این بیت نیست
ف ۵ در نسخهٔ ۱۲ این بیت نیست
ف ۶ در نسخهٔ ۱۲ این بیت نیست

سنان خار در گلزار بی گل — بود خاصه پی آزار بلبل
چو خالی دید زان گل گلشن خویش — چو غنچه چاک زد پیراهن خویش
ز غم چون بر لب آمد جان غمناک — چه باک از جیب خود عاشق زند چاک
دری بر سینهٔ خود می کشاید — که غم بیرون و دشادی در آید
بناخن همچو گل رخسار میکند — چو سنبل موی عنبر بار میکند
چو بود شد وی مواز جان بشانی — ز هجر یار خود میکند جانی
ز دست دل بسینه سنگ میکوفت — بقصد هجر طبل جنگ میکوفت
اگرچه بود شاه خیل خوبی — شکست آمد برون زان طبل کوبی
بفرق سر زنیچه خاک میریخت — سرشک از دیدهٔ نمناک میریخت
ز آب و خاک میکرد آنچنان گل — که بند در خنهای هجر بر دل
دلی رخنه که هجران در دل افگند — برین نکمیشت گل مشکل شود بند
بدندان لعل چون عناب می خست — بعقد در عقیق ناب می بست
مگر میخواست تا بند بشاند آن خون — که از جوش دلش میریخت بیرون

یعنی عاشق
تجوار کجیر خود را
چاک میکند گویا
سینه خود را
دردرد میکشاید
غم فزاینده دل را
در بدر رود ۱۲

فرستادن یوسف خون
زلیخا را

زلیخا شاه را
خوبی بود ران
طبل سینه کوفتن
شکست خوردن
چون بود خال
زلیخا

کزین روی نکوبد کاری آید — وزین دل دارد آزاری آید
فرشته است این بصد پاکی سرشته — نیاید کار شیطان از فرشته
نکو رو میکشد از خوی بد پای — چه خوش گفت آن نکو روی نکو رای
که هر کس در جهان نیکوست رویش — بسی بهتر ز روی اوست خویش
بصورت هر که زشت آمد سرشتش — بدست از خوی زشتش روی زشتش
چنان کز زشت نیکوئی نیاید — ز نیکو نیز بد خوئی نیاید
بدنیسان تا بزندانش ببردند — بعیاران زندانش سپردند
بچوان دل زنده در زندان درامد — به تن زندانیان را جان درامد
دران محنت سرا افتاده جوشی — برامد زان گرفتاران خروشی
شدند از مقدم آن شاه خوبان — همه زنجیریان زنجیر کوبان
بپا شد بندشان قید ارادت — بگردن غل شان طوق سعادت
بشادی شد بدل اندوه ایشان — کم از کاهی غم چون کوه ایشان
بلی هر جا رسد حور اسرشتی — اگر دوزخ بود گردد بهشتی

قدم زن در مقام سازگاری — مرا از غم رهان خود را ز خواری
اگر کامم دهی کامت برآرم — باوج کبریا نامت برآرم
وگرنه صد در محنت کشاده‌ست — پی زجر تو زندان ایستاده‌ست
بروییم خرم و خندان نشینی — ازان بهتر که در زندان نشینی
زبان بگشاد یوسف در خطابش — بداد آنسان که میدانی جوابش
زلیخا از جواب او برآشفت — بسر هنگان بی فرهنگ خو گفت
که زرین افسرش از سر فگندند — کهن پشمینه‌اش در بر فگندند
بپایش بند آهن بر تسمیش نهادند — بگردن طوق تسلیمش نهادند
بسان عقل شیش بر خرد نشاندند — بهر کوی ز مصرآن خر براندند
منادی زن منادی بر کشیده — که هر سر کش غلامی شوخ دیده
که گیرد شیوه هجر متی پیش — نهد پا در فراش خواجه خویش
بود لائق که همچون ناپسندان — بدین خواری ببندش سوی زندان
ولی خلقی ز هر سو در تماشا — همی گفتند حاشا ثم حاشا

بهر کویش بعجز و نامرادی
بگردانم منادی در منادے

که این باشد سزای آن بدانديش
که انبازی کند با خواجهٔ خویش

نیندیشید ز قهر جان خراشش
نهد پای تمنا بر فراشش

چو مردم قهر من با او ببیند
ازان ناخوش گمان یکسو نشیند

عزیز اندیشهٔ اورا پسندید
ز استصواب آن طبعش بخندید

بگفتا من تفکر پیشه کردم
درین معنی بسے اندیشه کردم

نیامد در دلم به زانکه گفتے
زراه خویشتن بنشان غبارش

بدست تست اکنون اختیارش
سوی یوسف عنان کید بپیچید

زلیخا ازوی این رخصت چو بشنید
بعالم جز تو مقصودی ندانم

ای کام دل و مقصود جانم
سرت را زیر حکم پست کردست

زنم بر تو بالا دست کردست
وگر خواهم بزندان سازمت جای

رخواهم بزندان سازمت جای
برآخوش ناخوشی تا چند با من

سر سرکشی تا چند با من

زلیخا بر یوسف ۱۲ شاه و اشارت بسوی زنان کند و مصراع بعد تفسیر آن است یعنی بدست تست آن خواهی بنوازش طلب غرض و خواهی بعنف و قهر بسوی زنان نگر و اشارت بسوی ایشان کند

۱ یوسف علیه السلام
۲ زنان مصر
۳ یعنی زلیخا
۴ یعنی یوسف
۵ یعنی زلیخا
۶ یعنی یوسف
۷ یعنی زلیخا
۸ یعنی یوسف
۹ یعنی زلیخا
۱۰ یعنی یوسف
۱۱ یعنی زلیخا
۱۲ یعنی یوسف
۱۳ یعنی زلیخا

ز گرمی نرم گر نتوانندش کرد
چه حاصل ز انکه گویند آهن سرد

زلیخا را چو زان جادو زبانان
شد از زندان امید وصل جانان

برای راحت خود رنج او خواست
دران ویران مقام گنج او خواست

چو نبود عشق عاشق را بکامے
نه بندد جز مراد خود خیالی

طفیل خویش خواهد یار خود را
بکام خویش سازد کار خود را

ببوی یک گل از بستان معشوق
زند صد خار غم بر جان معشوق

زلیخا با عزیز آمیخت یک شب
زدل این غصه بیرون ریخت یک شب

گه گشتم زین پسر بدنام در مصر
شدم رسوای خاص و عام در مصر

درین قولند مرد و زن موافق
که من بردی بجانم گشته عاشق

درین هامون شکار تیر اویم
بخاک و خون طپان نخچیر اویم

بجانم تیر او چندان نشست است
که پیکان بر سر پیکان نشست است

سر یک مو یم از عشقش تهی نیست
بعشق او ز خویشم آگهی نیست

دران فکرم که دفع این گمان را
بسوز زندان فرستم این جوان را

---

۱ طفیل بمعنی تبع و بکام دلخواش
ای موافق مقصد فرد ۱۲

۲ یافتن زلیخا
با عزیز در خلوت
گفت و گو زنان مصر

فرستادن زلیخا یوسف را بزندان

۳ عاشق السلام
پیغام کردن او
زلیخا را بنا بر دفع
رسوائی که
بسبب عشق او
بسر ایشان و رفتن
یوسف بزندان
بسبب دفع
رسوائی زلیخا
بسر ایشان
بفرستادن او را
بزندان

۴ آمدن سرور کونین علیه افضل الصلوات و اکمل التحیات بزندان و قصهٔ آن حضرت با رفیقان زندان و تعبیر خواب ایشان و رستن ساقی از زندان و رسیدن بمنصب سابق و بردار کردن نانبا و ماندن یوسف علیه السلام در زندان فرد ۱۲

بهر کویش بعجز و نامرادی
بگردانم منادی در منادے

که این باشد سزای آن بدانديش
که انبازی کند با خواجهٔ خویش

نیندیشید ز قهر جان خراشش
نهد پای تمنا بر فراشش

چو مردم قهر من با او ببینند
ازان ناخوش گمان یکسو نشینند

عزیز اندیشهٔ او را پسندید
ز استصواب آن طبعش بخندید

بگفتا من تفکر پیشه کردم
درین معنی بسے اندیشه کردم

بخندیدم گوهری به زانکه سفتے
نیامد در دلم به زانکه گفتے

بدست تست اکنون اختیارش
زراه خویشتن بنشان غبارش

لیخا ازوی این خصمت بپوشید
سوی یوسف عنان کید بپیچید

ی کام دل و مقصود جانم
بعالم جز تو مقصودی ندانم

زم بر تو بالا دست کردست
سرت را زیر حکمم پست کردست

واهم بر بندان سازمت جای
وگر خواهم بگردون سایمت پای

سر سرکشی تا چند با من
بر آخوش ناخوشی تا چند با من

ز گرمی نرم گر نتوانندش کرد — چه حاصل ز آنکه کوبد آهن سرد

زلیخا را چو زان جادو زبانان — شد از زندان امید وصل جانان

برای راحت خود رنج او خواست — دران ویران مقام گنج او خواست

چو نبود عشق عاشق را مجالے — نه بندد جز مراد خود خیالی

طفیل خویش خواهد یار خود را — بکام خویش سازد کار خود را

ببوی یک گل از بستان معشوق — زند صد خار غم بر جان معشوق

زلیخا با عزیز آمیخت یک شب — زدل این غصه بیرون ریخت یک شب

گر گشتم زین پس بدنام در مصر — شدم رسوای خاص و عام در مصر

درین قول لندم مرد و زن موافق — که من بردی بجا نم گشته عاشق

درین هامون شکار تیر اویم — بخاک و خون طپان نخچیر اویم

بجانم تیر او چندان نشست است — که پیکان بر سر پیکان نشست است

سر یک مو یم از عشقش تهی نیست — بعشق او ز خویشم آگهی نیست

دران فکرم که دفع این گمان را — بسوز زندان فرستم این جوان را

آمدن سرور نفس کار بیفتادگی دران ۱۲ ویران گنجیت از زندان یوسف علیه السلام ۱۲

۱ طفیل بمعنی تبع و بکام خویش ای موافق مقصود خود ۱۲

۲ یعنی زلیخا با عزیز در خلوت گفت گو از زندان مصر

زلیخا یوسف را بزندان فرستادن

سیاه و تنگ چون قارورهٔ قیر — متاع ساکنانش غل و زنجیر
همه[۱] بر سفرهٔ بی آب و نانے — نشسته لیک سیر از زندگانی
موکل[۲] سخت روی چند در وے — مجاور تلخ گوی چند در وے
در ابرو چین پے آزار مردم — ز هر چین صد گره در کار مردم
زده آتش بعالم خوی ایشان — سیاه از دود آتش وی ایشان
کجا شاید چنین محنت سرائی — که باشد جای چون تو دلربائی
خدارا[۳] بر وجود خود ببخشای — بروی او در مقصود بگشای
قلم[۴] سان سر نهش بر خطِ تسلیم — بشوی از روح خاطر نقطهٔ بیم
وگر باشد ترا از وی ملالے — که چندانش نمی بینی جمالی
چو زو ایمن شوی دی مسز ما باش — نهانی محرم و همراز ما باش
که ما هر یک بخوبی بی نظیریم — سپهر حسن را ماه منیریم
چو بگشائیم لبهای شکر خا + — ز خجلت لب فرو بندد زلیخا
چنین شیرین و شکر خاکه مائیم — زلیخا را چه قدر آنجا که مائیم

[۱] قافلهٔ یعنی شتر
[۲] موکل یعنی نگهبان
[۳] خدارا یعنی بحق خدا
[۴] قلم سان سر نهش یعنی فرمانبردار باش

به بیحاجت ترا گر حاجتی هست — مکش از حاجت حاجتروان دست
مکن چون داشت حق خدمت گوش — حقوق خدمت او را فراموش
نیاز او نگر و ز حد مبر ناز — ازان می ترسم ای سرو سرفراز
که چون نبود ترا جز سرکشی کار — نیارد سرکشی جز ناخوشی بار
فروشوید ز دل مهر جمالت — کند دست جلالش پایمالت
حذر کن زانکه چون بی مصطر شود دوست — بخواری دست از سر کشد پوست
چو از لب بگذرد سیل خطر مند — نهد مادر بزیر پای فرزند
دهد هر لحظه تهدیدت بزندان — که هست آرامگاه ناپسندان
چو گور ظلم جویان تیره و تنگ — گریزان زندگان از وی بفرسنگ
درو ضیق النفس هر زنده را — نشیمن هر بمرگ ارزنده را
درو بگشاده دست از صنع استاد — نه راه روشن و نی منفذ باد
درش بسته بقفل ناامیدی — ندیده عرصه صبحش سفیدی
هوایش ماتم بخش هر وبائی — زمینش کشت زار هر بلائی

ل ۱ اوش داشت ای نگه داشت ۲ ف ل اشت ۳ دکه زلیخا است ۴ دیم زشین راج بسوی زلیخا ۵ ض ض ۶ مصرع زلیخا را بشنا بده جمال یوسف ۷ بفرسنگ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰ ۱۰۱ ۱۰۲ ۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۰۶ ۱۰۷ ۱۰۸ ۱۰۹ ۱۱۰ ۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۴ ۱۱۵ ۱۱۶ ۱۱۷ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۰ ۱۲۱ ۱۲۲ ۱۲۳ ۱۲۴ ۱۲۵ ۱۲۶ ۱۲۷ ۱۲۸ ۱۲۹ ۱۳۰ ۱۳۱ ۱۳۲ ۱۳۳ ۱۳۴ ۱۳۵ ۱۳۶ ۱۳۷ ۱۳۸ ۱۳۹ ۱۴۰ ۱۴۱ ۱۴۲ ۱۴۳ ۱۴۴ ۱۴۵ ۱۴۶ ۱۴۷ ۱۴۸ ۱۴۹ ۱۵۰ ۱۵۱ ۱۵۲ ۱۵۳ ۱۵۴ ۱۵۵ ۱۵۶ ۱۵۷ ۱۵۸ ۱۵۹ ۱۶۰ ۱۶۱ ۱۶۲ ۱۶۳ ۱۶۴ ۱۶۵ ۱۶۶ ۱۶۷ ۱۶۸ ۱۶۹ ۱۷۰ ۱۷۱ ۱۷۲ ۱۷۳ ۱۷۴ ۱۷۵ ۱۷۶ ۱۷۷ ۱۷۸ ۱۷۹ ۱۸۰ ۱۸۱ ۱۸۲ ۱۸۳ ۱۸۴ ۱۸۵ ۱۸۶ ۱۸۷ ۱۸۸ ۱۸۹ ۱۹۰ ۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳ ۱۹۴ ۱۹۵ ۱۹۶ ۱۹۷ ۱۹۸ ۱۹۹ ۲۰۰ ۲۰۱ ۲۰۲ ۲۰۳ ۲۰۴ ۲۰۵ ۲۰۶ ۲۰۷ ۲۰۸ ۲۰۹ ۲۱۰ ۲۱۱ ۲۱۲ ۲۱۳ ۲۱۴ ۲۱۵ ۲۱۶ ۲۱۷ ۲۱۸ ۲۱۹ ۲۲۰ ۲۲۱ ۲۲۲ ۲۲۳ ۲۲۴ ۲۲۵ ۲۲۶ ۲۲۷ ۲۲۸ ۲۲۹ ۲۳۰ ۲۳۱ ۲۳۲ ۲۳۳ ۲۳۴ ۲۳۵ ۲۳۶ ۲۳۷ ۲۳۸ ۲۳۹ ۲۴۰ ۲۴۱ ۲۴۲ ۲۴۳ ۲۴۴ ۲۴۵ ۲۴۶ ۲۴۷ ۲۴۸ ۲۴۹ ۲۵۰ ۲۵۱ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲۵۴ ۲۵۵ ۲۵۶ ۲۵۷ ۲۵۸ ۲۵۹ ۲۶۰ ۲۶۱ ۲۶۲ ۲۶۳ ۲۶۴ ۲۶۵ ۲۶۶ ۲۶۷ ۲۶۸ ۲۶۹ ۲۷۰ ۲۷۱ ۲۷۲ ۲۷۳ ۲۷۴ ۲۷۵ ۲۷۶ ۲۷۷ ۲۷۸ ۲۷۹ ۲۸۰ ۲۸۱ ۲۸۲ ۲۸۳ ۲۸۴ ۲۸۵ ۲۸۶ ۲۸۷ ۲۸۸ ۲۸۹ ۲۹۰ ۲۹۱ ۲۹۲ ۲۹۳ ۲۹۴ ۲۹۵ ۲۹۶ ۲۹۷ ۲۹۸ ۲۹۹ ۳۰۰ ۳۰۱ ۳۰۲ ۳۰۳ ۳۰۴ ۳۰۵ ۳۰۶ ۳۰۷ ۳۰۸ ۳۰۹ ۳۱۰ ۳۱۱ ۳۱۲ ۳۱۳ ۳۱۴ ۳۱۵ ۳۱۶ ۳۱۷ ۳۱۸ ۳۱۹ ۳۲۰ ۳۲۱ ۳۲۲ ۳۲۳ ۳۲۴ ۳۲۵ ۳۲۶ ۳۲۷ ۳۲۸ ۳۲۹ ۳۳۰ ۳۳۱ ۳۳۲ ۳۳۳ ۳۳۴ ۳۳۵ ۳۳۶ ۳۳۷ ۳۳۸ ۳۳۹ ۳۴۰ ۳۴۱ ۳۴۲ ۳۴۳ ۳۴۴ ۳۴۵ ۳۴۶ ۳۴۷ ۳۴۸ ۳۴۹ ۳۵۰ ۳۵۱ ۳۵۲ ۳۵۳ ۳۵۴ ۳۵۵ ۳۵۶ ۳۵۷ ۳۵۸ ۳۵۹ ۳۶۰ ۳۶۱ ۳۶۲ ۳۶۳ ۳۶۴ ۳۶۵ ۳۶۶ ۳۶۷ ۳۶۸ ۳۶۹ ۳۷۰ ۳۷۱ ۳۷۲ ۳۷۳ ۳۷۴ ۳۷۵ ۳۷۶ ۳۷۷ ۳۷۸ ۳۷۹ ۳۸۰ ۳۸۱ ۳۸۲ ۳۸۳ ۳۸۴ ۳۸۵ ۳۸۶ ۳۸۷ ۳۸۸ ۳۸۹ ۳۹۰ ۳۹۱ ۳۹۲ ۳۹۳ ۳۹۴ ۳۹۵ ۳۹۶ ۳۹۷ ۳۹۸ ۳۹۹ ۴۰۰ ۴۰۱ ۴۰۲ ۴۰۳ ۴۰۴ ۴۰۵ ۴۰۶ ۴۰۷ ۴۰۸ ۴۰۹ ۴۱۰ ۴۱۱ ۴۱۲ ۴۱۳ ۴۱۴ ۴۱۵ ۴۱۶ ۴۱۷ ۴۱۸ ۴۱۹ ۴۲۰ ۴۲۱ ۴۲۲ ۴۲۳ ۴۲۴ ۴۲۵ ۴۲۶ ۴۲۷ ۴۲۸ ۴۲۹ ۴۳۰ ۴۳۱ ۴۳۲ ۴۳۳ ۴۳۴ ۴۳۵ ۴۳۶ ۴۳۷ ۴۳۸ ۴۳۹ ۴۴۰ ۴۴۱ ۴۴۲ ۴۴۳ ۴۴۴ ۴۴۵ ۴۴۶ ۴۴۷ ۴۴۸ ۴۴۹ ۴۵۰ ۴۵۱ ۴۵۲ ۴۵۳ ۴۵۴ ۴۵۵ ۴۵۶ ۴۵۷ ۴۵۸ ۴۵۹ ۴۶۰ ۴۶۱ ۴۶۲ ۴۶۳ ۴۶۴ ۴۶۵ ۴۶۶ ۴۶۷ ۴۶۸ ۴۶۹ ۴۷۰ ۴۷۱ ۴۷۲ ۴۷۳ ۴۷۴ ۴۷۵ ۴۷۶ ۴۷۷ ۴۷۸ ۴۷۹ ۴۸۰ ۴۸۱ ۴۸۲ ۴۸۳ ۴۸۴ ۴۸۵ ۴۸۶ ۴۸۷ ۴۸۸ ۴۸۹ ۴۹۰ ۴۹۱ ۴۹۲ ۴۹۳ ۴۹۴ ۴۹۵ ۴۹۶ ۴۹۷ ۴۹۸ ۴۹۹ ۵۰۰ ۵۰۱ ۵۰۲ ۵۰۳ ۵۰۴ ۵۰۵ ۵۰۶ ۵۰۷ ۵۰۸ ۵۰۹ ۵۱۰ ۵۱۱ ۵۱۲ ۵۱۳ ۵۱۴ ۵۱۵ ۵۱۶ ۵۱۷ ۵۱۸ ۵۱۹ ۵۲۰ ۵۲۱ ۵۲۲ ۵۲۳ ۵۲۴ ۵۲۵ ۵۲۶ ۵۲۷ ۵۲۸ ۵۲۹ ۵۳۰ ۵۳۱ ۵۳۲ ۵۳۳ ۵۳۴ ۵۳۵ ۵۳۶ ۵۳۷ ۵۳۸ ۵۳۹ ۵۴۰ ۵۴۱ ۵۴۲ ۵۴۳ ۵۴۴ ۵۴۵ ۵۴۶ ۵۴۷ ۵۴۸ ۵۴۹ ۵۵۰ ۵۵۱ ۵۵۲ ۵۵۳ ۵۵۴ ۵۵۵ ۵۵۶ ۵۵۷ ۵۵۸ ۵۵۹ ۵۶۰ ۵۶۱ ۵۶۲ ۵۶۳ ۵۶۴ ۵۶۵ ۵۶۶ ۵۶۷ ۵۶۸ ۵۶۹ ۵۷۰ ۵۷۱ ۵۷۲ ۵۷۳ ۵۷۴ ۵۷۵ ۵۷۶ ۵۷۷ ۵۷۸ ۵۷۹ ۵۸۰ ۵۸۱ ۵۸۲ ۵۸۳ ۵۸۴ ۵۸۵ ۵۸۶ ۵۸۷ ۵۸۸ ۵۸۹ ۵۹۰ ۵۹۱ ۵۹۲ ۵۹۳ ۵۹۴ ۵۹۵ ۵۹۶ ۵۹۷ ۵۹۸ ۵۹۹ ۶۰۰ ۶۰۱ ۶۰۲ ۶۰۳ ۶۰۴ ۶۰۵ ۶۰۶ ۶۰۷ ۶۰۸ ۶۰۹ ۶۱۰ ۶۱۱ ۶۱۲ ۶۱۳ ۶۱۴ ۶۱۵ ۶۱۶ ۶۱۷ ۶۱۸ ۶۱۹ ۶۲۰ ۶۲۱ ۶۲۲ ۶۲۳ ۶۲۴ ۶۲۵ ۶۲۶ ۶۲۷ ۶۲۸ ۶۲۹ ۶۳۰ ۶۳۱ ۶۳۲ ۶۳۳ ۶۳۴ ۶۳۵ ۶۳۶ ۶۳۷ ۶۳۸ ۶۳۹ ۶۴۰ ۶۴۱ ۶۴۲ ۶۴۳ ۶۴۴ ۶۴۵ ۶۴۶ ۶۴۷ ۶۴۸ ۶۴۹ ۶۵۰ ۶۵۱ ۶۵۲ ۶۵۳ ۶۵۴ ۶۵۵ ۶۵۶ ۶۵۷ ۶۵۸ ۶۵۹ ۶۶۰ ۶۶۱ ۶۶۲ ۶۶۳ ۶۶۴ ۶۶۵ ۶۶۶ ۶۶۷ ۶۶۸ ۶۶۹ ۶۷۰ ۶۷۱ ۶۷۲ ۶۷۳ ۶۷۴ ۶۷۵ ۶۷۶ ۶۷۷ ۶۷۸ ۶۷۹ ۶۸۰ ۶۸۱ ۶۸۲ ۶۸۳ ۶۸۴ ۶۸۵ ۶۸۶ ۶۸۷ ۶۸۸ ۶۸۹ ۶۹۰ ۶۹۱ ۶۹۲ ۶۹۳ ۶۹۴ ۶۹۵ ۶۹۶ ۶۹۷ ۶۹۸ ۶۹۹ ۷۰۰ ۷۰۱ ۷۰۲ ۷۰۳ ۷۰۴ ۷۰۵ ۷۰۶ ۷۰۷ ۷۰۸ ۷۰۹ ۷۱۰ ۷۱۱ ۷۱۲ ۷۱۳ ۷۱۴ ۷۱۵ ۷۱۶ ۷۱۷ ۷۱۸ ۷۱۹ ۷۲۰ ۷۲۱ ۷۲۲ ۷۲۳ ۷۲۴ ۷۲۵ ۷۲۶ ۷۲۷ ۷۲۸ ۷۲۹ ۷۳۰ ۷۳۱ ۷۳۲ ۷۳۳ ۷۳۴ ۷۳۵ ۷۳۶ ۷۳۷ ۷۳۸ ۷۳۹ ۷۴۰ ۷۴۱ ۷۴۲ ۷۴۳ ۷۴۴ ۷۴۵ ۷۴۶ ۷۴۷ ۷۴۸ ۷۴۹ ۷۵۰ ۷۵۱ ۷۵۲ ۷۵۳ ۷۵۴ ۷۵۵ ۷۵۶ ۷۵۷ ۷۵۸ ۷۵۹ ۷۶۰ ۷۶۱ ۷۶۲ ۷۶۳ ۷۶۴ ۷۶۵ ۷۶۶ ۷۶۷ ۷۶۸ ۷۶۹ ۷۷۰ ۷۷۱ ۷۷۲ ۷۷۳ ۷۷۴ ۷۷۵ ۷۷۶ ۷۷۷ ۷۷۸ ۷۷۹ ۷۸۰ ۷۸۱ ۷۸۲ ۷۸۳ ۷۸۴ ۷۸۵ ۷۸۶ ۷۸۷ ۷۸۸ ۷۸۹ ۷۹۰ ۷۹۱ ۷۹۲ ۷۹۳ ۷۹۴ ۷۹۵ ۷۹۶ ۷۹۷ ۷۹۸ ۷۹۹ ۸۰۰ ۸۰۱ ۸۰۲ ۸۰۳ ۸۰۴ ۸۰۵ ۸۰۶ ۸۰۷ ۸۰۸ ۸۰۹ ۸۱۰ ۸۱۱ ۸۱۲ ۸۱۳ ۸۱۴ ۸۱۵ ۸۱۶ ۸۱۷ ۸۱۸ ۸۱۹ ۸۲۰ ۸۲۱ ۸۲۲ ۸۲۳ ۸۲۴ ۸۲۵ ۸۲۶ ۸۲۷ ۸۲۸ ۸۲۹ ۸۳۰ ۸۳۱ ۸۳۲ ۸۳۳ ۸۳۴ ۸۳۵ ۸۳۶ ۸۳۷ ۸۳۸ ۸۳۹ ۸۴۰ ۸۴۱ ۸۴۲ ۸۴۳ ۸۴۴ ۸۴۵ ۸۴۶ ۸۴۷ ۸۴۸ ۸۴۹ ۸۵۰ ۸۵۱ ۸۵۲ ۸۵۳ ۸۵۴ ۸۵۵ ۸۵۶ ۸۵۷ ۸۵۸ ۸۵۹ ۸۶۰ ۸۶۱ ۸۶۲ ۸۶۳ ۸۶۴ ۸۶۵ ۸۶۶ ۸۶۷ ۸۶۸ ۸۶۹ ۸۷۰ ۸۷۱ ۸۷۲ ۸۷۳ ۸۷۴ ۸۷۵ ۸۷۶ ۸۷۷ ۸۷۸ ۸۷۹ ۸۸۰ ۸۸۱ ۸۸۲ ۸۸۳ ۸۸۴ ۸۸۵ ۸۸۶ ۸۸۷ ۸۸۸ ۸۸۹ ۸۹۰ ۸۹۱ ۸۹۲ ۸۹۳ ۸۹۴ ۸۹۵ ۸۹۶ ۸۹۷ ۸۹۸ ۸۹۹ ۹۰۰ ۹۰۱ ۹۰۲ ۹۰۳ ۹۰۴ ۹۰۵ ۹۰۶ ۹۰۷ ۹۰۸ ۹۰۹ ۹۱۰ ۹۱۱ ۹۱۲ ۹۱۳ ۹۱۴ ۹۱۵ ۹۱۶ ۹۱۷ ۹۱۸ ۹۱۹ ۹۲۰ ۹۲۱ ۹۲۲ ۹۲۳ ۹۲۴ ۹۲۵ ۹۲۶ ۹۲۷ ۹۲۸ ۹۲۹ ۹۳۰ ۹۳۱ ۹۳۲ ۹۳۳ ۹۳۴ ۹۳۵ ۹۳۶ ۹۳۷ ۹۳۸ ۹۳۹ ۹۴۰ ۹۴۱ ۹۴۲ ۹۴۳ ۹۴۴ ۹۴۵ ۹۴۶ ۹۴۷ ۹۴۸ ۹۴۹ ۹۵۰ ۹۵۱ ۹۵۲ ۹۵۳ ۹۵۴ ۹۵۵ ۹۵۶ ۹۵۷ ۹۵۸ ۹۵۹ ۹۶۰ ۹۶۱ ۹۶۲ ۹۶۳ ۹۶۴ ۹۶۵ ۹۶۶ ۹۶۷ ۹۶۸ ۹۶۹ ۹۷۰ ۹۷۱ ۹۷۲ ۹۷۳ ۹۷۴ ۹۷۵ ۹۷۶ ۹۷۷ ۹۷۸ ۹۷۹ ۹۸۰ ۹۸۱ ۹۸۲ ۹۸۳ ۹۸۴ ۹۸۵ ۹۸۶ ۹۸۷ ۹۸۸ ۹۸۹ ۹۹۰ ۹۹۱ ۹۹۲ ۹۹۳ ۹۹۴ ۹۹۵ ۹۹۶ ۹۹۷ ۹۹۸ ۹۹۹ ۱۰۰۰

غمش گر مایهٔ رنجوری تست — جمالش حجت معذوری تست

بزیر چرخ کس پیدا نگردید — که رویش بیند و شیدا نگردید

شدی عاشق ملامت نیست بر تو — درین سودا غرامت نیست بر تو

فلک گر دجهان بسیار گردید — بدین شایستگی معشوق کم دید

دل سنگین بمهرت گرم بادش — وزین نامهربانی شرم بادش

وزان پس رو سوی یوسف نهادند — سخن را در نصیحت داد دادند

بدو گفتند کای عمر گرامی — دریده پیرهن در نیکنامی

درین بستان که گل با خار جفت است — گلی بنگار چون تو کم شگفت است

درین دریا که نه چرخش صدف هاست — تو این چار گوهر را شرف هاست

مکن پایه بلندی مایهٔ خویش — فرود آ اندکی از پایهٔ خویش

زلیخا خاک شد در راه تو پاک — همیکش گه گهی دامن بر این خاک

چه کم گردد ز تو ای پاک دامن — اگر گه گه کشی بر خاک دامن

بدفع حاجتش حجت رها کن — ز تو چون حاجتی خواهد روا کن

---

۱ بدو گفتند کای عمر گرامی — دریده پیرهن در نیکنامی

۲ درین بستان که گل با خار جفت است — گلی بنگار چون تو کم شگفت است

۳ درین دریا که نه چرخش صدف هاست — تو این چار گوهر را شرف هاست

۴ مکن پایه بلندی مایهٔ خویش — فرود آ اندکی از پایهٔ خویش

۵ زلیخا خاک شد در راه تو پاک — همیکش گه گهی دامن بر این خاک

۶ چه کم گردد ز تو ای پاک دامن — اگر گه گه کشی بر خاک دامن

۷ بدفع حاجتش حجت رها کن — ز تو چون حاجتی خواهد روا کن

---

۱ بدو گفتند کای عمر گرامی — دریده پیرهن در نیکنامی

۲ درین بستان که گل با خار جفت است — گلی بنگار چون تو کم شگفت است

۳ درین دریا که نه چرخش صدف هاست — تو این چار گوهر را شرف هاست

۴ مکن پایه بلندی مایهٔ خویش — فرود آ اندکی از پایهٔ خویش

۵ زلیخا خاک شد در راه تو پاک — همیکش گه گهی دامن بر این خاک

۶ چه کم گردد ز تو ای پاک دامن — اگر گه گه کشی بر خاک دامن

۷ بدفع حاجتش حجت رها کن — ز تو چون حاجتی خواهد روا کن

نباید جز بدان بی بهره بخشود | کزان می بهره اش بی بهرگی بود

معذور داشتن زنان مصر بعد از مشاهدهٔ جمال یوسف زلیخا را

چو کالا را بود جوینده بسیار | فزون گردد بران میل خریدار

چو یک عاشق شود مفتون یاری | بود بر عشق عاشق را قراری

زند سر آتش سوزانش در دل | چو بیند دیگری را در مقابل

چو شد حال زلیخا گشتگان لال | جمال یوسفی را شاهد حال

زلیخا را ازان سوزی دگر شد | بیوسف میل جانش بیشتر شد

بدنیسان گفت یوسف را چو دیدید | ز تیغ مهر او کفها بریدید

اگر در عشق او معذور هستید | بدارید از ملامت گو تیم دست

چو یاران از دریغ یاری دریغ | درین کارم مددگاری نمایید

همه چنگ محبت ساز کردند | نوای معذرت آغاز کردند

که یوسف خسرو اقلیم جانست | دران اقلیم حکم او روانست

بدیدارش کرا آهنگ باشد | که ندهد دل اگر خود سنگ باشد

غمش گر مایهٔ رنجوری تست — جمالش حجت معذوری تست

بزیر چرخ کس سپید انگردید — که رویش بنید و شید انگردید

شدی عاشق ملامت نیست بر تو — درین سودا غرامت نیست بر تو

فلک گرد جهان بسیار گردید — بدین شایستگی معشوق کم دید

دل سنگین بمهرت گرم بادش — وزین نامهربانی شرم بادش

وزان پس رو سوی یوسف نهادند — سخن را در نصیحت داد دادند

بدو گفتند کای عمر گرامی — دریده پیرهن در نیکنامی

درین بستان که گل با خار جفت است — گلی بنگار چون تو کم شگفت است

درین دریا که نه چرخش صدف هاست — تو این چار گوهر را شرف هاست

ولیکن پایه بلندی مایهٔ خویش — فرود آیند کی از پایهٔ خویش

زلیخا خاک شد در راهت ای پاک — همیکش گه گهی دامن بر این خاک

چه کم گردد ز تو ای پاک دامن — اگر گه گه کشی بر خاک دامن

بدفع حاجتش حجت رها کن — ز تو چون حاجتی خواهد روا کن

۱۲ در نسبت اسم بیغ بجهت دریا برای ربط کلام با ما قبل و ما بعد زیرا که بیغ بمعنی بحر است

۱۳ یعنی بنگاه دار ما را در پناه خود

۱۴ یعنی ما را از خاک راه خود بر مدار

۱۵ یعنی ما را از خاک راه خود بر مدار

نباید جز بدان بی بهره بخشود | کزان می بهره اش بی بهرگی بود

معذور داشتن زنان مصر بعد از مشاهدهٔ جمال یوسف زلیخا را

چو کالا را بود جوینده بسیار | فزون گردد بران میل خریدار
چو یک عاشق شود مفتون یاری | بود بر عشق عاشق را قراری
زند سر آتش سوزانش در دل | چو بیند دیگری را در مقابل
چو شد حال زلیخا یوسف گشتگان لال | جمال یوسفی را شاهد حال
زلیخا را ازان سوزی دگر شد | بیوسف میل جانش بیشتر شد
بدنبسیان گفت یوسف را چو دیدید | ز تیغ مهر او کفها بریدید
اگر در عشق او معذوریم هست | بدارید از ملامت گوییم دست
چو یاران از دریغ یاری دریغ | درین کارم مددگاری نمایید
همه چنگ محبت ساز کردند | نوای معذرت آغاز کردند
که یوسف خسرو اقلیم جانست | دران اقلیم حکم او روانست
بدیدارش کرا آهنگ باشد | که ندهد دل اگر خود سنگ باشد

رسد کارش در آن زندان بجائی — گذارد عمر در محنت گزاری
ز زندان خوی سرکش نرم گردد — دلش در نیک خوئی گرم گردد
نگردد مرغ وحشی جز بدان رام — که گیرد در قفس یک چند آرام
زنان مصر چون رویش بدیدند — بسا کفها که از شوقش بریدند
گروهی از زنان کف بریده — ز عقل و صبر و هوش و دل رمیده
ز تیغ عشق یوسف جان نبردند — ازان مجلس نرفته جان سپردند
گروهی از خرد بیگانه گشتند — ز عشق آن پری دیوانه گشتند
برهنه پا و سر بیرون دویدند — دگر روی خردمندی ندیدند
گروهی آمدند آخر بخود باز — ولی با سوز درد عشق دمساز
زلیخا وارهست از جام یوسف — فتاده مرغ دل در دام یوسف
جمال یوسف آمد حسنی ازمی — بقدر خود نصیب هر کس ازوی
یکی را بهره مخموری و مستی — یکی را رستن از پندار هستی
یکی را جان فشاندن بر جمالش — یکی را لال ماندن در خیالش

ق

چو هر یک را دران دیدار دیدن — تمنا شد ترنج خود بریدن
ندانسته ترنج از دست خود باز — ز دست خود بریدن کرد آغاز
یکی از تیغ انگشتان قلم کرد — بدل حرف وفای او رقم کرد
قلم دیدی که با تیغ ارستیزد — ز هر بندش برون شنگرف ریزد
یکی پرساخت از کف صفحهٔ سیم — کشید شش جدول سرخی چو تقویم
بهر جدول دوان سیلی پر از خون — ز حدّ خود نهاده پای بیرون
چو دیدندش که جز وا لا گهر نیست — برامد بانگ ز ایشان کین بشر نیست
نه چون آدم ز آب و گل سرشته ست — ز بالا آمده قدسی فرشته ست
زلیخا گفت هست این آن یگانه — کز و یم سر ز نشها را نشانه
ملامت گر شما بر جان من بود — همه از عشق این نازک بدن بود
ولی او سر بکارم در نیاورد — امید روزگارم بر نیاورد
مرا دل جان و تن من خواندم او را — بوصل خویشتن من خواندم او را
اگر نهد بکام من دگر پای — ازین پس کنج زندان سازمش جای

بازیجهٔ یعنی جدا
دشمنان ۱۲
مراد از قلم
بجای انگشتان
مراد از انگشتان
توانست کرد
از قطع انگشتان
جاری شده بود ۱۲
مقصود مراد از
خون گریان زنان
سطح صفحه
سرزنش
سفید
دو جدول
خطوط
۱۲ والا گهر
زیارت ۱۲

میانش را که با مو هم‌سری کرد — ز زرین منطقه زیور گری کرد
ز چندان گوهر و لعل گران سنگ — عجب دارم نیامد آن میان تنگ
بسر تاج مرصع از جواهر — ز هر جوهر هزارش لطف ظاهر
بپا نعلین از لعل و گهر پر — بر و بسته دوال از زر شته در
ردائی از قصب کرده حمائل — بهر تارش گره صد جان صد دل
بدستش داد زرین آفتابه — کنیزی از پیش زرین عصا به
یکی طشتش بکف از نقرهٔ خام — بسان سایه او را گام بر گام
بدیسان هر که دیدش چابک و چست — نخست از جان شیرین دست خود شست
ندارم بیش ازین گفتن که چون بود — که از هر وصف کاندیشم برون بود
ز خلوتخانه آن گنج نهفت — برون آمد چو گلزار شگفته
زنان مصر کان گلزار دیدند — ز گلزارش گل دیدار چیدند
یکایک دیدار کاراز دست شان رفت — ز دام اختیار از دست شان رفت
ز زیبا شکل او حیران بماندند — ز حیرت چون تن بیجان بماندند

بقول دایه یوسف برنیامد — چو گل از افسون او خوش برنیامد
بپای خود زلیخا سوی او شد — دران کاشانه همزانوی او شد
بزاری گفت کای نور دو دیده — تمنای دل محنت رسیده
ز خود کردی نخست امید وارم — نبومیدی فتاد آخر قرارم
شدم رسوا میان مردم از تو — فتادم بر زبان مردم از تو
گرفتم اینکه در چشم تو خوارم — نزد یک تو بس بی اعتبارم
مده از خواری و بی اعتباری — ز خاتونان مصرم شرمساری
دل ریشم نمک خوار لب تست — نمک ریزی بران کار لب تست
مده رو در وفا داریم شک را — نگه میدار حق این نمک را
شد از انفاس آن افسونگر گرم — دل یوسف به بیرون آمدن نرم
پی تزیین او چون باد برخاست — چو سرو از جلهٔ سبز ش بیاراست
فرود آویخت گیسوی معنبر — به پیش جلهٔ اش چون عنبر تر
تو پنداری که بود از مشک ماری — کشیده خویش را بر سبزه زاری

گر آن دلبر گهی با ما نشستی — زما دیگر کجا تنها نشستی

رهِ ناکامیِ ما کم گرفتی — بما هم کام دادی هم گرفتی

بمقبولی کسی را دسترس نیست — قبول خاطر اندر دست کس نیست

بسا زیبا رخ و نیکو شمائل — که سویش طبع مردم نیست مائل

بسا لیلی و شیرین کرشمه — که ریزد خون دلها چشمه چشمه

زلیخا چون شنید این داستان را — فضیحت خواست آن نا راستان را

روان آن فرمود جشنی ساز کردند — زنان مصر را آواز کردند

چه جشنی بزمگاه خسروانه — هزارش ناز و نعمت در میانه

ز شیر نیهای رنگارنگ صافی — چو نور از عکس ظلمتها شگافی

بلورین جامها لبریز کرده — بماء الورد عطر آمیز کرده

زرین خوان ز منقش مطرح خور — ز سیمین کاسها برجی پر اخته

بطعم و بوی خوش زان کاسه و خوان — طعامش قوت جسم و قوت جان

ز هر نوع خوردنیها هر چه خواهی — ز مرغ آورده حاضر تا بماهی

مارا الورد یعنی گلاب
عطر آمیز ای گلاب آمیز
منقش منبت کاری
مطرح خوان طبق یا طشت
طعم بالضم خوردنی
قوت بالضم خوراک
اول

چو باشد مرکب رو گران خیز — شود زان تازیانه سیر او تیز
زلیخا را چو بشگفت این گل راز — جهانی شد بطعنش بلبل آواز
زنان مصر زان آگاه گشتند — ملامت را حوالتگاه گشتند
بهر نیک و بدش در پی فتادند — زبان سر زنش بر وی گشادند
که فارغ شد ز هر ننگی و نامی — دلش مفتون عبرانی غلامی
چنان در مغز جانش جا گرفت است — که دست از دین و دانش اگر فت است
عجب گمراهی پیش آمد او را — که رو بر بندهٔ خویش آمد او را
عجب تر کان غلام از وی نفور است — زدمسازی و همرازیش دور است
نه گاهی میکند با او نگاهی — نه گامی میزند با او براهی
بهر جا آن و دا این ایستد باز — بهر جا ایستد رفتن کند ساز
بهر جا آن کشد بر قع ز رخسار — زند این از مژه بر دیده مسمار
ز هر غم کان بگوید این بخندد — هران در کو کشاید این ببندد
همانا پیش چشم او نکو نیست — ازان و خاطرش را میل او نیست

مین بس دسخن چالاکی تو — که روشن گشت برماپاکی تو
ندم از راه غمسازی بدرنه — که باشد پرده پوش از پرده درنه
زیزاین گفت و بیرون شد زخانه — بخوشخوئی سمر شد در زمانه
تحمل دلکش ست اما نچندین — نکوخوئی خوش ست اما نچندین
چومرد از زن بخوشخوئی کشد بار — زخوشخوئی بید خونی رسد کار
لمن در کار زن چندان صبوری — که افتد خنده در شد غیوری

زبان طعنه کشادن زنان مصر بر زلیخا دربارهٔ عشق یوسف

سازد عشق را کنج سلامت — خوشا رسوائی کوی ملامت
غم عشق از ملامت تازه گردد — وزین غوغا بلند آوازه گردد
لامت شحنهٔ بازار عشق ست — ملامت صیقل زنگار عشق ست
لامت های عشق از بهر کرانه — بود کاهل تنان را تازیانه

دروغست انچه میگوید زلیخا — نه راه صدق می پوید زلیخ
غریزاد طفل چون گوش این سخن کرد — روان تفتیش حال پیرهن کر
چو دید از پس دریده پیرهن را — ملامت کرد آن مکاره زن ر
که دانستم که این کید ز تو بود ست — بران آزاده این قید از تو بود
چه کیدست اینکه پیش آوردی آخر — چه بد بود اینکه با خود کردی آخ
ز راه ننگ و نام خویش گشتی — طلبگار غلام خویش گشتی
پسندیدی بخود این ناپسندی — وزان پس چون منم آن بروی گفت
ز کید زن دل مردان دو نیم ست — زنان را کیدهای بس عظیم ست
عزیزان را کند کید زنان خوار — بکید زن بود دانا گرفتا
ز مکر زن کسی عاجز مبادا — زن مکاره خود هرگز مبادا
برو زین پس باستغفار بنشین — ز خجلت روی در دیوار بنشین
ز گریه گرم کن هنگامه خویش — بشو زین حرف ناخوش نامه خ
تو ای یوسف زبان ز نیکار در بند — بهر کس گفتن این راز مپس

لیس یعنی لا
از زلیخا بیرون
اصلاح دوم من
این قبیل
ای قبیل غم الیم
ای شکل دوم
ای طفل بیا کی گوای دادن
شود و خطبه
ای بزرگ
ای بدبخت بعد از زن
دوم حضرت
نیز حضرت
نیز

فغان ز دکای عزیز آهسته تر باش ز تعجیل عقوبت بر حذر باش
سزاوار عقوبت نیست یوسف بلطف و مرحمت اولیست یوسف
عزیز از گفتن کودک عجب ماند سخن با او بقانون ادب راند
رای ناشسته لب از لایش شیر خدایت کرد تلقین حسن تقدیر
بگو روشن که این آتش که افروخت کز انم پردهٔ عزو شرف سوخت
بگفتا من نیم نمام و غماز که گویم با کسی راز کسی باز
بخارا نیست مشک چین سیه روی که از صد پرده بیرون میدهد بوی
بین در تازه گلهای بهاری که خندان و خوشند از پرده داری
نمایم لیکن گر بدانی بگویم با تو این را زنهانی
در حال یوسف کن نظاره که پیراهن چسانش گشته پاره
ش ست در پیراهنش چاک ز لیخا را بود دامن ازان پاک
د دعوی یوسف فروغی همیگوید برای خود دروغی
پس چاک شد پیراهن او بود پاک از خیانت دامن او

گواهی دادن طفل بیگناهی حضرت یوسف

بزندان کشیدن یوسف را و گواهی دادن طفل شیرخواره بپاکی او و گذاشتن عزیز او را

چو یوسف را گرفت آن مرد خشمناک
بمحنت گاه زندان کرد آهنگ

به تنگ آمد دل یوسف ازان درد
نهان رویی عابر آسمان کرد

که ای دانا باسرار نهانی
ترا باشد مسلم راز دانی

دروغ از راست پیش تست ممتاز
که داند جز تو کردن کشف این راز

ز نور صدق چون دادی فروغم
منه تهمت بگفتار دروغم

گواهی بگذران بر دعوی من
که هست این صدق من پیش تو روشن

ز شست همت کشور کشایش
چو آمد بر هدف تیر دعایش

دران مجمع زنی خویش زلیخا
که بودی در شب پیش زلیخا

سه ماهه کودکی بر دوش خود داشت
چو جان بگرفته در آغوش خود داشت

چو سوسن بر زبان حرفی نرانده
ز طومار بیان حرفی نخوانده

گرت نبود قبول این بیگناهی | بکن بسم الله نیک چه خواهی
زلیخا چون شنید این ماجرا را | بپاکی یاد کرد اول خدا را
وزان پس خورد سوگندان دیگر | بفرق شاه مصر و تاج و افسر
باقبال عزیز و عز و جاهش | که دولت ساخت از خاصان شاهش
بلی چون افتد اندر دعوی بند | گواه بی گواهان حیست سوگند
کند سوگند بسیار آشکاره | دروغ اندیشی سوگند خواره
پس از سوگند آب دیدگان ریخت | که یوسف از نخست این فتنه انگیخت
چراغ کذب را کافروزدش زن | بجز اشک دروغش نیست روغن
ازان روغن چراغش گر فروزد | بیکساعت جهانی را بسوزد
عزیز آن گریه و سوگند چون دید | بساط راست بینی در نوردید
بسرهنگی اشارت کرد تا زود | زند بر جان یوسف زخمه چون عود
بزخم غم رگ جان را خراشد | زلوحش آیت احت ترا شد
بزندانش کند محبوس چندان | که گردد آشکار این سر پنهان

ه بزندانی کرده
ه سوگند دروغ
ه آشکار کننده
ه زخمه
ه بانگ چیز لیسیدن
ه سگ زن و زبانی
ه نوازنده رباب
ه افتادن راز
ه آزمودن
ه خواننده و عود را بفتح نام سازی است که آنرا بابط هم گویند حاصل آنکه عزیز مصر سرهنگ را اشارت کرد تا یوسف علیه السلام را بزندان فرستاد ۱۲

بداند هر که نشناسد چپ و راست — که از چپ راستی مشکل توان خاست

مرا تا دید دارد در پیم سر — که گردد کام او از من مُیسّر

گهی از پس درآید گه به پیشم — بهر مکر و فسون خواند بخویشم

ولی هرگز برو نگشاده‌ام چشم — بخوان وصل او ننهاده‌ام چشم

که باشم من که با خلقِ کریمت — نهم پای خیانت در حریمت

بدان بنده که چون مولا نبیند — رود بر مسند مولی نشیند

ز غربت داشتم بر سینه داغی — گرفته از همه کنج فراغی

زلیخا قاصدی سویم فرستاد — برویم صد در اندیشه بگشاد

با فسونهای شیرین از هم برد — بهر راهی دران خلوتگهم برد

قضای حاجت خود خواست از من — سکون عافیت برخاست از من

گریزان سر بسوی در دویدم — بصد درماندگی آنجا رسیدم

گرفت انیک قفای دامنم را — دریدا زسوی پس پیراهنم را

مرا با وی جز این کاری نبودست — برون زین کار بازاری نبودست

یوسف گفت چون گشتم گهرسنج — پی بیع تو شد خالی و صد گنج
پدر زندی گزیدم بعد از انت[۵۱] — ز حشمت ساختم عالی مکانت
زلیخا را هوادار تو کردم — کنیزان را پرستار تو کردم
غلامان حلقه[۵۲] در گوش تو گشتند — صفا کیش و وفا کوش تو گشتند
بمال خویش دادم اختیارت — نکردم رنجه دل در هیچ کارت
ز دستور[۵۳] خرد بود اینکه کردی — عفاک الله چه بد بود اینکه کردی
نگیشاید درین دیر پر آفات — جز احسان اهل احسان را مکافات
تو احسان دیدی و کفران[۵۴] نمودی — بکافر نعمتی طغیان نمودی
بگوی حق گزاری خست لستی — نمک خوردی نمکدان را شکستی
چو یوسف از عزیز این تاب و تف[۵۵] دید — چو موم از گرمی آتش بهم پید
بدو گفت ای عزیز این داوری[۵۶] چند — گناهی نی بدین خواریم مپسند
زلیخا هر چه میگوید دروغ است — دروغ او چراغ بیفروغ است
زن از پهلوی چپ شد آفریده — کس از چپ راستی هرگز ندیده

[۵۱] بعد از انت بعد از آنکه تو بچاه افتادی
[۵۲] حلقه در گوش بندگی و فرمانبرداری
[۵۳] دستور وزیر
[۵۴] کفران ناسپاسی کردن
[۵۵] تاب و تف رنج و محنت
[۵۶] داوری بیداد

باذن باغبان ناگشته محتاج — برد سنبل بغارت گل بتاراج
چو دست آورد پیش آن ناخردمند — که بگشاید ز گنج وصل من بند
من از خواب گران بیدار گشتم — ز جام بیخودی هشیار گشتم
هراسان گشته از بیداری من — گریزان شد ز خدمتکاری من
رخ از شرمندگی سوی دی آورد — بروی نیکبختی در بر آورد
شتابان از قفای او دویدم — برون ننهاده پا در وی رسیدم
گرفتم دامنش اچست و چالاک — چو گل افتاده در پیراهنش چاک
کشاده چاک پیراهن دهانی — کند قول مرا روشن بیانی
کنون آن به که همچون ناپسندان — کنی یک چند مجبوسش بزندان
و یا خود بر تن و اندام پاکش — نهی رد یکه سازد در دناکش
پسندی وی این رنج گران را — که گردد عبرتی مردیگران را
عزیز از وی چو بشنید این سخن را — نه بر جا دید دیگر خویشتن را
دلش گشت از طریق استقامت — زبان اساخت شمشیر ملامت

برون خانه پیش آمد عزیزش ‌ ‌ ‌ گروهی از خواص خانه نیزش

چو در حالش عزیز آشفتگی دید ‌ ‌ ‌ دران آشفتگی حالش بپرسید

جوابش داد از حسن ادب باز ‌ ‌ ‌ تهی از تهمت افشای آن راز

عزیزش دست بگرفت از سر مهر ‌ ‌ ‌ درون برد شش بسوی آن تپهر

چو با هم دیدشان با خویشتن گفت ‌ ‌ ‌ که یوسف با عزیز احوال من گفت

بحکم آن گمان آواز برداشت ‌ ‌ ‌ نقاب از چهرهٔ آن راز برداشت

ای میزان عدل آنرا چیست ‌ ‌ ‌ که با اهلت نه برکیش و فا زیست

بکار دلبش بی اندیشگی کرد ‌ ‌ ‌ درین پرده خیانت پیشگی کرد

عزیزش داد رخصت کای پریرو ‌ ‌ ‌ که کرد این کج نهادی است بر گو

بگفت این بنده عبری کز آغاز ‌ ‌ ‌ بفرزندی شد از لطفت سرافراز

درین خلوت براحت خفته بودم ‌ ‌ ‌ درون از گرد محنت رفته بودم

درد ان بر سر بالینم آمد ‌ ‌ ‌ بقصد خرمن نسرینم آمد

بیالش آنکه من از وی آگاه ‌ ‌ ‌ بخرمن گلستانم آورد راه

رد زنان گاه
حسن یوسف
زلیخا
افشای راز کردن زلیخا یوسف را
فتح زلیخا یوسف را
بیان او ۱۲ مصراع اول
حال ست از ضمیر فاعل در آورد
که باید یوسف
علیہ السلام
ست ۱۲

که واویلا ز بی‌اقبالی بخت — که بُرد از خانه ام آن ماه زنخدان رخت
دریغ آن صید کز دامم برون رفت — دریغ آن شهد کز کامم دَرون رفت
عزیمت کرد روزی عنکبوتی — که بهر خود کند تحصیل قوتی
بجائی دید شهبازی نشسته — ز قید دستِ شاهان باز رسته
بگرد او تنیدن کرد آغاز — که بندد پَرّ و بالش را ز پرواز
زمانی کار در پیگار او کرد — لعاب خود همه در کار او کرد
چو آن شهباز کرد از وی کناره — نماندش غیر تار چند پاره
منم آن عنکبوت زار و رنجور — فتاده از مراد خویشتن دور
رگِ جانم گسسته همچو تارش — نگشته مرغ امیدی شکارش
گسسته تارم از هر کار و باری — بدستم نیست خبر بگسسته تاری

در یافتن عزیز یوسف را بیرون آن خانه و افشای راز خود دن زلیخا

چنین ز دحامه نقش این فسانه — که چون یوسف برون آمد ز خانه

لہ لغا اقبال بیشتر کفایہ آرہا ہے وفتہ شدن مراد رفتن از لہ زار بمعنی فغان و لاغر و زار ہم آمدہ است ۸ افشای راز کردن زلیخا عزیز مصر را

چو یوسف این سخن بشنید زد بانگ — کزین دینار نقدم نیست یکدانگ
ترا آید بخشم مردگان شرم — وزین نازندگان در خاطر آزرم
من از بینای دانا چون نترسم — رقیوم توانا چون نترسم
گفت این و زمیان کار برخاست — وزان خوش خو ابگه بیدار برخاست
الف کرد ازدو شاخ لام الف دور — رهاند از گاو پیمین شمع کافور
چو گشت اندر دو دیدن گام تیز شد — گشاد از هر دری اه گریز شد
هر در کامدی بی در کشائی — پریدی قفل جائی پاره جائی
اشارت کرد نش گویا بانگشت — کلیدی بود بهر فتح در مشت
زلیخا چون بدید این از عقب جست — بوی در آخرین درگاه پیوست
بیامد بار آمدن دامن کشیدش — زسوی پشت پیراهن درید ش
برون رفت از کف آن غم رسیده — بسان غنچه پیراهن دریده
بیاز ان غرامت جامه دچاک — چو سایه خویش را انداخت برخاک
خروشی از دل ناشاد برداشت — زناشادی خود فریاد برداشت

حاشیه: ۱۲ سطر از اینجا تا آخر صفحه در نسخه بدل بسوی یوسف زلیخا راجع است ۱۲ سطر از اینجا تا آخر صفحه در نسخه بدل بسوی یوسف زلیخا راجع است

حاشیه: ۱۲ سطر از اینجا تا آخر صفحه در نسخه بدل بسوی یوسف زلیخا راجع است

لب از نوشین دهانش پر شکر کرد — ز ساعد طوق و از ساقش کمر کرد
به پیش ناوکش جان را هدف ساخت — ز شوق گوهرش تن را صدف ساخت
ولی نگشاد یوسف بر هدف شست — پی گوهر صدف را مهره نشکست
دلش میخواست در سفتن بالماس — ولی میدید حکم عصمتش پاس
زلیخا در تقاضا گرم و یوسف — همی گفتی اسباب توقف
نهادی بر زر خویش دستی — یکی عقده کشادی و دو بستی
فتادش چشم ناگه در میانه — بزرگش پرده در گنج خانه
سوالش کرد کان پرده پی چیست — دران پرده نشسته پردگی کیست
بگفت آنکس که تا من زنده هستم — بر سم بندگانش می پرستم
بتی تن از زر و چشمش ز گوهر — درونش طبله پر مشک اذفر
بهر ساعت فتاده پیش ویم — سر طاعت نهاده پیش ویم
درون پرده کردم جایگاهش — که تا نبود بسوی من نگاهش
ز من آئین بی دینی نه بینند — درین کارم که می بینی نه بینند

قوالب از نوشین دهانش پر شکر کرد
یعنی از نوشین دهانش پر شکر کرد
تیکرن دهنیز دهنیز دو
شین را چ بسکو
یوسف علیہ السلام
ای زلیخا کہ
بربان حضرت
یوسف علیہ السلام
زلیخا از یوسف در خواست مقصود خدا کہ
زود طرف در
علیہ السلام
درسیاق خود

یاری دست اگر در گردن من — شود خون منت حالی بگردن
شم خنجر چو سوسن بر تن خویش — چو گل رخون کشم پیراهن خویش
م بر تن ز جان داغ جدائی — ز حجت گفتنت یا بم رهائی
زیزم پیش تو چون کشته یابد — پی کشتن عنان سوی تو تابد
پس از کشتن بزیر پردهٔ خاک — بتو پیوندد این جان هوسناک
گفت این و کشید از زیر بستر — چو برگ بید سبز از برق خنجر
لی از آتش غم بر تف و تاب — بحلق تشنه برد آن قطرهٔ آب
و یوسف آن بدید از جای برجست — چو زرین پاره بگرفتش سر دست
زین تندی بیارامد نی لیخا — وزین ره بازکش گامی نی لیخا
ن جوابی خ مقصود دیدن — ز وصل من بکام دل رسیدن
لیخا ماه اوج دلستانی — ز یوسف چون بدید آن مهربانی
ان زد شد که خواهد کام او داد — بوصل خویشتن آرام او داد
ست خود روانی خنجر انداخت — بقصد صلح طرح دیگر انداخت

لے الکنون ۱۲
ز حجت گفتنت
ز زرین پاره
مقصود از یوسف و زلیخا از یوسف و زلیخا مقصود است
لی یا ز زلیخا
در بعضی نسخ
بجای الکنون جلت
دیوبند شد ۱۲
بعد اضافت
بون با خجر
ست ۱۲ ی
ف با
دگی

دلم شد تیر محنت را نشانه — ز لبش کاری بهانه بر بهانه
بهانه کجروی وحیله سازیست — بهانه بی طریق راست بازیست
معاذ اللہ کہ راہ کج روم من — ز تو این حیله دیگر نشنوم من
عجب بیطاقتم آرام من ده — اگر خواهی وگر نه کام من ده
بگفتن گفتن آمد روز من سر — نگشت از تو مراد من میسّر
زبان در بند دیگر زین خرافات — بجنب از جاکه فی التأخیر آفات
مرا در خشک نی آتش فتاده ست — ترا با آتش من خوش فتاده ست
مرا این دود آتش کی کند سود — چو در چشمت نگردد آب از ین دود
ازین آتش چو دودم هست تابی — بیا بر آتشم زن یکدم آبی
زلیخا چون بپایان برد این راز — تعلّل کرد یوسف دیگر آغاز
زلیخا گفت کای عبری عبارت — که بردی از سخن وقتم بغارت
مزن بر روی کارم دست یکدم — که خواهم کشتن از دست تو خود را
بعشرت دستم اندر گردن آویز — وگر نه بر سرش از خنجر تیز

ف ۱ زلبش کاری ای از بسکه بیماری ۱۲
ف ۲ ای پناه و پناه دهنده ۱۲ ای خدا نگذارد کج روم من ۱۲ باتو یعنی بدی کنم و این حیله دیگر نسازم ۱۲
ف ۳ ای خواه نخواه کام
ف ۴ خرافات مقصود فراکشن
ف ۵ روائی سخن کن ۱۲
ف ۶ خرافات بیهوده سخنهای پریشان
ف ۷ انصاف نصیب کن ۱۲
ف ۸ خنده کنایه بنازکی لب ۱۲
ف ۹ تعلل بر وزن تبسم
ف ۱۰ گردن مصدر نمودن
ف ۱۱ عبری

برهنه کرده تیغ آنسان که دانی | کشد از من لباس زندگانی
زهی خجلت که چون در قیامت | که افتد بر زناکاران غرامت
جزای آن جفاکیشان نویسند | مرا در دفتر ایشان نویسند
زلیخا گفت زان دشمن نیندیش | که چون در طرب بنشیند م پیش
دهم جامیکه با جانش ستیزد | ز هستی تا قیامت برنخیزد
تو میگوئی خدای من رحیم ست | همیشه بر گنهگاران کریم ست
ز راز گوهر دُر صدف خزینه | درین خاو تسرا باشد دفینه
خدا سازم همه بهر گناهت | که تا باشد زاید عذرخواهت
گفت آنکس نیم کافتد پسندم | که آید بر کسے دیگر گزندم
خصوصاً بر عزیزی کز عزیزے | ترا فرمود بهر من کنیزے
برای من که نتوان حق گزاریش | برشوت کی شود آمرزگاریش
بجان دادن چو مزد از کس نگیرد | در آمرزش کجا رشوت پذیرد
زلیخا گفت کای شاه جوانبخت | که هم تا جت میسر باد و هم تخت

۱۲ ای برگزیده آفرینش جان فزای عالم و آدمیان ۱۳ ای بزرگوار ۱۴ زلیخا ۱۵ مقصود خداست

بپاکانی کز ایشان زاده ام من | بدین پاکیزگی افتاده ام من
از ایشانست روشن گوهر من | وز ایشانست رخشان اختر من
گه گر امروز دست از من بداری | مرا زین تنگنا بیرون گذاری
بزودی کامگاری بینی از من | هزاران حق گزاری بینی از من
ز لعل جانفزایم کام یابی | بقند دلکشم آرام یابی
مکن تعجیل در تحصیل مقصود | بساد یریکه باشد خوشتر از زود
گر افتد صید نیکو دیر در دام | به هست از زود نانیکو سرانجام
زلیخا گفت کز تشنه مجو تاب + | که اندازد بفردا خوردن آب
ز شوقم جان رسیده بر لب امروز | نیارم صبر کردن تا شب امروز
کی آن طاقت مرا آید بدیدار | که تا وقتی دگر اندازم این کار
ندانم مانعت زین مصلحت چیست | که نتوانی بمن یک لحظه خویش
بگفتا مانع من زان دو چیز ست | عتاب ایزد و قهر عزیز ست
عزیزا این کج نهادی چون بداند | بمن صد محنت و خواری رسا

بر آر ای آشنای من ارحان
و بتحصیل من
شیطان آمد
است و دل مشغول آید
است بر جاده دیر
راست آید دل
بسازنده است
زلیخا از یوسف خواهش مقصود خواستن
تحسین کلام
آمدن زلیخا
تاب نیاوردن
طاقت و صبر
یعنی
رول قاب
حق سبحانه و تعالی
قهر و خشم
بر نهمی اطلاع یابد

بجز مانیکه زیر کوهم ازوی | گرفتار هزار اندوهم ازوی
استیلای عشقت بر وجودم | باستغنات از بود و نبودم
بر حال من بیدل بنجشای | زکار مشکلم این عقده بگشای
دل عمریست تا داغ تو دارم | هوای بوی از باغ تو دارم
رمانی مرهم داغ دلم شو | ببوئی رونق باغ دلم شو
قطع هجر تو بس ناتوانم | ببخش از خوان وصلت قوت جانم
وای نخل تر خرما ز من شیر | مکن در خوان نهادن هیچ تقصیر
ز از شیر و خرما قوت جان ده | ز جان دادن درین قحطم امان ده
ابش داد یوسف کای پریزاد | که ناید با تو کس را از پری یاد
یر امروز بر من کار را تنگ | مزن بر شیشه معصوم سنگ
ن تر زاب عصیان دامنم را | مسوز از آتش شهوت تنم را
ن بیچون که چونها صوت اوست | برونها چون درونها صوت اوست
بحر جود او گردون حباب است | ز برق نور او خورشید تاب است

بهمان نسخه ۱۲ ورق بعد از ورق ۱۱ ۲ مقصود دوستان ۳ قحط بالفتح خشک سالی
دیختن زدن ۴ بستادن ایستادن ۵ خرمالی نیست از قضیه شیر آن معلوم میشود
۵ معصوم آدم که از گندم نهی شد و آنچه در نسخه بعد آمده غلط است

منم تشنه تو آب زندگانی — منم کشته تو جان جاودانی
چنانم از تو دور ای گنج نایاب — که باشد کشته بیجان تشنه بی آب
ز داغت سالها در تاب و دم — ز شوقت بیخور و بیخواب و دم
مرا زین پیشتر در تاب مگذار — چنینم بیخور و بی خواب مگذار
بحق آن خدائی بر تو سوگند — که باشد بر خداوندان خداوند
باین حسن جهانگیری که دادت — باین خوبی که در عارض نهادت
باین نوری که تابد از جبینت — که دارد ماه را سر بر زمینت
با بروی کمانداری که داری — بسر و خوب قتاری که داری
بمحراب[1] کمانِ ابروِ تو — بقلّابِ کمندِ گیسوِ تو
بجادو نرگس مردم فریبت — بدیبا پوش سرو جامه زیبت
بآن موئی که میگوئی میانش — بآن سرکه میخوانی دهانش
بمشکین نقطه ات بر روی گلرنگ — بشیرین خنده ات از غنچه تنگ
بآب دیده من ز اشتیاقت — بآه گرمم از سوز فراقت

[1] محراب بکسر بالا خانه و صدر مجلس و طاق و در و مسجد که به طرف قبله باشد و فتحا بالضم دالم مشدد

زلیخا از یوسف در خانه شوهر مقصود خواستن

اگر خورشید روی من ببیند — چو ماه از خرمن من خوشه چیند
مرا تا کی درین محنت پسندی — که چشم رحمت از رویم ببندی
بدینسان درد دل بسیار کردی — بیوسف شوق دل اظهار کردی
ولی یوسف نظر بر خویش میداشت — ز بیم فتنه سر در پیش میداشت
بفرش خانه سر افگنده درپیش — مصور دیده با او صورت خویش
ز دیبا و حریر افگنده بستر — گرفته یکدگر را تنگ در بر
از ان صورت روان صرف نظر کرد — نظرگاه خود از جای دگر کرد
اگر در را و گرد یوار را دید — بهم خفته دو گلرخسار را دید
رخ خود در خدای آسمان کرد — بسقف اندر تماشای همان کرد
فزود ش میل از ان سوی زلیخا — نظر بکشاد بر روی زلیخا
زلیخا زان نظر شد تازه امید — که تا بد بر وی آن تابنده خورشید
ز زاری ناله و زاری درامد — ز چشم و دل بجو نباری درامد
برای خود کام کام من روا کن — بوصل خویش دردم را دوا کن

یوسف زلیخا

اگر خورشید روی من ببیند — چو ماه از خرمن من خوشه چیند
مرا تا کی درین محنت پسندی — که چشم رحمت از رویم ببندی
بدینسان درد دل بسیار کردی — بیوسف شوق دل اظهار کردی
ولی یوسف نظر بر خویش میداشت — ز بیم فتنه سر در پیش میداشت
بفرش خانه سر افگنده درپیش — مصور دیده با او صورت خویش
ز دیبا و حریر افگنده بستر — گرفته یکدگر را تنگ در بر
از ان صورت روان صرف نظر کرد — نظرگاه خود از جای دگر کرد
اگر در را و گرد یوار را دید — بهم خفته دو گلرخسار را دید
رخ خود در خدای آسمان کرد — بسقف اندر تماشای همان کرد
فزود ش میل از ان سوی زلیخا — نظر بکشاد بر روی زلیخا
زلیخا زان نظر شد تازه امید — که تا بد بر وی آن تابنده خورشید
ز زاری ناله و زاری درامد — ز چشم و دل بجو نباری درامد
برای خود کام کام من روا کن — بوصل خویش دردم را دوا کن

سخن پرداز این کاشانهٔ راز — چنین بیرون دهد از پرده آواز

که چون نوبت بهفتم خانه افتاد — زلیخا را ز جان برخاست فریاد

که ای یوسف بچشم من قدم نه — ز حرمت پا درین دلکش حرم نه

دران خرم حرم کردش نشیمن — بر بخیر زرش زد قفل آهن

حریمی یافت از اغیار خالی — ز چشم حاسدان دورش حوالی

درش زد امد شد بیگانه بسته — امید آشنایان را شکسته

درو جز عاشق و معشوق کس نه — گزند شحنه آسیب عسس نه

رخ معشوق در پیرایهٔ ناز — دل عاشق سر و دشوق پرداز

هوس را عرصهٔ میدان کشاده — طمع را آتش اندر جان فتاده

زلیخا دیده و دل مست جانان — نهاده دست خود در دست جانان

بشیرین نکتهای دلپذیرش — خرامان برد تا پای سریرش

ببالای سریر افگند خود را — بآب دیده گفت آن سرو قدر را

که ای گلرخ بروی من نظر کن — بچشم لطف سوی من نظر کن

ران کاری کہ نپسندد خداوند — بود در کارگاہ بندگی بند
ران کارم شناسائی مبادا — بدان دستم توانائی مبادا
ران خانہ سخن کوتاہ کردند — بدیگر خانہ منزلگاہ کردند
بجا بر درش قفل دگر زد — دگرسان قصہ اش از سینہ نسترد
ین دستور زافسون و فسانہ — ہمی بردش درون خانہ بخانہ
ر جا قصہ دیگر ہمے خواند — بہر جا نکتہ دیگر ہمے راند
ش خانہ نشد کارش میسر — نیامد مہرہ اش بیرون ز شش در
ہفتم خانہ کرد او را قدم چست — کشادِ کار خود از ہفتمین جست
ا نبود درین رہ ناامیدی — سیاہی را بود روزی سپیدی
صد در گر امیدت بربنایند — نبومیدی جگر خوردن نشایند
ری دیگر بباید زد کہ ناگاہ — ازان رہ سوی مقصد آوری راہ

رآوردن زلیخا یوسف را بخانہ ہفتم و مقصود خود از و خواستن

بود در کارگاہ بندگی بند
بدان دستم توانائی مبادا
بدیگر خانہ منزلگاہ کردند
دگرسان قصہ اش از سینہ نسترد
ہمی بردش درون خانہ بخانہ
بہر جا نکتہ دیگر ہمے راند
نیامد مہرہ اش بیرون ز شش در
کشادِ کار خود از ہفتمین جست
سیاہی را بود روزی سپیدی
نبومیدی جگر خوردن نشایند
ازان رہ سوی مقصد آوری راہ

ہمہ درشت بہ اتفاق دون کہ از سر بلند مطلب باشد اشتہا در اشتہا بہ سوی آخر رفت ۱۲ منہ

جوابش داد یوسف سر فگنده — که ای همچون منت صد شاه بنده
مرا از بند غم آزاد گردان — بآزادی دلم را شاد گردان
مرا خوش نیست کاینجا با تو باشم — پس این پرده تنها با تو باشم
تو کان آتشی من پنبهٔ خشک — تو باد صرصری من نفحهٔ مشک
کجا این پنبه با آتش برآید — چسان این نفحه با صرصر گراید
زلیخا آن نفس چون باد بشمرد — سخن گویان بدیگر خانه اش برد
بر و قفل دگر محکم فرو بست — دل یوسف ازان اندوه بشکست
دگر باره زلیخا نعره برداشت — نقاب از راز چندین ساله برداشت
بگفت ای خوشتر از جان ناخوشی چند — بپایت میکشم سر سرکشی چند
تهی کردم خزاین در رهایت — متاع عقل و دین کردم فدایت
بآن نیت که درمانم تو باشی — رهین طوق فرمانم تو باشی
نه آن کز طاعت من روی تابی — بهر راهی خلاف من شتابی
بگفتا در گنه فرمانبری نیست — بعصیان زیستن طاعت توی نیست

ران کاری کہ نپسندد خداوند ۱۴ بود در کارگاہ بندگی ۱۵ بند
ران کارم شناسائی مبادا بدان دستم توانائی مبادا
ران خانہ سخن کوتاہ کردند ۱۶ بدیگر خانہ منزلگاہ کردند
یخا بر درش قفل گزرد ۱۷ دگرسان قصہ اش ۱۸ از سینہ سر زد
ین دستور ز افسون و فسانہ ہمی بردش ۱۹ درون خانہ بخانہ
ر جا قصہ دیگر ہمے خواند بہر جا نکتہ ۲۰ دیگر ہمے راند
ش خانہ نشد کارش میسر نیامد مہرہ اش بیرون ز شش ۲۱ در
ہفتم خانہ کرد او ۲۲ را قدم چست کشادِ کار خود از ہفتمین جست
ی نبود درین رہ ناامیدی سیاہی ۲۳ را بود روزی سپیدی
صد در گر امیدت بربنایند نبومیدی جگر خوردن نشایند
ری ۲۴ دیگر بباید زد کہ ناگاہ ازان رہ سوی مقصد آوری راہ

آوردن زلیخا یوسف ۲۵ را بخانہ ہفتم و مقصود خود از و خواستن

۱۴ بود در کارگاہ بندگی ۱۵ بند
۱۶ بدیگر خانہ منزلگاہ کردند
۱۷ دگرسان قصہ اش ۱۸ از سینہ سر زد
۱۹ ہمی بردش درون خانہ بخانہ
۲۰ بہر جا نکتہ دیگر ہمے راند
۲۱ نیامد مہرہ اش بیرون ز شش ۲۲ در
۲۲ کشادِ کار خود از ہفتمین جست
۲۳ سیاہی را بود روزی سپیدی
نبومیدی جگر خوردن نشایند
۲۴ دیگر بباید زد کہ ناگاہ
ازان رہ سوی مقصد آوری راہ

جوابش داد یوسف سر فگنده — که ای همچون منت صد شاه بنده
مرا از بند غم آزاد گردان — بآزادی دلم را شاد گردان
مرا خوش نیست کاینجا با تو باشم — پس این پرده تنها با تو باشم
تو کان آتشی من نیستم خشک — تو باد صرصری من نفحهٔ مشک
کجا این نیستم با آتش برآید — چسان این نفحه با صرصر گراید
زلیخا آن نفس چون باد بشنود — سخن گویان بدیگر خانه اش برد
برو قفل دگر محکم فرو بست — دل یوسف ازان اندوه بشکست
دگر باره زلیخا نعره برداشت — نقاب از راز چندین ساله برداشت
بگفت ای خوشتر از جان ناخوشی چند — بپایت میکشم سر سرکشی چند
تهی کردم خزاین در رهایت — متاع عقل و دین کردم فدایت
بآن نیت که درمانم تو باشی — رهین طوق فرمانم تو باشی
نه آن کز طاعت من روی تابی — بهر راهی خلاف من شتابی
بگفتا در گنه فرمانبری نیست — بعصیان زیستن طاعت روی نیست

بطوق منتت گردن فرازم | به نیکو بندگیهای تو نازم
بیا تا حق شناست باشم امروز | زمانی در سیاست باشم امروز
کنون قانون احسانت کنم ساز | که تا باشد جهان گوید ازان باز
بپیرنگ و فسون کز خد برون برد | باول خانه زان هفتش درون برد
زرین رچو داد آن دم گذارش | بقفل آهنین کرد استوارش
چو شد دربسته از لب مهر بگشاد | زدل آزرون خجو دبرون داد
نخستین گفت کای مقصود جانم | که جان را جز تو مقصودی ندانم
خیال خود بخواب من نمودی | بطفلی خواب از چشمم ربودی
ز سودای خودم دیوانه کردی | بغمهای خودم همخانه کردی
نظر بگشاده در نظارهٔ تو | بدین کشور شدم آوارهٔ تو
دیدم چارهٔ آوارگیها | کشیدم در غمت بیچارگیها
کنون کز دیدن روی تو شادم | ز بیرونی تو بس نامرادم
بیرونی گذر زروئی بمن کن | زروی مهربانی یک سخن کن

زیادہ از حد ظاہر کرد
حضرت یوسف
علیہ السلام کو زمان
خانہ اول ازان ہفت
خانہ پر دہ ارش شد
بیرونی یا ہای سرود
بیرونی تو جبی بی انتظار
کن ای تو جبی

بت چین با ہزاران نازنینی
بجولان آمد از دیبای چینی

نہاد از لعل سیراب و زر خشک
فروز اتاج را بر خرمن مشک

شد از گوہر مرصع جیب و دامان
بصحن خانہ طاؤس خرامان

خرامان میشدی آئینہ در دست
خیال حسن خود با خود ہمی بست

چو عکس روی خود دید از مقابل
عیار نقد خود را یافت کامل

ز نقد خود درون گنج طرب کرد
بقصد او خریداری طلب کرد

بجست و جوی یوسف کس فرستاد
پرستاران ز پیش و پس فرستاد

درامد ناگہان از در چو ماہی
عطارد حشمتی خورشید جاہی

وجودی از خواص آب و گل دور
جبین طلعتش نور علی نور

از و یک لمعہ روشن جہانی
وزین یک حرف ہر سو داستانی

زلیخا چو دیدہ بر وی افتاد
ز شوقش شعلہ گوئی در دلی فتاد

گرفتش دست کای پاکیزہ سیرت
چراغ دیدۂ اہل بصیرت

بنام ایزد چہ نیکو بندۂ تو
بہر احسان و لطف ارزندۂ تو

---

۱ نازنین نازکی اندام ولطیف طبع و جولان باقتح دوم نیلوفر اسپرزلیس کردن ۱۲

۲ نصیر خان عل خوانین کرانی رافع البلبل یوسف گلبسوی خانزلو نصیر

۳ نسخہ زنجا زنجان

بلندق گونهٔ عناب تر داد — بجانان زِ اشک عنابی خبر داد
بصنعت دَه هلال مه قفا را — زجلباب شفق کرد آشکارا
که تا از طارم دولت هلالی — نشاطش بخشد از عید وصالی
نمود از طرف عارض گوشواره — قران افگند مه را در ستاره
که تا آن دولت دنیا و دینش — بحکم آن قران گردد قرینش
چو غنچه با جمال تازه و تر — لباس نو نبو پوشیده در بر
مرتب ساخت بر تن پیرهن را — زگل پرساخت دامان سمن را
شعار شاخ گل از یاسمین کرد — سمن در جیب و گل در آستین کرد
ندیدی دیده گر بودی تامل — بجز آب تنک بر لاله و گل
عجب آبی دران از نقرهٔ خام — دو ماهی از دو ساعد کرده آرام
ز دستینه دو ساعد دید رونق — زمه کرده دو ماهی را مطوق
رخش میداد با ساعد گواهی — که حسنش گیرد از مه تا بماهی
چو بر نازک تنش شد پیرهن راست — بزرکش سینه چینش بیاراست

بخوبی گل ببستانها سیمر شد ولی از عقد شبنم خوبتر شد
زغازه رنگ گل آتازگی داد لطافت را نکو آوازگی داد
زو سمه ابروان را کار پرداخت هلال عید را قوس قزح ساخت
نغوله بست موی عنبرین را گره در یکدگر زد مشک چین را
زلیشت آویخت میشکین گیسوانرا زعنبر داد پشتی ارغوان را
مکحل ساخت چشم از سرمه نازک سیه کاری بمردم کرد آغاز
نهاد از عنبر تر جا بجا خال بجانان کرد عرض صورت حال
که رویت آتشی در دل فگند است بران آتش دل و جانم سپند است
بمه خطی کشید از نیل چون میل که شد مصر جمال آباد زان نیل
نبود آن خط نیلی بر رخ آنماه که میلی بود بهر چشم بدخواه
مگر مشاطه دید آن نرگس مست فتاد انجاش میل سرمه از دست
بدانسان داد سیمین نیچه را رنگ کزان دستان دلی آرد فرا چنگ
بکف نقشی زد اورا خرده کار کزان نقشی بکف آرد نگار

عقد مالک گردن بندزنان وسلک رواریدها ۲ غازه وگلگونه زنان برچهره زینت بروی عالمند و لطافت بالفتح تکلف و تری و تازگی ۳ زو سمه بالفتح گیاهست که بدان موی را رنگ کنند و پیرایه ۴ نغوله بضم اول و فتح ثانی گیسوی بافته ۵ مکحل سرمه دان و سیاه کردن چشم ۶ خط نیلی موی سیاه و خوش ۷ مشاطه آرایش کننده زنان

زان حرف آتش او تازه گردد | اسیر داغ بی اندازه گردد

خواندن زلیخا یوسفؑ را سوی آن خانه و التماس وصال نمودن

شد خانه تمام از سعی استاد | ببتیبش زلیخا دست بکشاد
ین آ راست از فرش حریرش | جمال افزود از زرین سریرش
ادیل گپر هوندش آ ویخت | ریا حین بهر عطرش دره هم آمیخت
ه بالستنیها ساخت آنجا | بساط خرمی انداخت آنجا
ان عشر تگه از هر چیز و هر کس | نمی بالیست الا یوسفؑ و بس
ل بی روی جانان گر بهشت است | بچشم عاشق مشتاق زشت است
ن شد تا که یوسف را بخواند | بصدر عزت و جاهش نشاند
وت با جمالش عشق بازد | بمیدان وصالش رخش تازد
ل جانفزایش کام گیرد | بزلف سرکشش آرام گیرد
ول جمال خود بیاراست | وزان میل دل یوسف بخود خواست
ر ها نبودش احتیاجی | ولی افزود زان خود را رواجی

جمال افزود خوبی را افزود
زلیخا مشتری را
ست

خواندن زلیخا یوسفؑ را بسوی خانه تعبیر
ح قندیل قندیل
بالک سوراخ
و چمر شمع
راج سبو
انخانه و عطر
بالک سبو
نوش ۱۲

نهم شسته چون معشوق و عاشق ز مهر جان و دل باهم موافق
ببیک جا این لب آن بوسه داده ببیک جا آن میان این کشاده
اگر نظارگی آنجا گذشتی ز حسرت دردهانش آب گشتی
همانا بود سقف او سپهرے برو تابنده هر جا ماه و مهرے
عجب ماهی و مهری چون دو پیکر ز چاک یک گریبان برزده سر
نمودی در نظر بر روی دیوار چو در فصل بهاران تازه گلزار
بهر گل گلرخی بینش بیش یا کم دو شاخ تازه گل پیچیده باهم
ز فرشش بود هر جائی شگفته دو گل باهم بمهد ناز خفته
در آن خانه نبود القصه یکجای تهی زان دو دلارام و دلارا
بهر سو دیده در دیده کشودے ز اول صورت ایشان نمودے
چو شد خانه بدین صورت مهیا بیوسف شد فزون شوق زلیخا
بهر نوبت که آن بتخانه را دید در و مهر دگر از نو بجنبید
بلی عاشق چو بیند روی جانان شود زان نقش حرف شوق خوانان

ای الگیرنده
دران مکان
رفتی و پیش
پرآن
آخرت ۱۲
کنایت از تقبیل
یوسف و
بمعنی حاصل
با تصویر یوسف و زلیخا

مهد[1] فرش مرمر در مرمرهاش — موصل زانبوس و عاج درهاش
دران ده هم در انجا هفت خانه — چو هفت اورنگ بمثیل زمانه
مرتب[2] هر یک از لون دگر سنگ — صقالت دیده وصافی و خوشرنگ
بهفتم خانه همچون چرخ هفتم — که هر نقشی و رنگی بود زان گم
مرصع چل ستون از زر برافراخت — ز وحش و طیر زیبا شکلها ساخت
بپای هر ستونی ساخت از زر — غزالی[3] ناف او پر مشک اذفر
ظاؤسان زرین صحن او پر — بدو مهای مرصع در تحتر
سیان آن درختی کشیده — که مثلش چشم نادر بین ندیده
سیم خام بودش تا زنین ساق — ز زر اغصانش[4] از فیروزه اوراق
تراشش ز صنعت بود طیار — ز مرد بال مرغ و لعل منقار
م ایزد درخت سبز و خرم — ندیده هرگز از باد خزان غم
مرغان[1] و با مردمان آرام — بیک جا کرده صبح و شام آرام
ان خانه مصور ساخت هر جا — مثال یوسف و شکل زلیخا

هفت اورنگ ای هفت قبه کنایه از هفت آسمان ۱۲

صورت ۱۲

---

[1] مهد فرش مرمر در مرمرهاش — موصل زانبوس و عاج درهاش
[2] مرتب هر یک از لون دگر سنگ — صقالت دیده وصافی و خوشرنگ
[3] غزالی ناف او پر مشک اذفر
[4] ز زر اغصانش از فیروزه اوراق

[1] مرغان و با مردمان آرام

برسمِ هندسی کار آزمائے — قوانین صدر ار رہنمائے
چو از پرگار بودی خالیش مشت — نمودی کار پرگار از دو انگشت
ز تشکیلش مجسطی سخت آسان — ز تشکیک وی اقلیدس ہراسان
چو بہر خط ز طبعش سر زدی خواست — بر و آن کار بی مسطر شدی راست
بجستی بر شدی بر طاق اطلس — بر ایوان زحل بستی مقرنس
چو سوی تیشہ کردی دستش آہنگ — ز خشتِ خام گشتی نرم تر سنگ
بطراحی چو فکر آغاز کردی — ہزاران طرح زیبا ساز کردی
عمارات جہانی بی سر و بن — نمودی جملہ در یک روی ہامن
بہ نقش آفرینش چون زدی رائے — شدی از خامہ لوح ہستی آرائے
بہ تصویر انچہ بر کلکش گذشتی — ز شبح اور وانی زندہ گشتی
بسنگ ار صورت مرغی کشیدے — سبک سنگ گران از جا پریدے
بحکم دایہ زرّین دست استاد — ز راندودہ سرائی کرد بنیاد
صفائی صفہایش صبح اقبال — قضای کاہ رہایش گنج آمال

ع رصد بفتحتین جای مراقبہ طلوع و غروب ستارگان و اسرار فلکی ۱۲

الف بالفتح فرزندان و آئین و ہندسی پیما و معروف عالم علم ہندسہ ۱۲

ع تشکیل بالفتح شکل گشیدن و قطع بکسر میم در فتح تصویر یوسف در زلیخا

ع صفہ بالضم

مرا در خاطر افتاد دست کاری — کز آن کاری دلت گیرد قراری
دلی وقتی میسر گردد این کار — که سیم آری باشتر زر بخروار
بسازم چون ارم دلکش بنائی — بگویم تا در و صورت کشائی
بوضع موضع اطبع هنر کوش — کشد شکل تو با یوسف هم آغوش
بر یوسف یکزمان روی نشنید — در آغوش خودت هر جا بنبید
بنبد در دلت مهر جمالت — شود از جان طلبگار وصالت
هر سو چونکه جنبد مهربانی — برآید کارها ز انسان که دانی
بشنید این حکایت را ز آغاز — بهر چه از زر و سیمش بود تا
بدان دست تصرف داد او را — بدان سرمایه کرد آباد او را

عمارت کردن او خانه را که در وی تصویر یوسف و زلیخا بود

چنین گویند معماران این کاخ — که چون شد بر عمارت دایه گستاخ
درست آور و استاد هنرپیش — بهر انگشت دستش صد هنر بیش

یوسف و زلیخا بر تخت نشستن یوسف و آوردن زلیخا پیش او
در قدرت صانع بودن و بیاراستن خانه
در بر آوردن تصویر یوسف و زلیخا
بنا کردن خانه
معمار با الکسر
پیری کردن
عمارت کننده
در استقبال
فارسیان بمعنی
عمارت کننده
آمده است

بتاب از زلف خم خم در کمندی ببالیش نه زدام وصل بندی
بسیمین گوی خوی دکن چشم او باز چو چوگان سوی خوی دسازش ره فرا
بلب از خنده شهد افشانی ده وزان شهدش بخود چسپانی د
برو از مشک خال دل گسل نه ز شوق حال خود داغش بدل ن
زلیخا گفت کای مادر چگویم که از یوسف چه مے آید بروم
نسازد دیده هرگز سوی من باز چسان جلوه گری با وی کنم نسا
اگر مه گردم از دورم نه بیند وگر خور بر زمین نورم نه بیند
چو سرمه نور دیده گر فزایم بچشم تنگ او مشکل درآیم
اگر کردی بسوی من نگاهے بحال من سیدی گاه گا
غم من در دل او جا گرفتی غم او کی چنین بالا گرفتے
نه تنها آفتم زیبائی اوست بلای من بی پروائی اوست
اگر آن دلربا پروام کردی کجا زینگونه ناپروام کردی
جوابش داد دیگر بار دایه که ای خور از جمالت برد

زلیخا از دایه وصال یوسف را

چو بینوئی نباشد جان و دل را | چه خیزد از ملاقات آب و گل را
جوابش داد دایه کای پریزاد | که ناید با تو از حور و پری یاد
جمال دلربا دادت خداوند | که برباید دل و دین از خردمند
ز نقاش چین در آز رویت | کشد در تبلده نقشی ز رویت
نمان یکسر بهویت زنده گردند | رخت بینند و از جان بنده گردند
وه ارژنگی آشکارا | نهی عشق نهان در سنگ خارا
بجز امی بباغ از عشوه کاری | درخت خشک را در جنبش آری
صحرا آهوانت گر به بینند | بمژگان از رهت خاشاک چینند
فسون خوانی ز لعل شکرخا | رسد مرغ از هوا ماهی ز دریا
چین بی چنین دلربا چونی | چرا چندین کشی آخر ز بونی
غمزه ناوک از ابرو کمان کن | شکار آن نگار دلستان کن
بهمر از پیش همرانوی خود تاب | برآه لطف آ از لطف رفتار

ق

ه خاصیت کهربا آن است که از کاه برباید

از عشوه و ناز برگزاید

شکارهای شکرخا کند

چونی ای چراهی کشی

شکار آن نگار دلستان کن

حضرت یوسف خواهد

رفتار بلطف و ناز

معراج نامه از اوست

ای بتخانه

ای سنگ سخت

ای درخت

ای ارژنگی

ای بی چنین دلربا چونی

ای چرا کشی

زلیخا چون بدید آن سر کشیدن
بچشم مرحمت سویش ندیدن

ز حسرت آتشی در جانش افروخت
بداغ ناامیدی سینه اش سوخت

بناکامی وداع جان خود کرد
رخ اندر کلبهٔ احزان خود کرد

تضرع زلیخا پیش دایه و حیله جوئی موصلت یوسف

چو با آن کشتهٔ سودای یوسف
ز حد بگذشت استغنای یوسف

شبی در کنج خلوت دایه را خواند
بصد مهرش پیش خویش بنشاند

بدو گفت ای تو ان بخش تن من
چراغ افروز جان روشن من

گر از جان دم زنم پرورده تست
ور از تن شیر رحمت خورده تست

ز مهر تو که از مادر ندیدم
بدین پایه که می بینی رسیدم

ز هجران تا بکی رنجور باشم
ازان جان جهان مهجور باشم

چه باشد گر طریق مهربانی
بمنزلگاه مقصودم رسانی

چو زنیسان با ربیگانه نیست با من
چه حاصل انکه همخانه ست با من

هران معشوق کز عاشق نفور است
بصورت گرچه نزدیکیست دور است

از زبان مراد یوسف علیه السلام ۱۲
از زلیخا ۱۲
زدن زلیخا ۱۲
از وصال یوسف را

راهی دید گرد اگرد یوسف ۳ پی تعلیم دین شاگرد یوسف
بان بشکسته و بگسسته زنار زسبحه یافته سر رشته کار
زبان گویا بتوحید خداوند میان با عقد خدمت تازه پیوند
یوسف گفت کای از فرق تا پای گویندش دل آشوب و دل آرام دل آرای
خ سیمای دیگر داری امروز جمال از جای دیگر داری امروز
گردی شب که از وی حسنت افزود دری دیگر ز خوبی بر تو بگشود
وردی دوش کین زیبائیت داد زخوبان جهان بالائیت داد
ما صحبت این نازنینان سمن خسارگان سیمین سینان
احسن و جمال دیگر افزود جمالت را کمال دیگر افزود
ی میوه ز میوه رنگ گیرد زخوبان خوبرو خوبی پذیرد
ی نیگونه با آن غنچه لب گفت ولی و هیچ ازین گفتار نشگفت
بان را از تکلم تنگ میداشت دو رخسار از حیا گلرنگ میداشت
ر از شرمندگی بالا نمیکرد نگاه الا به پشت پا همیکرد

۲ از چاره کار و تدبیر آمده در سر اشتن با خضر و الیاس
۳ مطلب بستن با کسی نشان و نشانه با کسی گرد در روی بیان کیفیت باطن
۴ عرض کنان این جمال خود را بر یوسف معلوم میشود و بمعنی او در خسار هم آمده ۱۲
۵ از انگشت ۱۲ فرو میدهد تا انزیر انگشت گیرد
۶ انگبین نی گفت داد شرم رخسار را سرخ میداشت ۱۲
۷ ای میل نمیداشت ۱۲ برداشت با او نمیداشت دویده

پرستش جز خدائی را روا نیست — که غیر او پرستش را سزا نیست
بیا تا بعد ازین او را پرستیم — که بی او هر کجا هستیم پستیم
بسجده باید او را سر نهادن — که داد سر برای سجده دادن

چرا دانا نهد پیش کسی سر — که پا و سر بود پیشش برابر
بدست خود بت سنگین بر اشتند — ز مهر او دل غمگین خراشند
بود معلوم کز سنگی چه خیزد — بمعبودیش جز ننگی چه خیزد

چو یوسف زاول شب تا سحرگاه — بوعظ آن غافلان کرد آگاه
همه لب در ثنای او کشادند — سر طاعت بپای او نهادند
یکایک را شهادت کرد تلقین — دهان جمله شد زان شهد شیرین
خوشا شهد یکه هر کز وی یک انگشت — بدست آرد بهر تلخی کند پشت
نگردد کور دل یوسف تبیان — بجز از زخم انگشت شهادت
رهد از چشم زخمش آن خردمند — کز انگشت شهادت چشم او کند
زلیخا جست وقت با مداد ان — بیوسف راه خرم طبع شاد ان

معرفت فتنی صفت کردن

وعظ یافتن پسند دادن وان غافلان اشد

جمال خود را بر یوسف عرضه کردن زلیخا

شهادت بانفتح خبر درست و

سبابه انگشت

۱۲ بعضی نسخه ازین شعر تا آخر حکایت ندارند

یکی گرد میان مورا کمر کرد | ز مو آرایش موی دگر کرد
کمر کن دست یعنی بر میانم | که بر لب آ مدا ز دست تو جانم
بدیسان هر یکی زان ماهرویان | ز یوسف وصل را میبود جویان
دلی بود او بخوبی تازه باغی | وزان مشت گیاه اورا فراغی
دلی بود ند یکسر دوستان | بصورت بت بسیرت بت پرستان
دل یوسف جز انمعنی نمیجوا | که گردد راه شان در بندگی راست
یشان هر چه گفت از راه دین گفت | پی دفع شک اسرار یقین گفت
خستین گفت کای زیبا کنیزان | بچشم مردم عالم عزیزان
رین غرت ره خواری مپوئید | بجز آئین دینداری مجوئید
ز ین عالم برون ما را خدائیست | که ره گم کردگان را رهنمائیست
ل از نم رحمت سرشت ست | ز دانائی دران گل دانه کشت ست
تازان دانه برخیزد نهالی | درین بستان نسیر یابد کمالی
ندسوی بلندی سر زپستی | دهد بر میوهٔ یزدان پرستی

یوسف علیه السلام حضرت یعقوب علیه السلام کنعان همین بود کنعان مسلمان شوند ۱۲
جمال خود را بر یوسف

ز پروین گوش را عقد گهر بست — گرفت از شکل مه آئینه در دست

کنیزان جلوه گر در عشوه و ناز — همه دستان نمای جلوه پرداز

بگرد تخت یوسف صف کشیدند — فسون دلبری بر وی دمیدند

یکی شد از لب شیرین شکر ریز — که کام خود کن از من شکر آمیز

ز تنگ شکر من بند بگشای — بسان طوطی از من شو شکر خای

یکی از غمزه سویش کرد اشارت — که از اوصاف تو قاصر عبارت

مقامت میکنم چشم جهان بین — بیا بنشین بچشم مردم آئین

یکی نمبود سرو بوستان پوش — که این سرو امشبت باد اهم آغوش

کجا در مهد عشرت شاد خسپی — اگر زین سرو ناز آزاد خسپی

یکی در زلف مشکین حلقه افگند — که هستم بی سر و پا حلقه ها بند

بروی من دری از وصل بگشای — مکن چون حلقه ام بیرون در جای

یکی برداشت دست نازنین را — ببالا از ذ ساعد آستین را

که دفع چشم بد راز ان شمائل — بگردن دست من باد حمائل

شکر ریزی شیرین کلام گفتہ ۱۲ شکر شکر باللہ شکارت کند از دہان معشوق دہند بمعنی گرہ ۱۲ شکر خند کنایہ از اشارہ و تبسم باشد و تبسم شیرین راجع بسوی یوسف ۱۲

کنیزان جمال خود را بر یوسف عرض میکنند ۱۲

مراد یک دو دہ ۱۲ بمعنی بیان حرف بیان کند ۱۲ بالا بمعنی زیادت ۱۲ بدہ ۱۲ بدانکہ حلقہ در ۱۲ راست و راہی باشد ۱۲ جانب او یکسان باشد ۱۲ شمائل صبح شمائل نقیضین بمعنی خود عادت

دلی از هر که گردد بهره بردار | مرا باید کند اول خبردار
میزد گوئیا چون ناشکیبی | بلوح آرزو نقش فریبی
هر کا قند پسند او از ان خیل | بوقت خواب بوی او کند میل
شاند خویش را پنهان بجایش | خورد بر از نهال دلربایش
بر نخیل عنایش نشیند | رطب چیند ولی دزدیده چیند
یوسف را فراز تخت بنشاند | نثار جان و دل در پایش افشاند
نیران را به پیش او بپا کرد | بخدمت سر و بالاشان دو تا کرد
دل و جان پیش پای خویش بگذاشت | به تن راه و ثاق خویش برداشت
وش آن عاشق که بر فرمان معشوق | بود خوش بر دلش هجران معشوق
خواهد خاطر معشوق دوری | کند بر محنت هجران صبوری
نبود وصل دلبر رای دلبر | بود صد بار هجر از وصل خوشتر

عرض کردن کنیزگان جمال خویش را بر یوسف

شبانگه کز سواد شعر گلریز | فلک شد نو عروس عشوه انگیز

۱ شنار بالضم آنچه از زر و نقره و جز آن بالای سر عروس و داماد افشانند و بپایشان ریزند
۲ ثاق بالکسر خانه و اطاق

تبرک صحبتش گفتن رضا داد — بخدمت سوی آن باغش فرستاد

بگل مرغ چمن زود آستانی — که خوش باغی و نیکو باغبانی

چو باشد باغ و بستان جنت ایوان — نشاید باغبان جز حور و رضوان

صد از زیبا کنیزان سمن بر — همه دوشیزه و پاکیزه گوهر

چو سرو و ناز قائم ساخت آنجا — پی خدمت ملازم ساخت آنجا

بگفتش کای سر من پایمالت — تمتع زین بتان کردم حلالت

اگر من پیش تو بر تو حرامم — وزین معنی بغایت تلخکامم

بسوی هر که خواهی گام بردار — ز وصل هر که خواهی کام بردار

بران کامی که ایام جوانی — بود وقت نشاط و کامرانی

کنیزان را وصیت کرد بسیار — که ای نوشین لبان زنهار زنهار

بجان در خدمت یوسف بکوشید — وگر زهر آید از دستش نبوشید

بهر جائی طلب ارد بتازید — بجانبازی برای او بنازید

بهر حکمی که راند شاد باشید — بزیر حکم او منقاد باشید

تا بعد از ۱۲

۱ گفتن زلیخا بتجی کردن ست و شین در هر دو مصراع ضمیر مفعول بمعنا او را و مرجع هر دو یوسف علیه السلام ۱۲

۲ رضوان خازن بهشت ۱۲ ۳ دوشیزه باول مضموم و دوا مجهول دختر تازه گویند

۴ زلیخا یوسف را در باغ فرستادن

۵ تمتع نفع گرفتن از چیزی ۱۲

ازان لوح مجدول[۱] خرده دانان — رموز صنع حی پاک خوانان
گل سرخش چو خوبان ناز پرورد — برنگ عاشقان وی گل زرد
صبا جعد بنفشه تاب داده — گره از طرهٔ سنبل کشاده
سمن بالاله و ریحان هم آغوش — زمین از سبزه تر پرنیان پوش
هم بسته دران نزهتگه[۲] حور — دو حوض از مرمر صافی چو بلور
میان شان چو دیده فرق اندک — بعینه هر یکی چون آن دگر یک
از تیشه دران زخم تراشی — نه از زخم تراش آنرا خراشی
ز آزابند پیدا و نه پیوند — شده[۳] بند اندران فکر خردمند
صور کرده با خود هر که دیده — که بی بندست پیوند آفریده
زلیخا بهر تسکین دل تنگ — چو کردی جانب آن روضه آهنگ
دل بودی لبالب کرده از شیر — یکی از شهد گشتی چاشنی گیر
[۱] کنایه از زلیخا
نثار آن آن ماه فلک مهد — ازان یک شیر نوشیدی و زان شهد
میان آن دو حوض فراخت تختی — برای همچو یوسف نیک بختی

[۱] مجدول کرده شده و نوشته
و زان یعنی بنابر بیت بعد
[۲] نزهتگه حور یعنی بهشت
[۳] شده بند یعنی بند
نشان پیوستگی
زلیخا یوسف را در بغل

چمن نارنج بن را صحن میدان — بکف نارنج و شاخش گوی و چوگ
دران میدان که خالی بود زافت — ربوده از همه گوی لطافت
قدر[۱] عناکشیده نخل خرما — گرفته باغ راز و کار بالا
زحلوا خرمنی هر خوشه ازوی — گرفته خسته[۲] جانان توشه ازوی
بسان دایگان پستان انجیر — پی طفلان باغ از شیره پرشیر
بدان هر مرغکی انجیر خواره — دهان برده چو طفل شیر خواره
فروغ[۱] خور بصبحش نیمروزان — ز نگاری مشبکها فروزان
بهم آمیخته خورشید و سایه — ز مشک و زر زمین را داده مایه
ز جنبش لمعهای نور در ظل — دف گل اشده زرین جلاجل
عنادل زان جلاجل نغمه پرداز — درین فیروزه کاخ افگنده آواز
ز باد و سایه بیدش هزاران — طپیده ماهیان در جویباران
برفت و روب باغ از خوب و ناخوب — کشیده سایه هر شاخ جاروب
ز خط سبزه خاکش لوح تعلیم — کشیده جوی آبش جدول از بیم

[۱] قد عنا کشیده نخل خرما — گرفته باغ راز و کار بالا
کنایه از قد و قامت معشوقه ۱۲
[۲] گرفته خسته جانان توشه ازوی
کنایه از جانوران و مرغان ست ۱۲
[۱] فروغ خور بصبحش نیمروزان
بر پستان انجیر ۱۲
فاعل ربوده میدان ست ۱۲ و صحت بالفتح و تشدید نوار گونیده و رجاله گری معنی مغلس ست ۱۲

زان لوح مجدول[۱] خرده دانان — رموز صنع حی پاک خوانان
مل سرخش چو خوبان ناز پرورد — برنگ عاشقان وی گل زرد
مباجعد بنفشه تاب داده — گره از طرهٔ سنبل کشاده
من بالاله و ریحان هم آغوش — زمین از سبزهٔ تر پرنیان پوش
هم بسته دران نزهتگه[۲] حور — دو حوض از مرمر صافی چو بلور
یان شان چو دیده فرق اندک — بعینه هر یکی چون آن دگر یک
از تیشه دران زخم تراشی — نه از زخم تراش آنرا خراشی
آنرا بند پیدا و نه پیوند — شده[۳] بند اندران فکر خردمند
صور کرده با خود هر که دیده — که بی بندست پیوند آفریده
لیخا بهر تسکین دل تنگ — چو کردی جانب آن روضه آهنگ
ی بودی لبالب کرده از شیر — یکی از شهد گشتی چاشنی گیر
ستاران آن ماه فلک مهد[۴] — ازان یک شیر نوشیدی و زان شهد
یان آن دو حوض فراخت تختی — برای همچو یوسف نیک بختی

[۱] مجدول کرده شده و نوشته
[۲] دران بهشت بیان فرموده
[۳] بی بند شده
[۴] کنایه از زلیخا

چمن نارنج بن را صحن میدان — بکف نارنج و شاخش گوی و چوگ

وران میدان که خالی بود از آفت — ربوده از همه گوی لطافت

قدر[۱۱] عناکشیده نخل خرما — گرفته باغ را زو کار بالا

کنایه از قد لیلی ۱۲

ز حلوا خرمنی هر خوشه از وی — گرفته خسته[۱۲] جانان توشه از وی

بسان دیگان پستان انجیر — پی طفلان باغ از شیره پرشیر

کنایه از جانوران و مرغان ست ۱۲

بدان هر مرغکی انجیر خواره — دهان برده چو طفل شیر خواره

فروغ[۱۳] خور بصبحش نیم روزان — ز رنگاری شبکها فروزان

بهم آمیخته خورشید و سایه — ز مشک و ز زمین را داده مایه

ز جنبش لمعهای نور در ظل — دف گل اشده زرین جلاجل

عنادل ز ان جلاجل نغمه پرداز — درین فیروزه کاخ افگنده آواز

ز باد و سایه بیدش هزاران — طپیده ماهیان در جویباران

برفت و روب باغ از خوب و خوب — کشیده سایه هر شاخ جاروب

ز خط سبزه خاکش لوح تعلیم — کشیده جوی آبش جدول از بیم

[۱۱] فاعل ربوده میدان ست ۱۲ [۱۲] خسته بالضم فتور و بی نوا از گرسنگی و بیماری کنایه از مطلق بی برگی ۱۲

[۱۳] فروغ خور بصبحش نیم روزان ۱۲ — فرستادن بتان آذری ارژنگ مانی را بچین جهت تصویر کردن زلیخا یوسف علیه السلام را و رفتن

کو بتلای دوست باشد — مراد او رضای دوست باشد
ای خود بباز د در رضایش — نهد روی رضا در خاک پایش
ن یوسف همید اد این سخن ساز — که تا در خدمت از صحبت رهد باز
ت داشت بیم فتنه و شور — بخدمت خواست تا گردد ازو دور
ان نپنبه که از آتش گریزد — چو نتواند که با آتش ستیزد

ادن زلیخا یوسف را بجانب باغ و مهیا ساختن اسباب او

ی برای باغ این حکایت — چنین کرد از کهن پیران روایت
ی یوسف زلبهای شکر خا — فشاند این تازه[۲] شکر بر زلیخا
اشت باغی وه[۳] چه باغی — کز و بردل ارم را بود داغی
اب و گل سوری[۴] کشیده — گل سوری اطرافش دمیده
ش کشیده شاخ[۵] در شاخ — به تنگ آغوشی و هم نیک گستاخ
ل را قدم بر دامن سرو — حمایل دستها در گردن سرو
گل زغنچه در عماری[۶] — بفرقش نارون در چتر داری

۱ ز ان سخن نیز بنیاد
۲ شکر بر زلیخا
۳ سنه ۱۲ سنه ۱۲
۴ سوری بالضم
۵ شاخ در شاخ
۶ بفرقش نارون در چتر داری

زلیخا یوسف علیه السلام را در باغ
نشاندن
یاسمن مورد
نام گلست که بپیکان تشبیه کنند و شش در برهنا گیرد
کسور رنگ سرخ زاگوینه
شاخ در شاخ بمعنی یکدیگر گویند و هم بمعنی آمده و شاخ بمعنی زیبا

بباید[۱] پادشه آن بنده را کشت — که زد در یک نمکدان با وی انگشت

مرا[۲] به کر کنی مشغول کاری — که در وی بگذرانم روزگاری

ز خدمتگاریت سر برنیارم — بصد جهدت[۳] حق خدمت گزارم

ز خدمت بندگان آزاد گردند — بمنشور عنایت شاد گردند

ز نیکو خدمتان خاطر شود شاد — نگردد بندهٔ بد خدمت آزاد

زلیخا گفت کای فرخنده اختر[۴] — که هستم پیش تو از بندگان کمتر

بهر جا تیکه کاری آید م پیش[۵] — بود آنجا بپا صد کار گر بیش

چه خوش باشد که ایشانرا گذارم[۶] — بهر کاری ترا در کار دارم

بود پا از برای ره سپردن[۷] — نباید دیده را چون پاشمردن

بجای پا چو[۸] ره بر خار بینی — اگر دیده نهی آزار بینی

چو یوسف[۹] این سخن بشنید ازو گفت — که ای جان و دلت با مهر من جفت

چو صبح از صادقی در مهر رویم — مزن دم جز بوفق آرزویم

مرا چون آرزو خدمتگزاریست — خلاف آن نه رسم دوستداریست

[۱] ای بادشاه را نرنجانند بنده را بکشت
[۲] مرا بکار گمار که آن بنده را بکار گماشتن بادشاه را بکار گماشتن است
[۳] بصد جهد حق خدمت گزارم شود ۱۲ [۴] از ظرافت خود دیده ها
[۵] ایجا مرا مشغول نام ۱۲ [۶] تقدیر الکلام گو یعنی طاقت دیدار ندارم
[۷] پیش پای کار
[۸] یوسف از مراد زلیخا
[۹] یعنی زیاده از فرمان

لیخا گفت کای چشم و چراغم | فروغ نور مه داده فراغم
ی گویم که در چشمت عزیزم | کنیزان ترا کمتر کنیزم
باشد گر کنیزی را نوازی | ز بند محنتش آزاد سازی
ید زین کنیز کمترینه | بجز شوق درون و سوز سینه
من از جان فزون مید ارمت دوست | گمان دشمنی بردن نه نیکوست
ی آزار جان خود نخواهد | بهیچ آفت روان خود نخواهد
از تیغ مهرت دل دو نیم است | ترا از کین من چندین چه بیم است
ن لطفی و از لب کام من ده | زمانی رام شو آرام من ده
ن یک گام در همراهی من | ببین جا و بدو و لتخواهی من
بش داد یوسف کای خداوند | منم پیشت ببند بندگی بند
ن از بندگی کاری ندارم | بقدر بندگی فرمای کارم
اوندی مجو از بندهٔ خویش | بدین لطفم مکن شرمنده خویش
م من تا ترا دمساز گردم | درین خوان با عزیزان باز گردم

غمدیگران — یوسف از عزیزان

ز معجزهای حسن تست دانم — که از آب افگنی آتش بجانم
چو یوسف دید زو اندوه بسیار — شد از لب همچو چشم خود گهربار
بگفت از گریه زانم دل شکسته — که نبود عشق کس بر من خجسته
چو زد عمّه براه مهر من گام — بدردی در جهانم ساخت بدنام
ز اخوانم پدر چون دست تردا[شت] — نهال کین من در جان شان کا[شت]
ز نزدیک پدر دورم فگندند — بخاک مصر مهجورم فگندند
شود دل مبدم خون در برین من — که تا عشقت چه آرد بر سر من
بلی سلطان معشوقان غیورست — بشرکت ملک معشوقیش دورست
نمی خواهد ز انجام و ز آغاز — درین منصب کسی را با خود انباز
برعنائی چو سروی سر فرازد — چو سایه زیر پایش پست سازد
بزیبائی چو ماهی رخ فروزد — ز برق غیرتش خرمن بسوزد
رسد چون خم رباوج چرخ دوّار — بسوی مغربش سازد نگونسار
چو مه اپر برآید قالب از نور — کند رنج محاقش ارزه رنجور

لہ ۱ دا امن ۲ لیز امن ۱۲ ان
لہ ۲ از سلطا معشوقان مراد ذات حق تعالیٰ است دفتر پنجم اول مثنوی صاحبدل رنگ ۱۲ ابیات عرفانی آمیز خود آرائی

یوسف از مراد زلیخا عذر کردن

چو دایه باز لیخا این سخن گفت — ز گفتا او چو زلف خود برآشفت
بر رخسار از مژه خون جگر ریخت — ز بادام سیه عناب تر ریخت
خرامان ساخت سرو راستین را — بسر سایه فگند آن نازنین را
بدو گفت ای سر من خاک پایت — سرم خالی مباد از هوایت
ز مهرت یک سر مویم تهی نیست — سر موئی ز خویشم آگهی نیست
خیال تست جان اندر تن من — کمند تست طوق گردن من
ز جانست غم پرورده تست — وگر تن جان بلب آورده تست
ز حال دل چه گویم خود که چونست — ز چشم خونفشان یک قطره خونست
بجان در لجه عشق تو ام غرق — که ز و خالی نیم از پای تا فرق
ز من فصاد هر رگ را که کاود — بجای خون غمت بیرون تراود
چو یوسف این سخن بشنید بگریست — ز لیخا آه زد کاین گریه از چیست
ترا چشمی تو خندان چون نشینم — که چشم خویش را در گریه بینم
تو از مژگان فشانی قطره آب — چو آتش افگند در جان من تاب

۱ بود ۲ چنین ۳ وفا ۴ بنفشه ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰

زبد فرمان نفس معصیت رای — نهم در تنگنای معصیت پای
بفرزندی عزیزم نام برد است — امین خانهٔ خویشم شمرد است
نیم جز مرغ آب و دانهٔ او — خیانت چون کنم در خانهٔ او
خدائی پاک را در هر سرشتی — جداگانه بود کاری و کشتی
بود پاکیزه طینت پاک کردار — زناز اده نباشد جز زناکار
ز مردم سگ ز سگ مردم نزاید — ز گندم جو ز جو گندم نیاید
بسینه سر اسرائیل دارم — بدل دانائی از جبریل دارم
اگر هستم نبوت را سزاوار — بود ز اسحاقم استحقاق این کار
گلی ام راز ها در وی نهفته — ز گلزار خلیل الله شگفته
معاذ الله که کاری پیشه سازم — که دارد از ره این قوم بازم
زلیخا این هوس گو دور میدار — دل خویشم و مرا معذور میدار
که من دارم ز فضل ایزد پاک — امید عصمت از نفس هوسناک

رفتن زلیخا پیش یوسف و تضرع نمودن و عذر کردن یوسف از حصول مرام

ای مانند مرغ
جز آب و دانه
نوردن مکن
واخشیدی بر آرام
ای ق
بسجاده زنا
در هر نوع خلقت
جدا جدا تاثیری
نهاده اگر از دو عنصر آدمی
نطفه بسیار پیدا شد
نوشت یوسف اطاعت مقصود
رفتن دایه
یوسف
یوسف
یوسف

لبت هستی زلال زندگانی — چه باشد قطره گر بر وی فشانی
رضاده تا زلعلت کام گیرد — بود سوز دلش آرام گیرد
بقد هستی نهال میوه آور — چه باشد گر خورد از میوه ات بر
قدم نه تا سر انداز د بپایت — رطب چیند ز نخل دلربایت
چه کم گردد ز جاه چون تو شاهی — اگر گاهی کنی سویش نگاهی
هوس دارد که با چندین عزیزی — کند پیش کنیز انت کنیزی
چو یوسف این سخن از زلیخا بشنود — بپاسخ لعل گوهربار بگشود
بدایه گفت کای دانه بهر راز — مشو بهر فریب من فسون ساز
زلیخا را غلام زرخریدم — بسا از وی عنایتها که دیدم
دل و جانم وفا پرورده اوست — گل و آبم عمارت کرده اوست
اگر عمری کنم نعمت شماری — نیارم کردن او را حق گزاری
سرم بر خط فرمانش نهاده — بخدمتکاریم اینک ستاده
ولی گو بر من این اندیشه مپسند — که سر پیچم ز فرمان خداوند

ای ایجاد بعضی از نسخ بجای
ای جازت و دیوار
بعضی نسخ بجای
بانصرم و نخ طلا بر
ذوالنخل و نخل و رطب
ایجا بعضی از نسخ بجای
ای ایزد تعالی و تقدس

چو برگ سبز بلندی داد آن شاخ — سهی سروی تو انش خواند گستاخ
عروس[۱] دهر تا در زادن افتاد — ز تو پاکیزه تر فرزند کم زاد
بفرزندیت[۲] آدم چشم روشن — ز گلروئیت عالم تازه گلشن
کمال حسن تو حد بشر نیست — پری از خوبی تو بهره ور نیست
پری را گر نبودی شهر یاری — نماندی از تو در کنج تواری[۳]
فرشته گرچه بر چرخ برین[۴] ست — به پیش روی تو سر بر زمین ست
فلک ز نیسان بلندت ساخت پایه — فگن بر مبتلای خویش سایه[۵]
زلیخا گرچه ز نیسان در بلیست — فتاده در کمندت مبتلا ایست
ز طفلی داغ تو بر سینه دارد — ز سودایت غم دیرینه دارد
بملک خود سه بارت دید در خواب — وزان عمر یست مانده در تب و تاب
گهی چون آب در زنجیر بودست — گهی چون باد در شبگیر بودست
کنون هم گشته زین سودا چو موئی — ندارد جز تو در دل آرزوئی
بتو کردست[۶] نقد زندگی گم — ترحم کن خوشست آخر ترحم

برشکم زاستین او که پیوست | بدستان یافته برساعدش دست
ز دامانش زنم در جیب جان چاک | که باشد پیش پایش دی برخاک
بدو دایه این سخن بشنید بگریست | که با جان چنین مشکل تو آن زست
فراقی کافتد ازدوران ضروری | به از وصلی بدین تلخی وشوری
غم هجران همین یک سختی آرد | چنین وصلی صد بدبختی آرد

فرستادن زلیخا دایه را نزد یوسف بطلب مقصود و آمدن او

زلیخا با غم با این درازی | چو دید از دایه رخ دلنوازی
بگفت ای از تو صد یاریم بوده | بهر کاری هوادار یم بوده
مرا یکبار دیگر یار بی کن | ز غم خوارم بین غمخواریی کن
قدم از تارک من کن بسویش | زبان من شو از من بگویش
بری سرکش نهال ناز پرورد | رخت را از لطافت ناز برورد
بستان جمال و گلشن ناز | نرسته چون قدت سرو سرافراز
جان و دل گل و آبی سرشتند | در و شاخی زباغ سدره گشتند

فرستادن زلیخا دایه را نزد یوسف بطلب مقصود و آمدن او

زمن دوری نباشد هیچگاهش ✦ ولی نبود بمن هرگز نگاهش
بران تشنه بباید زار گریست ✦ که بر لب آب و با ید تشنه اش زیست
چو رویم شمع خوبی بر فروزد ✦ دو چشم خود بپشت پای دوزد
بدین اندیشه آزارش نجویم ✦ که پشت پاش به باشد ز رویم
چو بگشایم بدو چشم جهان بین ✦ به پیشانی نماید صورت چین
بران چین سر زنش از من روا نیست ✦ که از وی هر چه می آید خطا نیست
ز ابرویش مرا در دل گره هاست ✦ کز آن کج نیست کارم بیگره راست
چنین کز وی گره در کارم افتاد ✦ نظر کردن بوی دشوارم افتاد
دهانش گر بسخن با من تنگست ✦ بجز خون خوردنم از وی چه رنگست
ز لعلش در دهانم آب گردد ✦ بچشمم آب خون ناب گردد
قدش کامد نهال آرزویم ✦ ز حسرت کم شود مائل بسویم
چو خواهم کز نهالش سیب چینم ✦ بچیده سیب صد آسیب بینم
ز چاه غبغبش چون کام خواهم ✦ بچاه غم کند آرام گاهم

دران وقتیکه ازوی دور بودی | اگر میسوختی معذور بودی
کنون در عین وصل این سوخ چیست | بداغش شمع جان افروخ چیست
را از عاشقان این دست داد | که معشوقش بخدمت سر نهاد ست
همین بس طالع فرخنده تو | که سلطان تو آمد بنده تو
می لائق بتاج پادشاهی | بفرمان تو شد دیگر چه خواهی
برویش خرم و دلشاد میباش | زغمهای جهان آزاد میباش
ز سرو لاله رنگش کام میگیر | برفتار خوشش آرام میگیر
لبش می بین و جان می پرور ازوی | زلال کامرانی می خور ازوی
زلیخا چون شنید این راز از آه | سر شکش راز دل خون داد مایه
ز لب دیده خون دل فرو ریخت | به پیش قصه مشکل فرو ریخت
بگفت ای مهربان مادر همانا | نه چندان بسر کار دانا
نمیدانی که من در دل چه دارم | ازان جا جان جان حاصل چه دارم
بخدمت پیش رویم ایستاده | ولی بنجید متی را داد داده

زبان طعنه را بر من کشایند — چو ماه نو بانگشتم نمایند
همیگفت این و لیکن این بگانه — نه زانسان در دل او داشت خانه
کشش از خاطر تو انستی برون کرد — بدین افسانه دردش را فسون کرد
بلی چون در لبری با جان درآمیخت — نیارد جان ازو پیوند بگسیخت
برد پیوند جان از تن بیکدم — ولی با او بود جاوید محکم
چه خوش گفت آن ادانج عشق رنجور — که بو از مشک و رنگ از گل شود دور
ولی بیرون بود ز امکان عاشق — که گوید ترک جانان جان عاشق

پرسیدن دایه از زلیخا سبب گداختن و دمی ماهه شمع جمال یوسف

زلیخا چو دایه آنچنان دید — ندیده اشک ریزان جان بسی
که ای چشمم بدیدار تو روشن — دلم از عکس رخسار تو گلشن
دلت پر رنج و جانت پر ملالست — نمیدانم ترا اکنون چه حالست
ترا آرام جان پیوسته در پیش — چه میسوزی بی آرامی خویش

۱ زبان طعنه ... بانگشتم نمایند: بیت دوم ندارد
۲ امکان: بمعنی قدرت

دران وقتیکه ازوی دور بودی | اگر میسوختی معذور بودی
کنون در عین وصل این سوخطیست | بداغش شمع جان افروختیست
ز از عاشقان این دست داد | که معشوقش بخدمت سر نهاد
همین بس طالع فرخنده تو | که سلطان تو آمد بنده تو
هی لائق بتاج پادشاهی | بفرمان تو شد دیگر چه خواهی
برویش خرم و دلشاد میباش | ز غمهای جهان آزاد میباش
ز سرو لاله رنگش کام میگیر | بر فتار خوشش آرام میگیر
لبش می بین و جان می پرور ازوی | زلال کامرانی می خور ازوی
زلیخا چون شنید این راز از آه | شکرش راز دل خون داد مایه
ز لب دیده خون دل فرو ریخت | به پیشش قصه مشکل فرو ریخت
بگفت ای مهربان مادر همانا | نه چندان بستر کار دانا
نمیدانی که من در دل چه دارم | ازان جان جهان حاصل چه دارم
بخدمت پیش رویم ایستاده | ولی بخیده متی را داد داده

زبان طعنه را بر من کشایند — چو ماه نو بانگشتم نمایند
همیگفت این و لیکن این بگانه — نه زانسان در دل او داشت خانه
کشش از خاطر تو انستی برون کرد — بدین افسانه دردش را فسون کرد
بلی چون در لبری با جان درآمیخت — نیارد جان ازو پیوند بگسیخت
برد پیوند جان از تن بیکدم — ولی با او بود جاوید محکم
چه خوش گفت آن ادیب عشق رنجور — که بو از مشک و رنگ از گل شود دور
ولی بیرون بود ز امکان عاشق — که گوید ترک جانان جان عاشق

پرسیدن دایه از زلیخا سبب گداختن و دمی شاهد شمع جمال یوسف

زلیخا چو دایه آنچنان دید — ز دیده اشک ریزان حال پرسید
که ای چشمم بدیدار تو روشن — دلم از عکس رخسار تو گلشن
دلت پر رنج و جانت پر ملالست — نمیدانم ترا اکنون چه حالست
ترا آرام جان پیوسته در پیش — چه میسوزی بی آرامی خویش

۱ نیست ای مرا انگشت نما ساختن
۲ امکان بمعنی قدرت و گوید اینجا نظر کند
۳ چون دایه زلیخا را بخیالات استفسار کردن گرفت
۴ سوز و گداز
۵ زلیخا سبب گریان حال
۶ آرام جان این کلمه بیرون صورت یوسف علیه السلام

دل زاندوه بودش بار انبوه — سهی سروش خمید از بار اندوه
ت از لعل لب آبی که بودش — نشست از شمع رخ تابی که بودش
ی شانه موی عنبرین بوی — جز از نیچه که میکندی بآن موی
وی آینه رخ کم کشادی — مگر زانو که بروی رو نهادی
کن دل فشاندی خوی تازه — نگشتی چهره اش محتاج غازه
ه عالم بچشمش چون سیه بود — بچشمش سرمه را کی جایگه بود
رمه زان سیه چشمی نمی جست — که اشک نرگس او سرمه می شست
غار اچو شد زین غم جگر ریش — زبان سرزنش بکشاد بر خویش
ی کارت بر سوائی کشیده — زسودای غلام زر خریده
شاهی بر سریر سر فرازی — چرا با بندهٔ خود عشقبازی
شوقی چو خود شاهی طلبدار — که شاهی را بود شاهی سزاوار
ب تر آنکه از عجبی که دارد — بوصل چون توی سر در نیارد
مان مصر گردانند حالت — رسانند از ملامت صد ملالت

بیت ۱۲ نسخه ۱۲ بعد از بیت ۱۳ است نسخه ۱۳ بعد از بیت ۱۴ است نسخه ۱۴ بعد از بیت ۱۵ است نسخه ۱۵ بعد از بیت ۱۶ است نسخه ۱۶ بعد از بیت ۱۷ است نسخه

بلی نظارگی کاید سوِ باغ + زشوقِ گل چولاله سینه پر داغ
نخست از روی گل دیدن بسودیست زگل دیدن بگل چیدن برد سست
زلیخا وصل امی جست چاره ولی میکرد زان یوسف کناره
زلیخا بود خون از دیده ریزان ولی میبود یوسف زو گریزان
زلیخا داشت لبن جانسوز داغی ولی میدشت یوسف زو فراغی
زلیخا رخ بدان فرخ نقاد اشت ولی یوسف نظر برلشت پاد اشت
زلیخا بهر یک دیدن همی سوخت ولی یوسف ز دیدن دیده میدوخت
زبیم فتنه روی او نمیدید بچشم فتنه سوی او نمیدید
نیارد عاشق آن دیدار در چشم که با یارش نیفتد چشم بر چشم
زعاشق دم بدم اشکی و آهی نباشد جز با میدنگاهی
چو یار از حال عاشق دیده پوشد نه رگ کش خون دل از دیده جوشد
زلیخا را چو این غم بر سر آمد باندک فرصتی از پادر آمد
برامد در خزان محنت و درد گل سرخش برنگ لاله زرد

یوسف علیہ السلام از زلیخا استغنای

ببندد بیدلی دل در نگاری — نگیرد کار او هرگز قراری
نبود بجفت نقد وصالش — به بیسیه عشق بازد با خیالش
دلی خونش بود از دل چکیده — که افتد کار وی از دل بدیده
نیابد بهره چشم اشکبارش — فتد اندیشه بوس و کنارش
ز بوس و کنارش هم دهد دست — زبیم هجر باشد رنجه پیوست
امید کامرانی نیست در عشق — صفای زندگانی نیست در عشق
بود آغاز آن خون خوردن و بس — بود انجامش از خود مردن و بس
محبت کی بود آنکس سزاوار — که خون خوردن بود دایم مر ونش کار
زلیخا بود یوسف را ندیده — بخوابی و خیالی آرمیده
ز دیدارش از هر جستجوئی — نمیدانست خود را آرزوئی
ندیده از دیدن او بهره مندی — ز دیدن خواست طبع او بلندی
دل آورد روی جستجو را — که آرد در کنار آن آرزو را
بوصل و بوسه کام گیرد — ز سر و شش با کنار آرام گیرد

چو آهوی ختن سنبل چریده — ز گرگان هرگز آسیبی ندیده
زره سان لشیم شان چون موی زنگی — ز ابریشم فزون در تازه رنگی
ز فربه دنبها یکسر گرانبار — بره از بس گرانی نرم رفتار
بهر وادی که رفتندی چرازان — تو گوئی موج میزد سیل و رغن
بروز دموج باد از سر فرازی — گرفته صنعت زنجیر سازی
میان آن رمه یوسف شتابان — چو در برج حمل خورشید تابان
چو مشکین آهو تنها فتاده — بسوی گوسفندان رونهاده
ز لیخا صبر و هوش و عقل و جانرا — سگ نباله کش کرده شبانرا
نگهبانان موکل ساخت چندی — که دارندش نگاه از هر گزندی
بدنیسان بود تا میخواست کارش — نبود از دست بیرون اختیارش
اگر میخواست در صحرا شبان بود — اگر میخواست شاه ملک جان بود
ولی ز ذات خود بود آن پریزاد — ز شاهی و شبانی هر دو آزاد

مطالب کبرون زلیخا وصال یوسف و استغنا نمودن یوسف از

اگر راند قلم بسر چو خامه — وگر خواهد نه پیچد رو چو نامه

بحکم آنکه امّت پروری را — شبان لائق بود پیغمبری را

چو یوسف با هزاران کامرانی — همی زد دست تمنای شبانی

زلیخا آن تمنا را چو دریافت — به تحصیل تمنا کیش عنان تافت

نخستین خواست از استادان آن فن — که گردد از برایش یک فلاخن

رسن همچون خم زلف زلیخا — چو گیسوی معنبر بافتندش

زلیخا نیز می پخت آرزوئی — که گنجاید در و خود را چو موئی

نتوان بی سبب خود را بر و بست — ببوسد گاه گاهش زان سبب دست

اگر میگفت این را چون پسندم — که یک موتا ز خود بروی بپسندم

صنع ساخت بهر زیب و زیور — چو مژگان خودش از دُر و گوهر

دلش گر فتادی لعل خوشرنگ — زبیقراری افکندیش چون سنگ

زان پس داد فرمان تا شبانان — رمه در کوه و در صحرا چرانان

بدو اساز ند تا در برهٔ چند — که باشد هر یکی بی مثل و مانند

بیا جامی ز بود خود بپرهیز ز پندار وجود خود بپرهیز
گرت فخری ز ننگی هست از تست ورت بوئی و رنگی هست از تست
مصفا شو ز مهر و کینهٔ خویش مصقل کن رخ آئینهٔ خویش
بود نور جمال شاهد غیب بتابد چون کلیم اللهت از جیب
شود چشم دلت روشن بدان نور نماند سرّ جانان بر تو مستور

تمنا کردن یوسف شبانی را بحکم آنکه هیچ پیغمبر نبوده است که شبانی نکرده

خوش آن بیدل که دولت یار گردد بگرد خاطر دلدار گردد
برون آید تمام از خواهش خویش دهد در خواهش او کاهش خویش
چو خواهد جان روانی بر لب آرد ببوسد خاک او را جان سپارد
چو جوید دل کند دل از غم خون دهد در دم ز راه دیده بیرون
چو گوید خیز از سر پای سازد بجد و جستگاری او سر فراز

اگر راند تا بد سر چو خامه | وگر خواهد نه پیچد رو چو نامه
بحکم آنکه اُمّت پروری را | شبان لائق بود پیغمبری را
چو یوسف با هزاران کامرانی | همیزد دست تمنای شبانی
زلیخا آن تمنا را چو دریافت | به تحصیل تمنایش عنان تافت
نخستین خواست ز استادان آن فن | که کردندش ز بر ایش یک فلاخن
رسن همچون خم زلف زلیخا | چو گیسوی معنبر بافتندش
زلیخا نیز می پخت آرزوئی | که گنجاید در و خود را چو موئی
بتوان بی سبب خود را برو بست | ببوسد گاه گاهش زان سبب دست
اگر میگفت این را چون پسندم | که یک موتا ز خود بروی نبندم
صنع ساخت بهر زیب و زیور | چو مژگان خودش از دُر و گوهر
بنشگرفتادی لعل خوشرنگ | زبیمقداری افکندیش چون سنگ
زان پس داد فرمان تا شبانان | رمه در کوه و در صحرا چرانان
را بسازند تا در برّه چندی | که باشد هر یکی بی مثل و مانند

بیا جامی ز بود خود بپرهیز ز پندار وجود خود بپرهیز
گرت فخری ز ننگی هست از تست ورت بوئی ز رنگی هست از تست
مصفا شو ز مهر و کینهٔ خویش مصقل کن رخ آئینهٔ خویش
بود نور جمال شاهد غیب بتابد چون کلیم اللهت از جیب
شود چشم دلت روشن بدان نور نماند سرّ جانان بر تو مستور

تمنا کردن یوسف شبانی را بحکم آنکه هیچ پیغمبر نبوده است که شبانی نکرده

خوش آن بیدل که دولت یار گردد بگرد خاطر دلدار گردد
برون آید تمام از خواهش خویش دهد در خواهش او کاهش خویش
چو خواهد جان رود جانی بر لب آرد ببوسد خاک او را جان سپارد
چو جوید دل کند دل از غم خون دهد در دم ز راه دیده بیرون
چو گوید خیز از سر پای سازد بجد متگاری او سر فراز

ترتیب سخن بگشاد ناگاه — زبان در شرح راه و قصهٔ چاه

زلیخا چون حدیث چاه بشنید — بسان سلیمان بر خویش پیچید

نهاد اندر دلش کانروز بودست — که جانش در غم جانسوز بودست

حساب روز و مه چون نیک برداشت — به پیش او یقین شد آنچه پنداشت

دلی داند دلی کاگاه باشد — که از دلها بدلها راه باشد

مخصوصاً از دل صدچاک عاشق — که باشد در ره معشوق صادق

هر چاکش لبو دیکشاده راهی — سوی معشوق ازان راهش نگاهی

زان ره پر تو احوال جانان — فتد بر جسم و جان ناتوانان

زاری خلد در پای دلدار — دل عاشق شود افگار زان خار

بادی وزد بر زلف محبوب — فتد بر جان عاشق زان صدآشوب

گردی نشیند بر عذارش — شود خم پشت عشق زیر بارش

دیدستم که روزی کرد لیلی — بقصد قصد سوی نخشب میلی

دلیلی بجی نیش از پی خون — بوادی فت خون از دست مجنون

نام قبیله ۱۲

کردن یوسف علیه السلام چاه کنعان قصر ماه ویش راجا کبها عاشق عذار رخسار ۱۲

مبادت از جفای چرخ تابی — زبیداد زمانه اضطرابی
نمی دانم که امروزت چه حالست — که جانت غرق دریای ملالست
چو آن برگی که گردانند نسیمش — که بر یک جا نه بیند کس مقیمش
گهی بر پشت افتد گاه بر روی — که آن سو باشد شش جنبش گه این سوی
بیک سر منزل آرامی ندارد — بجز گردندگی کامی ندارد
بگو این بیقراری از که داری — بخود نجبیکه داری از که داری
بگفتا من بخود حیرانم امروز — بکار خویش سرگردانم امروز
غمی دارم ندانم این چه غم چیست — زجانم سر زده این ماتم از کیست
نهانی درد آرامم ببر دست — بجور درد ایامم سپر دست
منم خاکی بخود ساکن نهادی — که پیچیدست در وی گرد بادی
وجودش گرچه از جنبش تهی نیست — ولی از حال با دش آگهی نیست
چو یوسف همنشین شد با زلیخا — شبا روزی قرین شد با زلیخا
شبی پیش زلیخا را میگفت — غم و اندوه پیشین باز می گفت

۲ در میان شمار روزی بجای وادر عطف سست دریای مجهول در آخر شش نیز اگذاشت ۱۲

اگر پای برگی مجهول گیرند او لی باشد ۱۲ منه

۳ در یک بیت ل لفظ سر زائد ست ۱۲

۴ در میان شمار روزی بجای وادر عطف سست دریای مجهول در آخر شش نیز اگذاشت ۱۲

۵ در یک بیت ل لفظ سر زائد ست ۱۲

۶ در میان شمار روزی بجای وادر عطف سست دریای مجهول در آخر شش نیز اگذاشت ۱۲

غمش خوردی و غمخوارش کردی | بجا تونی پرستارش کردی
بلی عاشق همیشه جان فروشد | بجان در خدمتِ معشوق کوشد
بژگان از رهِ او خار چیند | بچشم از پای او آزار بیند
بچشمِ جان نشیند حاضر او | بود کافتد قبول خاطر او

شرح دادن یوسف قصهٔ محنت راه و زحمت چاه و آگاه شدن زلیخا از آنکه اندوهی که آن روز داشت از آن بود یا نه

سخن پرد[1] ازین شیرین فسانه | چنین آرد فسانه در میانه
پیش از وصل یوسف بود روزی | زلیخا را عجب دردی و سوزی
دل صبر و تن آرام رفته | شکیب از جان غم فرجام رفته[2]
در خانه بکاری بند گشتی | نه از بیرون بکس[3] خرسند گشتی
ره پر آب و دل پر خون همی رفت | درون می آمد و بیرون همی رفت
گفت آن بلند اقبال ایه | که ای مه پارهٔ خورشید سایه

بیان کردن یوسف احوال خود را

[1] بمعنی انجام
[2] انجام بمعنی ناکامی
[3] بکس بمعنی تنها

شبانگه کش خیال خواب بودی — زدرد رنج او بیتاب بودی
بخفتندی فراش دلپذیرش — نهادی مهد دیبای حریرش
نهالش را ز گل کردی نهالین — گلش از سمن یا لاله بالین
فسون خو اندی و بس افسانه گفتی — غبار خاطرش زافسانه رفتی
چو بستی نرگسش را پردهٔ خواب — شدی با شمع همدم در تب و تاب
دو مست آهوی خود را تا سحرگاه — چرانیدی بباغ حسن آن ماه
گهی با نرگسش همراز گشتی — گهی با غنجه اش دمساز گشتی
گهی از لاله زارش لاله چیدی — گهی از گلستانش گل خریدی
گرفتی گه ز نوشین چشمه اش لب — گهی گردد ذقن گشتی چو غبغب
گهی با گیسوش کردی سخن ساز — گهی همسر شدی با گلبن ناز
مرا از دیده زان خونابه باشد — که دیوی را پری همخوابه باشد
بدین افسوس پشت دست خایان — رساندی شب چو گیسوش بپایان
بروز آن و شبان این بود کارش — نبود از کار او یکدم قرارش

۱۲ دو مست آهو گرفتن یوسف زلیخا است

گرفتن زلیخا یوسف را

که دارم آرزو زان سبز و گلرنگ — که همچون تو در آغوشش کشم تنگ
چو چون چیست کردی بر میانش — گذشتی این تمنا بر زبانش
که گر دستم کمر بودی چه بودی — ز وصلش بهره ور بودی چه بودی
سلاسل گیسوش چون شانه کردی — مداوای دل دیوانه کردی
هم بر بافتی از عنبر خام — شکار جان خود را عنبرین دام
قصد خورد شام و طعمه چاشت — بنعمتخانهٔ خود روز و شب داشت
میا کرد خوانهای مُلوّن — به نعمتهای گوناگون مزین
لی حلوا اش قند و مغز بادام — گرفتی از لب و دندان او وام
راے میوه های گونه گونه — زسیمین سیب او کردی نمونه
ی از سینهای مرغ دریش — کبابش ساز کردی چون دل خویش
ی کردی چو لعل آبدارش — مرباهای خاص و خوشگوارش
و کردی شربتش از شکر ناب — شدی همچون نبات از شرم او آب
هر چیزی کز نهیا میل دیدے — روان چون جان جان خویش شیدے

۱۲ در نسخهٔ ۱۲ این بیت بعد بیت سی و یکم آمده

۱۲ طعمه بالضم خوردنی
۱۲ مهیا بالضم آماده کرده شده و
۱۲ ملون رنگارنگ و مزین
۱۲ چاشت بالضم
۱۲ نعمتخانه بالضم
۱۲ حلوا بالضم پخته و دلکش
۱۲ سیب کنایت از زنخدان
۱۲ دریش بالضم
۱۲ مرباها بالضم
۱۲ نبات بالضم

مذهب تا بهاز زرین کمرها | مرصع هر یک از رخشان گهر
چو روز سال هر یک سیصد و شصت | مهیا کرد و فارغ بال بنشست
بهر صبحیکه روز نو دمیدی | بدوشش خلعتی از نو کشیدی
چو از زر تاج کردی خسرو شرق | بتاج دیگرش آراستی فرق
چو سر افراختی سر در روانش | بآئین دگر بستی میانش
رخ او آفتاب دلفریبان | نشد طالع دو روز از یک گریبان
دو بار آن تازه سرو گلشن ناز | بیک افسر نشد هرگز سرافراز
نه بست آن لب شکر از یک کمربند | میان خود مکر چون نی قند
چو تاج زر بفرق او نهادی | هزاران بوسه اش بر فرق دادی
که چون تو خاک پایش تاج من باد | باوج سروری معراج من باد
چو پیراهن کشیدی بر تن او | شدی همراز با پیراهن او
تنم گفتی ز تو یک تار بادا | وزان تن چون تو برخوردار بادا
قبا بر قد آن سرو دلارا | چو کردی است گفتی مرقع

۱۵ مذهب یعنی زرانوده
مرصع یعنی
که در آن جواهر
نشانده
۱۶ مهیا یعنی
۱۷ تاج یعنی
۱۸ شکر یعنی

بسر شد عمر در صورت پرستی | دمی زاندیشه صورت نرستی
بهر دم حسن صورت تازه و است | ز حالی هر زمان گردان بجاست
زن هر دم قدم بر سنگلاخی | ز شاخی هر زمان نشین بشاخی
نشیمن بر تر از کون و مکان گیر | فراز کاخ معنی آشیان گیر
ود معنی یکی صورت هزاران | مجو جمعیت از صورت شماران
پریشانی بود هر جا شمار است | وزان رو در یکی کردن حصار است
تو تاب حمله دشمن نداری | به آن کز جنگ او باشی حصاری

ترتیب کردن زلیخا اسباب فراغت یوسف را و خدمتگاری نمودن در حق یوسف را

ود دولت گیر شد دام زلیخا | فلک زد سکه بر نام زلیخا
ظر از آرزوهای جهان بست | بخدمتگاری یوسف میان بست
در کش جامهای خز و دیبا | بقدّش همچو قدّش حبّذا دیبا

بیت نگاری
کردن زلیخا یوسف را

که ملک و مال وی تاراج کردند — بقوت یک شبش محتاج کرد

بجای تاج از گوهر مرصع — قناعت کرد با فرسوده مقنع

بجای بستن زرین عصابه — ببسر بربست پشمین پاتیا

تن خود را طلس واکسون بپرداخت — لباس آبگینه آسا از نمد ساخت

بدست وی زگوهر دار یاقوت — سفالین سبحه آمد در شمار

بکنج آن عباد تخانه ره کرد — ز عالم رو دران محرا بگه کرد

زگلخن دامن خاکستر آورد — بجای بستر سنجاب گسترد

ز خار از پیرسر بنهاد بالش — درامد گیتی از دردش بنالش

دران معبد ببسر می برد تا بود — بطاعت پای می افشرد تا بود

چو در طاعتگری عمرش بسر امد — بجان دادن چو مردان خوش بر امد

نه پنداری که جان را رایگان داد — فروغ روی جانان دید و جان داد

دلا مردانگی زان زن بیاموز — بماتم شیوه شیون بسوز

غم خود خور اگر این غم نداری — بگین ماتم اگر ماتم ندارد

---

۱ در نسوده یعنی کوبیده و نرم کرده شده

۲ بالکر یعنی دولنگ یا کفش

۳ گلخن یعنی آتشخانه حمام

۴ معبد یعنی جای عبادت

۵ ماتم یعنی سوگ

۶ غم یعنی اندوه

چو دیدم روی تو افتادم از پای — بجان دادن ته پایت زدم رای
ولی چون گوهر اسرار سفتی — نشان زان منبع انوار گفتی
حقیق سخن بشگافتی موی — مرا از مهر خود برتافتی روی
جاب از روی امیدم کسوده — ز ذره رو بخورشیدم نموده
ون بر من در این راز باز است — که با تو عشق ورزیدن مجاز است
باشد بر حقیقت چشم بازم — به اقتدا ترک سودای مجازم
ا آن الله که چشمم باز کردی — مرا با جان جان همراز کردی
هر غیر بگسستی دل من — حریم وصل کردی منزل من
ر هر موی من گرد زبانی — ز تو رانم بهر یک داستانی
بزم گوهر شکر تو سفتن — سر موئی ز احسان تو نگفتن
ل انگه کرد پدر رود وی ورفت — برست از مایه سود وی ورفت
کرد از پس فتن تعجیل — عباد تخانه بر ساحل نیل
ل از ملک و مال و عالم آزاد — بمسکینان و محتاجان صلا داد

۱ ز یاران قافیه دان
۲ بپوش تا نشمارند
۳ بهانه جوی نگذارند
۴ نهانی نقش بستم در مصراع
۵ ز بیان راز است ۱۲
۶ بر افتد
۷ رگردانیدن
۸ اسیر
۹ افتد ۱۲
۱۰ ای عوف
۱۱ یکی دیگر
۱۲ ای یوسف
۱۳ خدا یتعالی
۱۴ چشم ۱۲
۱۵ گشادی
۱۶ در صفت عجوبه خلقت نیوی ۱۲
۱۷ بازنمه از مجاز بحقیقت

فلک یک نقطه از کلک کمالش — جهان یک غنچه از باغ جمالش

زنور حکمتش خورشید تابی — زبحر قدرتش گردون حبابی

جمالی بود پاک از تهمت عیب — نهفته در حجاب پرده غیب

ز ذرات جهان آئینها ساخت — ز روی خود بهر یک عکس انداخت

بچشم تیز بینیت هر چه نیکوست — چو نیکو بنگری عکس رخ اوست

چو دیدی عکس سوی اصل بشتاب — که پیش اصل نبود عکس را تاب

معاذ الله ز اصل اندر دو رمانی — چو عکس آخر شود بی نور مانی

نباشد عکس را چندان بقائی — ندارد رنگ گل چندان وفائی

بقا[۱] خواهی بروی اصل بنگر — وفا جوئی بسوی اصل بنگر

غم[۲] انگیزی رگ جان را خراشد — که گاهی باشد و گاهی نباشد

چو دانا دختر این اسرار[۳] بشنید — بساط عشق یوسف در نوشید

بیوسف گفت چون وصفت شنیدم — بدل داغ تمنایت کشیدم

گرفتم پیش راهِ آرزویت — ز سر پا ساختم در جستجویت

---

۱ بقا یابد نفوس مانند بود نزد اهل تصوف عبارت از انست که بوقت از خودی و در آیاتی بقی پیرو فنا یابد و الله

۲ غم انگیزی از مخترعات خیال

۳ این اسرار رموز گردانیدن

بگفت ای از تو کار نیکوی راست | بدین خوبی جمالت را که آراست
ز لامع ساخت خورشید جبینت | که آمد خرمن مه خوشه چینت
بدامین خامه زن نقش تو پرداخت | کدامین باغبان سرو تو افراخت
زد پرگار طاق ابروت را | که داد این تاب بند گیسوت را
گل سیراب تو آب از کجا خورد | بدین آبش درین بستان که آورد
سرت خوب فتاری که آموخت | بلعلت نغز گفتاری که آموخت
به روی تو لوح نامه کیست | سر زلف تو حرف خامه کیست
به بینا نرگست را چشم بکشاد | ز خواب نیستی بیدارلیش داد
بر درج درت زد قفل یاقوت | که دل را قوت آمد روح را قوت
گذت در زنخدان چاه غبغب | که زآب زندگی کرده لبالب
خال عنبر نیت زد بر خسار | نشیمن ساخت زاغی را بگلزار
تو یوسف این سخنها کرد ازو گوش | غذای جان نشاند از چشمه نوش
بگفتا صنعت آن صانع من | که از بحرش بر شحی قانع من

بیانیه ۱۲

بدیدن مبلیش افتاد ازشنیدن — بلی باشد شنیدن تخم دیدن
نصاب[۱] قیمتش معلوم خود ساخت — ز ترتیب نصابش دل بپرداخت
هزار اشتر همه پاکیزه گوهر — پر از دیبا و مشک و گوهر و زر
ز انواع نفائس هر چه بودش — که دادن در بها لائق نمودش[۲]
مرتب کرد و راه مصر برداشت — بمخزن از خزائن هیچ نگذاشت
فتاد از مقدمش[۳] آوازه در مصر — برامدهای و هوی تازه در مصر
بمصر آمد سرشد در راه یوسف — خبر پرسان ز جولانگاه یوسف[۴]
چو از جولانگه یوسف خبر یافت — دل خرم بسوی او عنان تافت
جمالی دید بیش از حد ادراک — چو جان نالودگی آب و گل پاک
بگیتی مثل او نادیده هرگز — ز کس مانند او نشنیده هرگز
نخست از دیدن او بیخود افتاد — ز ذوق بیخودی گشت از خود آزاد
وزان پس بیهشی هشیاری آورد — ز خواب غفلتش بیداری آورد
زبان بگشاد پرسش کرد آغاز — جواهر جست زان گنجینه راز

---

۱ نصاب بالکسر بمعنی اصل آمده و معلوم بالفتح دیافته شده در فارسی بمعنی مقدار آمده و دال هم آمده و بمعنی فارغ شد

۲ جزو دوم در بیان فرستادن عزیز مصر یوسف علیه السلام

۳ نمودش آمد ۱۲

۴ بنظرش آمد ۱۲

ز راه درج عقیقش خنده بر در — ز شکر خند او مصر از شکر پر

بس شیرین که شکر خند او بود — دل نیشکّر اندر بند او بود

شکر ریختی از لعل خندان — شکر انگشت بگرفتی بدندان

بود از دهانش با دل تنگ — نبات از رشک لعلش شیشه بر سنگ

لطف از نباتش لب فره شد — نبات اندر دل شیشه گره شد

ت از چند دادی شیشه را دل — نمیشد با لب لعلش مقابل

ز این لعل می پرستش — که با آن پر دلی آرد شکستش

ن افتنه بود آن غیرت حور — ز شیرین شکر او مصر پر شور

ن ملک در سودا ش بودند — بتان شهر نا پروا ش بودند

ا بر چرخ سوده افسر او — بهر کس در نمی آمد سر او

و مال و استغنای جانش — نمی افتاد سوی کس نگاهش

ف یوسف و وصفش بشنید — بماه روی او مهرش بجنبید

د گفت و شنید و پیام و پی — شد آن اندیشه محکم در دل وی

ز راه عقیقش خنده بر در — ز شکر خند او مصر از شکر پر

بس شیرین که شکر خند او بود — دل نیشکّر اندر بند او بود

شکر ریختی از لعل خندان — شکر انگشت بگرفتی بدندان

بود از دهانش با دل تنگ — نبات از رشک لعلش شیشه بر سنگ

لطف از نباتش لب فره شد — نبات اندر دل شیشه گره شد

ت از چند دادی شیشه را دل — نمیشد با لب لعلش مقابل

ز این لعل می پرستش — که با آن پر دلی آرد شکستش

ن افتنه بود آن غیرت حور — ز شیرین شکر او مصر پر شور

ن ملک در سودا ش بودند — بتان شهر نا پروا ش بودند

ا بر چرخ سوده افسر او — بهر کس در نمی آمد سر او

و مال و استغنای جانش — نمی افتاد سوی کس نگاهش

ف یوسف و وصفش بشنید — بماه روی او مهرش بجنبید

د گفت و شنید و پیام و پی — شد آن اندیشه محکم در دل وی

اگر خرمهره را پدرود کردم | چو عیسی زان من شد سود کردم
بشعر فکرت این اسرار می بخت | سرشک از چشم گوهربار می ریخت
گهی در روی یوسف لال میبود | ز داغ هجر فارغبال میبود
گه از هجر گذشته یاد می کرد | بوصلش خاطر خود شاد می کرد

داستان دختر بارغه از نسل عادیان که غایبانه بجمال یوسف علیه السلام عاشق شده و در این آئینه دیدار جمال حقیقت دیده از مجازی بحقیقی رسیده

نه تنها عشق از دیدار خیزد | بسا کین دولت از گفتار خیزد
در اید جلوه حسن از در گوش | ز جان آرام برباید ز دل هوش
ندارد بیش ازین دلاله کاری | که گوید قصه زیبا نگاری
ز دیدن هیچ اثری در میانه | کند عاشق کسان را غائبانه
بملک مصر زیبا دختری بود | که نسل عادیان را سروری بود

درین محنت سرای غم چو من کیست
پس از پژمردگی خرم چو من کیست

چه بودم ماهیی در ماتم آب
طپان بر ریگ تفسان از غم آب

درامد سیلی از ابر کرامت
بدریا برد از ریگم سلامت

نه بودم گمرهی از ظلمت شب
رسیده جان ز گمراهیم بر لب

برامد از افق تابنده ماهی
بگوی دولتم نمود راهی

نه بودم خفته بر بستر مرگ
خلیده در رگ جان نشتر مرگ

درامد ناگهان خضر از درِ من
بآب زندگی شد یاورِ من

الحمد الله که دولت یاریم کرد
زمانه ترک جان آزاریم کرد

هزاران جان فدای آن نکوکار
که آورد اینچنین نقدی ببازار

چه غم گر حقهٔ گوهر شکستم
چو آمد معدن گوهر بدستم

پیش نقد جان گوهر چه باشد
طفیل دوست باشد هر چه باشد

بادی چند دادم جان خریدم
بنام ایزد عجب ارزان خریدم

از نقدی خود آنکس بهره بیند
که عیسی را دهد خرمهره چیند

حاشیه: علی جمالی از نسخهٔ مزار در دهلی

حاشیه: یوسف علیه السلام را زلیخا از دریچه دید

بگفتار و سوِ شاه جهاندار | حق خدمتگزاری را بجا آ
بگو بر دل جز این بندی ندارم | که پیش دیده فرزندی ندار
سر افرازی بده زین احترامم | که آید زیر فرمان این غلام
ببرجم اختر تابنده باشد | مرا فرزند و شه را بنده باشا
عزیز آمد بفرمان زلیخا | بگفت این قصه را با شاه وا
چو شاه این نکته سنجیده بشنید | ز بذل التماسش شد عجیب
اجازت داد تا حالی خریدش | ز مهر دل بفرزندی گزیدش
بسوی خانه بردش خرم و شاد | زلیخا شد ز بند محنت آزا
بمژگان گوهر شادی همی سفت | دو چشم خود همی مالید و میگفت
به بیداریست یارب یا بخوابست | که جان من ز جانان کامیابست
بشبهای سیه کی بود امیدم | که گردد روز ازین گونه سفید
شبم را صبح فیروزی ببرید | غم و رنج شبا روزی سرا
شدم با ناز نین خویش همراز | سزد اکنون که بر گردون کنم

بران افزود دولتمند دیگر ا | بقدر وزن یوسف مشک اذفر
بران دانای دیگر ساخت افزون | بنوشش لعل ناب دُر مکنون
بران قانون ترقی می نمودند | ز انواع نفائس می فزودند
بخا گشت زین معنی خبردار | مضاعف ساخت آنها را بیکبار
خریداران دیگر لب ببستند | پس زانوی نومیدی نشستند
بمصر آ گفت ای نکو رای | برو بر مالک این قیمت بپیمای
بتا انچه من دارم دفینه | ز مشک و گوهر و زر در خزینه
یک نیمه بهایش در نیاید | ادای او تمام از من کی آید
بخا داشت دُرجی پر ز گوهر | نه درجی بلکه برجی پر ز اختر
ای هر گهر زان درج مکنون | خراج مصر بودی بلکه افزون
بتا کاین گهرها در بهایش | بده ای گوهر جانم فدایش
برآورد باز از نو بهانه | که دارد میل او شاه زمانه
دُر خیل وی این پاکیزه دامان | بود سرد فتر دیگر غلامان

۱ از فرمایش تیمور
۲ فرمایش فرمانروا
۳ بجهت ارضاء خاطر
۴ کنون پنهان دارد
۵ خانه
۶ زیرخاک کرده باشند
۷ درج با نضم
۸ خراج یا با فتحه
۹ محصول زمین
۱۰ جبل یا با فتحه
۱۱ سواران دلاور
۱۲ اسپان واضح
۱۳ گردد

چه خوش وقتی و خرم روزگارے — که یاری برخوردار از وصل یا
برافروزد چراغ آشنائی — رهائی یابد از داغ جدائی
چو یوسف شد بخوبی گرم بازار — شدند شش مصریان یکسر خریدا
بهر چیزیکه هر کس دسترس داشت — دران بازار بیع او هوس داشت
شنیدم کز غمش زالی برآشفت — تنیده ریسمانی چند و می گفت
همین بس گر چه من کاسد قماشم — که در سلک خریدارانش باشم
منادی بانگ میزد از چپ و راست — که میخواهد غلامی بی کم و کاست
رخ او مطلع صبح صباحت — لب او گوهر کان ملاحت
ز سیمای صلاحش چهره پر نور — ز اخلاق کرامش سینه معمو
نیارد بر زبان جز راستی هیچ — نباشد در کلام او خم و پیچ
یکی شد زان میانه اول کار — بیک بدره ز سر خش خرید
ازان بدره که چون خوابی سمار بین — بیابی از درشت زر هزارش
خریداران دگر رخش راندند — بمنزلگاه صد بدره رساند

راندن کنیز از ترقی کردن یوسف

دسویں فصل میں بیان ہے ظلم و ستم کا کہ کسی پر کرے اور اس کا وبال اس پر آوے

بلکہ ظلم سے بچنا چاہیے

۱۲ کرامیہ ۱۳

همه از آرزوی روی او بود ق ز شوق قامت دلجوی او بود
فزون بود بار من امروز ندانم چون شود کار من امروز
من شاه ایوان که گردد برخ شمع شبستان کی گردد
این دیده گردد روشن از وی کدامین خانه گردد گلشن از وی
ید از لب جان بخش او کام که گیرد در پناه سرو شش آرام
ند جعد مشکینش که بافد ز وصل نخل سیمینش که لافد
رد حاصل خود در بهایش که سازد کحل دیده خاکپایش
ر گردد از وی حال یابی رسد دستم بدین اقبال یابی
دا یه آتش او دید کز چیست چو شمع از آتش او وز اشک لبریست
فت ای شمع سوز خود نهان دار غم شب نخ روز خود نهان دار
بوری پیشه کردی روزگاری مکن جز صبر نیز امروز کاری
د کز صبر امیدت برآید ز ابر تیره خورشیدت برآید

فرض بیع آمدن یوسف و خریدن زلیخا ویرا بقیمت دو چند

ق خ ز شوق قامت دلجوی او بود

برامد از دلش بنجوا است فریاد ز فریادی که زو بنجود بفتا

روان[۱] هودج کشان هودج برانند بخلوتخانهٔ خاصش رساندند

چو شد منظر نگهش آن خلوت آر زحال بنجودی آمد بنجود با

از و پرسید دایه کای دل افروز چرا کردی فغان از جان پرسو

لب شیرین بافغان چون گشادی بدان تلخی چرا بنجود فتادی

بگفت ای مهربان مادر چگویم (ای زلیخا ۱۲) که گردد آفت من هرچه گو

دران مجمع غلامی را که دیدی ز اهل مصر وصف او شنیدی

ز عالم قبلهٔ گاه جان من اوست فدایش جان من جانان من اوست

بخوابم روی زیبا[۲] وی نمودست شکیب از جان شیدا وی ربودست

به تن در تب[۳] دل در تاب از ویم ز دیده غرق خون ناب از

درین[۴] منزل ز سودایش فتادم بدین شهر از تمنایش

مرا از خانمان آواره او ساخت درین آوارگی بیچاره او

بهر محنت[۵] که دیدی چند سالم که بود از راحت گیتی

---

۱ روان یعنی نشاط هودج کشان کشندگان هودج ۱۲ وی اشارتست بسوی غلام رشیدا بالفتح تمرخ دیوانه شده ۱۲ ۳ تب و تاب هر دو یعنی گرمی و حرارت ست و تاب کنایت از

۲ زلیخا از آمدن یوسف در میان جمال الوزین شنیده بود ۱۲ منه

۳ راجع بسوی غلام مصر ۱۲ منه

۴ درین منزل یعنی درین شهر مصر ۱۲ منه

۵ های موحده در بهر بمعنی خطاست بای بدی بسوی دایه کلاف ۱۲ منه

زلیخا بود ازین صورت تهی دل — کز و تا یوسف آمد یک دو منزل
دلی جانش از نیمعنی خبر داشت — ز داغ عشق سوزی در جگر داشت
نمیدانست کاین شوق از کجا خاست — بحیله سازیش تسکین همی جست
صحرا شد برون تا زان بهانه — ز دل بیرون دهد اندوه خانه
سختی چند روز آنجا بسر برد — وزان محنت لبی ندان نشد
ز اسباب عیش و خرمی پیش — ولی هر لحظه شد اندوه او بیش
در صحرا بجز من سیلش افتاد — دگر باره بجانه میلش افتاد
بپشت بارگی هودج نشین شد — بمنزلگاه خود رحلت گزین شد
چو روی در منزلگهش بود — نظر بر ساحت قصر شهش بود
دید آن انجمن گفت این چه غوغاست — که گوئی رستخیز از مصر برخاست
گفت این پی فرخنده نامیست — بساط عرض کنعانی غلامیست
همی نی که رخشان آفتابی — بدار الملک خوبی کامیابی
بخاد امن هودج برانداخت — چو چشمش بر غلام افتاد بشناخت

---

۱ ب: آن شوخ
۲ ب: در مصراع اول بجای فارسی پهلوی نوشته شده و در مصراع دوم بجای پهلوی فارسی
۳ ب: آنگاه بشتاب
۴ ب: بجلوه و بنقاب
۵ ب: این اشاره بجایی است که زلیخا از آمدن یوسف علیه السلام آگاه شد

قضارا بود زابر تیره آن روز ... شفقته آفتاب عالم افروز
بیوسف گفت مالک کای دلارای ... زهودج نه لبسوی تختگه پای
توخورشیدی زعارض پرده بگشای ... زنور خویش عالم را بیارای
چو یوسف برج هودج را بپرداخت ... چو خور بر چشم مردم پرتو انداخت
گمان شد ناظران را کافتابست ... که طالع گشته از نیلی سحابست
نظر کردند در مهر جهانتاب ... بدانستند کزوی نیست این تاب
هنوز او در پس ابرست مستور ... زروی یوسف ست این تابش نور
زحیرت کف زنان اهل نظاره ... فغان برداشتند از هر کناره
که یارب کیست این فرخنده اختر ... که هم ماه است ازان شرمنده هم خور
بتان مصر سر در پیش ماندند ... زلوحش حرف نسخ خویش خواندند
بلی هر جا بود مهر آشکارا ... سهار اجز نهان بودن چه یارا

رسیدن زلیخا بدره بادشاه و سبب از دحام سیدن و حما یوسف دیدن

عارض بمعنی لشکری
مهو بمعنی ابر سیاه و دمدان و واقعی آبریشم آبدار امور دنیاوی و مازیسان تمنی رخسار استعمال کرده انتها بمعنی پرده اختفای غمازی کردها بمعنی نیل صفات الیه مستتم زلیخا از آبنوس و دیبای جمال او

مضافست و اضافت بیانیست انجا نوعیست
کف زنان آ
بارب بمعنی یا پروردگار
دور فارسی بمعنی تمنی آرزو
استعمال کنند مجازا
سهار بفتح اول و ثانی بسیار خرد و باریک

گشاد از هم مسلسل گیسوان را ‌ ‌ ‌ بپا زنجیر بست آب روان را

مهیا ساخت بهر صید خواهی ‌ ‌ ‌ معنبر دامی از مہ تا بماهی

گی میریخت آب از دست بر سر ‌ ‌ ‌ ز پروین[2] ماه رامی بست زیور

ی میداد از کف مالش گل ‌ ‌ ‌ به پنجه شانه میزد شاخ سنبل

ز گرد از روی و چرک از تن فرو شست ‌ ‌ ‌ چو سروی از کنار نیل بر رست

نقش در ارمالک پیرهن خواست ‌ ‌ ‌ بجلباب سمن گل را بیاراست

شید انگه بر دیبای دلکش ‌ ‌ ‌ بچندین نقشهای خوش منقش

ین تاج مه را در شکست ‌ ‌ ‌ کمربند مرصع بر میان بست

ود او بخیت زلفین دلاویز ‌ ‌ ‌ هوای مصر زان شد عنبر آمیز

شیدن او زلف لغرف ست ۱۲

ان جو بیش در هودج نشاندند ‌ ‌ ‌ بقصد قصر شه محمل براندند

ود ار قصر بیرون تخت گاهی ‌ ‌ ‌ که شاه آنجا کشیدی رخت گاهی

ش خیل خوبان صف کشیدند ‌ ‌ ‌ پی دیدار یوسف آرمیدند

ز تخت هودج را نهادند ‌ ‌ ‌ جهانی چشم بر هودج کشادند

[1] از نسخه مبارک دارالعلوم دیوبند

[2] از نسخه مبارک دارالعلوم دیوبند

[3] از نسخه مبارک دارالعلوم دیوبند

[4] از نسخه مبارک دارالعلوم دیوبند

[5] از نسخه مبارک دارالعلوم دیوبند

[6] از نسخه مبارک دارالعلوم دیوبند

[7] از نسخه مبارک دارالعلوم دیوبند

[8] از نسخه مبارک دارالعلوم دیوبند

[9] از نسخه مبارک دارالعلوم دیوبند

[10] از نسخه مبارک دارالعلوم دیوبند

[11] از نسخه مبارک دارالعلوم دیوبند

[12] از نسخه مبارک دارالعلوم دیوبند

بحکم مالک آن خورشید تابان — بسوی نیل شد حالی شتابان
بزیر پیرهن برداز درون دست — سمن۱ را پردهٔ نیلوفری بست
کلاه زرفشان از فرق بنهاد — زرین۲ بیضهٔ خورزاغ شب زا
کشید انگه چنان پیراهن از فرق — که جیبش غرب۳ شد دامنش شرق
نمود آن دلبر و شکر برانعطف دامن — چنان کز دور گردون صبح روشن
ازار۴ نیلگون بسته به تعجیل — چو سیمین سرو آمد بر لب نیل
ز چرخ نیلگون برخاست فریاد — که شد مصر از قدوم آن مه آباد
بجای نیل من بودی چه بودی — ز پا بوسش من آسودی چه آسودی
بران شد خور که خود را افگند بیش — برود نیل ریزد چشمهٔ خویش
نه بیند۵ چشمهٔ خود چون سر ایش — طفیل نیل شوید دست و پایش
بدریا پا نهاد از سوی ساحل — چو مه در برج۶ آبی کرد منزل
بطلعت بود خورشید جهانتاب — چو نیلوفر فرو رفت اندران آب
تنش در آب چون عریان درآمد — به تن آب و ان را جان درآمد

۱ سمن یعنی اندام سیمین او
۲ زرین بیضهٔ خورزاغ شب زا یعنی کلاه زرین او
۳ غرب یعنی تاریک
۴ ازار یعنی جامهٔ که از کمر تا پای پوشند
۵ نه بیند یعنی نمی بیند
۶ چو مه در برج آبی کرد منزل یعنی چون ماه در برج حوت که برج آبی است فرود آمد

شارت کرد کز خوبان هزاران ‌ ‌ ‌ بدارالملک خوبی شهریاران

همه زرین کله نهاده بر سر ‌ ‌ ‌ همه زرکش قبا پوشیده در بر

برهای مرصع بر میان شان ‌ ‌ ‌ بخنده در شکر ریزی دهان شان

گل از گلبن خوبی بچینند ‌ ‌ ‌ زگلرویان مصری برگزینند

بدون آرند یوسف را ببازار ‌ ‌ ‌ کنندش عرض بر چشم خریدار

شندانیان بدین شکل و شمائل ‌ ‌ ‌ بدعوی در ارایش صف در مقابل

خود از خود بود مهر جهانگرد ‌ ‌ ‌ ازین آتش رخان بازار او سرد

شب نیل در آمدن یوسف و غبار سفر نشستن و بر هودج اعلی نشستن

چارم روز موعد یوسف خور ‌ ‌ ‌ چو زد از ساحل نیل فلک سر

یوسف گفت مالک کای دلارای ‌ ‌ ‌ تو هیچون خود کنار نیل کن جای

خود کن گرد ره راست و سوئی ‌ ‌ ‌ زخاکت نیل را ده آبروئی

۱ شنیدستم از انسان
۲ آن آرایش
۳ شمایل یوسف
۴ خود بخارات
۵ و شکار آهوی صحرا
۶ آهوان آهوی صحرا
۷ آن آهوی مشکبو
۸ بدعوی در ارایش
۹ شمایل یوسف
۱۰ عبدالسلام
۱۱ عبدالسلام
۱۲ آرایش
۱۳ صف بسته
۱۴ موعد
۱۵ با رایت و کرکر
۱۶ بمعنی دعده
۱۷ کردن یا بجای
۱۸ روز بمعنی آورد
۱۹ چارم روز را
۲۰ مقدمات بموعد
۲۱ عازم زد و قبه
۲۲ شده ۱۲

عزیز مصر را گفتار روان شو — باستقبال سوی کاروان شو
بچشم خود ببین آن ماه‌رو را — بیاور خود بدین درگاه او
عزیز مصر رو در کاروان کرد — نظر در روی آن آرام جان کرد
چنان دیدار او از خود ربودش — که بخود خواست تا آرد سجود ش
ولی یوسف سرش از خاک برداشت — به پیش وی خویشش سجده
که سر جز پیش آنکس خم مبادت — که بر گردن ز سر منت نهاد
عزیز انگه ز مالک شد طلبگار — کشش آرد تا در شاه جها
بگفتا زادن فکری ندارم — ولی از لطف تو امید وا
که ما را این زمان معذور دارے — به آسایش درین منزل
بود روز دو سه آسوده گردیم — که از رنج سفر بخواب و خور
غبار از روی و چرک از تن بشوئیم — به تن پاکیزه سوی شا
عزیز مصر چون این نکته بشنید — بخدمتگاری شه باز گرد
بشاه از حسن یوسف شمه گفت — بغیرت ساخت جان شاه جف

بادشاه عزیز را باستقبال

ممالک را برون از دست رنجے — فروشد پا ازان سودا بہ گنجے
ش آمد بروی آن دل آرائے — دران رہ بر زمین از شادیش پائے
ش جان ہمی پرورد و میرفت — دو منزل را یکی میکرد و میرفت
صر آمد چو نزدیک از رہ دور — میان مصریان شد قصہ مشہور
مد ممالک انیک از سفر باز — بعبر آنی غلامی گشتہ دمساز
امی نی کہ رخشان آفتابی — بدار الملک گیتی کامیابی
ج نیکوی تا بندہ ماہے — بملک لبری فرخندہ شاہی
یدہ با ہزاران دیدہ افلاک — چو او نقشی بصورت خانہ خاک
شاہ مصر این آوازہ بشنید — ازین غیرت بسی بر خویشتن پیچید
اک مصر بستان جمالست — بہ از گلہای این بستان محالست
ن کز رو صنعہ فردوس خیزد — ز شرم روی شان بر خاک ریزد

غیرت در اشعار لاحقہ است از قول گرگ کہ مصرع ثانی قول گرگ است ۱۲ از نعمانی ۱۲

اخبار غلامی کہ بہ بعبر آنی نزد یوسف رسید زبان ہمود بمصر و استقبال کردن عزیز مصر او را و بشارت دادن یوسف یعقوب را بہ آمدن او و صفت عبور او بر ایشان و صفت غلام ستدن او یوسف را از پدر و بیرون آمدن او با ہزاران دیدہ افلاک کنایت از ستارگان است یعنی بیرون آمدن یوسف با ہزاران ستارگان و

بکار و خدمت آمد سست پیوند ره بگریختن گیرد بهر چند
زنیکو بندگی فارغ نهاد است فروشیدش اگرچه خانه زاد است
چو گیرد بنده بد بندگی پیش زنیکوئی کند بد بندگی پیش
به آن باشد که بفروشی بهیچش + نداری از بدی در تاب و پیچش
در اصلاحش ازین بس می نکوشیم بهر قیمت که باشد میفروشیم
جوانمردی که از چه برگزیدش باندک قیمتی زلیشان خریدش
به مالک بود مشهور آن جوانمرد بفلس چند مملوک خودش کرد
وزان پس کاروان محمل بستند بقصد مصر در محمل نشستند
زیان کاران که خسبن جان فروشند چنان خسبن چنین ارزان بکوشند
خراج مصر یک دیدار ازوی متاع جان بیک گفتار ازوی
ولی این نرخ را یعقوب داند زلیخا این خریداری تواند
دهد گنج سعادت ناخریدند ستانند زو کشیده در همی چند

رسانیدن مالک یوسف را در حوالی مصر و فروختن او را

یوسف از چاه و رفتن او بمصر

برادران

چو آن ماه جهان آرا برآمد ۱ ز جانش بانگ یا بشری برآمد
بشارت کز چنین تاریک چاهی برآمد بس جهان افروز ماهی
بشارت کز میان چشمه شور برآمد آبی از شور ابگی دور
ز ان صحرا گلی بشگفت ورا ۳ ولی از دیگران نهفت ورا
نهانی جانب منزلگهش برد بیاران خودش پوشیده بسپرد
ی چون نگیختی گنج یابد اگر نهان ندارد رنج یابد
سودان هم دران نزدیکی بودند ۴ زحال او تفحص می نمودند
ی برزند دائم انتظارش که تا خود چون شود انجام کارش
مال کاروان آگاه گشتند خبر جویان بگرد چاه گشتند
ان کردند یوسف را ندائی برون نامد ز چاه الا صدائی
وی کاروان کردند آهنگ که تا آرند یوسف را فرا چنگ
ل از جد تمام و جهد بسیار میان کاروان آمد پدیدار
تندش که ما را بنده ست این ۵ سر از طوق وفا تابنده ست این

۱ ه چون ان ماه جهان آرا برآمد
۲ ه بشارت کز چنین تاریک چاهی
۳ ه ز ان صحرا گلی بشگفت ورا
۴ ه سودان هم دران نزدیکی بودند
۵ ه تندش که ما را بنده ست این

۱ ه چون ان ماه جهان آرا برآمد
۲ ه بشارت کز چنین تاریک چاهی
۳ ه ز ان صحرا گلی بشگفت ورا
۴ ه سودان هم دران نزدیکی بودند
۵ ه تندش که ما را بنده ست این

۱ ه چون ان ماه جهان آرا برآمد
۲ ه بشارت کز چنین تاریک چاهی
۳ ه ز ان صحرا گلی بشگفت ورا
۴ ه سودان هم دران نزدیکی بودند
۵ ه تندش که ما را بنده ست این

۱ ه چون ان ماه جهان آرا برآمد
۲ ه بشارت کز چنین تاریک چاهی
۳ ه ز ان صحرا گلی بشگفت ورا
۴ ه سودان هم دران نزدیکی بودند
۵ ه تندش که ما را بنده ست این

زمدین کاروانی رخت لبسته — بعزم مصر با بخت خجسته
زراه افتاده دور آنجا فتادند — پی آسودگی محمل کشادند
خوش آن گمره که ره اردبجائی — که باشد همچو یوسف ره نمائی
بگرد چاه منزل گاه کردند — بقصد آب رو در چاه کردند
نخست آمد سعادتمند مردی — بسوی آب حیوان ره نوردی
بتاریکی چاه آن خضر سیمای — فرود آویخت دلو آب پیمای
بیوسف گفت جبریل امین خیز — زلال رحمتی بر تشنگان ریز
نشیمن در دلو چون خورشید تابان — زمغرب سوی مشرق شو شتابان
کنار چاه را دور افق کن — افق را باز نورانی تتق کن
زرویت پرتوی بر عالم افگن — جهان را از سر نو ساز روشن
روان یوسف زسنگ چاه بر جست — چو آب چشمه اندر دلو بنشست
کشید آن دلو را مرد توانا — بقدر وزن دلو و آب دانا
بگفت امروز دلو ما گران است — یقین چیزی بجز آب اندرین است

یوسف از چاه برآمدن

که روزی این خیانت پیشگانرا — گروه ناصواب اندیشگان را
از تو دلریش تر پیشت رسانم — فگنده پیش سر پیشت رسانم
بر ایشان این جفاها را شمارم — وز ایشان حال خود پوشیده دارم
تو دانی مو بمو ایشان کیانند — سر موی ترا ایشان ندانند
جبریل این سخن یوسف چو بشنود — زنج و محنت اخوان بر آسود
بود آن تخته سنگین تختگاهی — نشست آنجا چو نیکو بخت شاهی
سکین دادن جان حزینش — ندیم خاص شد روح الامینش

دیدن کاروان ابر چاه و بدر آوردن یوسف علیه السلام را مثل ماه

ام ایزد چه فرخ کاروانی — کز ایشان آب جویان کاروانی
دلوی برکشد ناگه ز چاهی — شود طالع ز برج دلو ماهی
روز آنماه در چه بود شب — چو ماه نخشب اندر چاه نخشب
چارم روز این فیروزه خرگاه — برامد یوسف گم گشته از چاه

مراد برادران ۱۲
یک قافله ۱۲
دانه ۱۲
طلا
۱۲ برج فلک
۱۲ برادر یوسف
۱۲ قسم جواهر
۱۲ رنگین صفت
۱۲ سنگ رنگین
۱۲ ایوان
۱۲ یوسف الخاه
۱۲ برای دوختن
۱۲ بزرگان
۱۲ جلد
۱۲ خرگاه

فرود آوینختند انگه بجاهش | در آب انداختند از نیمه راهش
زخوبی بود خورشید جهانتاب | فگندش چرخ چون خورشید در آب
برون از آب رچه بود سنگے | نشیمن ساخت آنرا بهر آبے
چه دولت یافت آخر بنگر آن سنگ | که کانِ گوهری شد بس گرانسنگ
زلعل خوشگوار و شکر آئین | شد آن شورابه همچون شهد شیرین
شد از نور رخش آنجاه روشن | چو شب روی زمین از ماه روشن
شمیم گیسوان عطر سایش | عفونت را برون برد از هوایش
ز نور طلعتِ آن هر گزنده | سوی سوراخ دیگر شد خزنده
بتعویذ اندرش پیرانے بود | که جدش راز آتش ما منی بود
فرستادش بابراهیم رضوان | ازان آزر شد برد آتش گلستان
رسید از سدره جبریل امین زود | ز بازوی وی آن تعویذ بگشود
برون آورد زانجا پیرهن را | بدان پوشید آن پاکیزه تن را
ازان پس گفت ای مهجور غمناک | پیامت میرساند ایزد پاک

ز نقطهٔ اندوه دورش — برون از طاقت اندیشه غورش
خطش پرگرد ورت مرکز شش دور — هوایش پرعفونت چشمه اش شور
ش ن گرد رویک دم نشستی — نفس را بر نفس زن راه بستی
یشان دفع آن گلچهره مه را — پسندیدند آن نابهره چه را
ر یار از جفاشان داد برداشت — بنوعی ناله و فریاد برداشت
ز آن سنگ را معلوم گشتی — ز سوزش نرم تر از موم گشتی
ی آن ساز تیز آهنگ تر شد — دل چون سنگ ایشان سنگ تر شد
گویم کز جفا ایشان چه کردند — دلم ندهد گواهی انچه کردند
ان ساعد که گر بر وی رسیدی — حریر خلد از ان آزار دیدی
ن لستند از موی بر تنش — برو شد هر سر موی یکی نیش
یانش را که بودی موی مانند — به پشمین ریسمان دادند پیوند
شیدند از بدن پیراهن او — چو گل از غنچه عریان شد تن او
غذ خود بریدند از ملامت — لباسی تا بدامان قیامت

۱۲۲ بیتی زیادتی است

که با کامت دلت در دل چه دارند — حق الطاف تو چون میگزارند

گلی کز روضهٔ جانت دمیدست — بر و باران احسانت چکیدست

چنان از تشنگی بتیاب مانده — که نی رنگ اندرونی آب مانده

نهال ناز پرورده بهشتی — که در بستان سرای عمر کشتی

چنان از باد جور افتاده بر خاک — کز و جوید بلندی خار و خاشاک

مهی کز وی شبت را نور بودی — ز ظلمتهای دوران در بودی

رسیدش از فلک را نسبان و بالی — که جوید لمعه نور از هلالی

بد نیسان بود حالش تا سه و سنگ — از و صلح و از ان سنگین دلان جنگ

از و نرمی از یشان سخت رویی — از و گرمی و یشان سرد گویی

که ناگه بر سر چاهی رسیدند — ز رفتن بر سر چاه آرمیدند

چهی چون گور ظالم تنگ و تیره — ز تاریکیش چشم عقل خیره

لب او چون دهان از دوستانی — پی قوت از برون مردم رسانی

درونش چون درون مردم آزار — برای مردم آزاری پر از

بسته از قفا او پشت دستی — که بندد آن قفا از وی شکستی
ای قفای یوسف ۱۲

بیا ایشان شدی پهلو به پهلو — رسیدی مالش گوشش ز هر سو

کی ان گوشر امالد به انگشت — جز انگشتش مبادا هیچ در مشت

ری هر کرا دامن کشیدی — به بیزاری گریبانش دریدی

ه هر که را در پا فتادی + — بخنده بر سر او پا نهادی

له هر کرا آواز کردی + — نواها[1] ی مخالف ساز کردی

شد نومید زیشان ناله برداشت — ز خون دیده بر گل لاله میکاشت

ز خون گه در خاک می خفت — ز اندوه دل صد چاک می گفت

ئی ای پدر آخر کجائی + — ز حال من چنین غافل چرائی

بگر کنیزک زادگان را — ز راه عقل و دین افتادگان را

نگر مرا تا در چه حالم — بدست این حسودان پائمالم

ز خویش را خود خوار کردی — بدست دشمنان افگار کردی

ر چنگ بیمهران فگندی — غزالی در کف گرگان فگندی

[1] نواها ی مخالف ساز کردی
نالان نواهای جانگاه یوسف علیه السلام
گفتن زلیخا دشنام انگیز از رنگ ۱۲

فغان زین چرخ دولابی که هر روز — بچاهی افگند ماهی دل افروز
غزالی در ریاض جان چریده — نهد در پنجهٔ گرگ درنده
چو یوسف را بدان گرگان سپردند — فلک گفتا که گرگان بره بردند
بچشمان پدر تا می نمودند — ز یکدیگر بمهرش می ربودند
گهی آن بر سر و دوشش گرفتی — گه این تنگ اندر آغوشش گرفتی
چو پا بر دامن صحرا نهادند — بر و دست جفاکاری گشادند
ز دوشش مرحمت بارش فگندند — میان خارهٔ و خارش فگندند
برهنه پا قدم بر خار می زد — بگل از خار و خس مسمار می زد
فگنده کفش ره بر خاره می زد — کف سیمین ز خاره پاره می زد
کف پای که بیبودش ز گل تنگ — زخون در خار و خارا گشت گلرنگ
چو ماندی پس از ان ده سخت پنجه — طپانچه کردیش رخسار رنجه
به تیغ قطع باد آن دست کوتاه — که سر پنجه زند با پنجهٔ شاه
چو رفتی پیش کردی زخم سیلی — قفایش چون رخ بدخواه نیلی

فغان با الگر نخ
فریاد و داد و چرخ
دولابی کنایت از
آسمان دماه دل افروز
از حضرت یوسف
مراد است ۱۲ شش
بره بیرح و
شیر پیدا و گوسفند ۱۲
خار و سنگ

بچاه افگندن یوسف علیه السلام برادران را

بردن برادران یوسف علیه السلام را

مسمار به معنی خار ۱۲

خون در خار و خارا گشت گلرنگ یعنی خون از پای یوسف علیه السلام

طپانچه کردیش رخسار رنجه یعنی طپانچه بر رخسار یوسف علیه السلام زدند

به تیغ قطع باد آن دست کوتاه یعنی دست ای که بر یوسف علیه السلام زدند

قفایش چون رخ بدخواه نیلی یعنی قفای یوسف علیه السلام

منظوم بودن سبب آنست که یوسف علیه السلام در زندان مصر بدان متنبه بود ۱۲

سبب آنست که یوسف علیه السلام در زندان مصر بدان متنبه بود ۱۲

ز بعد گرچه هزار اعجوبه سازی | نخندد طبع کودک جز ببازی
چو یعقوب این سخن بشنید از ایشان | گریبان را ضیا پیچید زایشان
بگفتا بر دن وی کی پسندم | کزان گردد درون اندوه مندم
گران تر سم کزو غافل نشینید | ز غفلت صورت حالش نبینید
درین دیرینه دشت محنت انگیز | کهن گرگی برو دندان کند تیز
بدان نازک بدن دندان نساند | تنش را بلکه جانم را درآند
چوان افسونگران آن نشنیدند | فسونِ دیگر از نو در دمیدند
که آخر مانه زنیسان سست رائیم | که هر ده تن بگرگی در نیائیم
گر اگرگ از شیر مردم خوار باشد | بچنگ ما چو روبه خوار باشد
زنیسان کرد یعقوب این سخن گوش | ز عذر انگیختن گردید خاموش
بصحرا بردن یوسف رضا داد | بلا را در دیار خود صلا داد

بردن برادران یوسف را بپیش پدر و در چاه افگندن

بیان کردند هر نو و کهن را ... رسانیدند تا اینجا سخن را
که از خانه ملالت خاست ما را ... هوای رفتن صحرا است ما را
اگر باشد اجازت قصد داریم ... که فردا روز در صحرا گذاریم
برادر یوسف آن نور دیده ... ز کم سالی بصحرا کم رسیده
چه باشد گر بما همراه سازی ... بهمراهیش ما را سرفرازی
بگنج خانه مانده روز تا شب ... فاَرْسِلْهُ غَدًا یَرْتَعْ وَیَلْعَبْ
گهی با اوره صحرا نوردیم ... گهی بر پشت کوه و بیشه گردیم
گهی از گوسفندی شیر دوشیم ... گهی شیرین و خندان شیر نوشیم
ز فرش سبزه بازی گاه سازیم ... بروی لاله زاری راه سازیم
رباهیم از سر لاله کلاهش ... کنم از فرق یوسف جلوه گاهش
زده بالا بسان کبک دامان ... میان سبزه ساز بیش خرامان
بیکجا گله آهو چرانیم ... ز یکسو گرگ را زهره درانیم
بود طبعش بدینها شاد گردد ... ز اندوه وطن آزاد گردد

گرفته بابد در دل نفاقی | بدان تزویر کردند اتفاقی
وزان پس رو بکار خود نهادند | بفردا وعدهٔ این کار دادند

درخواست کردن برادران یوسف و پیش پدر بردن یوسف را

خوش آن مردان که از خود رستگانند | بگنج بیخودی بنشستگانند
قید طبع و کید نفس پاکند | براه درد و کوی عشق خاکند
ز ایشان بر دل مردم غباری | نه از مردم بر ایشان هیچ باری
ناسازی عالم سازگارند | بسر باری که آید بردبارند
شب خسپند بی کین و ستیزند | سحر ز انسان که می خسپند خیزند
بسد روزان یوسف با مدادان | بفکر دنیه خرم طبع و شادان
بان پر مهر و سینه کینه اندیش | چو گرگان و نهان در صورت میش
بیدار پدر احرام بستند | بزانوی ادب پیشش نشستند
ز زرق و تملق باز کردند | ز هر جائی سخن آغاز کردند

طبع با نسخ ... از سر یه ... بران
... نسخه ... کلمات ... با نسخ ...
... نسخ ... بنشستگان ...
... بالکسر ... در رو زنا شب
گذشته ۱۲ ... احرام
بالکسر ... نیت
... نسخ و ایجا نایت
از مطلق نیت ...
است ۱۲ ... زرق نسخ ...
مجهم یا و نفاق
... بیش و جلیو ... بسی کردن و در بسی در بسی کردن ۱۲

نه در وی سایهٔ غیر از شب تار — نه در وی بستری جز نشتر خ
چو یکچند اندر و آرام گیرد — بمرگ خویشتن بیشک بمیرد
نگردد تیغ مار نگین بخونش — رهیم از تیغ نیرنگ و فسونش
دگر یک گفت قتل او نه رای است — چه جای قتل از انهم بدتر این است
شنیدم زیر خنجر جان سپردن — بهست از گرسنه یا تشنه مردن
صواب آنست کاندر دور و نزدیک — طلب داریم چاهی تنگ و تاریک
ز صدر عزت و جاه افگنیمش — بصد خواری دران چاه افگنیمش
بود کانجا نشیند کاروانی — برآساید دران منزل زمانی
بچاه اندر کسی دلوی گزارد — بجای آب ازان چاهش برآرد
بفرزندیش گیرد یا غلامی — کند در بردن وی تیز گامی
شود پیوند او زینجا بریده — بوی از ما گزندی نارسیده
چو گفت او قصهٔ چاه پر آب — شدند آنان همه در چاه شتاب
ز غور چاه بیخود نه آگاه — همه بی ریسمان رفتند در چاه

۱ ای اتصال و تعلق اینجا بیهوده شود بردن گرفتند برادران یوسف را از نزد پدر
مشورت در قتل او
۲ رفتن او در چاه
۳ نفع رسیدن او
۴ ادراک نمودن

ند عقل دگر با عقل خود یار — که تا در حل آن گردد مددگار
یک شمعش نگیرد نور خانه — فروزد شمع دیگر در میانه
ی هست این سخن در رسم بنیان — بصدر راستی بالانشینان
ر کجرو حریفان کج اندیش — که گردد از دو کجرو کجروی بیش
لس ساختند اخوان یوسف — برای مشورت در شان یوسف
گفت او را حسرت خون مار تخت — بخون او نریزیش باید حیله انگیخت
من ریز خون چون یافتی دست — که از دستش نخونریزی توان رست
فت این به ببینی است رای — که اندیشیم قتل بی گناهی
سپ جفا را نیم آخر — نه در کشتن مسلمانیم آخر
ن این لقعه بیرون بردن اوست — نه کشتن یا زدن یا مردن اوست
ن بهکا فگنیمش از پدر دور — بهائل وادیی، محروم و مهجور
بی در وحز دام و دد دنی — بجز روباه و گرگ از نیک و بدنی
ند آب و جز اشک تو نبید — نباشد نان او جز قرص خورشید

ا ابتهم ... ل ... ع ... ن ... ن ... ن

پدر را ما خریداریم نی او — پدر را ما هواداریم نی او

اگر روز ست در صحرا شبانیم — وگر شب خانه اش را پاسبانیم

بر اعداوت بازویش از ماست — بر احباب آبروی ویش از ماست

بجز خیلت گری از وی چه دید ست — کز نیسان بر سر ما بر گزید ست

بیا تا کار خود را چاره سازیم — بهر اش تو ان آواره سازیم

چو با ما بر سر غمخوارگی نیست — دوای او بجز آوارگی نیست

بباید چاره سازی امیان بست — نرفته اختیار چاره از دست

چو خاری بر دمد از شوربختی — بباید کند ناگشته درختی

بقصد چاره سازی عهد بستند — بعزم مشورت یکجا نشستند

مشورت کردن برادران با یکدیگر که یوسف علیه السلام را از پیش پدر بر اندازند

چو آید مشکلی پیش خردمند — کز ان مشکل فتد در کار او بند

حکیمی گفت کان دو جز دولت نیست — کزان سر بر نگذرانیدن ادب نیست

بسا سر کز دو لب افتد به بیرون — درون صد دلاور را کند خون

خوش گفت آن نکوگوئی نکوکار — که سر خواهی سلامت سر نگهدار

دو وحشی مرغ از قید قفس جست — دگر نتوان بدستان پای او بست

بخوان قصهٔ یوسف شنیدند — ز غصه پیرهن بر خود دریدند

یارب چیست در خاطر پدر را — که نشناسد ز نفع خود ضرر را

نمیداند که از طفلی چه آید — که طفلی جز طفیلی را نشاید

یک چند بر بافد دروغی — دهد زان گوهر خود را فروغی

کرد آن پیر مسکین ز ان فریبی — شود از صحبت آن ناشکیبی

کند قطع نکو پیوندی ما — برد مهر پدر فرزندی ما

کز دست زنیسان بلبشش — نیفتد انیقدر حشمت بسندش

بوس دارد که ما از تیرگی پاک — بسجده پیش او افتیم بر خاک

تنها ماکه ما در با پدر هم — نباید جاه جوئی انیقدر هم

بهول ۱۲ معروف ۱۲

معروف ۱۲

هفت ۱۲

موصوف ۱۲

بخواب خوش نهاده ببر بالین — بخنده لعل نوشین کرد شیرین
ز شیرین خند آن لعل شکر خند — بدل یعقوب را شوری در افکند
چو یوسف نرگس سیراب بگشاد — چو نخبت خویش چشم از خواب بگشاد
پدر گفت ای شکر شرمنده تو — چه موجب داشت شکر خند تو
بگفتا خواب دیدم مهر و مه را — درخشنده کواکب یازده را
که یکسر دادِ تعظیم بدادند — بسجده پیش رویم سر نهادند
پدر گفتا که بس کن زین سخن بس — مگو این خواب را از نه بر کس
مباد این خواب را اخوان بدانند — به بیداری صد آزارت رسانند
ز تو بر دل هزاران غصه دارند — درین غصه کیت فارغ گذارند
نیارند از حسد این خواب را تاب — که بس روشن بود تعبیر این خواب
پدر کرد این وصیت لیک تقدیر — ببادی بگسلد زنجیر تدبیر
بیک کس گفت یوسف آن افسانه — نهاد آنرا باخوان در میانه
شنید ستی که هر سر کز دو بگذشت — بانذک وقت در هر زبان گشت

ای بسا تن که تعظیم نمود
قن تعظیم نمود
دو را بجز
گردند ۱۲
فعه یعنی
اندوه
یوسف آفتاب و مهتاب را سجود کردن
خاک
ای
حسد
دعا

قوی قوت گران قیمت سبک سنگ — نیاورده به ننگ و غن و رنگ
پیام آورد کاین فضل الهیست — ستون بارگاه بادشاهیست
برشتند یوسف ازان تحفه قوی دست — ز حسرت حاسدان انگشت بشکست
نشان آن عصا از دست هستی — گران تر آمد از صد چو بدستی
دل بستند ازان هر یک خیالی — نشاندند از حسد در دل نهالی
دل طبع را زان زندگی داد — ولی آخر بر شرمندگی داد

خواب دیدن یوسف سجدهٔ آفتاب و مهتاب و یازده ستاره

استماع اخوان و ازدیاد حسد بر دل ایشان

تن آن کز تنبد صورت باز رسته — ز سحر چشم بندان چشم بسته
تن بیدار و چشمش در شکر خواب — ندیده کس چنین بیدار در خواب
شیده زناپاینده دیده — ولی بکشوده باپاینده دیده
ی یوسف بپیش چشم یعقوب — که پیش او چو چشمش نور محبوب

یوسف در خواب آفتاب و مهتاب را سجده میکند

گذشته شاخ زین فیروزه کاخش ملایک گشته گنجشکان شاخش

بهر فرزند کش دادی خداوند ازان خرم درخت سدره تا

همانم تازه شاخی بر دمیدی که با قدش برابر سر کشیدی

چو در راه بلاغت پا نهادی بدستش زان عصای سبز دا

بجز یوسف که از تائید تختش عصا لائق نیامد زان درختش

نهال باغ جان بودا و نشاند که با او شاخ چوبی هم سر آ

شبی پنهان ز اخوان با پدر گفت که ای بازوی سعیت باظ جفت

دعا کن تا کفیل کار و کشتم بروید عصای از بهشت

که از عهد جوانی تا به پیری کند هر جا که افتم دستگیری

دهد در جلوه گاه جنگ بازی مرا بر هر برادر سرفرازی

پدر روی تضرع با خدا کرد برای خاطر یوسف دعا ک

رسید از سدره پیک ملک سرمد عصای سبز در دست ا

نه زخم تیشه ایام دیده نه رنج آرهٔ دوران کشیده

۱ فیروزه کاخ چین کنایه از آسما

۲ ملایک جمع ملک بر لفظ فرشته و گنجشک بالفظ طائر موزون ۱۲

۳ سدره درختی است بکنار کرده مقام برادران یوسف و انتظار ایشان از اقتدار و

رحد بگذشت درد انتظارش | دوا نخشی کنیم از وصل یارش
ه خوش باشد که بعد از انتظاری | بامیدی رسد امیدواری

غازد استان حسد بردن برادران یوسف و انتظار شیدن ایشان بر انتقام وی با تفاق

یر خامه زاستاد کهن زاد | درین نامه چنین داد سخن داد
ون یوسف بخوبی سر برافراخت | دل یعقوب را مشغوف خود ساخت
سان مردمش در دیده بنشست | ز فرزندان دیگر دیده برست
تی باوی آن سان لطفها بیش | که بروی شاکشان هر دم بیفزایش
ی بود در صحن سرایش | بسبزی و خوشی بهجت فزایش
ده در مقام استقامت | فگنده بر زمین ظلّ کرامت
نگان صوامع سبز پوشی | زجنبش تیز وجدی پرخروشی
سبیح هر برگش زبانی | بنام ایزد عجب تسبیح خوانی

در نسخهٔ ۱۲ بیت اول این باب را ندارد و بجای آن این بیت را دارد
در نسخهٔ ۱۲ بیت اول این باب را ندارد و بجای آن این بیت را دارد

چو شد خورشید شمع مجلس افروز — زلیخا همچو خورشد انجمن سو
پرستاران به پیش صف کشیدند — رفیقان با جمالش آرمیدند
بآن صافی دلان و پاک سینه — بجا آورد راه و رسم دی
بهر روز و شبی این بود حالش — بدین آئین گذشتی ماه و سا
چو در خانه دل تنگ گشتی — بعزم گشت تیز آهنگ گشتی
گهی با داغ سینه زاه و ناله — بدشت افراختی خیمه چولا
ازان گلرخ به لاله راز گفتی — زداغ دل سخنها باز گف
گهی چون سیل سر دادی به تعجیل — شدی با دیده گریان سوی نیل
نهادی در میان با او غم خویش — زدی در نیل دلق ماتم خو
بسر می برد زنیسان روزگاری — بره میداشت چشم انتظاری
که یارش از کدامین ره برآید — چو خور طالع شود چون
بیا جامی که همت برگمارم — زکنعان ماه کنعان را برا
زلیخا با دل امیدوار است — نظر بر شاه راه انتظار

دیوان بکر
دیای مهر
بفتح دوم
یفتح اول
۱۲ تنگ
بالفتح وکاف
عجمی یعنی
واژده و
بفتح کاف
بفتح گاف
زلیخا بمفارقت یوسف علیه السلام
فغان

در آور دار ملک شهریاران — بر آبر تخت گاه تاجداران
بر شهری خبر پرس از همه من — بهر تختی نشان جو از شه من
در افگن بهر باغ و بهاری — قدم نه بر لب هر جویباری
و هر طرف جوی زین تگ و پوی — بچشم آید ترا آن سرو دلجوی
صحرای ختن نه از کرم گام — بصورت خانهٔ چین گیر آرام
نام دلایتی ست مشک خیز
شاکن ز روی او مشالی — بدام آور ببوی او غزالی
گیر درای فتن زین دیارت — بهر کوه و دری کافتد گزارت
پیش آیدت کبک خرامان — بیاد او بزن دستش بدامان
بینی بر هی کاروانی — در و سالار گشته دلستانی
چشم من به بین آن شاه جانرا — باین کشور رسان آن کاروانرا
دگان دلستانرا چون به بینم — گلی از گلبن امید چینم
وقت صبح تا خورشید تابان — بجولانگاه روز آمد شتابان
ل پر درد و چشم خونفشان داشت — بباد صبحدم این داستان داشت

و خود اشتیاق آنها را گوید و این روزگار نیز در دل او مشتاق دیدار باشد

نشان از حضرت یوسف دارد
دشمن فهم
صفات بت
بسوی او ان
راجع بسوی
کبک کنایه
کاروان کاروان
بلطافت جولان
در اصل قطار
نشتر

نهم یکسو خیال ما و من را ترا یابم چه جویم خویشتن را
سحر کردی بدین گفتار شب را نه بستی زین سخن تا روز لب را
چو باد صبح جستن کردی آغاز برآیین دگر کردی سخن ساز
چه گفتی گفتی ای باد سحرخیز شمیم مشک در جیب سمن ریز
تماشاگاه سرو و سوسن آرای ز سنبل جعد تر بر روی گل سای
بشاخ ارزبرگ جنبانی جلاجل شود رقصان درخت پای در گل
بمعشوقان بری پیغام عاشق بدین جنبش دهی آرام عاشق
ز دلداران نوازشنامه آری کنی غمدیدگان را غمگساری
کس از من در جهان غمدیده تر نیست ز داغ هجر ماتم دیده تر نیست
دلم بیمار شد دلداریی کن غمم بسیار شد غمخواریی کن
بعالم هیچ منزلگه نباشد گذت آنجا گاه و بیگه ره نباشد
وگر در خور بود زآهن درآئی چو در بندند از روزن درآئی
بجنبش بر من بی راه و روئی بکن از جانب من جست و جوئی

لب بستن کنایه از خاموش ماندن ۱۲
بخت خفته ۱۲ قلب دل ۱۲
باد سحر ۱۲ جنبش مذکور عبارت از بزرون
زلیخا بفراقت یوسف علیه السلام
۱۲ گذرگاه ۱۲

بفرقم تاج عزت از عزیزیت | برو آثار دولت از کنیزیت
بصر امروز مهجور و غریبم | ز اقبال وصالت بی نصیبم
دائم تا بکی سوزم درین داغ | چراغ محنت افروزم بدین داغ
یاور رونق باغ دلم باش | بوصلت مرهم داغ دلم باش
امیدی کشید از عشق کامم | سروش غیب کرد امیدوارم
درین امید اکنون زنده ماندم | ز دامن گرد نومیدی فشاندم
دوری کز جمالت بر دلم تافت | یقین دارم که آخر خواهمت یافت
شوقت گرچه خونبارست چشمم | بسوی شش جهت چارست چشمم
شاد وقتیکه از راهی برآئی | بهرج دیده چون ماهی درآئی
دیدار تو بینم نیست گردم | بساط هستی خود در نوردم
سر رشتهٔ پندار خود گم | شوم از بیخودی در کار خود گم
دیگر بجای خود نه بینی | چو جان آئی بجان من نشینی
ز هر دو عالم آرزویم | ترا چون یافتم از خود چه گویم

زلیخا با همه در صفه بار ق | که یکسان باشد آنجا یار و اغ
بساط خرمی افگنده بودی | درون پرخون و لب پر خنده
بظاهر با همه گفت و شنود اشت | ولی دل جای دیگر در گرو داشت
لبش با خلق در گفتار می بود | ولی جان و دلش با یار می بو
از آن بار گران دل رشادی و غم | نبودش با کسی پیوند محکم
بصورت بود با مردم نشسته | به معنی از همه خاطر گسسته
ز وقت صبح تا شب کارش این بود | میان دوستان کردار شش این
چو شب بر چهره مشکین پرده بستی | چو مه در پرده اش تنها نشستی
خیال دوست را در خلوت را | نشاندی تا سحر بر بسترنا
بزانوی ادب بنشستیش پیش | بعرض اورسانیدی غم خویش
ز ناله چنگ محنت ساز کردی | سرود بیخودی آغاز کردی
بدو گفتی که ای مقصود جانم | بمصر از خویشتن دادی نشا
عزیز مصر گفتی خویش رانام | عزیزی و ذریت باد اسر انجا

صفه بار ای خانه که در آن عبادت کنند یعنی خلق با او شاد و خوش اند
زلیخا بمفارقت یوسف

ا پروانه پرّد سوی خورشید	چو باشد سوی شمعش روی امید
ی صد دسته ریحان پیش بلبل	نخواهد خاطرش خرّ بهجت گل
ر آتش چو در نیلوفر افتد	تماشای مهش کی در خور افتد
واهد تشنه جانی شربت آب	نیفتد سودمندش شکّر ناب
ار ان فرخنده منزل	همه اسباب جشمت بود حاصل
ی بود پیش او عزیزش	نبود از مال و زر کم هیچ چیزش
ارانِ گل بوی و گل اندام	پرستاریش را بی صبر و آرام
ان دل آشوب و دل آرای	پی خدمتگری بنشسته از پای
ان قصب پوشش و کمربند	ز سر تا پای شیرین چون پری چند
فامی از عنبر سرشته	ز شهوت پاکدامن چون فرشته
ان حرم در پاکبازی	امینان حرم در کارسازی
تونان مصری هم نشینان	بر عنائی و خوبی نازنینان
هم قامت و همزاد با او	ز ذوق همنشینی شاد با او

۱۰۳ یوسف زلیخا

چو باشد سوی شمعش روی امید
نخواهد خاطرش خرّ بهجت گل
تماشای مهش کی در خور افتد
نیفتد سودمندش شکّر ناب
همه اسباب جشمت بود حاصل
نبود از مال و زر کم هیچ چیزش
پرستاریش را بی صبر و آرام
پی خدمتگری بنشسته از پای
ز سر تا پای شیرین چون پری چند
ز شهوت پاکدامن چون فرشته
امینان حرم در کارسازی
بر عنائی و خوبی نازنینان
ز ذوق همنشینی شاد با او

بپای تخت زرمهدش رساندند | گهر وارش تبخت زر نشاندند
دل جانش زداغ دل برشته | ازان زر بود در آتش نشسته
مرصع تاج بر فرقش نهادند | میان تخت و تاجش جلوه دادند
ولیکن بود از آن تاج گران[۱] سنگ | بزیر کوه از بار دل تنگ
نشاندندش تبارک گوهر انبوه | ولی بود آن بر و باران اندوه
ز گوهرها که بردی خور بران شرک | بچشمش در نیامد جز در اشک
کسی کش دل ز هجران لخت لخت است | بیک[۲] لختست اگر تاجش بتخت است
در آن[۳] میدان کرا باشد سر تاج | که صد سر میرود آنجا بتاراج
چو چشم از اشک نومیدی بود پر | کجا باشد در و گنجایش در

عمر گذرانیدن زلیخا در مفارقت یوسف علیه السلام

و تلهف[۴] و تاسف مدی اللیالی[۵] لی والایام

چو دل با دلبری آرام گیرد | ز وصل دیگری کی کام گیرد

---

[۱] گران یعنی گرانبها کنایت از بسیار قیمتی
[۲] بیک لخت یعنی در یک لحظه
[۳] در آن میدان یعنی در آن میدان
[۴] تلهف و تاسف مدی اللیالی لی والایام

زیز مصر را در حق گذاری | بکف بهر نثار آن عماری
طبقهای زر از زر و درم پر | طبقهای دگر از گوهر و دُر
ز ریزان بر وصاحب نثاران | چو بر طرف چمن ابر بهاران
بس کفها ز زر و گوهر فشان شد | عماری در زر و گوهر نهان شد
بس آمد ز گوهر ریز مردم | دران ره مرکبان را ابر زرین سم
ز تیغ سلم سپان آتش افگن | ز لعل و نعل بودی سنگ و آهن
بصفها کشیده میل در میل | نثار افشان گذشته از لب نیل
بدان اندر شد از درهای شاهی | چو پر گوهر صدف هر گوش ماهی
ز لازبدل درم ریزان بسیار | نهنگش نیز چون ماهی درم وار
بدان آرایش شاهانه رفتند | بدولت سوی دولتخانه رفتند
نه بس بلکه در دنیا بهشتی | ز فرشش ماه خشتی مهر خشتی
بدان دولت سر تختی نهاده | نبینائی ز هر تختی زیاده
بدان برده بکار اوستادکار | پی گوهر فشانی رنجه وار

۱۲ نوشته دارای خوبان با اضافت مقلوب بجای مرکب توصیفی بهمین معنی در شعر ۱۲

۱۲ بهاران بمعنی ابر بهار بجای مضاف الیه آمده است یعنی ابر بهار خانان بجای خانان بهار یعنی جمیع بهار بلکه بهاران زایران نقطان بمعنی زایران نقطه بجای مضاف الیه آمده است یعنی نقطه‌ها کلاه ۱۲

۱۲ نثار بمعنی ریختن

۱۲ بزرگی ۱۲ بمعنی بزرگان

۱۲ درم وار بمعنی درم وار

۱۲ دولتخانه بمعنی دولت سرا

۱۲ دولت سر بمعنی سرا

۱۲ رنجه وار بمعنی رنجه کردن

۱۲ نوشته دارای خوبان با اضافت مقلوب بجای مرکب توصیفی بهمین معنی در شعر ۱۲

ندانم در حق تو من چه کردم — که افگندی چنین در رنج و درد
نخست از من بخوابی دل ربودی — به بیداری هزارم غم فزودی
گه از دیوانگی بندم نهادی — گه از فرزانگی بندم گشادی
چو شد از تو شکست خود درستم — خطا کردم که از تو چاره جستم
چه دانستم که وقت چاره سازی — مرا از خانمان[۱] آواره سازی
مرا بس بود داغ بی نصیبی — فزون کردی بدان رد[۲] بی
چو باشد جانگدازی چاره سازت — مَعاذَ[۳] الله چه باشد جانگدازت
منه در ره دگر دام فریبم — میفگن[۴] سنگ بر جام شکیبم
دهی وعده کزین پس کامیابی — وزان آرام جان آرام یابی
بدین وعده بغایت شادمانم — ولی گر باشد این تخت چه دا
زلیخا با فلک این گفتگو داشت — که آن برداشت[۵] را آمد فرو
برآمد بانگ ده دانان به تعجیل — که اینک شهر مصر و ساحل نیل
هزاران تن سوار و پا پیاده — خروشان بر لب نیل ایست

۱ خان بمعنی خانه و مان بمعنی زخت و اسباب خانه است و آواره بمعنی پریشان و پراگنده ۱۲
۲ معاذ الله بذال معجمه و بمهمله بپناه دهد خدا ۱۲
۳ زلیخا همراه عزیز مصر رفتن
۴ سنگ بر جام شکستن کنایه از فرو داشتن کار از فرود آمدن اسباب ۱۲

درخت و سایه و سبزه و روان — نشسته نیکبخت اندر میانه

طرب سازان نواها ساز کردند — شتربانان حدی آغاز کردند

شد از بانگ حدی و غلغل لحن — فلک‌ها را طبق پر دشت را صحن

بس رفتار کز اسپ و شتر بود — درو دشت از هلال و بدر پر بود

کی کنده بهر سو از تگ و پوی — هلال از زخم ناخن بدر را روی

طالع شده فرخنده بدری — هلال از وی شده ناچیز قدری

زین را کرده ریش اسپ از سم خویش — کف پای شتر مرهم بران ریش

ست آهوان زین نشیمن — صهیل[۲] با دپایان ارغنون زن

سودگان هودج نازه — نفیر ساربانان پرده پرداز[۳]

ان زلیخا خرم و خوش — که رست از دیو هجران آن پریوش

ز و اهل و هم شادمانه — که شد ز نیسان تهی بانوی[۴] خانه

تلخ عمر اندر عماری — رسانده بر فلک فریاد و زاری

ی گردون مرا زنیسان چه دارد — چنین بی صبر و بی‌سامان چه دارد

[۱] هلال ابرو
[۲] صهیل شیهه
[۳] پرده پرداز آوازه خوان
[۴] بانوی خانه خاتون خانه را گویند

زبان از ناله و لب از فغان است — چو غنچه خوردن خون امیان است
زخون خوردن دمی بی غم نمیرد — زغم میسوخت اما دم نمیزد
بره میبود چشم انتظارش — که کی این عقده بکشاید ز کارش

در آمدن زلیخا همراه عزیز مصر بیرون آمدن

مصریان و طبقهای زر نثار بر عماری زلیخا افشاندن

سحرگاهان که زد چرخ کوکب — ز زرین کوس رحلت شد بکوکب
کواکب نیز مجلس بر شکستند — بهمراهی شب محمل ببستند
شد از خشانی آن رفشان کوس — برنگ پیر طوطی دم طاؤس
عزیز آمد بقصد شهریاری — نشاند از خیمه مه را در عماری
سپه را از پس و پیش و چپ و راست — با آئینی که میبایست آراست
ز چتر زلف تیکبختان — بپا شد سایه زرین درختان
مرصع زین بپای هر درختی — شده مسند برای نیک بختی

---

۱ ناله و زاری کردن یا در آینده دفغان بالکسر همان افغان که بمعنی فریاد و بانگ و غوغا باشد

۲ دم بمعنی نفس

۳ ضمیر انتظارش

۴ رفتن

۵ راجع بلب

۶ زلیخا

۷ شکوه

۸ کنایه از آفتاب

مسوز از غم من بید ست و پارا — مده بر گنج من دست اژدهارا
بدینسان تا بدیری زاری داشت — زنوک هر مژه خونباری داشت
همی نالید از جان و دل چاک — همی مالید رو از درد بر خاک
برآمد مرغ بخشایش به پرواز — سروش[1] غیب ناگه دادش آواز
ای بیچاره رو از خاک بردار — کزین مشکل ترا آسان شود کار
ز مصر مقصود دولت نیست — ولی مقصود بی او حاصلت نیست
دو خواهی جمال دوست دیدن — وز و خواهی بمقصودت رسیدن
بیاد از صحبت او[2] هیچ بیمت — کزو ماند سلامت قفل سیمت
کلیدش را بود دندانه از موم — بود کار کلید موم معلوم
حاجت گوهرت را داشتن پاس — ز نرم آهن نیاید کار الماس
ز خار ترش دادند سوزن — چه سان گردد بخار انجیه افگن
بشد آستین از دست خالی — نیاید ز آستین خنجر سگالی
بجا چون زین عجب این مژده بشنود — بشکرانه سر خود بر زمین سود

[1] سروش غیب ناگه دادش آواز — خصوص علیه السلام در خواب شنید
[2] بیاد از صحبت او هیچ بیمت — کزو ماند سلامت قفل سیمت — یعنی زلیخا خوف نیست که یوسف با او صحبت کند و عفت او را ضایع گرداند

شده پاشاخ شاخ از زخم سنگم | نه پای سیر و نی رای درنگ
زناگه چشم خون آغشته من | نشانی بیند از گم گشته من
کشایم گام سوی او دلیری | بود از بخت بد درّنده شیری
منم آن تاجری کشتی شکسته | برهنه بر سر لوحی نشسته
رباید هر زمان از جای موجم | برد گه در حضیض و گه بر اوجم
که ناگه زورقی آید پدیدار | شوم خرم کز و آسان شود کار
چو نزدیک من آید بیدرنگی | بود بهر هلاک من نهنگی
چو من در جمله عالم بیدلی نیست | میان بیدلان بجا صلی نیست
نه دل اکنون بدست من نه دلبر | از آنم سنگ بر دل دست بر سر
خدارا ای فلک بر من ببخشای | بروی من دری از مهر بگشای
اگر نه نهی به کف دامان یارم | گرفتار کسی دیگر مدارم
بر سوائی مدر پیراهنم را | بدست کس میالا دامنم را
بمقصود دل خود بسته ام عهد | که دارم پاس گنج خود بصد جهد

غزل یوسف را فرو خواند و در این بیت ها دیوان زلیخا

ز و آه و ویلا عجب کاریم افتاد	بسر نا برده دیواریم افتاد
ز آنست اینکه من در خواب بیدم	به جست و جویش این محنت کشیدم
ز آنست اینکه عقل و هوش من برد	عنان دل به بیهوشیم بسپرد
ز آنست اینکه گفت از خویش رازم	ز بیهوشی بهوش آورد بازم
در یغا نخت سستم سختی آورد	طلوع اخترم بدبختی آورد
نشاندم نخل خرما خار[۴۲] برداد	فشاندم تخم مهر آزار برداد
برای گنج بردم رنج بسیار	فتاد آخر مرا با ارد ها[۴۳] کار
شدم بر بوی گل چیدن بگلشن	سنان خار زد چنگم بدامن
نم آن تشنه بر ریگ بیابان	برای آب هر سوی شتابان
زبان از تشنگی بر لب فتاده	لب از تبخاله[۴۴] موج خون کشاده
نماید ناگهان از دور آبم	فتان خیزان بسوی او شتابم
بجای آب یابم در مغاکی[۴۵]	ز تاب خور درخشان شوره خاکی[۴۶]
نم آن راحله گم کرده در کوه	ز بی زادی بزیر کوه اندوه

[۴۲] خار بر داد
[۴۳] ارد ها
[۴۴] تبخاله
[۴۵] مغاکی
[۴۶] شوره خاکی

این نکته آنست که من او را بخواب دیده بودم و سالها محنت کشید

کهن چرخ مشعبد حقه بازیست — پی آزار مردم حیله سازیست

بامیدی نهد بر بیدلی بند — برد آخر بنومیدیش خرسند

نماید میوهٔ کامش ازدور — کند خاطر بنا کامیش رنجور

عزیز مصر چون افگند سایه — دران خیمه زلیخا بود و دایه

عنان بربود از کف شوق دیدار — بدایه گفت کای دیرینه غمخوار

علاجی کن که یک دیدار بینم — کزین پس صبر را دشوار بینم

نباشد شوق دل هرگز ازان بیش — که همسایه شود یار وفا کیش

چو گیرد آب لب تشنه جانی — بسوزد گر نه تر سازد دهانی

زلیخا را چو دایه مضطرب دید — بتدبیرش بگرد خیمه گردید

شگافی زد بصد افسون و نیرنگ — دران خیمه چو چشم خیمگی تنگ

زلیخا کرد زان خیمه نگاهی — برآورد از دل غمدیده آهی

---

۱ بزنگی اول دوبار بمعنی مرد حبشی افسون ۱۲ خیمگی بمعنی خیمه زن عزیز مصر او را فرزند گرفته بود و دیوان لغت ترکی بمعنی دایه ۱۲

فرود آمد ز رخش خسروانه | بسوی بارگه شد خوش روانه
مقیمان حریم حشمتش دیدند | با قبال زمین بوسش رسیدند
یکایک اسلام و مرحبا گفت | چو گل در روی شان از خنده بشگفت
تفحص کرد ازیشان حال آنماه | ز آسیب هوا و محنت راه
حریم پیشگیش چیز یکه بودش | که پیش چشم خوشتر می نمودش
ز شیرین و شاقان شکر خند | چه از زرین کلاهان کمربند
ز اسپان زرین زر گرفته | زدم تا گوش در گوهر گرفته
ز موئینه و ابریشمینه | چه از نادر گهرهای خزینه
نگارهای مصری تنگ بر تنگ | ز شبرنگ تهای نوشین رنگ بر رنگ
نهاروی صحرا را بیاراست | تلطفها نمود و عذرها خواست
ز دا عزم ره را نامزد کرد | وزان پس رو بمنزلگاه خود کرد

دیدن زلیخا عزیز مصر را از شگاف خیمه و فریاد برداشتن که

کنیزان همه هر هفت کرده
بهودج در پس زربفت پرده

شکر لب مطربان نکته پرداز
بر سم تهنیت خوش کرده آواز

مغنی چنگ عشرت ساز کرده
نوای خرمی آغاز کرده

بمالش داد گوش عود را تاب
طرب را ساخته از تار شش آب

نوای نی نوید وصل داده
بجان از وی امید وصل زاده

رباب از تار غم جان را امان داده
بر آورده کمانچه نعره از

در افگنده دف این آواز در دست
کز و در دست ره کوبان بلوست

بدین آئین رخ اندر ره نهادند
بره دادِ نشاط و عیش دادند

چو مه چون یکدو منزل ره بریدند
بآن خورشید مهر و یان رسیدند

زمینی یافتند از تیرگی دور
زده در وی هزاران قبه

تو گوئی ابر چرخ بی کناره
بسان ژاله باریدی ستاره

کشیده در میانه بارگاهی
ز خوبان صف زده هر سو سپاهی

عزیز مصر چون آن بارگه دید
چو صبح از پرتو خورشید

هر هفت اراپش یافته
مطلقا و مقیدا
زنان باشد ۱۲
رفته با ضم اسم فاعل
از تفعیله یعنی نزد دادن
دو اوتاد متن و چنگ
نام ساز و ساز کرده
بمعنی تهیا کرده ۱۲
سی شین بمعنی

استقبال کردن عزیز مصر زلیخا را

مصدر است و ضمیر
راجع بسوی مفعول
عود و ضمیر مفعول
و ضمیر فاعل راجع
بسوی مغنی است
و ضمیر مفعول
راجع بسوی چنگ
و ضمیر فاعل راجع
بسوی مغنی است
و ضمیر مفعول
راجع بسوی چنگ
و ضمیر فاعل راجع
بسوی مغنی است
و ضمیر مفعول
راجع بسوی چنگ
و ضمیر فاعل راجع
بسوی مغنی است

بروز روشن و شبهای تاریک | همیراندند تا شد مصر نزدیک
فرستادند زانجا قاصدی پیش | که رانند پیش از ایشان محمل خویش
بسوی مصر جوید پیشتر راه | عزیز مصر را کردند آگاه
بر آمد بر سر اینک دولتِ تیز | گر استقبال خواهی کرد برخیز

خبر یافتن عزیز مصر از مقدم زلیخا و بعزیمت استقبال برخاستن و با لشکریان مصر خود را بتجمل آراستن

عزیز مصر چون این قصه بشنید | جهان بر مراد خویشتن دید
منادی کرد تا از کشور مصر | برون آیند یکسر لشکر مصر
سباب تجمل هر چه دارند | همه در معرض عرض اندر آرند
بن آن مد سپاه از پای تا فرق | شده در زیور و زر و گهر غرق
غلمان و کنیزان صد هزاران | همه گلچهرگان و مه عذاران
غلمانِ بطوق و تاج زرین | چو رسته تخل زر از خانه زین

۱ یکسر بعضی نسخ تمام ۱۲
۲ تجمل بضم اول و فتح ثانی و ثالث ۱۲

بهشت بادپایان آن عماری — روان شد چون گل با دبهار
هزاران آن سرو شمشاد و صنوبر — سمن بر وی و سمن بوی و سمن بر
روان گشتند گوئی نوبهاری — رخ آورد از دیاری در دیاری
بهر منزل که شد جا آن صنم را — خجالت داد بستان ارم را
غلامان مست جولان در تگ و تاز — کنیزان جلوه گر از هودج ناز
فگنده هر کنیز از زلف دامی — شکار خویشتن کرده غلامی
کشیده هر غلام از غمزه تیری — گشاده زخمه در جان اسیری
زنیکو دلبری و عشوه سازی — ز دیگر سو نیاز و عشقبازی
هزاران عاشق و معشوق درکار — بهر جا صد متاع و صد خریدار
بدین دستور منزل می بریدند — بسوی مصر محمل می کشیدند
زلیخا شاد دل از رخت خوشنود — که راه مصر طی خواهد شد از زود
شب غم را سحر خواهد رسیدن — غم هجران البسر خواهد درید
ازان غافل که آن شب بس بسیاهست — ازان تا صبح چندین سال راهست

۱ هزاران آن صنوبر درخت قوی شوکت و سمن بضم اول و فتح ثانی نام گل خوشبو و در جهانگیری بفتحتین هم آمده اینجا کنایه از غلمان و کنیزان ۱۲
۲ نوبهاری دختر کوچک که در ایام بهار بجای تجمل گردانند ۱۲
۳ فگنده هر کنیز الخ مصرع اول بیت دوم را بدون تغییر در مصرع دوم بیت سوم نیز آورده است ۱۲
۴ کشیده هر غلام الخ مراد از زخمه مژگان و از جان دل عاشق است ۱۲
۵ زلیخا شاد دل الخ بعد خبر از رخت خوشنود معلوم میشود که مصر را از علت خوشنودی زلیخا حذف کرده است ۱۲
۶ البسر خرما که در اول رسیدن سرخ و زرد باشد ۱۲

بریده صد بیابان بر توکل — چریده خار را چون سنبل و گل
شتر ۱۲
شوق رهروی بیخواب و خوردان — برآهنگ حدی صحرا نوردن
خراج کشوری بر هر شتر بار — انواع نفایس صد شتر بار
چه مصری و چه رومی چه شامی — صد مفرش ز دیبای گرامی
فرش ۱۲
زیاقوت و دُر و لعل بدخشان — صد درج گهرهای درخشان
زسارا عنبر و عود قماری — صد طبله پر از مشک تتاری
خالص ۱۲
همه روی زمین صحرای چین شد — جهاساربان منزل نشین شد
شتربان ۱۲
یکی دلکش عماری حجله آسا — ب ساخت از بهر زلیخا
موصل لوحهای او زراندود — طبع خانه از صندل و عود
زرافشان قبه اش چون گنبد چرخ — مع سقف او چون چرخ جمشید
زمسمار زر و آویزهٔ دُر — ان او درون او همه پر
برنگ و لپذیر و شکل زیبا — هشته بر و زر بفت دیبا
بصد نازش بسوی مصر راندند — خارا دران حجله نشاندند

سه بیت فارسی نسخه بنظر نگارنده نرسیده است

۱۲ ترنگ
۱۲ بار و زر
۱۲ سر و برگ
۱۲ حجله نشین
۱۲ خنگ بار
۱۲ قبول
۱۲ اودلس
را نشانده
و موضع
بزرد ۱۲ اسا نشده
گنبد آسا
۱۲ اودلس اما
درفاری
لفظ اول
و لکن ۱۲ نشده
مستعمل شده ۱۲

کلاه لعل بر سر کج نهاده — گره از کاکل مشکین کشاده
ز اطراف کلهٔ هر تار کاکل — چنان کز زیر لاله شاخ سنبل
به بر کرده قباهای قصب رنگ — چو غنچه نازک و چون نیشکر تنگ
کمرهای مرصع بسته بر موی — بموی آویخته صد دل ز هر سوی
هزار اسپ نکو شکل و خوش اندام — بگاه پویه تندو وقت زین
چو گوئی پیش چوگان تیز دو تر — ز آب وی سبزه نرم رو
اگر سایه فگندی تازیانه — برون جستی ز میدان زی
چو وحشی گور در صحرا نگاور — چو آبی مرغ در دریا شنا
شکن در سنگ خارا کرده از سم — گره بر خیز ران افگنده از
بریده کوه را آسان چو هامون — ز فرمان عنان کم رفته
هزار اشتر همه صاحب شکوهان — سر اسر پشته پشت و کوه کو
به تنها کوه اما بی ستونی — ز راه باد رفتاری بر و
چو زاهد قناعت کوش و کم خوار — چو اصحاب تحمل با ر

۱ کاکل بهر دو کناف
۲ برسانیدن قبا بر تن
۳ از موی اول موی

چو از مصر آمد آن مرد خردمند — که از جان زلیخا بگسلد بند
خبرهای خوش آورد از عزیزش — تهی از خویش و پر کرد از عزیزش
دل بختش شگفتن کرد آغاز — همای دولتش آمد بپرواز
خوابی بندها بر کارش افتاد — خیالی آمد و آن بند بگشاد
ز هر جانشاط و یا ملالیست — بگیتی در ز خوابی با خیالیست
ز خویش آنکس کز خیال و خواب بگذشت — سبکسار از چنین گرداب بگذشت
بخارا پدر چون شادمان یافت — بترتیب جهاز او عنان تافت
بیاراست بهر آن عروسی — هزاران لعبت چینی و روسی
ز پسته دهان و نارپستان — عذارشان گلستان برگلستان
ز ساده عقد گوهر بر بنا گوش — کشیده قوس مشکین گوش تا گوش
برگ گل بوقت صبح تازه — ز ننگ و سیمپه پاک و عار غازه
ز لاله بسته بر لاله ز عنبر — ز گوش آویزه کرده لولوی تر
هزار امرد غلام فتنه انگیز — بعشوه جان ستان و غمزه خونریز

ز هر جانشاط و یا ملالیست — بگیتی در ز خوابی با خیالیست

ز ارباب کیاست هر که باید ز ارکان فراست هر که شاید
فرستم تا بصد اعزازش آرند بدین خلوتسرای نازش آرند
چو دانا قاصد این اندیشه بشنید بسجده سر نهاد و خاک بوسید
که ای مصر از تو دیده صد عزیزی ز تو گشته کرم در تازه چیزی
شه مارا سر خیل و حشم نیست به پیشش هر چه گفتی هیچ کم نیست
غلامان و کنیزان هر چه دارد نیارد در شماری گر شمارد
به بزم خلوتش فرخنده بختان بود افزون ترا ز برگ درختان
ز دستش بذل گوهرهای تابان بود افزون ترا ز ریگ بیابان
مراد او قبول خاطر تست خوش آنکس کو قبول خاطر تست
چو آن میوه خورای خوانت افتاد بزودی پیش تو خواهد فرستاد

ای زلیخا ۱۲ — لے زیبا و لائق ۱۲ — ز غلامان عجمست

نسیم قبول از جانب مصر وزیدن و عما
زلیخا را چون محمل گل بمصر کشیدن

ین لطفیکه شه کرد ست اظهار
م از فرق پا وز دیده نعلین
ی باشاه مصر آن کان فرهنگ
یک ساعت ازدی دور گردم
ین خدمت مرا معذور دارد
گوید برای حق گذاری
ران از کنیزان و غلامان
امانی زبس نیکو سرشتی
یر بنی دهان شان و رشکر خند
بان لبسته گله گوشه شکسته
یزان همه در حلقه نور
نبر طره یا بر گل کشاده
هر گهر بخود بر بسته زیور

بود واجب اگر بختم شود یار
شوم سویش روان با راس و العین
چنانم در گرفته خدمتی تنگ
به تیغ سطوتش رنجور گردم
گمان نخوت از من دور دارد
روان سازم دو صد رین عماری
صنوبر قامتان طوبی خرامان
مصفاتر ز غلمان بهشتی
ز لعل و زر همه بر مو کمر بند
بزرین خانهای زین نشسته
چو حوران از قصور آب و گل دو
مقوس طاقها بر مه نهاده
نشسته جلوه گر در هودج زر

له بقیت این عماری از صدر اول تا اینجا در دست نیست ۱۲ مرتب
ز طرف کاروان بنیابی مهر دولت گردل ۱۲
کنیزان خوش
برعایت حور ۱۲
له کنایت از زلف و گل کنایه از رخسار ۱۲

بود واجب اگر بختم شود یار ... این بیت در نسخه ما بعد بیت ششم مذکور است
شوم سویش روان با راس و العین ... در نگارستان شوم سویش روان با راس و العین
چنانم در گرفته خدمتی تنگ ... در نگارستان چنانم در گرفته خدمتی تنگ
به تیغ سطوتش رنجور گردم ... در نگارستان به تیغ سطوتش رنجور گردم
گمان نخوت از من دور دارد ... در نگارستان گمان نخوت از من دور دارد
روان سازم دو صد رین عماری ... در نگارستان روان سازم دو صد رین عماری
صنوبر قامتان طوبی خرامان ... در نگارستان صنوبر قامتان طوبی خرامان
مصفاتر ز غلمان بهشتی ... در نگارستان مصفاتر ز غلمان بهشتی
ز لعل و زر همه بر مو کمر بند ... در نگارستان ز لعل و زر همه بر مو کمر بند
بزرین خانهای زین نشسته ... در نگارستان بزرین خانهای زین نشسته
چو حوران از قصور آب و گل دو ... در نگارستان چو حوران از قصور آب و گل دو
مقوس طاقها بر مه نهاده ... در نگارستان مقوس طاقها بر مه نهاده
نشسته جلوه گر در هودج زر ... در نگارستان نشسته جلوه گر در هودج زر

بود واجب اگر بختم شود یار ... این بیت در نسخه ما بعد بیت ششم مذکور است
شوم سویش روان با راس و العین ... در نگارستان شوم سویش روان با راس و العین
چنانم در گرفته خدمتی تنگ ... در نگارستان چنانم در گرفته خدمتی تنگ
به تیغ سطوتش رنجور گردم ... در نگارستان به تیغ سطوتش رنجور گردم
گمان نخوت از من دور دارد ... در نگارستان گمان نخوت از من دور دارد
روان سازم دو صد رین عماری ... در نگارستان روان سازم دو صد رین عماری
صنوبر قامتان طوبی خرامان ... در نگارستان صنوبر قامتان طوبی خرامان
مصفاتر ز غلمان بهشتی ... در نگارستان مصفاتر ز غلمان بهشتی
ز لعل و زر همه بر مو کمر بند ... در نگارستان ز لعل و زر همه بر مو کمر بند
بزرین خانهای زین نشسته ... در نگارستان بزرین خانهای زین نشسته
چو حوران از قصور آب و گل دو ... در نگارستان چو حوران از قصور آب و گل دو
مقوس طاقها بر مه نهاده ... در نگارستان مقوس طاقها بر مه نهاده
نشسته جلوه گر در هودج زر ... در نگارستان نشسته جلوه گر در هودج زر

سر افرازان ز حد روم تا شام — همه از شوق او خون دل آشام
ولی او در نیارد سر بهر کس — هوای مصر در سر دارد و بس
نگردد خاطر او رام با روم — شمارد آب و خاک شام را شوم
براه مصر چشم او سبیل ست — براه مصر اشکش رود نیل ست
همانا خاک او زانجا سرشتند — برات رزق او آنجا نوشتند
ندانم سوی مصرش این شغف چیست — هوا انگیز طبعش آن طرف چیست
اگر افتد قبول ای عالی — فرستیمش به آن دلکش حوالی
اگر نبود بصدر خانه خوبی — بود خدمتگری را خاکروبی
عزیز مصر چون این مژده بشنود — کلاه فخر بر اوج فلک سود
تواضع کرد و گفتا من که باشم — که در دل تخم این اندیشه کاشم
ولی چون شه مرا برداشت از خاک — سزد گر بگذرانم سر ز افلاک
من آن خاکم که ابر نوبهاری — کند از لطف بر من قطره باری
اگر بر روید از تن صد زبانم — چو سبزه شکر لطفش کی توانم

۱۵ رام: بمعنی مطیع و فرمانبردار و شوم بالضم نحس و بد

فرستادن پدر زلیخا قاصد را نزد عزیز مصر

ز اوج ماه بر تر پایهٔ او ندیده دیدهٔ خورشایهٔ او
ز گوهر در صدف صافی بدن تر زاختر در شرف پر تو فگن تر
ندیده پوشیده رخ مه را نظاره که تر تد بیندش چشم ستاره
ز آئینه کسی کم دیده رویش بجز شانه کسی نکشوده مویش
باشد غیر زلفش را میسر که گاهی افگند در پای او سر
صحن خانه چون گردد خرامان نیارد پای بوسش غیر دامان
دیده سیب او مشاطه در مشت نسوده بر لبش نیشکر انگشت
ل او ز گل دامن کشیده که پیراهن به بدنامی دریده
ز نرگس چشم او پوشیده رخسار که نرگس خیرهٔ چشم ست و قدح خوار
دید در فروغ مهر یا ماه که تا با او نگردد سایه همراه
ر بر چشمهٔ جویش نفتد که چشم عکس بر رویش نفتد
رون پرده منزل گاه کرده ولی صد شور از بیرون پرده
شاهان هواخواهان اویند خراب لطف ناگاهان اویند

ز اوج ماه بر تر پایهٔ او ندیده دیدهٔ خورشایهٔ او
گر بود معدوله ۱۲
ز گوهر در صدف صافی بدن تر زاختر در شرف پر تو فگن تر
ندیده پوشیده رخ مه را نظاره که تر تد بیندش چشم ستاره
ز آئینه کسی کم دیده رویش بجز شانه کسی نکشوده مویش
لے نادیده ۱۲
باشد غیر زلفش را میسر که گاهی افگند در پای او سر
صحن خانه چون گردد خرامان نیارد پای بوسش غیر دامان
لے نتواند ۱۲
دیده سیب او مشاطه در مشت نسوده بر لبش نیشکر انگشت
ل او ز گل دامن کشیده که پیراهن به بدنامی دریده
لے روئے خود را به گل هم نمی نماید ۱۲
ز نرگس چشم او پوشیده رخسار که نرگس خیرهٔ چشم ست و قدح خوار
دید در فروغ مهر یا ماه که تا با او نگردد سایه همراه
ر بر چشمهٔ جویش نفتد که چشم عکس بر رویش نفتد
رون پرده منزل گاه کرده ولی صد شور از بیرون پرده
شاهان هواخواهان اویند خراب لطف ناگاهان اویند
مهربانے ۱۲

ع در نظر تصور در بین صفا نسبت بجناب مزبور کسی را نیست ۱۲ منه

رسولان زن ان تمنا در گذشتند | ز پیشش با دو بر کف باز گشتند

فرستادن پدر زلیخا قاصد را بسوی عزیز برای خواستگاری زلیخا

زلیخا داشت از دل بر جگر داغ | ز نومیدی فزود شش داغ بر داغ

بود هر روز را رو در سپیدی | بجز روز سیاه نا امیدی

پدر چون بهر مصرش خسته جان دید | علاج خسته جانش اندران دید

که دانائی براه مصر پوید | علاجش از عزیز مصر جوید

برد از وی پیامی چند با او | زلیخا را دهد پیوند با او

ز نزدیکان یکی دانا گزین کرد | ز دانائی هزارش آفرین کرد

بداد از تحفها صد گونه چیزش | برفتن ای دسوی عزیزش

پیامش داد کای دور زمانه | ترا بوسید خاک آستانه

بهر روز از نوازشهای گردون | عزیزی بر عزیزی یابد افزون

مراد بر جمع عصمت آفتاب است | که مهر او در جگر افتاده تاب است

---

۱ این کاف نشان تقوا ندران که در مصر و بیت اول داستان است ۱۲

۲ ضمیر برود راجع بسوی و ضمیر بود راجع بوی و واو وی اشارت بپدر زلیخا فرستادن پدر زلیخا قاصد را نزد عزیز

۳ گزین کرد راجع بسوی

۴ بفرستن ای دسوی عزیزش — بمعنی برای ۱۲

۵ خطاب بسوی عزیز مصر ۱۲

۶ مراد زلیخا ۱۲

م از خم تو صد جای ریشست	اگر رحمی کنی بر جای خویشست
ر من شاد و گر غمگین ترا چه	وگر من تلخ و گر شیرین ترا چه
رشد خرمنم برباد گو شو	دو صد خرمن ازین بر تو بیک جو
من از وجود من چه خیزد	وزین بود و نبود من چه خیزد
ران تازه گل برباد دادی	ز داغ مرگ بر آتش نهادی
کردد ترا خاطر پریشان	که من باشم یکی دیگر ز ایشان
مد فغان و درد آن و زتاب	درون چون غنچه از خون لب تب
نک از دیده نمناک تمیزخت	ز دست غصه بر سر خاک تمیزخت
چون دید شوق و بیقرارش	ز سودای عزیز مصر زارش
ولان انجلعتهای شاهی	اجازت داد و لب عذر خواهی
ست از بهر این فرزانه فرزند	زبانم با عزیز مصر در بند
روشن بحر دانش پرستان	که باشد دست دست پیشدستان
ن در هر رایه زین مثل نیست	که گوید دست پیشین ابتر است

۱۲ بیشتر نسخه‌ها بجای این بیت این بیت دارد

۱۲ بیشتر نسخه‌ها بجای این بیت این بیت دارد

زشاهان قصه‌ها پی در پی آورد ۱ ولی از مصریان دم بر نیا
زلیخا دید کز مصر و دیارش ۲ نیامد هیچ قاصد خواستگارش
زدیدار پدر نومید برخاست ز غم لرزان چو شاخ بید برخاست
بنوک دیده مروارید می سُفت ز دیده اشک میبارید و میگفت
مرا ای کاشکی ۳ مادر نمیزاد وگر میزاد پس شیرم نمیداد
ندانم برچه طالع ۴ زاده ام من بدین طالع کجا افتاد
اگر برخیزد از دریا سحابی که ریزد بر لب هر تشنه آبی
چو ره سوی من لب تشنه آرد بجای آب جز آتش نیارد
ندانم ۵ ای فلک با من چه داری چو خویشم غرق خون در آبداری
گرم ندهی بسوی دوست پرواز ۶ از و باری چنین دورم مینداز
گر از من مرگ خواهی مردم ایتک ۷ زبیداد تو جان بسپردنم نیک
وگر خواهی مرا در رنج واندوه نهادی بر دلم صد رنج بر رنج
بزیر کوه کاهی چند باشد بموج غم گیاهی چند

۱ یعنی از شاهان قصه‌ها پی در پی آورد ولی از مصریان دم بر نیاورد
۲ زلیخا دید که از مصر و دیارش نیامد هیچ قاصد خواستگارش
۳ کاشکی مادر نمیزادم
۴ ندانم بر چه طالع زاده ام من
۵ ندانم ای فلک با من چه داری
۶ گرم ندهی بسوی دوست پرواز
۷ گر از من مرگ خواهی مردم ایتک

که ایمان ز مصر آیا کسی هست — که عشق مصر یانم پشت بشکست
بسوی مصر یانم میکشد دل — ز مصر ار قاصدی نبود چه حاصل
نسیمی کز دیار مصر خیزد — که در چشمم غبار مصر بیزد
ار نوشتر ازان باد ست صندار — که آرد نافه از صحرای تاتار
رین اندیشه بود او کش پدر خواند — پدر وارش به پیش دیده بنشاند
فت ای نور چشم و شادی دل — ز بند غم خط آزادی دل
ر الملک خوبی شهریاران — بتخت شهریاری تاجداران
ل داغ تمنای تو دارند — بسینه تخم سودای تو کارند
وی ما با مید قبولی — رسید اینک ز هر ملکی رسولی
ویم داستان هر رسولت — به بینیم تا که می افتد قبولت
شور که افتد در دلت میل — ترا سازم نبودی شاه آن خیل
یگفت او خاموش میبود — ببوی آشنائی گوش میبود
شا گوش سخن کردن زجائی — با مید حدیث آشنائی

آمدن رسولان بخواستگاری زلیخا و ناامید گشتن ایشان

سران ملک را سودای او بود ببزم خسروان غوغای او بود
بهر وقت آمدی از شهریاری بامید وصالش خواستگاری
درین فرصت که از قید جنون رست بتخت دلبری هشیار بنشست
رسولان از شه هر مرز و بوم چو شاه ملک شام و کشور روم
فزون از ده تن از زره در رسیدند بدرگاه جلالش آرمیدند
یکی مشور ملک و مال در مشت یکی مهر سلیمانی درانگشت
که هر یک تحفهٔ کشورستانی ست ز شاهی خواستگاری را نشانی ست
بهر جا رو نهد آن غیرت خور بود آن تخت گاهش تاج بر سر
بهر کشور که گردد جلوه گاهش بود دیهیم شاهی خاک راهش
اگر گیرد چو مه در روم آرام دعای او کند از صبح تا شام
اگر آرد لبسوی روم آهنگ غلام او شود از روم تا رنگ
بدین دستور هر قاصد پیامی همیگفت از لب فرخنده نامی
زلیخا را چو زین معنی خبر شد زاندیشه دلش پیروز بر شد

ق

ل ۱ از زبان فصیح تمیمی زمین و ام جدا باشد ۱۲
ب ۲ بوم بالضم زمین پشت نکوه را گویند و مقام و منزل را نیز ۱۲
ر ۳ مشور بمعنی فرمان و مهر سلیمانی مهر بلوشاهی ۱۲
ع ۴ دیهیم بالفتح تاج خسروان و دیهیم گرفتن کنایه از تاجگذاری و دیهیم و کلاه مرصع شاهانه ۱۲
ف ۵ دستور بالضم معنوف و بمعنی طرز و روش و بمعنی فرخنده و فرخنده و فرخنده و

پریرویان زهر جا جمع گشتند | همه پروانهٔ آن شمع گشتند
هنرمندان چو در مجلس نشستی | چو طوطی لعل و شکر شکستی
سر درج[۱] حکایت باز کردی | ز هر شهری سخن آغاز کردی
روم و شام گشتی نکته انگیز | شدی از ذکر مصر اندر شکر ریز
حدیث مصریان کردی سر انجام | که تا بردی عزیز مصر را نام
ز این نامش گر فتی بر زبان جای | در افتادی بسان سایه در پای
بر دیده سیل خون فشاندی | نوای ناله بر گردون رساندی
روز و شب[۲] همه این بود کارش | سخن از یار راندی و ز یارش
چنین گفتار خوش گشتی سخن‌گوش | وگر نه بودی از گفتار خاموش

دلسوزان بخواستگاری زلیخا و تنگدل برگشتن ایشان

زلیخا گرچه بود آشفته حالش[۳] | جهان پر بود از نسبت جمالش
هر جا قصهٔ حسنش رسیدی | شدی[۴] مفتون او هر کس شنیدی

[۱] درج بالضم در دکدان و طبلکزنان و دوزنان و کاسبان و بزازان و عطاران و آهنگران و آهنگران و زرگران و صرافان و بقالان و عطاران و آهنگران و زرگران و صرافان و بقالان و عطاران و آهنگران و زرگران و صرافان و بقالان و عطا

رسید ش بعد ازان گفتار چون نوش ... به تن زر و بدل صبر و بجان هوش

ازان خوابی که دید از بخت بیدار ... اگرچه خفت مجنون خاست مشت

خبر زان مه که در دل جوش آورد ... دگر باره بعقل و هوش آ

کنیزان را ز هر سو داد آواز ... که ای با من درین اندوه ه

پدر را مژدهٔ دولت رسانید ... دلش از آتش محنت رها

که آمد عقل و دانش سوی من باز ... روان شد زاب فته جوی

بیا بردار بند زر ز سیمم ... که نبود از جنون من بعد

چو مدخل سیم را در بند مگذار ... بدست خویش بند از سیم

پدر را چون رسید این مژده در گوش ... باستقبال آن نفت از سر

بر سم عاشق اول ترک خود کرد ... وزان پس رو سوی آن سر

دهان بگشاد آن مار دو سر را ... رهاند از بند غم آن سیم

پرستاران بپایش سر نهادند ... بزیر پاش تخت زر نها

نشاندندش فراز مسند ناز ... بزرین تاج کردندش سر ف

ای بالا ۱۲

دونش پیرزنی
شیرین و انجمات
و تیماک ۱۲
مجنون دیوانه
دیگر مجنون
حال ست از
غیر فاعل خلقت
که راجع بدانی
دهر شیا کمی
دیوان آنی مرتبه سوم جمال یوسف
از غیر
در خواب
فاعل
ست
و مصرع اول
متعلق ست
بلفظ خاست ۱۲
سر
بیت

دل مادر ز بد پیوندیم تنگ | پدر را آید از فرزندیم ننگ
رستاران مرا پرورد کردند | به تنهائیم غم فرسود کردند
ی آتش بجان چون من خسی را | نسوزد کس بنیسان یکبسی را
ن مقصود جان و دل خطابش | بدنیسان بود تا بر بود خوابش
شمش مست شد از ساغر خواب | بخوابش آمد آن غارتگر خواب
کل خوبتر از هر چه گویم | ندانم بعد ازین دیگر چه گویم
ری دست درمانش آویخت | بپایش از مژه خون جگر ریخت
ای در محنت عشقت رسیده | قرارم از دل و خوابم ز دیده
پای کانچنین پاک آفریدت | ز خوبان دو عالم برگزیدت
اندوه مرا کوتاهیم ده | ز نام و شهر خویشم آگاهیم ده
فتا گر بدین کارت تمام ست | عزیزیم مصرم و مصرم مقام ست
صر از خاصگان شاه مصرم | عزیزی داد عزو جاه مصرم
نجا چون نزد جانان این نشان یافت | تو گوئی مرده صد ساله جان یافت

زجام درد دردآشامی کرد | ز سوز عشق بی آرامی کر
کشید از مقنعه موی معنبر | فشاند از آتش دل خاک
بسجده پشت سرو ناز خم کرد | زمین را رشک گلزار ارم
ز نرگس نیخت اشک ارغوانی | چو سوسن کرد ساز خوش ز
شد از غمگین دل خود غصه پرداز | بیاد خویش کرد این قصه آغ
که ای تاراج تو هوش و قرارم | پریشان کرده تو روزگار
غمم دادی و غمخواری نکردی | دلم بردی و دلداری نکردی
ندانم نام تو تا سازمش ورد | نیابم جای تو تا گردمش گر
بکار خویش میبودم شکر خند | کنون در بندم از تو چون نی قن
چو غنچه بسکه خوردم از غمت خون | فتادم همچو گل از پرده بیرون
نمی گویم که در چشمت عزیزم | نه آخر مر ترا کمتر کنیزم
چه باشد گر کنیزی را نوازی | ز بند محنتش آزاد سازی
مباد اکس بخون آغشته چون من | میان خلق رسوا گشته چون من

دیوان زلیخا مرتبه سوم جمال الدین صفی

فتاد از زخم آن بر سینه اش خاک | چو صید زخمناک افتاده بر خاک
بیهوشی مانی گشت دمساز | دگر آمد بحال خویشتن باز
فسون دل دیوانه خویش | ز سر آغاز کرد افسانه خویش
ی ز گریه گه در خنده میشد | گهی می مرد و گاهی زنده میشد
یشه هر دم از حالی بحالی | بدنیسان بود حالش تا لبسالی

در خواب دیدن زلیخا یوسف را نوبت سوم و نام و مقام وی را پرسیدن و بعقل و هوش باز آمدن زلیخا

بیا ای عشق پر افسون و نیرنگ | که باشد کار تو گه صلح گه جنگ
ی فرزانه را دیوانه سازی | گهی دیوانه را فرزانه سازی
چو بر زلف پریرویان نهی بند | بزنجیر جنون افتد خردمند
اگر زان زلف بندی بر گشائی | چراغ عقل باید روشنائی
زلیخا یک شبی بی صبر و بیهوش | بغم همراز با محنت هم آغوش

بدین بندگران پابستنم چیست — بدین تیغ جفا دل خستنم چیست
فرو رفتست پای سرو در گل — ره جنبش بر و گشتست مشکل
چه حکمت باغبان بیند در نیساب — که زنجیرش نهد بر پای از آب
بپای دلبری زنجیر باید — که در یک لحظه هوشش از من ربا
نباشد در نظر چندان درنگش — که بنیم سیر روی لاله رنگش
زمین چون برق رخشان بگذرد زود — برآرد از دل پر آتشم دود
اگر یاری دهد بخت بلندم — بدین زنجیر زر پایش به بندم
به بنیم روی او چندانکه خواهم — که زو روشن شود روز سیاهم
چه میگویم نگار ناز پرورد — که گر بر پشت پا بشیندش گرد
بروی جان نشیند کوه دردم — بساط شادمانی در نوردم
پسندم کی بود بر خاطرش بار — بسیمین ساق او از بند آزار
مرا صد تیغ خوشتر بر دل تنگ — که در دامان او خاری خلد چنگ
ازین افسانه های عاشقانه — یکی افتاد ناگه بر نشانه

ستارگان بهر سویش نشستند | بگرد مه چو هاله حلقه بستند
ز ایشان حلقه بودی هیچ تقصیر | برون جستی ز حلقه راست چون تیر
گر گرفتیش آن حلقه دامان | سوی برزن شدی وز شش خرامان
ز بندش نکردی غنچه کردار | چو گل بی پرده کردی روبهار
ز زان واقعه چون گشت آگاه | دوا جو شد ز دانایان درگاه
بدبیرش بهر راهی دویدند | به از زنجیر تدبیرش ندیدند
نمودند پیچان ماری از زر | که باشد مهره وار از لعل و گوهر
یمین ساقش آن مار گهرسنج | درامد حلقه زن چون مار بر گنج
نجا بود گنجی خوبی آری | بود هر گنج را چار ماری
زرین مار زیر دامنش خفت | ز دیده اشک میبارید و میگفت
پای دل اندر عشق بندست | همان بندم ازین عالم بسندست
دستی چرخ عمر فرسای | بدین بندم چرا سازد گرانپای
خود قوت پای نمانده است | بهیچ آمد شدن رای نمانده است

ز ایشان حلقه بودی هیچ تقصیر | برون جستی ز حلقه راست چون تیر
گر گرفتیش آن حلقه دامان | سوی برزن شدی وز شش خرامان
ز بندش نکردی غنچه کردار | چو گل بی پرده کردی روبهار
ز زان واقعه چون گشت آگاه | دوا جو شد ز دانایان درگاه
بدبیرش بهر راهی دویدند | به از زنجیر تدبیرش ندیدند
نمودند پیچان ماری از زر | که باشد مهره وار از لعل و گوهر
یمین ساقش آن مار گهرسنج | درامد حلقه زن چون مار بر گنج
نجا بود گنجی خوبی آری | بود هر گنج را چار ماری
زرین مار زیر دامنش خفت | ز دیده اشک میبارید و میگفت
پای دل اندر عشق بندست | همان بندم ازین عالم بسندست
دستی چرخ عمر فرسای | بدین بندم چرا سازد گرانپای
خود قوت پای نمانده است | بهیچ آمد شدن رای نمانده است

کنی دعوی که هستم بر تو عاشق — اگر هستی درین گفتار صا
حق مهر و وفای من نگهدار — به بی جفتی رضای من نگهد
مکن دندان سیده شکرت را — مساز الماس دیده گوهر
ترا از من اگر بر سینه داغ است — نه پنداری که زان داغم فرا
مرا هم دل بدام تست در بند — ز داغ عشق تو هستم نشان
زلیخا چون بدید آن مهربانی — بعل او شنید این نکته ر
گرفت از نو پری دیوانه را — فتاد آتش بجان پروا
سحر مست از خیال خواب خاست — جگر پر سوز و دل پر تاب بر
بدل اندوه او انبوه تر شد — بگردون دوش از اندوه
یکی صد گشت سودای که بودش — ز حد بگذشت غوغائی که
زمام عقل بیرون رفتش از دست — ز بند پند و قید مصلحت
همی دید همچو غنچه جیب جان چاک — چو لاله خون دل میریخت
گهی از مهر ویش روی میمکید — گهی یاد رخش موی می

ن صورت کز اول در برا — درآمد با رخ روشن ترا ز ماه
ران برخ زیباش افگند — زجا برخاست سیر در پاش افگند
ابوسیکدی سر و گل ندام — که هم صبرم زدل بردی هم آرام
صانع که از نور آفریدت — زهر آلایشی دور آفریدت
پیل خوبان سروری داد — بلطف از آب حیوان برتری داد
ر اگلبن بستان جان ساخت — لبت را مایهٔ قوت روان ساخت
ی لفروزت شمع افروخت — که چون پروانه مرغ جان من سوخت
ین گیسوان دادت کمندے — که بر من زان بهر موئیست بندے
ساخت چون موی میانت — دلم را تنگ چون میم دهانت
ال من بدیل بخشای — بپاسخ لعل شکر ریز بگشای
این جمال و دلستانی — که در اصل از کدامی خاندانی
ان گوهری کانت گدامست — گرامی شاهی ایوانت گدامست
ما از نژاد آدمم من — زجنس آب و خاک عالمم من

جواب یوسف علیہ السلام زلیخا را

زلیخا همچو مه میکاست سایه — پس از سالی که بدرش شد
هلال آسا شبی پشت خمیده — نشسته چون شفق در خون
همی گفت ای فلک با من چه آوردی — رساندی آفتابم را بزردی
فگندی چون کمانم از استقامت — نشانم کردی از تیر ملامت
بدست سرکشی دادی عنانم — کزو جز سرکشی چیزی ندانم
نهاده در دلم از مهر تابی — بخیلی میکند با من بخوابی
به بیداری نگردد همنشینم — نیاید هم که در خوابش ببینم
نشان بخت بیداریست ایام — که در روی بنیم آن ماه جانرا
نگیرد چشم من در خفتن آرام — ز بخت خویشتن خوابش دهد
بود بختم شود از خواب بیدار — نماید یارم اندر خواب دیدار
همیگفت این سخن تا پاسی از شب — رسیده جانش از اندوه بلب
که ناگه زین خیالش خواب بربود — نبود آن خواب بل بیهوشی
همنوزش تن نیاسوده بستر — درآمد آرزوی جانش از

بگفتا کار گر بودی بدستم — کی این بار گران دادی شکستم
برآمد تیر کار از دست رفته است — عنان اختیار از دست رفته است
ز نقشی نشسته در دل تنگ — که بس محکم تر است از نقش بر سنگ
بادی وز دیا آبی آید + — ز سنگ آن نقش محکم کی زداید
دایه دیدش اندر عشق محکم — فرو بست از نصیحت گوییش دم
مانی رفت حالش با پدر گفت — پدر زان قصه مشکل بر شفقت
چون عاجز آمد دست تدبیر — حوالت کرد کارش را بتقدیر

جواب دیدن زلیخا حضرت یوسف را نوبت دوم و
مسئله عشق وی جنبیدن و دیراد ورطه جنون کشیدن

آن دل کاندرو منزل کند عشق — ز کار عالمش غافل کند عشق
درخشنده برقی بر فروزد — که صبر و هوش را خرمن بسوزد
در روی اندوه ملامت — شود گاهی برو کوه ملامت
آن جانش ملامت کیش گردد — که عشقش از ملامت بیش گردد

ز خواب خویشتن بیدارش داد — به بیهوشی خود هشیارش داد
چو دایه حرفی از طومار او خواند — ز چاره سازش حیران فرو
بلی این حرف نقش هر خیال است — که نادانسته را دانستن محال است
مرادی را ز اول تا نداند — کجا در آخرش دستش توانی
نیارست از دلش چون بند بگشاد — با صلاحش زبان پند بگشا
نخستین گفت کاینها کار دیوست — همیشه کار دیوان مکر و ریوست
بمردم صورت زیبا نمایند — که تا بروی در سودا کشایند
زلیخا گفت دیوی را چه یارا — که بنماید چنین شکل دلآرا
تنی کز شور و شر باشد سرشته — معاذ الله کز و زاید فرشته
وگر گفتا که این خوابیست نادرست — چرا باید بهر نادرست جانرا
بگفت اینخواب اگر نادرست بودی — بدینسان در استان اکی را
شمارند اهل دل این نکته را راست — که کج با کج گراید راست با راست
وگر گفتا که هستی دانش اندیش — برون کن اینخیال از خاطر خویش

بسیج دعا خوانم چنانش — که آرم بر زمین از آسمانش
اگر باشد پری در کوه و بیشه — عزائم خوانیم کارست و پیشه
بسخیرش عزایمها بخوانم — کنم در شیشه و پشتت نشانم
اگر باشد ز جنس آدمی زاد — بزودی سازم از وی خاطرت شاد
باشد خود که پیوندت نخواهد — نه بنده بل خداوندت نخواهد
زلیخا چون بدید آن مهربانی — فسون پردازی افسانه خوانی
دید از راست گفتن هیچ چاره — گرفت از گریه یمه راه و استاره
گنج مقصدم بس ناپدیدست — در آن گنج ناپیدا کلیدست
بگویم با تو از مرغی نشانه — که با عنقا بود هم آشیانه
عنقا هست نامی پیش مردم — ز مرغ من بود آن نام هم گم
بسخیر نیست عیش تلخ کامی — که میداند ز کام خویش نامی
دوری گرچه باشد تلخ کامش — کند باری زبان شیرین بنامش
زبان بکشاد انگه پیش دایه — ز مهر ازی بلندش ساخت پایه

قطعه زدوی و عنقا شنو زانکه نیست — بکار اشتقاق از زاد و بوطلاقت ست کز در ترکیب آدمی زاد دست ۱۲

آنکه ۱۲

ای گرانمایه دوری که در آن بیشه بسر میبری و با عنقا همنشینی ای کاش نشان آن بیشه را بمن بدهی تا من هم بدیدن عنقا بروم و از او کام دل بگیرم ۱۲

ای کاش نشان آن بیشه را بمن بدهی تا من هم بدیدن عنقا بروم و از او کام دل بگیرم ۱۲

ای کاش نشان آن بیشه را بمن بدهی تا من هم بدیدن عنقا بروم و از او کام دل بگیرم ۱۲

اگر رفتم طراز دوش بودی | چو خفتم خفته در آغوش بودی
چو شد شاخ گلت سرو خرامان | هنوزت دست نگستم زدامان
بهر کاریت خدمتگار بودم | بخدمتگاریت در کار بودم
بهر جا رفت سرو دلربایت | فتادم همچو سایه در قفایت
چو بنشستی بخدمت ایستادم | چو خسپیدی بپایت سر نهادم
کنون هم در همان کارم که بودم | بدان خدمت پرستارم که بودم
زمن بر از دلت پنهان چه داری | زخود بیگانه ام زنیسان که یاری
بگو آخر درین کارت که انداخت | که بر دانیسان خرد بارت که پرداخت
چنین آشفته و درهم چرائی | چنین با درد و غم همدم چرائی
گل سرخت چرا از دست نیسان | دم گرمت چرا سرد است زنیسان
تو خورشیدی چو ماهت کابین چیست | زوال چاشتگاهت خواسپین چیست
یقین دانم که زدماهی ترا راه | بگو روشن مرا تا کیست آن ماه
اگر بر آسمان باشد فرشته | ز نور قدسیان دارد سرشته

۱ پرستارم ای خدمتکارم ۲ ۳ کاف ع مصطلح دین مقصد بزرگ کرام ست ۲ ۳ ای پریشان چرا هستی ۲ ۳ ای اولین ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰ ۱۰۱ ۱۰۲ ۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۰۶ ۱۰۷ ۱۰۸ ۱۰۹ ۱۱۰ ۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۴ ۱۱۵ ۱۱۶ ۱۱۷ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۰ ۱۲۱ ۱۲۲ ۱۲۳ ۱۲۴ ۱۲۵ ۱۲۶ ۱۲۷ ۱۲۸ ۱۲۹ ۱۳۰ ۱۳۱ ۱۳۲ ۱۳۳ ۱۳۴ ۱۳۵ ۱۳۶ ۱۳۷ ۱۳۸ ۱۳۹ ۱۴۰ ۱۴۱ ۱۴۲ ۱۴۳ ۱۴۴ ۱۴۵ ۱۴۶ ۱۴۷ ۱۴۸ ۱۴۹ ۱۵۰ ۱۵۱ ۱۵۲ ۱۵۳ ۱۵۴ ۱۵۵ ۱۵۶ ۱۵۷ ۱۵۸ ۱۵۹ ۱۶۰ ۱۶۱ ۱۶۲ ۱۶۳ ۱۶۴ ۱۶۵ ۱۶۶ ۱۶۷ ۱۶۸ ۱۶۹ ۱۷۰ ۱۷۱ ۱۷۲ ۱۷۳ ۱۷۴ ۱۷۵ ۱۷۶ ۱۷۷ ۱۷۸ ۱۷۹ ۱۸۰ ۱۸۱ ۱۸۲ ۱۸۳ ۱۸۴ ۱۸۵ ۱۸۶ ۱۸۷ ۱۸۸ ۱۸۹ ۱۹۰ ۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳ ۱۹۴ ۱۹۵ ۱۹۶ ۱۹۷ ۱۹۸ ۱۹۹ ۲۰۰ ۲۰۱ ۲۰۲ ۲۰۳ ۲۰۴ ۲۰۵ ۲۰۶ ۲۰۷ ۲۰۸ ۲۰۹ ۲۱۰ ۲۱۱ ۲۱۲ ۲۱۳ ۲۱۴ ۲۱۵ ۲۱۶ ۲۱۷ ۲۱۸ ۲۱۹ ۲۲۰ ۲۲۱ ۲۲۲ ۲۲۳ ۲۲۴ ۲۲۵ ۲۲۶ ۲۲۷ ۲۲۸ ۲۲۹ ۲۳۰ ۲۳۱ ۲۳۲ ۲۳۳ ۲۳۴ ۲۳۵ ۲۳۶ ۲۳۷ ۲۳۸ ۲۳۹ ۲۴۰ ۲۴۱ ۲۴۲ ۲۴۳ ۲۴۴ ۲۴۵ ۲۴۶ ۲۴۷ ۲۴۸ ۲۴۹ ۲۵۰ ۲۵۱ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲۵۴ ۲۵۵ ۲۵۶ ۲۵۷ ۲۵۸ ۲۵۹ ۲۶۰ ۲۶۱ ۲۶۲ ۲۶۳ ۲۶۴ ۲۶۵ ۲۶۶ ۲۶۷ ۲۶۸ ۲۶۹ ۲۷۰ ۲۷۱ ۲۷۲ ۲۷۳ ۲۷۴ ۲۷۵ ۲۷۶ ۲۷۷ ۲۷۸ ۲۷۹ ۲۸۰ ۲۸۱ ۲۸۲ ۲۸۳ ۲۸۴ ۲۸۵ ۲۸۶ ۲۸۷ ۲۸۸ ۲۸۹ ۲۹۰ ۲۹۱ ۲۹۲ ۲۹۳ ۲۹۴ ۲۹۵ ۲۹۶ ۲۹۷ ۲۹۸ ۲۹۹ ۳۰۰ ۳۰۱ ۳۰۲ ۳۰۳ ۳۰۴ ۳۰۵ ۳۰۶ ۳۰۷ ۳۰۸ ۳۰۹ ۳۱۰ ۳۱۱ ۳۱۲ ۳۱۳ ۳۱۴ ۳۱۵ ۳۱۶ ۳۱۷ ۳۱۸ ۳۱۹ ۳۲۰ ۳۲۱ ۳۲۲ ۳۲۳ ۳۲۴ ۳۲۵ ۳۲۶ ۳۲۷ ۳۲۸ ۳۲۹ ۳۳۰ ۳۳۱ ۳۳۲ ۳۳۳ ۳۳۴ ۳۳۵ ۳۳۶ ۳۳۷ ۳۳۸ ۳۳۹ ۳۴۰ ۳۴۱ ۳۴۲ ۳۴۳ ۳۴۴ ۳۴۵ ۳۴۶ ۳۴۷ ۳۴۸ ۳۴۹ ۳۵۰ ۳۵۱ ۳۵۲ ۳۵۳ ۳۵۴ ۳۵۵ ۳۵۶ ۳۵۷ ۳۵۸ ۳۵۹ ۳۶۰ ۳۶۱ ۳۶۲ ۳۶۳ ۳۶۴ ۳۶۵ ۳۶۶ ۳۶۷ ۳۶۸ ۳۶۹ ۳۷۰ ۳۷۱ ۳۷۲ ۳۷۳ ۳۷۴ ۳۷۵ ۳۷۶ ۳۷۷ ۳۷۸ ۳۷۹ ۳۸۰ ۳۸۱ ۳۸۲ ۳۸۳ ۳۸۴ ۳۸۵ ۳۸۶ ۳۸۷ ۳۸۸ ۳۸۹ ۳۹۰ ۳۹۱ ۳۹۲ ۳۹۳ ۳۹۴ ۳۹۵ ۳۹۶ ۳۹۷ ۳۹۸ ۳۹۹ ۴۰۰ ۴۰۱ ۴۰۲ ۴۰۳ ۴۰۴ ۴۰۵ ۴۰۶ ۴۰۷ ۴۰۸ ۴۰۹ ۴۱۰ ۴۱۱ ۴۱۲ ۴۱۳ ۴۱۴ ۴۱۵ ۴۱۶ ۴۱۷ ۴۱۸ ۴۱۹ ۴۲۰ ۴۲۱ ۴۲۲ ۴۲۳ ۴۲۴ ۴۲۵ ۴۲۶ ۴۲۷ ۴۲۸ ۴۲۹ ۴۳۰ ۴۳۱ ۴۳۲ ۴۳۳ ۴۳۴ ۴۳۵ ۴۳۶ ۴۳۷ ۴۳۸ ۴۳۹ ۴۴۰ ۴۴۱ ۴۴۲ ۴۴۳ ۴۴۴ ۴۴۵ ۴۴۶ ۴۴۷ ۴۴۸ ۴۴۹ ۴۵۰ ۴۵۱ ۴۵۲ ۴۵۳ ۴۵۴ ۴۵۵ ۴۵۶ ۴۵۷ ۴۵۸ ۴۵۹ ۴۶۰ ۴۶۱ ۴۶۲ ۴۶۳ ۴۶۴ ۴۶۵ ۴۶۶ ۴۶۷ ۴۶۸ ۴۶۹ ۴۷۰ ۴۷۱ ۴۷۲ ۴۷۳ ۴۷۴ ۴۷۵ ۴۷۶ ۴۷۷ ۴۷۸ ۴۷۹ ۴۸۰ ۴۸۱ ۴۸۲ ۴۸۳ ۴۸۴ ۴۸۵ ۴۸۶ ۴۸۷ ۴۸۸ ۴۸۹ ۴۹۰ ۴۹۱ ۴۹۲ ۴۹۳ ۴۹۴ ۴۹۵ ۴۹۶ ۴۹۷ ۴۹۸ ۴۹۹ ۵۰۰ ۵۰۱ ۵۰۲ ۵۰۳ ۵۰۴ ۵۰۵ ۵۰۶ ۵۰۷ ۵۰۸ ۵۰۹ ۵۱۰ ۵۱۱ ۵۱۲ ۵۱۳ ۵۱۴ ۵۱۵ ۵۱۶ ۵۱۷ ۵۱۸ ۵۱۹ ۵۲۰ ۵۲۱ ۵۲۲ ۵۲۳ ۵۲۴ ۵۲۵ ۵۲۶ ۵۲۷ ۵۲۸ ۵۲۹ ۵۳۰ ۵۳۱ ۵۳۲ ۵۳۳ ۵۳۴ ۵۳۵ ۵۳۶ ۵۳۷ ۵۳۸ ۵۳۹ ۵۴۰ ۵۴۱ ۵۴۲ ۵۴۳ ۵۴۴ ۵۴۵ ۵۴۶ ۵۴۷ ۵۴۸ ۵۴۹ ۵۵۰ ۵۵۱ ۵۵۲ ۵۵۳ ۵۵۴ ۵۵۵ ۵۵۶ ۵۵۷ ۵۵۸ ۵۵۹ ۵۶۰ ۵۶۱ ۵۶۲ ۵۶۳ ۵۶۴ ۵۶۵ ۵۶۶ ۵۶۷ ۵۶۸ ۵۶۹ ۵۷۰ ۵۷۱ ۵۷۲ ۵۷۳ ۵۷۴ ۵۷۵ ۵۷۶ ۵۷۷ ۵۷۸ ۵۷۹ ۵۸۰ ۵۸۱ ۵۸۲ ۵۸۳ ۵۸۴ ۵۸۵ ۵۸۶ ۵۸۷ ۵۸۸ ۵۸۹ ۵۹۰ ۵۹۱ ۵۹۲ ۵۹۳ ۵۹۴ ۵۹۵ ۵۹۶ ۵۹۷ ۵۹۸ ۵۹۹ ۶۰۰ ۶۰۱ ۶۰۲ ۶۰۳ ۶۰۴ ۶۰۵ ۶۰۶ ۶۰۷ ۶۰۸ ۶۰۹ ۶۱۰ ۶۱۱ ۶۱۲ ۶۱۳ ۶۱۴ ۶۱۵ ۶۱۶ ۶۱۷ ۶۱۸ ۶۱۹ ۶۲۰ ۶۲۱ ۶۲۲ ۶۲۳ ۶۲۴ ۶۲۵ ۶۲۶ ۶۲۷ ۶۲۸ ۶۲۹ ۶۳۰ ۶۳۱ ۶۳۲ ۶۳۳ ۶۳۴ ۶۳۵ ۶۳۶ ۶۳۷ ۶۳۸ ۶۳۹ ۶۴۰ ۶۴۱ ۶۴۲ ۶۴۳ ۶۴۴ ۶۴۵ ۶۴۶ ۶۴۷ ۶۴۸ ۶۴۹ ۶۵۰ ۶۵۱ ۶۵۲ ۶۵۳ ۶۵۴ ۶۵۵ ۶۵۶ ۶۵۷ ۶۵۸ ۶۵۹ ۶۶۰ ۶۶۱ ۶۶۲ ۶۶۳ ۶۶۴ ۶۶۵ ۶۶۶ ۶۶۷ ۶۶۸ ۶۶۹ ۶۷۰ ۶۷۱ ۶۷۲ ۶۷۳ ۶۷۴ ۶۷۵ ۶۷۶ ۶۷۷ ۶۷۸ ۶۷۹ ۶۸۰ ۶۸۱ ۶۸۲ ۶۸۳ ۶۸۴ ۶۸۵ ۶۸۶ ۶۸۷ ۶۸۸ ۶۸۹ ۶۹۰ ۶۹۱ ۶۹۲ ۶۹۳ ۶۹۴ ۶۹۵ ۶۹۶ ۶۹۷ ۶۹۸ ۶۹۹ ۷۰۰ ۷۰۱ ۷۰۲ ۷۰۳ ۷۰۴ ۷۰۵ ۷۰۶ ۷۰۷ ۷۰۸ ۷۰۹ ۷۱۰ ۷۱۱ ۷۱۲ ۷۱۳ ۷۱۴ ۷۱۵ ۷۱۶ ۷۱۷ ۷۱۸ ۷۱۹ ۷۲۰ ۷۲۱ ۷۲۲ ۷۲۳ ۷۲۴ ۷۲۵ ۷۲۶ ۷۲۷ ۷۲۸ ۷۲۹ ۷۳۰ ۷۳۱ ۷۳۲ ۷۳۳ ۷۳۴ ۷۳۵ ۷۳۶ ۷۳۷ ۷۳۸ ۷۳۹ ۷۴۰ ۷۴۱ ۷۴۲ ۷۴۳ ۷۴۴ ۷۴۵ ۷۴۶ ۷۴۷ ۷۴۸ ۷۴۹ ۷۵۰ ۷۵۱ ۷۵۲ ۷۵۳ ۷۵۴ ۷۵۵ ۷۵۶ ۷۵۷ ۷۵۸ ۷۵۹ ۷۶۰ ۷۶۱ ۷۶۲ ۷۶۳ ۷۶۴ ۷۶۵ ۷۶۶ ۷۶۷ ۷۶۸ ۷۶۹ ۷۷۰ ۷۷۱ ۷۷۲ ۷۷۳ ۷۷۴ ۷۷۵ ۷۷۶ ۷۷۷ ۷۷۸ ۷۷۹ ۷۸۰ ۷۸۱ ۷۸۲ ۷۸۳ ۷۸۴ ۷۸۵ ۷۸۶ ۷۸۷ ۷۸۸ ۷۸۹ ۷۹۰ ۷۹۱ ۷۹۲ ۷۹۳ ۷۹۴ ۷۹۵ ۷۹۶ ۷۹۷ ۷۹۸ ۷۹۹ ۸۰۰ ۸۰۱ ۸۰۲ ۸۰۳ ۸۰۴ ۸۰۵ ۸۰۶ ۸۰۷ ۸۰۸ ۸۰۹ ۸۱۰ ۸۱۱ ۸۱۲ ۸۱۳ ۸۱۴ ۸۱۵ ۸۱۶ ۸۱۷ ۸۱۸ ۸۱۹ ۸۲۰ ۸۲۱ ۸۲۲ ۸۲۳ ۸۲۴ ۸۲۵ ۸۲۶ ۸۲۷ ۸۲۸ ۸۲۹ ۸۳۰ ۸۳۱ ۸۳۲ ۸۳۳ ۸۳۴ ۸۳۵ ۸۳۶ ۸۳۷ ۸۳۸ ۸۳۹ ۸۴۰ ۸۴۱ ۸۴۲ ۸۴۳ ۸۴۴ ۸۴۵ ۸۴۶ ۸۴۷ ۸۴۸ ۸۴۹ ۸۵۰ ۸۵۱ ۸۵۲ ۸۵۳ ۸۵۴ ۸۵۵ ۸۵۶ ۸۵۷ ۸۵۸ ۸۵۹ ۸۶۰ ۸۶۱ ۸۶۲ ۸۶۳ ۸۶۴ ۸۶۵ ۸۶۶ ۸۶۷ ۸۶۸ ۸۶۹ ۸۷۰ ۸۷۱ ۸۷۲ ۸۷۳ ۸۷۴ ۸۷۵ ۸۷۶ ۸۷۷ ۸۷۸ ۸۷۹ ۸۸۰ ۸۸۱ ۸۸۲ ۸۸۳ ۸۸۴ ۸۸۵ ۸۸۶ ۸۸۷ ۸۸۸ ۸۸۹ ۸۹۰ ۸۹۱ ۸۹۲ ۸۹۳ ۸۹۴ ۸۹۵ ۸۹۶ ۸۹۷ ۸۹۸ ۸۹۹ ۹۰۰ ۹۰۱ ۹۰۲ ۹۰۳ ۹۰۴ ۹۰۵ ۹۰۶ ۹۰۷ ۹۰۸ ۹۰۹ ۹۱۰ ۹۱۱ ۹۱۲ ۹۱۳ ۹۱۴ ۹۱۵ ۹۱۶ ۹۱۷ ۹۱۸ ۹۱۹ ۹۲۰ ۹۲۱ ۹۲۲ ۹۲۳ ۹۲۴ ۹۲۵ ۹۲۶ ۹۲۷ ۹۲۸ ۹۲۹ ۹۳۰ ۹۳۱ ۹۳۲ ۹۳۳ ۹۳۴ ۹۳۵ ۹۳۶ ۹۳۷ ۹۳۸ ۹۳۹ ۹۴۰ ۹۴۱ ۹۴۲ ۹۴۳ ۹۴۴ ۹۴۵ ۹۴۶ ۹۴۷ ۹۴۸ ۹۴۹ ۹۵۰ ۹۵۱ ۹۵۲ ۹۵۳ ۹۵۴ ۹۵۵ ۹۵۶ ۹۵۷ ۹۵۸ ۹۵۹ ۹۶۰ ۹۶۱ ۹۶۲ ۹۶۳ ۹۶۴ ۹۶۵ ۹۶۶ ۹۶۷ ۹۶۸ ۹۶۹ ۹۷۰ ۹۷۱ ۹۷۲ ۹۷۳ ۹۷۴ ۹۷۵ ۹۷۶ ۹۷۷ ۹۷۸ ۹۷۹ ۹۸۰ ۹۸۱ ۹۸۲ ۹۸۳ ۹۸۴ ۹۸۵ ۹۸۶ ۹۸۷ ۹۸۸ ۹۸۹ ۹۹۰ ۹۹۱ ۹۹۲ ۹۹۳ ۹۹۴ ۹۹۵ ۹۹۶ ۹۹۷ ۹۹۸ ۹۹۹ ۱۰۰۰

۱ ای خدمتکارم ۲ ۳ کاف ع مصطلح دین مقصد بزرگ کرام ست ۲ ۳ ای پریشان چرا هستی ۲ ۳ ای اولین ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰ ۱۰۱ ۱۰۲ ۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۰۶ ۱۰۷ ۱۰۸ ۱۰۹ ۱۱۰ ۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۴ ۱۱۵ ۱۱۶ ۱۱۷ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۰ ۱۲۱ ۱۲۲ ۱۲۳ ۱۲۴ ۱۲۵ ۱۲۶ ۱۲۷ ۱۲۸ ۱۲۹ ۱۳۰ ۱۳۱ ۱۳۲ ۱۳۳ ۱۳۴ ۱۳۵ ۱۳۶ ۱۳۷ ۱۳۸ ۱۳۹ ۱۴۰ ۱۴۱ ۱۴۲ ۱۴۳ ۱۴۴ ۱۴۵ ۱۴۶ ۱۴۷ ۱۴۸ ۱۴۹ ۱۵۰ ۱۵۱ ۱۵۲ ۱۵۳ ۱۵۴ ۱۵۵ ۱۵۶ ۱۵۷ ۱۵۸ ۱۵۹ ۱۶۰ ۱۶۱ ۱۶۲ ۱۶۳ ۱۶۴ ۱۶۵ ۱۶۶ ۱۶۷ ۱۶۸ ۱۶۹ ۱۷۰ ۱۷۱ ۱۷۲ ۱۷۳ ۱۷۴ ۱۷۵ ۱۷۶ ۱۷۷ ۱۷۸ ۱۷۹ ۱۸۰ ۱۸۱ ۱۸۲ ۱۸۳ ۱۸۴ ۱۸۵ ۱۸۶ ۱۸۷ ۱۸۸ ۱۸۹ ۱۹۰ ۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳ ۱۹۴ ۱۹۵ ۱۹۶ ۱۹۷ ۱۹۸ ۱۹۹ ۲۰۰ ۲۰۱ ۲۰۲ ۲۰۳ ۲۰۴ ۲۰۵ ۲۰۶ ۲۰۷ ۲۰۸ ۲۰۹ ۲۱۰ ۲۱۱ ۲۱۲ ۲۱۳ ۲۱۴ ۲۱۵ ۲۱۶ ۲۱۷ ۲۱۸ ۲۱۹ ۲۲۰ ۲۲۱ ۲۲۲ ۲۲۳ ۲۲۴ ۲۲۵ ۲۲۶ ۲۲۷ ۲۲۸ ۲۲۹ ۲۳۰ ۲۳۱ ۲۳۲ ۲۳۳ ۲۳۴ ۲۳۵ ۲۳۶ ۲۳۷ ۲۳۸ ۲۳۹ ۲۴۰ ۲۴۱ ۲۴۲ ۲۴۳ ۲۴۴ ۲۴۵ ۲۴۶ ۲۴۷ ۲۴۸ ۲۴۹ ۲۵۰ ۲۵۱ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲۵۴ ۲۵۵ ۲۵۶ ۲۵۷ ۲۵۸ ۲۵۹ ۲۶۰ ۲۶۱ ۲۶۲ ۲۶۳ ۲۶۴ ۲۶۵ ۲۶۶ ۲۶۷ ۲۶۸ ۲۶۹ ۲۷۰ ۲۷۱ ۲۷۲ ۲۷۳ ۲۷۴ ۲۷۵ ۲۷۶ ۲۷۷ ۲۷۸ ۲۷۹ ۲۸۰ ۲۸۱ ۲۸۲ ۲۸۳ ۲۸۴ ۲۸۵ ۲۸۶ ۲۸۷ ۲۸۸ ۲۸۹ ۲۹۰ ۲۹۱ ۲۹۲ ۲۹۳ ۲۹۴ ۲۹۵ ۲۹۶ ۲۹۷ ۲۹۸ ۲۹۹ ۳۰۰ ۳۰۱ ۳۰۲ ۳۰۳ ۳۰۴ ۳۰۵ ۳۰۶ ۳۰۷ ۳۰۸ ۳۰۹ ۳۱۰ ۳۱۱ ۳۱۲ ۳۱۳ ۳۱۴ ۳۱۵ ۳۱۶ ۳۱۷ ۳۱۸ ۳۱۹ ۳۲۰ ۳۲۱ ۳۲۲ ۳۲۳ ۳۲۴ ۳۲۵ ۳۲۶ ۳۲۷ ۳۲۸ ۳۲۹ ۳۳۰ ۳۳۱ ۳۳۲ ۳۳۳ ۳۳۴ ۳۳۵ ۳۳۶ ۳۳۷ ۳۳۸ ۳۳۹ ۳۴۰ ۳۴۱ ۳۴۲ ۳۴۳ ۳۴۴ ۳۴۵ ۳۴۶ ۳۴۷ ۳۴۸ ۳۴۹ ۳۵۰ ۳۵۱ ۳۵۲ ۳۵۳ ۳۵۴ ۳۵۵ ۳۵۶ ۳۵۷ ۳۵۸ ۳۵۹ ۳۶۰ ۳۶۱ ۳۶۲ ۳۶۳ ۳۶۴ ۳۶۵ ۳۶۶ ۳۶۷ ۳۶۸ ۳۶۹ ۳۷۰ ۳۷۱ ۳۷۲ ۳۷۳ ۳۷۴ ۳۷۵ ۳۷۶ ۳۷۷ ۳۷۸ ۳۷۹ ۳۸۰ ۳۸۱ ۳۸۲ ۳۸۳ ۳۸۴ ۳۸۵ ۳۸۶ ۳۸۷ ۳۸۸ ۳۸۹ ۳۹۰ ۳۹۱ ۳۹۲ ۳۹۳ ۳۹۴ ۳۹۵ ۳۹۶ ۳۹۷ ۳۹۸ ۳۹۹ ۴۰۰ ۴۰۱ ۴۰۲ ۴۰۳ ۴۰۴ ۴۰۵ ۴۰۶ ۴۰۷ ۴۰۸ ۴۰۹ ۴۱۰ ۴۱۱ ۴۱۲ ۴۱۳ ۴۱۴ ۴۱۵ ۴۱۶ ۴۱۷ ۴۱۸ ۴۱۹ ۴۲۰ ۴۲۱ ۴۲۲ ۴۲۳ ۴۲۴ ۴۲۵ ۴۲۶ ۴۲۷ ۴۲۸ ۴۲۹ ۴۳۰ ۴۳۱ ۴۳۲ ۴۳۳ ۴۳۴ ۴۳۵ ۴۳۶ ۴۳۷ ۴۳۸ ۴۳۹ ۴۴۰ ۴۴۱ ۴۴۲ ۴۴۳ ۴۴۴ ۴۴۵ ۴۴۶ ۴۴۷ ۴۴۸ ۴۴۹ ۴۵۰ ۴۵۱ ۴۵۲ ۴۵۳ ۴۵۴ ۴۵۵ ۴۵۶ ۴۵۷ ۴۵۸ ۴۵۹ ۴۶۰ ۴۶۱ ۴۶۲ ۴۶۳ ۴۶۴ ۴۶۵ ۴۶۶ ۴۶۷ ۴۶۸ ۴۶۹ ۴۷۰ ۴۷۱ ۴۷۲ ۴۷۳ ۴۷۴ ۴۷۵ ۴۷۶ ۴۷۷ ۴۷۸ ۴۷۹ ۴۸۰ ۴۸۱ ۴۸۲ ۴۸۳ ۴۸۴ ۴۸۵ ۴۸۶ ۴۸۷ ۴۸۸ ۴۸۹ ۴۹۰ ۴۹۱ ۴۹۲ ۴۹۳ ۴۹۴ ۴۹۵ ۴۹۶ ۴۹۷ ۴۹۸ ۴۹۹ ۵۰۰ ۵۰۱ ۵۰۲ ۵۰۳ ۵۰۴ ۵۰۵ ۵۰۶ ۵۰۷ ۵۰۸ ۵۰۹ ۵۱۰ ۵۱۱ ۵۱۲ ۵۱۳ ۵۱۴ ۵۱۵ ۵۱۶ ۵۱۷ ۵۱۸ ۵۱۹ ۵۲۰ ۵۲۱ ۵۲۲ ۵۲۳ ۵۲۴ ۵۲۵ ۵۲۶ ۵۲۷ ۵۲۸ ۵۲۹ ۵۳۰ ۵۳۱ ۵۳۲ ۵۳۳ ۵۳۴ ۵۳۵ ۵۳۶ ۵۳۷ ۵۳۸ ۵۳۹ ۵۴۰ ۵۴۱ ۵۴۲ ۵۴۳ ۵۴۴ ۵۴۵ ۵۴۶ ۵۴۷ ۵۴۸ ۵۴۹ ۵۵۰ ۵۵۱ ۵۵۲ ۵۵۳ ۵۵۴ ۵۵۵ ۵۵۶ ۵۵۷ ۵۵۸ ۵۵۹ ۵۶۰ ۵۶۱ ۵۶۲ ۵۶۳ ۵۶۴ ۵۶۵ ۵۶۶ ۵۶۷ ۵۶۸ ۵۶۹ ۵۷۰ ۵۷۱ ۵۷۲ ۵۷۳ ۵۷۴ ۵۷۵ ۵۷۶ ۵۷۷ ۵۷۸ ۵۷۹ ۵۸۰ ۵۸۱ ۵۸۲ ۵۸۳ ۵۸۴ ۵۸۵ ۵۸۶ ۵۸۷ ۵۸۸ ۵۸۹ ۵۹۰ ۵۹۱ ۵۹۲ ۵۹۳ ۵۹۴ ۵۹۵ ۵۹۶ ۵۹۷ ۵۹۸ ۵۹۹ ۶۰۰ ۶۰۱ ۶۰۲ ۶۰۳ ۶۰۴ ۶۰۵ ۶۰۶ ۶۰۷ ۶۰۸ ۶۰۹ ۶۱۰ ۶۱۱ ۶۱۲ ۶۱۳ ۶۱۴ ۶۱۵ ۶۱۶ ۶۱۷ ۶۱۸ ۶۱۹ ۶۲۰ ۶۲۱ ۶۲۲ ۶۲۳ ۶۲۴ ۶۲۵ ۶۲۶ ۶۲۷ ۶۲۸ ۶۲۹ ۶۳۰ ۶۳۱ ۶۳۲ ۶۳۳ ۶۳۴ ۶۳۵ ۶۳۶ ۶۳۷ ۶۳۸ ۶۳۹ ۶۴۰ ۶۴۱ ۶۴۲ ۶۴۳ ۶۴۴ ۶۴۵ ۶۴۶ ۶۴۷ ۶۴۸ ۶۴۹ ۶۵۰ ۶۵۱ ۶۵۲ ۶۵۳ ۶۵۴ ۶۵۵ ۶۵۶ ۶۵۷ ۶۵۸ ۶۵۹ ۶۶۰ ۶۶۱ ۶۶۲ ۶۶۳ ۶۶۴ ۶۶۵ ۶۶۶ ۶۶۷ ۶۶۸ ۶۶۹ ۶۷۰ ۶۷۱ ۶۷۲ ۶۷۳ ۶۷۴ ۶۷۵ ۶۷۶ ۶۷۷ ۶۷۸ ۶۷۹ ۶۸۰ ۶۸۱ ۶۸۲ ۶۸۳ ۶۸۴ ۶۸۵ ۶۸۶ ۶۸۷ ۶۸۸ ۶۸۹ ۶۹۰ ۶۹۱ ۶۹۲ ۶۹۳ ۶۹۴ ۶۹۵ ۶۹۶ ۶۹۷ ۶۹۸ ۶۹۹ ۷۰۰ ۷۰۱ ۷۰۲ ۷۰۳ ۷۰۴ ۷۰۵ ۷۰۶ ۷۰۷ ۷۰۸ ۷۰۹ ۷۱۰ ۷۱۱ ۷۱۲ ۷۱۳ ۷۱۴ ۷۱۵ ۷۱۶ ۷۱۷ ۷۱۸ ۷۱۹ ۷۲۰ ۷۲۱ ۷۲۲ ۷۲۳ ۷۲۴ ۷۲۵ ۷۲۶ ۷۲۷ ۷۲۸ ۷۲۹ ۷۳۰ ۷۳۱ ۷۳۲ ۷۳۳ ۷۳۴ ۷۳۵ ۷۳۶ ۷۳۷ ۷۳۸ ۷۳۹ ۷۴۰ ۷۴۱ ۷۴۲ ۷۴۳ ۷۴۴ ۷۴۵ ۷۴۶ ۷۴۷ ۷۴۸ ۷۴۹ ۷۵۰ ۷۵۱ ۷۵۲ ۷۵۳ ۷۵۴ ۷۵۵ ۷۵۶ ۷۵۷ ۷۵۸ ۷۵۹ ۷۶۰ ۷۶۱ ۷۶۲ ۷۶۳ ۷۶۴ ۷۶۵ ۷۶۶ ۷۶۷ ۷۶۸ ۷۶۹ ۷۷۰ ۷۷۱ ۷۷۲ ۷۷۳ ۷۷۴ ۷۷۵ ۷۷۶ ۷۷۷ ۷۷۸ ۷۷۹ ۷۸۰ ۷۸۱ ۷۸۲ ۷۸۳ ۷۸۴ ۷۸۵ ۷۸۶ ۷۸۷ ۷۸۸ ۷۸۹ ۷۹۰ ۷۹۱ ۷۹۲ ۷۹۳ ۷۹۴ ۷۹۵ ۷۹۶ ۷۹۷ ۷۹۸ ۷۹۹ ۸۰۰ ۸۰۱ ۸۰۲ ۸۰۳ ۸۰۴ ۸۰۵ ۸۰۶ ۸۰۷ ۸۰۸ ۸۰۹ ۸۱۰ ۸۱۱ ۸۱۲ ۸۱۳ ۸۱۴ ۸۱۵ ۸۱۶ ۸۱۷ ۸۱۸ ۸۱۹ ۸۲۰ ۸۲۱ ۸۲۲ ۸۲۳ ۸۲۴ ۸۲۵ ۸۲۶ ۸۲۷ ۸۲۸ ۸۲۹ ۸۳۰ ۸۳۱ ۸۳۲ ۸۳۳ ۸۳۴ ۸۳۵ ۸۳۶ ۸۳۷ ۸۳۸ ۸۳۹ ۸۴۰ ۸۴۱ ۸۴۲ ۸۴۳ ۸۴۴ ۸۴۵ ۸۴۶ ۸۴۷ ۸۴۸ ۸۴۹ ۸۵۰ ۸۵۱ ۸۵۲ ۸۵۳ ۸۵۴ ۸۵۵ ۸۵۶ ۸۵۷ ۸۵۸ ۸۵۹ ۸۶۰ ۸۶۱ ۸۶۲ ۸۶۳ ۸۶۴ ۸۶۵ ۸۶۶ ۸۶۷ ۸۶۸ ۸۶۹ ۸۷۰ ۸۷۱ ۸۷۲ ۸۷۳ ۸۷۴ ۸۷۵ ۸۷۶ ۸۷۷ ۸۷۸ ۸۷۹ ۸۸۰ ۸۸۱ ۸۸۲ ۸۸۳ ۸۸۴ ۸۸۵ ۸۸۶ ۸۸۷ ۸۸۸ ۸۸۹ ۸۹۰ ۸۹۱ ۸۹۲ ۸۹۳ ۸۹۴ ۸۹۵ ۸۹۶ ۸۹۷ ۸۹۸ ۸۹۹ ۹۰۰ ۹۰۱ ۹۰۲ ۹۰۳ ۹۰۴ ۹۰۵ ۹۰۶ ۹۰۷ ۹۰۸ ۹۰۹ ۹۱۰ ۹۱۱ ۹۱۲ ۹۱۳ ۹۱۴ ۹۱۵ ۹۱۶ ۹۱۷ ۹۱۸ ۹۱۹ ۹۲۰ ۹۲۱ ۹۲۲ ۹۲۳ ۹۲۴ ۹۲۵ ۹۲۶ ۹۲۷ ۹۲۸ ۹۲۹ ۹۳۰ ۹۳۱ ۹۳۲ ۹۳۳ ۹۳۴ ۹۳۵ ۹۳۶ ۹۳۷ ۹۳۸ ۹۳۹ ۹۴۰ ۹۴۱ ۹۴۲ ۹۴۳ ۹۴۴ ۹۴۵ ۹۴۶ ۹۴۷ ۹۴۸ ۹۴۹ ۹۵۰ ۹۵۱ ۹۵۲ ۹۵۳ ۹۵۴ ۹۵۵ ۹۵۶ ۹۵۷ ۹۵۸ ۹۵۹ ۹۶۰ ۹۶۱ ۹۶۲ ۹۶۳ ۹۶۴ ۹۶۵ ۹۶۶ ۹۶۷ ۹۶۸ ۹۶۹ ۹۷۰

از انجله فسونگر دایه داشت — که از افسونگری سرمایه داشت
ه عاشقی کار آزموده — گهی عاشق گهی معشوق بوده
صلت ده معشوق و عاشق — موافق ساز یار ناموافق
ی اندر زمین بوسید پیشش — بیاد آورد خدمتهای خویشش
ای غنچه بستان شاهی — بخوبی از تو گلرویان مباهی
خرم لبت پرخنده بادا — ز رویت بخت ما فرخنده بادا
باغ جمال آن تازه سروی — که گردد طوطی جانم تدروی
ز جور و وفا آن جویبارم — که پروردت زمانه در کنارم
ت زآغاز من بودم که دیدم — به تیغ مهر نافت من بریدم
ن شستم از مشک و گلابت — گلاب مشکبو کردم خطابت
ط از پردهٔ دل کرد مست ساز — ز جانش رشته پیچیدم بصد ناز
از شیر دادم شکرت را — بپروردم تن جان پرورت را
ب مد خواب در کار تو کردم — سحر شد زیب رخسار تو کردم

نظامی بن یوسف بن زکی مؤید بن نکی دایه ابوبکر بن آبان بن شهریار بن قارن بن شروین بن بندار بن فرهاد بن گشنسپ بن بندار بن شروین بن گشنسپ بن بندار بن شروین بن گشنسپ بن بندار بن شروین

گهی از آتش دل آه میکرد | بگردون دود آهش راه میکر
بهر آهی که از دل بر کشیدی | کسان بوی کباب دل شمید
چو بودی روز شب بیخواب و بیخورد | گل سرخش نمودی لاله ز
بدانستی همه کز هیچ باغی | نروید لاله خالی زداغ
کنیزان این نشانیها چو دیدند | خط آشفتگی بروی کشید
ولی روشن نشد کاز چیست حالت | قضا جنبان این حال عجب کیست
یکی گفتا کسی مشکش ندیدست | همانا کز کسی چشمش رسیدست
یکی گفتا همانا سحر سازی | ز سحرش بسته بر دامن طر
یکی افتاد این معنی پسندش | که از دیو و پری آمد گزندش
یکی گفت این همه آثار عشقست | دلش هشتک بر یار عشو
ولی کس را به بیداری ندیدند | ز خوابش گوئی این آفت
همی بست از گمان هر کس خیالی | همیکردند با هم قیل و قا
ولی سر دلش ظاهر نمی شد | سخن بر هیچ چیز آخر نمی ش

بالین رونق از گلبرگ تر داد | به بستر جان زسر و سیمبر داد
ب ورزش بدین آئین گذشتی | سر موی ازین آئین نه گشتی

مشاهدهٔ تغیر حال زلیخا گره تحیر برشته تفکر گنیزکان نادن و دایه بسبر انگشت استفسار گره ازان رشته کشادن

ان عشق هر جا افگند تیر | سپر داری نباشد کار تدبیر
سازد در درون آن تیر خانه | زبیرون باشد آن را صد نشانه
ست ازنجر دان این نکته گفتن | که عشق و مشک را نتوان نهفتن
بشک گر دد پرده صد توی | کند غمازی از صد پرده اش بوی
عشق را پوشیده میدانشت | بسینه تخم غم پوشیده میکاشت
سیر میبرد آن هر دم زجائی | همیکرد از درون نشو و نمائی
ز گریه چشمیش آب میریخت | چه جای آب بل خونناب میریخت
طره که از مژگان گشادی | نهانی راز او بیرون فتادی

نمی دانم که نامت از که پرسم — کجا یابم مقامت از که پرسم
اگر شاهی ترا آخر چه نام ست — وگر ماهی ترا منزل کدام ست
مباد هیچکس چون من گرفتار — که نی دل دارم اندر کف نه د
خیالت دیدم و بربود خوابم — گشاد از دیده و دل خون نا
کنون دارم تن بیخواب مانده — ولی از آتشت در تاب ماند
چه باشد گر زنی آیم بر آتش — نباشی همچو آتش گرم و سر
گلی بودم ز گلزار جوانی — تر و تازه چو آب زندگانی
نه هرگز بر سرم بادی وزیده — نه در پایم خاری خل
بیک عشوه مرا بربود دادی — هزاران خار بر بستر نهاد
تن نازک ترا از گلبرگ صد بار — چه سان خوابت آید بر بس
همه شب تا سحر گه کارش این بود — حکایت با خیال ماه رش
چو شب بگذشت دفع هر گمان کرد — نشست از گرد چشمم خو نقش
لبش تر بود از خون خوردن شب — گلوی خشک را مالید بر لب

ای نفسانی
بیت
آتش
آتش
شد
گاوزد
قبل
ای
دارد
بیت
سن
این بیت
قال
است
بالا
بیت

چنان دل بدستش خود کجا بود — که هر جا بود با آن دلربا بود

دلی کز عشق در کامش نهنگ است — ز هستی و جویی کامشش پای لنگ است

برون از یار خود کامی ندارد — درونش با کس آرامی ندارد

گوید سخن با یار گوید — وگر جوید مراد از یار جوید

زاران با رجانش بر لب آمد — که تا آن روز محنت را شب آمد

شب آمد ساز گار عشق بازان — شب آمد راز دار عشق بازان

زان بر فروزشان شب اختیار است — که آن یک ده درین ده روزه دار است

شب شد روی در دیوار غم کرد — بزاری پشت خود چون چنگ خم کرد

ار اشک بست او تار رز چنگ — بدل پردازی خود ساخت آهنگ

ناله نغمه جانکاه برداشت — بزیر و بم فغان و آه برداشت

یال یار پیش دیده بنشاند — هم از دیده هم از لب گوهر افشاند

ری پاکیزه گوهر از چه کانی — که دارم از تو این گوهر فشانی

لم بردی و نام خود نه گفتی — نشانی از مقام خود نه گفتی

نبود آن خواب خوش بیهوشی بود | ز سودای شبش مدهوشی بود
کنیزان وی بر بالینش نهادند | پرستاران بدستش بوسه دادند
نقاب از لاله سیراب بکشاد | خمار آلوده چشم از خواب بگشاد
گریبان مطلع خورشید و مه کرد | ز مطلع سر زده هر سو نگه کرد
ندید از گلرخ دوشین نشانی | چو غنچه شد فرو در خود زبانی
بران شد کز غم آن سرو چالاک | گریبان همچو گل بر تن زند چاک
ولی شرم کسان بگرفت دستش | بدامان صبوری پای بستش
نهان میداشت راز دل ز تنگ | چو کان لعل لعل اندر دل سنگ
فرو میخورد چون غنچه بدل خون | نمیداد از درون یک شمه بیرون
لب او با کنیزان در حکایت | دل او زان حکایت در شکایت
دهانش با رفیقان در شکر خند | دلش چون نیشکر صد جا گره بند
زبانش با حریفان در فسانه | بدل از داغ عشقش صد نشانه
نظر بر صورت اغیار میداشت | ولی پیوسته دل با یار میداشت

زلیخا از زلیخائی رمیده — ازان معنی بصورت آرمیده
ازان معنی اگر آگاه بودی — یکی از واصلان راه بودی
دلی چون بود در صورت گرفتار — نشد در اول از معنی خبردار
که در بند بپنداریم مانده — بصورتها گرفتاریم مانده
صورت گر بمعنی رو نماید — کجا یک دل سوی صورت گراید
چنین داند که در کوزه همی هست — ازان در گردن آرد تشنه انگشت
سازد غرق دریائی لاش — نیابد یادنم دیده سفالش

دین سیم سحری زلیخا و نرگس خوانباکش را کشادن

چو خون زاغ شب پرواز برداشت — خروس صبحگاه آواز برداشت
دل لحن دلکش برکشیدند — نقاب غنچه از گل بردریدند
من از آب شبنم روی خود شست — بنفشه جعد عنبر بوی خود شست
زلیخا همچنین در خواب نوشین — دلش آروی در محراب و بالین

زلیخا چون برویش دیده بگشاد ببگدید ارتش افتاد انچه افتاد

جمالی دید از حد بشر دور ندیده از پری نشنیده از حور

ز حسن صورت و لطف شمائل اسیرش شد ببگدل نی بصد دل

بهفتم سالگی دیده بخوابش مقید کرده دل را باطنا بشر

گرفت از قامتش در دل خیالی نشاند از دوستی در دل نهالی

ز رویش آتشی در سینه افروخت وزان آتش متاع صبر دل سوخت

وزان عنبر فشان گیسوی دلبند بهر مو رشته جان کرده صد بند

ز طاق ابرویش با ناله شد جفت زخواب آلود چشمش غرق خون خفت

دل تنگ از لبش تنگ شکر یافت زدندانش مژه عقد گهر یافت

ز سیمین ساعدش شست از خرد دست میانش را کمر در بندگی بست

برویش دید مشکین خال دلکش نشست از وی سپند آسا قرارش

ز سیب غبغبش آسیب جان دید بدندانش سیب آسا کی توان چید

بنامش از دچه زیبا صورتی بود که صورت کاست اندر معنی

عه ای زلیخا چون آن صورت را دیدی یک نهمین معشوقی که بر دوانت را فتاد و چیزها یاد کردی و در خیال خود بر نگاشتی و بر آن عاشق شدی

سه ۱۲ ای گل

ه ۱۳ ای خوش شاخ

ز ۱۴ ای سیب غبغب آسیب جان دید

بوده سر بسر حسن و جمالش + گرفته یک بیک غنج و دلالش

شیده قامتی چون تازه شمشاد بآزادی غلامش سرو آزاد

ے با وصف آزادی ۱۲

یر آویخته زلفِ چو زنجیر خرد را بسته دست و پای تدبیر

ے تحیر ساخت ۱۲

وزان لمعه نور از جبینش + مه و خورشید را روز مبینش

روشنی ۱۲

وس ابرویش محراب پاکان معنبر سائبان بر خواب ناکان

خوشبو ۱۲ ے مسجد ۱۲ مراد چشم ۱۲

ل ز گشش از سر مه ناز ز مژگان بر جگرها ناوک انداز

ے بر دل ۱۲ مظفر سید گیسو ۱۲

علش از تبسم در شکر ریز دهانش در تکلم شکر آمیز

دو لب ۱۲

ق در شش از لعل درافشان چو از گلگون شفق برق درخشان

نمک از پسته پرشور میریخت

نده از شر یا نور میریخت

نام ستاره ۱۲

ن چون سیمی ز غبغب مطوق ز سیب آویخته آبی معلق

حلقه دار ۱۲

ر از رخش از مشک داغی گرفته آشیان زاغی بباغی

مراد خال ۱۲

ش ماهی ز برج اوج فردوس ز ابرو کرده آن مه خانه در قوس

ین ساعدش بازو تو انگر ز بی سیمی میان چون موی لاغر

ربوده دزد شب هوش عسس را | زبان بسته جرس جنبان
سگان را طوق گشته حلقه دم | دران حلقه ره فریاد شان
ز شهپر مرغ شب خنجر کشیده | ز بانگ صبح نای خود
ز کنگره ارکاخ شهریاری | چو حارس دیده مشکل کوکنار
به بیداری نمانده دیگرش تاب | خواص کوکنارش کرده
ستاده از دهل کوبی دهل کوب | هجوم خواب دستش بسته
نکرده مؤذن از گلبانگ یا حی | فراش غفلت شب مرده گا
زلیخا آن بلبهای شکرناب | شده پرنرگس از شیرین
سرش سوده ببالین جعد سنبل | تنش داده به بستر خرمن
زبالین سنبلش در شکسته | بگل تا رحریرش نقش
بخوابش چشم صورت بین غنوده | ولی چشم دگر از دل کشو
درامد ناگهان از در جوانی | چه میگویم جوانی نی که جا
همایون پیکری از عالم نور | بباغ خلد کرده غارت

زبان بسته
پرده خاموش
بلبل بزرگ
بزند کبینه
قلعه دخانه
اول جمال یوسفی را
مراد از جسم نازنین زلیخا

ز هرگز بر دلش بار نی نشسته | نه یکبارش بپا خاری شکسته
بوده عاشق و معشوق کس را | نداده ره بخاطر این هوس را
شب چون نرگس سیراب خفتی | سحر چون غنچه خندان شگفتی
سیمین لعبتان از خورد سالان | بصحن خانه چون عناغزالان
ل فارغ ز لعب چرخ دوّار | نبودی غیر لعبت بازلیش کار
ز یسان خرم و دلشاد بودی | وزین غم خاطرش آزاد بودی
ش از ایام برگردن چه آید | وزین شبهای آلبستن چه زاید

در نیام سنام دین زلیخا نبوت اول تیغ آفتاب
جمال یوسفی را و کشته عشق وی شدن

نبی خوش همچو صبح زندگانی | نشاط افزا چو ایام جوانی
زبنبش مرغ و ماهی آرمیده | حوادث پای در دامن کشیده
زرین بستان سرای پرنطاره | نمانده باز جز چشم ستاره

۴ ای نشسته بر دلش ۵ آرمیده و خوشی ۶ بگذشت ۷ بعضی نسخ چون غنچه خندان شگفتی ۸ بعضی نسخ بصحن خانه چون ۹ دلشاد بودی ۱۰ بازی کردن ۱۱ نشاط با فتح شادمانی نمودن ۱۲ حوادث با فتح ۱۳ بعضی نسخ نطاره

در و لعلش که بود آویزهٔ گوش — همی‌زد دل و جان لطف او هوش
اگر بگستیش گوهر ز گردن — شدی گنج جواهر جیب و دامن
مرصع موی بندش کز قفا بود — هزاران عقد گوهر را بها بود
نه گر لطفش گرفتی یاره راست — که یار ستی ز دستانش برو نست
نیارم پیش ازین از زر خبر داد — که شد خلخال پایش اندر افتاد
گهی در عشوهٔ مسند نشینی — بزیبا دیبهٔ رومی و چینی
گهی در جلوهٔ ایوان خرامی — ز زر کش حلهٔ مصری و شامی
بهر روزی نوی کافگنده پر تو — نبوده بر تنش جز خلعت نو
بیک جنبش دوباره سبزه سوده — چو مه هر روز از برجی نموده
ز پابوس سران دامن کشیدی — بدین دولت مگر دامن رسیدی
نداده دست جز بر پیرهنش را — که در آغوش خود دیدی تنش را
سهی سروان هوادارش کردند — پری رویان پرستارش کردند
ز همزادان هزاران حور زاده — بخدمت در شبش پیش ستاده

یوسف و زلیخا ۵۲

۱ بر دو گردن زلیخا
۲ ز بر بستی گریبان
۳ دو من از گوهر
۴ آن گنج جواهر شدی ۱۲
۵ یاره دست تنه
۶ طوق گردنبندی گلان
۷ گوید یار سن بر سرخ
۸ تو انش دلستان
۹ بلخی نکرو چیلد ۱۲ ان
۱۰ خلخال بر روز
۱۱ رکاب حلقها شد کم
۱۲ قرار زر بر سیم و
۱۳ سنده ۱۲ ا
۱۴ بالکس شمرد فرید
۱۵ رکاب بیشه کرد ۱۲
۱۶ رکاب بیشه نافع نمود
۱۷ جلوه با نافع نمود
۱۸ عرض کردن خود ط
۱۹ بنصر سرد بهانی ۱۲
۲۰ جیب ۱۲ نافع
۲۱ بهنگ گریبان پیرهن ۱۲
۲۲ هزاران ای
۲۳ همه ران بسیار
۲۴ خدمت زلیخا بود

ز زیر ناف تا بالای زانو | نگویم نکته از کنه بانو+
ز اده در حریم آن حرمگاه | حصار عصمتش اندیشه را راه
ن رانم ز ساق او که چونست | بنای حسن را سیمین ستونست
ام ایزد عجب گلدسته نور | ولی از چشم هر بی نور نستور
ضای او نمود آئینه را رو | درامد از ادب پیشش بزانو
ان آئینه هم زانوی او شد | که فیض نور یابد از روی او شد
ی هر کس که هم زانو نشیند | رخ دولت در ان آئینه بیند
م در لطف نیز از ساق کم نیست | چو او در لطف کش ثابت قدم نیست
ان بودی چو رفتی چست و چابک ق | قدم از پاشنه تا پنجه نازک
ر بر چشم عاشق کردیش جای | شدی پر آبله ز اشکش کف پای
ا نم از زر و زیور چه گویم+ | که خواهد بود قاصر هر چه گویم
یور خود که وصف آن پری کرد | که زیور را جمالش زیوری کرد
ر گوهر تبارک افسری داشت | که در هر یک خراج کشوری داشت

سبقت یافتن یوسف در رفتن بر آئینه و دیدن روی خود در آن آئینه

چون صفا آن سابق آئینه را دید تواضع نمود آئینه از ادب پیش آن آئینه بزانو در آمد

۱۲ کاف اول یعنی کدام و دوم یعنی بلکه

پئ تعویذ آن پاکیزه چون دُر — دل پاکان عالم از دعا پ
پاکیزگان ۱۲
پر پریویان بجان کرده سپندش — رگ جان ساخته تعویذ بندش
زتاراج سران تخت و دیهیم — دو ساعد آتینش کرده پر
فاعل ۱۲ بازو ۱۲ مفعول ۱۲
کفش راحت ده هر محنت اندیش — نهادی مرهمی بر هر دل ریش
بدست آورد زانگشتان قلمها — زده از مهر بر دلها ر
دل از زهر ناخنش بسته خیالے — فزوده بر سر بدری بلا
صورت ۱۲
بپنج انگشت مه را بر دو پنجه — زند زور پنجه مه را کرده رنج
میانش موی بل کز موی نیمے — ز باریکی برد از موی بیم
نیارستی کمر از موی بستن — کز ان مو بود دلش بیم گسستن
شکم چون تخته قاقم کشیده — نبرمی دایه ناف او بریده
سُرینش کوه آما سیم ساده — چو کوهی کز کمر زیر او فتا
بدان نرمی که گر افسر دلیش مست — برون رفتی خمیر آسا ز انگشت
زدست افشار زر اکنون خمش شو — بیاو سیم دست افشار ش

قوله بجان کرده سپندش یعنی جان خود را مانند سپند بر آتش عشق او افشانده بود ۱۲ منه
ابن قتیبه در کتاب شعر و شعرا گوید که مرد مرو را دیدم که بر دست راست او نوشته بود ۱۲ منه

خدنون او تا حلقهٔ میم[۱۱] — الف واری کشیده بنی ار سیم
نزده بر الف صفر دهان را[۱۲] — یکی ده کرده آشوب جهان را
نده سنبش عیان از لعل خندان — کشاده میم را عقده بدندان
بستان ارم رویش نمونه — در و گلها شگفته گونه گونه
ز هر جانب ازو خالی نشانی[۱۳] — چو زنگی بچگان در گلستانی
خدانش که سیم بی زکاتست — در و چاهی پر از آب حیاتست
ز غبغب[۱۴] اردانا بر در راه — بود گرد آمده رشحی ازان چاه
ار دل بود نایاب آنجا — که هم چاه ست و هم گرداب آنجا
ض گردنش صافی تر از عاج — بگردن آورندش آهوان باج
دوشش زده طعنه سمن را — گل اندر جیب کرده پیرهن را
بستان هر یکی چون قبهٔ[۱۵] نور — حبابی خاسته از عین کافور
ار تازه بر رسته ز یک شاخ — کف امید شان ناسوده گستاخ
ار و گنج سیمین در بغل بود — عیار سیم پیش او دغل بود

۱۱ ذهن ۱۲
۱۲ نقطه ۱۲
۱۳ زنگی بچگان ۱۲
۱۴ غبغب ۱۲
۱۵ قبه ۱۲

بگنجد در بیان وصف جمالش | کنم طبع آزمائی با خیالش
ز سر تا پا فرود آیم چو مویش | شوم روشن ضمیر از عکس رویش
ز نوشین لعلش استمداد جویم | ز وصفش آنچه در گنجد بگویم
قدش نخلی ز رحمت آفریده | به بستان لطافت سرکشیده
ز جوی شهریاری آب خورده | ز سرو جویباری آب برده
بفرقش موی دام هوشمندان | از و تا مشک فرق اما نه چندان
فراوان موشگافی کرده شانه | نهاده فرق نازک درمیانه
ز فرق او دو نیمه نافه را دل | وز و در نافه کار مشک مشکل
فرود آویخته زلف سمن سای | فگنده شاخ گل را سایه بر جای
دو گیسویش دو هندوی سمن ساز | ز شمشاد سر افرازش سرافراز
فلک درس جمالش کرد تلقین | نهاده از جبینش لوح سیمین
ز طرف لوح سیمینش نموده | دو نون سرنگون از مشک سوده
بزیر آن دو نون طرفه دو صاد | نوشته کلک صنع اوستاد

۱۲ کرد چهار بیت در نسخهٔ ۱۲ نیست
۱۲ ۲ ای پرستیر زنی
۱۲ موی بود گر فشار گیرد
عاقلان ۱۲ ۳ فرق نازک مراد از
۱۲ موی سر در وسط گرفته
۱۲ ۴ سمن ساعد سمن بر
۱۲ ۵ ز نیکان نیست ۱۲ ۶ سمن ساعد سمن بر
۱۲ ۷ ز سنگین ۱۲ ۸ دو نون سرنگون
از دو ابرو ۱۲

زلیخائی که رشک حور عین بود | بمغرب پرده عصمت نشین بود
خورشید رخش نادیده تابی | گرفتار خیالش شد بخوابی
بر دوران غم عشق آورد زور | ز نزدیکان نباشد عاشقی دور

در وصف نسب زلیخا که مغرب از طلوع آفتاب جمالش مشرق شده بود بلکه بهزاران درجه ازان گذشته

چنین گفت آن سخندان سخن سنج | که در گنجینه بود شد آن سخن گنج
ز مغرب زمین شاهی بناموس | همی زد کوس شاهی نام طیموس
که سباب شاهی حاصل او | نمانده آرزوی در دل او
ز پایش تاج را اقبال مندی | ز پایش تخت را پایه بلندی
ملک در خلیش از جوزا کمربند | ظفر با بند تیغش سخت پیوند
زلیخا نام زیبا دختری داشت | که با او از همه عالم سری داشت
دختر اختری از برج شاهی | فروزان گوهری از درج شاهی

برویش چشم روشن شاد بنشست — پس از چندی اجل چشمش بست

بدو شد خاطر یعقوب خرم — ز دیدارش نه بستی دیده هم

به پیش روی چو یوسف قبله یافت — ز فرزندان دیگر روی برتافت

بیوسف بود روحش را حیات اندوز — به یوسف بود چشمش دیده افروز

بیوسف بود هر کاری که بودش — بیوسف بود بازاری که بودش

بلی هر جا کزین سان مه بتابد — اگر خورشید باشد ره نیابد

چگویم کان ز حسن و دلبری بود — که بیرون از حد حور و پری بود

مهی بود از سپهر آشنائی — از و کون و مکان را روشنائی

نه مه مهیات روشن آفتابی — که از وی بر فلک افتاد تابی

چه میگویم چه جای آفتاب است — که از خشان چشمه اش آن نجا سراب است

مقدس نوری از قید چه و چون — سر از جلباب حسن آورد بیرون

چو آن بیچون درین چون کرده آرام — پی روپوش کرده یوسفش نام

بدل یعقوب کز مهرش نهان داشت — وگر کردش بجان جای آن داشت

---

۱ ای یکدم دور ساز او گر را نکوئی

۲ ای یعقوب روبروی خود سلام یوسف علیه السلام را قبله یافت از دیگر فرزندان او

۳ پیغمبر شیرین باسخ بنوی حضرت یعقوب است

۴ آنست بنیاد آن نامی که بنیاد از نهون نهاد

۵ مطلق کرامت است از نهون نهاد

۶ بلندان کرامت است

۷ معاله در روزگار است

۸ ایدون است

۹ بنون از کون یعنی جاه

۱۰ بنون از کون یعنی جاه

۱۱ بنون از کون یعنی جاه

یعقوب این سخن خواهر چو بشنید ‌ ‌ ‌ ز فرمانش بصورت سر نه پیچید

لیکن کرد با خود حیله‌ سازی ‌ ‌ ‌ که تا گیرد ز یعقوبش بآن باز

ف ز اسحاق بود ش یک کمربند ‌ ‌ ‌ بخدمت سوده در راه خداوند

ر بندی که هر دستش بهستی ‌ ‌ ‌ ز دست اندازی آفاق رستی

و یوسف را ز خود رود در بدر کرد ‌ ‌ ‌ میان بندش نهانی در کمر کرد

نان بست آن کمر را بر میانش ‌ ‌ ‌ که آگاهی نشد قطعاً ازانش

ر سته بیعقوبش فرستاد ‌ ‌ ‌ وزان پس در میان آواز در داد

شتست آن کمربند از میان گم ‌ ‌ ‌ گرفتی هر کسی را زان توهم

ر جامه جست و جوی کردی ‌ ‌ ‌ پس انگه در و گرگس وی کردی

و در آخر بیوسف نوبت افتاد ‌ ‌ ‌ کمر را از میانش چیست بگشاد

ران ایام هر کس کاهل دین بود ‌ ‌ ‌ برو حکم شریعت اینچنین بود

ه دزدی هر که گشتی پای گیرش ‌ ‌ ‌ گرفتی صاحب کالا اسیرش

گر باره به تزویر و بهانه ‌ ‌ ‌ چو کرد آماده بردش سوی خانه

بیان ظهور حال یوسف

چو دیدش در کنار خود دو ساله ۵۱ دمید ایام زهرش در نوا
گرامی دُرّی از بحر کریمی + ز مادر ماند با اشک یتیمی
پدر چون دید حال گوهر خویش صدف کردش کنار خواهر خویش
ز عمه مرغ جانش پرورش یافت ۵۲ بگلزار خوشی بال و پرش یافت
قدش آئین خوش رفتاری آورد لبش رسم شکرگفتاری آورد
دل عمه بمهرش شد چنان بند که نگسستی از و یک لحظه پیوند
بهر شب خفته چون جان در برش بود ۵۳ بهر روز آفتاب منظرش بود
پدر هم از روی او داشت زهر سو میل خاطر سوی او داشت
جز او کس در دل غمگین نمی یافت بگه دیدنش تسکین نمی یافت
چنان میخواست کان ماه دل افروز به پیش چشم او باشد شب و روز
بخواهر گفت کای گز مهر ورزی بفرقم چون درخت بید گرزی
ندارم طاقت دوری یوسف خلاصم ده ز مهجوری یوسف
بخلوتگاه را زمن فرستش بمحراب نیاز من فرستش

۵۱ ای چون حضرت یوسف علیه السلام بسن دو سالگی از مادر جدا گردید
۵۲ عمه یوسف علیه السلام مادر اخیر او بود
۵۳ عمه او را شب در بر خود میخوابانید

یعقوبؑ از عقب زانیکار دم زد | ز حد شام تا کنعان علم زد
قامت را کنعان محمل افگند | فتاده در فزایش مال و فرزند
مار گوسپندش از بز و میش + | دران وادی شد از مور و ملخ بیش
وت در نبوت گشته پیدا | بتفصیل رسالت شعله آسا +
نبوت الخ مصرعه دوم ظاهراً در تحریر شده ۱۲
شتم پشت واضح گشت یوسفؑ | بماند از وی جهانی در تاسف
سران زیوسفؑ یازده داشت | ولی یوسف میان جانش را داشت
یوسفؑ بر زمین آمد ز مادر | برخ شد ماه گردون را برابر
شید از بوستان دل نهالی | نمود از آسمان جان هلالی
گلزار خلیل الله گلی رست | قبای نازک اندامی بر و چست
زد اختری از برج اسحاق | ز روی او منور چشم آفاق
لم زد لاله از باغ یعقوبؑ | از و هم مرهم و هم داغ یعقوبؑ
زالی شد شمیم افزای کنعان | از و رشک ختن صحرای کنعان
جان تا بوده بهره مادرش را | ز شیر خویش شستی شکرش را

۱ ای یادآر از حضرت تا تولد حضرت یوسف علیه السلام پسر یعقوب علیه السلام ۱۲

۲ سمای حضرت یوسف علیه السلام یازده پسر و یک دختر داشتند ۱۲

۳ تولد حضرت یوسف علیه السلام از زلیخا

۴ تولد حضرت یوسف علیه السلام از راحیل دختر لابان

۵ حضرت یعقوب علیه السلام از وطن او بعد از نه سال خدمت لابان

۶ علیه السلام پسر چهارم

۷ نام تولد شده بود ۱۲

۸ دسمبر ۱۸۷۵

۹ بلگرم و رخت موزون

۱۰ غزال بال فتح

وہم او را بآب دیدۂ یعقوب و ہوای دل زلیخا پرورد

درین نوبت گہ صورت پرستے — ز ندہر کس نبوبت کوس ہست
حقیقت را بہر دوری ظہورے است — ز اسمی جہان افتادہ نورے است
اگر عالم بیک دستور ماندی — بسا انوار کان مستور ماندی
گر از گردون نگردد نور خورگم — نگیرد رونق بازار انجم
زمستان ار چمن بار ار نہ بندد — ز تاثیر بہاران گل نخیزد
چو آدم رخت ازین محرا بگہ بست — بجایش شیث در محراب بنشست
چو وی ہم رفت کرد آغاز ادریس — درین تلبیس خانہ درس تقدیس
چو شد تدریس ادریس آسمانے — نبوح افتاد دین را پاسبانے
بطوفان فنا چون غرق شد نوح — شد این در بر خلیل اللہ مفتوح
چو خوان دعوتش چیدند از آفاق — موفق شد بآن انفاق اسحاق
چو زین ہا سون شد او راہ عدم کوب — ز داز کوہ ہدی گلبانگ یعقوب

نوبت سے
سنتے دارد
اول نقارہ
دوم چغانہ
سوم پاس
در عربی
در فارسی
در ترکی ۱۲
حقیقت
مراد از ذات
ق است کہ
ظہور
اسمی را
ذات
کہ
ظہور
ذات
ظہور
اسمی
ذات
ظہور
اسمی
ذات
ظہور
اسمی

خطاب آمد که نورِ دیدهٔ تست | فرح بخش دل غمدیدهٔ تست
زباغستان یعقوب این نهالیست | بصحرای خلیل الله غزالیست
کیوان بگذرد ایوان جاهش | زمین مصر باشد تختگاهش
بس خوبی که درویش عیالست | حسد انگیز خوبان جهانست
ندروی ترا آئینه داری | به بخشش[۱] انچه در گنجینه داری
فت اینک در[۲] احسان کشادم | زبخشش دانگ جمالش چار دادم
ران خوبی که باشد دلبران را | دو بخش[۳] او را یکی مرد یگران را
گل از دوق فرزندیش گفت | چو بلبل بر گل رویش دو گفت
نسخ[۴] بتان درج[۵] ار کشاید | خطِ حسن همه ثلثش نماید
ل آوردش بسوی سیئه[۶] خویش | صفا[۷] بخش از دل بیگینه خویش
هر خویشتن کردش خبردار | به پیشانی زدش بوسه پدروار

سه دفعه غیر از ان حضرت صلی الله علیه وآله وسلم روایت کرده تعالی نصف حسن پیر یوسف علیه السلام داده و در سر تن سارا داده چنانچه ابراهیم علیه السلام و نیمه باقی جمله عالم را داده اعلم و اتقن

نهال جمال یوسفی را از بهارستان غیب بباغستان شهود آورد

بچشمش یوسف آمد چون یکی ماه — نه مهر خورشید اوج عزت و جاه
چو شمع انجمن زان جمع ممتاز — میان جمع شمع آسا سرافراز
جمال نیکوان در پیش او گم — چنان کز پرتو خورشید انجم
ردای لبری افکنده بر دوش — فدای خاکپایش صد دل و هوش
کمال حسنش از اندیشه بیرون — ز حد عقل فکرت پیشه بیرون
بدوشش خلعت لطف الٰهی — بفرقش تاج فرّ بادشاهی
جبینش مطلع صبح سعادت — شب غیب از رخش روز شهادت
همه پیغمبران از پیش و از پس — ز ظلمتهای جسمانی مقدس
همه ارواح قدسی بی کم و کاست — علمها برکشیده از چپ و راست
درین محراب خورشید قندیل — فگنده غلغل تسبیح و تهلیل
ازان جاه و جلال آدم عجب ماند — بعنوان تعجب زیر لب ا
که یارب این نهال ارنگلشن کیست — تماشاگاه چشم روشن کیست
بر و این سرو دولت چه تا فت — جمال و جاه چندین از کجا یا

ه یعنی عالم غیب از روز شهادت عالم ظهور پیدا است ۱۲

بدو راه ور گر یابد خطائی | نیارد بر سر من ماجرائی
بقدر وسع در اصلاح کوشد | اگر اصلاح نتواند خموشد

داستان شمع جمال یوسفی ادر شبستان غیب افروختن و پروانهٔ دل آدم را بمشاهدهٔ آن سوختن

سخنجان دریای معانی | ورق خوانان وحی آسمانی
چو تاریخ جهان کردند آغاز | چنین دادند از آدم خبر باز
که چون چشم جهان بینش گشادند | بر و اولاد او را جلوه دادند
صفوف انبیا یکجا پس و پیش | ستاده هر صفی بر پایهٔ خویش
صفوف اولیا قائم دگر جای | نهاده در مقام پیروی پای
روهی با شکوه بادشاهی + | بتاج شوکت شاهی مباهی
ستاده صف بصف دیگر خلائق | بترتیب خوش و دستور لائق
چو آدم سوی آن مجمع نظر کرد | ز هر جمعی تماشای دگر کرد

۱ بدو راه ور گر یابد خطائی — قبیل لیاب الف وصل برای اتصال
۲ بقدر وسع در اصلاح کوشد — وسع بضم سین بمعنی طاقت
۳ سخنجان دریای معانی — دریا بمعنی بسیار
۴ ورق خوانان وحی آسمانی — کنایه از انبیاء علیهم السلام
۵ که چون چشم جهان بینش گشادند — تاریخ دو قرار تاریخ وقت چیزے پدید کردن
۶ صفوف انبیا یکجا پس و پیش — کنایه از انبیاء علیهم السلام
۷ صفوف اولیا قائم دگر جای — کنایه از اولیاء رحمهم الله
۸ روهی با شکوه بادشاهی + — روهی بمعنی آسمان
۹ ستاده صف بصف دیگر خلائق — صف بمعنی گروه
۱۰ چو آدم سوی آن مجمع نظر کرد — آدم اشاره بجمال یوسفی

رخ گلرنگ را گلگونه باید ÷ کش از گلگونه گلرنگی فزاید
چو گلگونه بروی تیره مالی ÷ نه بیند دیده زان جز تیره حالی
ز معشوقان چو یوسف کس نبوده ÷ جمالش از همه خوبان فزوده است
ز خوبان هر کرا ثانی نداند ÷ ز اول یوسف ثانیش خواند
نبود از عاشقان کش چون زلیخا ÷ بعشق از جمله بود افزون زلیخا
ز طفلی تا بپیری عشق ورزید ÷ بشاهی و گدائی عشق و ورزید
پس از پیری و عجز ناتوانی ÷ چو بازش تازه شد عهد جوانی
بجز راه وفا و عشق نسپرد ÷ بران زاد و بران بود و بران مرد
زلیخا گرچه محبوب جهان بود ÷ ولی یوسف بخوبی بیش از ان بود
درین نامه سخن رانم ز هر یک ÷ بخامه گوهر افشانم ز هر یک
بهر نقدی کز انشان خرج سازم ÷ ز حکمت تازه گنجی درج سازم
طمع دارم که گر ناگه شگرفی ÷ بخواند زین محبت نامه حرفی
نتابد نامه سان بر روی من پشت ÷ نراند خامه وش بر حرف من مشت

---

۱ نخوبان ای از معشوقان که مانند حضرت یوسف علیه السلام یکی بوده لهذا نشبیه بآنحضرت دهنده ۲ بگردون باطل گسور ثانی مضموم یعنی طی کردن و در نوردیدن ۳ آرایش حال یوسف

۴ یعنی یک ای از ۵ یوسف علیه السلام ۶ در زلیخا ۷ یکی از ۸ یکی از ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰ ۱۰۱ ۱۰۲ ۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۰۶ ۱۰۷ ۱۰۸ ۱۰۹ ۱۱۰ ۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۴ ۱۱۵ ۱۱۶ ۱۱۷ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۰ ۱۲۱ ۱۲۲ ۱۲۳ ۱۲۴ ۱۲۵ ۱۲۶ ۱۲۷ ۱۲۸ ۱۲۹ ۱۳۰ ۱۳۱ ۱۳۲ ۱۳۳ ۱۳۴ ۱۳۵ ۱۳۶ ۱۳۷ ۱۳۸ ۱۳۹ ۱۴۰ ۱۴۱ ۱۴۲ ۱۴۳ ۱۴۴ ۱۴۵ ۱۴۶ ۱۴۷ ۱۴۸ ۱۴۹ ۱۵۰ ۱۵۱ ۱۵۲ ۱۵۳ ۱۵۴ ۱۵۵ ۱۵۶ ۱۵۷ ۱۵۸ ۱۵۹ ۱۶۰ ۱۶۱ ۱۶۲ ۱۶۳ ۱۶۴ ۱۶۵ ۱۶۶ ۱۶۷ ۱۶۸ ۱۶۹ ۱۷۰ ۱۷۱ ۱۷۲ ۱۷۳ ۱۷۴ ۱۷۵ ۱۷۶ ۱۷۷ ۱۷۸ ۱۷۹ ۱۸۰ ۱۸۱ ۱۸۲ ۱۸۳ ۱۸۴ ۱۸۵ ۱۸۶ ۱۸۷ ۱۸۸ ۱۸۹ ۱۹۰ ۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳ ۱۹۴ ۱۹۵ ۱۹۶ ۱۹۷ ۱۹۸ ۱۹۹ ۲۰۰ ۲۰۱ ۲۰۲ ۲۰۳ ۲۰۴ ۲۰۵ ۲۰۶ ۲۰۷ ۲۰۸ ۲۰۹ ۲۱۰ ۲۱۱ ۲۱۲ ۲۱۳ ۲۱۴ ۲۱۵ ۲۱۶ ۲۱۷ ۲۱۸ ۲۱۹ ۲۲۰ ۲۲۱ ۲۲۲ ۲۲۳ ۲۲۴ ۲۲۵ ۲۲۶ ۲۲۷ ۲۲۸ ۲۲۹ ۲۳۰ ۲۳۱ ۲۳۲ ۲۳۳ ۲۳۴ ۲۳۵ ۲۳۶ ۲۳۷ ۲۳۸ ۲۳۹ ۲۴۰ ۲۴۱ ۲۴۲ ۲۴۳ ۲۴۴ ۲۴۵ ۲۴۶ ۲۴۷ ۲۴۸ ۲۴۹ ۲۵۰ ۲۵۱ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲۵۴ ۲۵۵ ۲۵۶ ۲۵۷ ۲۵۸ ۲۵۹ ۲۶۰ ۲۶۱ ۲۶۲ ۲۶۳ ۲۶۴ ۲۶۵ ۲۶۶ ۲۶۷ ۲۶۸ ۲۶۹ ۲۷۰ ۲۷۱ ۲۷۲ ۲۷۳ ۲۷۴ ۲۷۵ ۲۷۶ ۲۷۷ ۲۷۸ ۲۷۹ ۲۸۰ ۲۸۱ ۲۸۲ ۲۸۳ ۲۸۴ ۲۸۵ ۲۸۶ ۲۸۷ ۲۸۸ ۲۸۹ ۲۹۰ ۲۹۱ ۲۹۲ ۲۹۳ ۲۹۴ ۲۹۵ ۲۹۶ ۲۹۷ ۲۹۸ ۲۹۹ ۳۰۰ ۳۰۱ ۳۰۲ ۳۰۳ ۳۰۴ ۳۰۵ ۳۰۶ ۳۰۷ ۳۰۸ ۳۰۹ ۳۱۰ ۳۱۱ ۳۱۲ ۳۱۳ ۳۱۴ ۳۱۵ ۳۱۶ ۳۱۷ ۳۱۸ ۳۱۹ ۳۲۰ ۳۲۱ ۳۲۲ ۳۲۳ ۳۲۴ ۳۲۵ ۳۲۶ ۳۲۷ ۳۲۸ ۳۲۹ ۳۳۰ ۳۳۱ ۳۳۲ ۳۳۳ ۳۳۴ ۳۳۵ ۳۳۶ ۳۳۷ ۳۳۸ ۳۳۹ ۳۴۰ ۳۴۱ ۳۴۲ ۳۴۳ ۳۴۴ ۳۴۵ ۳۴۶ ۳۴۷ ۳۴۸ ۳۴۹ ۳۵۰ ۳۵۱ ۳۵۲ ۳۵۳ ۳۵۴ ۳۵۵ ۳۵۶ ۳۵۷ ۳۵۸ ۳۵۹ ۳۶۰ ۳۶۱ ۳۶۲ ۳۶۳ ۳۶۴ ۳۶۵ ۳۶۶ ۳۶۷ ۳۶۸ ۳۶۹ ۳۷۰ ۳۷۱ ۳۷۲ ۳۷۳ ۳۷۴ ۳۷۵ ۳۷۶ ۳۷۷ ۳۷۸ ۳۷۹ ۳۸۰ ۳۸۱ ۳۸۲ ۳۸۳ ۳۸۴ ۳۸۵ ۳۸۶ ۳۸۷ ۳۸۸ ۳۸۹ ۳۹۰ ۳۹۱ ۳۹۲ ۳۹۳ ۳۹۴ ۳۹۵ ۳۹۶ ۳۹۷ ۳۹۸ ۳۹۹ ۴۰۰ ۴۰۱ ۴۰۲ ۴۰۳ ۴۰۴ ۴۰۵ ۴۰۶ ۴۰۷ ۴۰۸ ۴۰۹ ۴۱۰ ۴۱۱ ۴۱۲ ۴۱۳ ۴۱۴ ۴۱۵ ۴۱۶ ۴۱۷ ۴۱۸ ۴۱۹ ۴۲۰ ۴۲۱ ۴۲۲ ۴۲۳ ۴۲۴ ۴۲۵ ۴۲۶ ۴۲۷ ۴۲۸ ۴۲۹ ۴۳۰ ۴۳۱ ۴۳۲ ۴۳۳ ۴۳۴ ۴۳۵ ۴۳۶ ۴۳۷ ۴۳۸ ۴۳۹ ۴۴۰ ۴۴۱ ۴۴۲ ۴۴۳ ۴۴۴ ۴۴۵ ۴۴۶ ۴۴۷ ۴۴۸ ۴۴۹ ۴۵۰ ۴۵۱ ۴۵۲ ۴۵۳ ۴۵۴ ۴۵۵ ۴۵۶ ۴۵۷ ۴۵۸ ۴۵۹ ۴۶۰ ۴۶۱ ۴۶۲ ۴۶۳ ۴۶۴ ۴۶۵ ۴۶۶ ۴۶۷ ۴۶۸ ۴۶۹ ۴۷۰ ۴۷۱ ۴۷۲ ۴۷۳ ۴۷۴ ۴۷۵ ۴۷۶ ۴۷۷ ۴۷۸ ۴۷۹ ۴۸۰ ۴۸۱ ۴۸۲ ۴۸۳ ۴۸۴ ۴۸۵ ۴۸۶ ۴۸۷ ۴۸۸ ۴۸۹ ۴۹۰ ۴۹۱ ۴۹۲ ۴۹۳ ۴۹۴ ۴۹۵ ۴۹۶ ۴۹۷ ۴۹۸ ۴۹۹ ۵۰۰ ۵۰۱ ۵۰۲ ۵۰۳ ۵۰۴ ۵۰۵ ۵۰۶ ۵۰۷ ۵۰۸ ۵۰۹ ۵۱۰ ۵۱۱ ۵۱۲ ۵۱۳ ۵۱۴ ۵۱۵ ۵۱۶ ۵۱۷ ۵۱۸ ۵۱۹ ۵۲۰ ۵۲۱ ۵۲۲ ۵۲۳ ۵۲۴ ۵۲۵ ۵۲۶ ۵۲۷ ۵۲۸ ۵۲۹ ۵۳۰ ۵۳۱ ۵۳۲ ۵۳۳ ۵۳۴ ۵۳۵ ۵۳۶ ۵۳۷ ۵۳۸ ۵۳۹ ۵۴۰ ۵۴۱ ۵۴۲ ۵۴۳ ۵۴۴ ۵۴۵ ۵۴۶ ۵۴۷ ۵۴۸ ۵۴۹ ۵۵۰ ۵۵۱ ۵۵۲ ۵۵۳ ۵۵۴ ۵۵۵ ۵۵۶ ۵۵۷ ۵۵۸ ۵۵۹ ۵۶۰ ۵۶۱ ۵۶۲ ۵۶۳ ۵۶۴ ۵۶۵ ۵۶۶ ۵۶۷ ۵۶۸ ۵۶۹ ۵۷۰ ۵۷۱ ۵۷۲ ۵۷۳ ۵۷۴ ۵۷۵ ۵۷۶ ۵۷۷ ۵۷۸ ۵۷۹ ۵۸۰ ۵۸۱ ۵۸۲ ۵۸۳ ۵۸۴ ۵۸۵ ۵۸۶ ۵۸۷ ۵۸۸ ۵۸۹ ۵۹۰ ۵۹۱ ۵۹۲ ۵۹۳ ۵۹۴ ۵۹۵ ۵۹۶ ۵۹۷ ۵۹۸ ۵۹۹ ۶۰۰ ۶۰۱ ۶۰۲ ۶۰۳ ۶۰۴ ۶۰۵ ۶۰۶ ۶۰۷ ۶۰۸ ۶۰۹ ۶۱۰ ۶۱۱ ۶۱۲ ۶۱۳ ۶۱۴ ۶۱۵ ۶۱۶ ۶۱۷ ۶۱۸ ۶۱۹ ۶۲۰ ۶۲۱ ۶۲۲ ۶۲۳ ۶۲۴ ۶۲۵ ۶۲۶ ۶۲۷ ۶۲۸ ۶۲۹ ۶۳۰ ۶۳۱ ۶۳۲ ۶۳۳ ۶۳۴ ۶۳۵ ۶۳۶ ۶۳۷ ۶۳۸ ۶۳۹ ۶۴۰ ۶۴۱ ۶۴۲ ۶۴۳ ۶۴۴ ۶۴۵ ۶۴۶ ۶۴۷ ۶۴۸ ۶۴۹ ۶۵۰ ۶۵۱ ۶۵۲ ۶۵۳ ۶۵۴ ۶۵۵ ۶۵۶ ۶۵۷ ۶۵۸ ۶۵۹ ۶۶۰ ۶۶۱ ۶۶۲ ۶۶۳ ۶۶۴ ۶۶۵ ۶۶۶ ۶۶۷ ۶۶۸ ۶۶۹ ۶۷۰ ۶۷۱ ۶۷۲ ۶۷۳ ۶۷۴ ۶۷۵ ۶۷۶ ۶۷۷ ۶۷۸ ۶۷۹ ۶۸۰ ۶۸۱ ۶۸۲ ۶۸۳ ۶۸۴ ۶۸۵ ۶۸۶ ۶۸۷ ۶۸۸ ۶۸۹ ۶۹۰ ۶۹۱ ۶۹۲ ۶۹۳ ۶۹۴ ۶۹۵ ۶۹۶ ۶۹۷ ۶۹۸ ۶۹۹ ۷۰۰ ۷۰۱ ۷۰۲ ۷۰۳ ۷۰۴ ۷۰۵ ۷۰۶ ۷۰۷ ۷۰۸ ۷۰۹ ۷۱۰ ۷۱۱ ۷۱۲ ۷۱۳ ۷۱۴ ۷۱۵ ۷۱۶ ۷۱۷ ۷۱۸ ۷۱۹ ۷۲۰ ۷۲۱ ۷۲۲ ۷۲۳ ۷۲۴ ۷۲۵ ۷۲۶ ۷۲۷ ۷۲۸ ۷۲۹ ۷۳۰ ۷۳۱ ۷۳۲ ۷۳۳ ۷۳۴ ۷۳۵ ۷۳۶ ۷۳۷ ۷۳۸ ۷۳۹ ۷۴۰ ۷۴۱ ۷۴۲ ۷۴۳ ۷۴۴ ۷۴۵ ۷۴۶ ۷۴۷ ۷۴۸ ۷۴۹ ۷۵۰ ۷۵۱ ۷۵۲ ۷۵۳ ۷۵۴ ۷۵۵ ۷۵۶ ۷۵۷ ۷۵۸ ۷۵۹ ۷۶۰ ۷۶۱ ۷۶۲ ۷۶۳ ۷۶۴ ۷۶۵ ۷۶۶ ۷۶۷ ۷۶۸ ۷۶۹ ۷۷۰ ۷۷۱ ۷۷۲ ۷۷۳ ۷۷۴ ۷۷۵ ۷۷۶ ۷۷۷ ۷۷۸ ۷۷۹ ۷۸۰ ۷۸۱ ۷۸۲ ۷۸۳ ۷۸۴ ۷۸۵ ۷۸۶ ۷۸۷ ۷۸۸ ۷۸۹ ۷۹۰ ۷۹۱ ۷۹۲ ۷۹۳ ۷۹۴ ۷۹۵ ۷۹۶ ۷۹۷ ۷۹۸ ۷۹۹ ۸۰۰ ۸۰۱ ۸۰۲ ۸۰۳ ۸۰۴ ۸۰۵ ۸۰۶ ۸۰۷ ۸۰۸ ۸۰۹ ۸۱۰ ۸۱۱ ۸۱۲ ۸۱۳ ۸۱۴ ۸۱۵ ۸۱۶ ۸۱۷ ۸۱۸ ۸۱۹ ۸۲۰ ۸۲۱ ۸۲۲ ۸۲۳ ۸۲۴ ۸۲۵ ۸۲۶ ۸۲۷ ۸۲۸ ۸۲۹ ۸۳۰ ۸۳۱ ۸۳۲ ۸۳۳ ۸۳۴ ۸۳۵ ۸۳۶ ۸۳۷ ۸۳۸ ۸۳۹ ۸۴۰ ۸۴۱ ۸۴۲ ۸۴۳ ۸۴۴ ۸۴۵ ۸۴۶ ۸۴۷ ۸۴۸ ۸۴۹ ۸۵۰ ۸۵۱ ۸۵۲ ۸۵۳ ۸۵۴ ۸۵۵ ۸۵۶ ۸۵۷ ۸۵۸ ۸۵۹ ۸۶۰ ۸۶۱ ۸۶۲ ۸۶۳ ۸۶۴ ۸۶۵ ۸۶۶ ۸۶۷ ۸۶۸ ۸۶۹ ۸۷۰ ۸۷۱ ۸۷۲ ۸۷۳ ۸۷۴ ۸۷۵ ۸۷۶ ۸۷۷ ۸۷۸ ۸۷۹ ۸۸۰ ۸۸۱ ۸۸۲ ۸۸۳ ۸۸۴ ۸۸۵ ۸۸۶ ۸۸۷ ۸۸۸ ۸۸۹ ۸۹۰ ۸۹۱ ۸۹۲ ۸۹۳ ۸۹۴ ۸۹۵ ۸۹۶ ۸۹۷ ۸۹۸ ۸۹۹ ۹۰۰ ۹۰۱ ۹۰۲ ۹۰۳ ۹۰۴ ۹۰۵ ۹۰۶ ۹۰۷ ۹۰۸ ۹۰۹ ۹۱۰ ۹۱۱ ۹۱۲ ۹۱۳ ۹۱۴ ۹۱۵ ۹۱۶ ۹۱۷ ۹۱۸ ۹۱۹ ۹۲۰ ۹۲۱ ۹۲۲ ۹۲۳ ۹۲۴ ۹۲۵ ۹۲۶ ۹۲۷ ۹۲۸ ۹۲۹ ۹۳۰ ۹۳۱ ۹۳۲ ۹۳۳ ۹۳۴ ۹۳۵ ۹۳۶ ۹۳۷ ۹۳۸ ۹۳۹ ۹۴۰ ۹۴۱ ۹۴۲ ۹۴۳ ۹۴۴ ۹۴۵ ۹۴۶ ۹۴۷ ۹۴۸ ۹۴۹ ۹۵۰ ۹۵۱ ۹۵۲ ۹۵۳ ۹۵۴ ۹۵۵ ۹۵۶ ۹۵۷ ۹۵۸ ۹۵۹ ۹۶۰ ۹۶۱ ۹۶۲ ۹۶۳ ۹۶۴ ۹۶۵ ۹۶۶ ۹۶۷ ۹۶۸ ۹۶۹ ۹۷۰ ۹۷۱ ۹۷۲ ۹۷۳ ۹۷۴ ۹۷۵ ۹۷۶ ۹۷۷ ۹۷۸ ۹۷۹ ۹۸۰ ۹۸۱ ۹۸۲ ۹۸۳ ۹۸۴ ۹۸۵ ۹۸۶ ۹۸۷ ۹۸۸ ۹۸۹ ۹۹۰ ۹۹۱ ۹۹۲ ۹۹۳ ۹۹۴ ۹۹۵ ۹۹۶ ۹۹۷ ۹۹۸ ۹۹۹ ۱۰۰۰

دهم از دل برون آن نهان را | بخندانم بگریانم جهان را
کهن شد قصهٔ شیرین و خسرو | بشیرینی نشانم خسرو نو
سر آمد نوبت لیلی و مجنون | کسی دیگر سر آمد سازم اکنون
چو طوطی طبع را سازم شکرخا | ز حسن یوسف و عشق زلیخا
خدا از قصه‌ها چون احسنش خواند | باحسن وجه زان خواهم سخن راند
چو باشد شاهد آن وحی منزل | نباشد کذب را امکان مدخل
نگردد خاطر از نار است خرسند | وگر خود گوئی آنرا است مانند
سخن را زیوری خبر راستی نیست | چو جمال مه بجز ناکاستی نیست
ز آن صبح نخستین بفروغ است | که لاف روشنی از وی دروغ است
چو صبح راستی از صدق دم زد | چو خور بر آسمان زرین علم زد
صنعت گر بیاراتی دروغی | نگیرد زان چراغ دل فروغی
چرا دوزی بقد زشت دیبا | که از دیبا نگردد زشت زیبا
ز دیبا زشت زیبائی نیابد | ولی دیبا سوی زشتی شتابد

بعالم هرچه از نو و کهن زاد — چنین گوید سخن دان کز سخن زاد
خرد را کار و باری جز سخن نیست — جهان را یادگاری جز سخن نیست
سخن از کاف و نون دم بر قلم زد — قلم بر صفحهٔ هستی رقم زد
چو شد قاف قلم زان کاف موجود — کشاد از چشمه اش فوارهٔ جود
جهان باشان که در بالا و پستند — ز جوششهای آن فواره هستند
چو زان جوشش کند لب تلخه رانی — گلی باشد ز گلزار معانی
زند باد نفس دستش بدامان — برون آرد ز گلزارش خزامان
کند ره بر در و دروازهٔ گوش — فتد از مقدم او هوش بیهوش
کند خاطر باستقبالش آهنگ — در آرد دل ببر چون غنچه اش تنگ
گهی لب انشاط خنده آرد — گه از دیده نم اندوه بارد
از و خندان لب اندوه مندان — از و گریان شود لبهای خندان
چو این شان الٰهی بنیم از وی — معاذ الله که دامن چنیم از وی
بدین می شغل گیری ساختیم — بپیرانه سر اکنون شغل گیرم

۱ ای آنکه در جهان پیدا شد از سخن یعنی از لفظ کن پیدا شده ۱۲ منه
۲ دم بر قلم زد ای او تکلما قلم را به کلمه کن آفرید بعد ازان از دو هر اشیا را ۱۲ منه
۳ جهان باشان ۱۲
۴ باشندگان جهان ۱۲
۵ فواره بیت ۱۲ منه
۶ نفس بفتحتین ۱۲ منه
۷ مراد از نی سخن نیست ۱۲

که جامی چون شدی در عاشقی پیر	مشو غره سبکروحی کن و در عاشقی میر
بنه در عشقبازی داستانی	که باشد از تو در عالم نشانی
بکش نقشی ز کلک نکته زیبات	که چون از جاروی ماند بجایت
چو از عشق این ندا آمد بگوشم	باستقبال بیرون رفت هوشم
بجان بستم کمر فرمانبری را	نهادم رسم نو سحرآوری را
برانم گر خدا توفیق بخشد	که نخلم میوهٔ تحقیق بخشد
نم از سوز عشق آن نکته رانی	که سوزد عقل رخت نکته دانی
درین فیروزه گنبد افگنم دور	کنم چشم کواکب گریه آلود
سخن را پایه بر جائی رسانم	که نبوازد باحسنت آسمانم

رستهٔ گل ازین فضایل عشق چیدن و رشتهٔ تمام سبب نظم کتاب بر آن پیچیدن

سخن دیباچهٔ دیوان عشقست	سخن نوباوهٔ بستان عشقست

بگیتی گرچه صد کار آزمائی — همین عشقت دهد از خود رهائی

متاب از عشق رو گرچه مجازیست — که آن بهر حقیقت کارسازیست

بلوح اول الف با تا نخوانی — ز قرآن درس کردن کی توانی

شنیدم شد مریدی پیش پیری — که باشد در سلوکش دستگیری

بگفت ار پا نشد در عشقت از جای — برو عاشق شو آنگه پیش من آی

که بی جام مئی صورت کشیدن — نیاری جرعهٔ معنی چشیدن

ولی باید که در صورت نمانی — وزین پل زود خود را بگذرانی

چو خواهی خت در منزل نهادن — نباید بر سر پل ایستادن

بحمد الله که تا بودم درین دیر — براه عاشقی بودم سبک سیر

چو دایه ناف من همبشک دیده — بهر تیغ عاشقی نافم بریده

چو مادر بر لبم پستان نهاده — ز خونخواری عشقم شیر داده

اگرچه موی من اکنون چو شیر است — هنوزم ذوق شیرم در ضمیر است

بهر پیری جوانی نیست چون عشق — دمد بر من دمادم این فسون عشق

دل فارغ ز درد عشق دل نیست — تن بیدرد دل جز آب و گل نیست

ز عالم رویت آورد در عجم عشق — که باشد عالمی خوش عالم عشق

عجم عشق از دل کس کم مبادا — دل بی عشق در عالم مبادا

فلک سرگشته از سودای عشق است — جهان پر فتنه از غوغای عشق است

سیر عشق شو کاندیشه این است — همه صاحبدلان را پیشه این است

سیر عشق شو کاز دل باشی — غمش بر سینه نه تا شاد باشی

عشقت دهد گرمی و مستی — دگر افسردگی و خودپرستی

یاد عشق عاشق تازگی یافت — ز ذکر او بلند آوازگی یافت

مجنون نه مئی این جام خوردی — که او را درد و عالم نام بردی

کدام
ران عاقل و فرزانه رفتند — ولی از عاشقی بیگانه رفتند

ی ماند از ایشان نقشهائی — نه در دست زمانه داستانی

نام مرغان خوش الحان همستند — که خلق از ذکر ایشان لب ببستند

ل دل عشق افسانه گویند — حدیث بلبل و پروانه گویند

ای عشق شراب عشق باقی
ای گرد ز خاک عشق برخیز
سیمرغ ز عشق شد مسخر
از عشق شد آفتاب انور
ای عشق تو کیمیای هستی
ای نام تو داروی تمامی
ای عشق تو نیستی ما را
ای هست شده ز عشق پیدا
ای عشق تو عقل را دلیلی
ای نام تو جبرئیل جبریل
ای عشق تو نور جان و جانها
ای نام تو ترجمان جانها

۱۲ افشوای گوید
لیکن چون عشق
مذاشتند کسی
نام ایشان
نبرد و او
از عاقل جایز
نمود اگر عقل می
داشتند و از عقل
معاد بهره داشتند
۱۲

سر از جیب مه کنعان برآورد — زلیخا را دمار از جان برآورد
بهر پرده که بینی پردگی اوست — قضا جنبان هر دل بردگی اوست
بعشق اوست دل را زندگانی — بشوق اوست جانرا کامرانی
دلی کان عاشق خوبان دلجوست — اگر داند وگر نی عاشق اوست
الا تا در غلط نافتی که گوئی + — که از ما عاشقی و زوی نکوئی
توئی آئینه او آئینه آرا — توئی پوشیده و او آشکارا
که همچون نیکوئی عشق ستوده — از و سر برزده در تو نموده
چو نیکو بنگری آئینه هم اوست — نه تنها گنج بل گنجینه هم اوست
من و تو درمیان کاری نداریم — بجز بیهوده پنداری نداریم
خمش کاین قصه پایانی ندارد — بیان او زبان دانی ندارد
همان بهتر که من در عشق هیچم — که بی این گفتگو هیچیم هیچ

نخل در بیان فضیلت عشق بستن و شاخ
آغاز سبب نظم کتاب بدان پیوستن

چو هر جا هست حسن انیش تقاضاست — سخست این جنبش از حسن ازل خاست

برون زد خیمه ز اقلیم تقدس — تجلی کرد بر آفاق و انفس

ز ویک لمعه بر ملک و ملک تافت — ملک سر گشته خود را چون فلک یافت

بهر آئینه بنمود روئی — بهر جا خواست ازوی گفتگوئی

همه سبوحیان سبوح گویان — شدند از بیخودی سبوح جویان

خواصان این بحر فلک فلک — برآمد غلغل سبحان ذی الملک

ذرات جهان آئینه ها ساخت — ز روی خود بهر یک عکس انداخت

زان لمعه فروغی بر گل افتاد — ز گل شوری بجان بلبل افتاد

ز خود شمع زان آتش بر افروخت — بهر کاشانه صد پروانه را سوخت

نورش تافت بر خورشید یکتاب — برون آورد نیلوفر سر از آب

دلش وی خود آراست لیلی — بهر مویش ز مجنون خاست میلی

شیرین بشکر ریز یکشاد — دل از پرویز برد و جان ز فرهاد

دل اوست هر جا جلوه کرده — ز معشوقان عالم لبسته پرده

ف اصل خلوت گزیده و توجه و تمرکز بکثرت کردن تواند شد

ف فرمان فرمانروای مطلق و اختیار دار

ف مصنوعات و مخلوقات

ف نظام ترتیب و انتظام است

ف آشکار و نمایان

ف ذرات جمع ذره است

ف خواص و مقربان

ف سبوح تسبیح کننده

ف غلغل آواز و فریاد

ف ذرات جمع ذره است

ف لمعه فروغی که از آفتاب تابد

ف شمع خود را گوید و مقصود آنست که آتش عشق در دل شمع افتاد

ف نیلوفر گیاهی است که در آب روید و شکوفه آن بر روی آب باشد

ف لیلی نام معشوقه مجنون است

ف شیرین نام معشوقه فرهاد است

جمال مطلق از قید مظاهر — بنور خویش هم بر خویش ظاهر
دل آن را شاهدی در حجلهٔ غیب — مبرا ذات او از تهمت عیب
نه با آئینه رویش در میانه — نه زلفش را کشیده دست شانه
صبا از طره اش نگسسته تاری — ندیده چشمش از سرمه غباری
نگشته با گلش همسایه سنبل — نه بسته سبزه اش پیرایه بر گل
رخش ساده ز هر خطی و خالی — ندیده هیچ چشمی ز و خیالی
نوائی دلبری با خویش میساخت — قمار عاشقی با خویش میباخت
ولی زانجا که حکم خوبروئیست — ز پرده خوبرو در تنگ خوئیست
نکو رو تا ب مستوری ندارد — چو در بندی سر از روزن برارد
نظر کن لاله را در کوهساران — که چون خرم شود فصل بهاران
کند شق شقهٔ گل زیر خارا — جمال خود کند زو آشکارا
ترا چون معنی در خاطر افتد — که در سلک معانی نادر افتد
نیاری از خیال آن گذشتن — دهی بیرون بگفتن یا نوشتن

۱ مطلق بی قید را گویند ۱۲ ۲ جلهٔ فاخرهٔ موصوفه که پرده آراسته کنند برای عروس ۱۱ ۳ در فارسی بفتح ستار با حاء مکسور و سکون یاء مثناة تحتانی ۱۲ ۴ خیال بالفتح پندار و شخصی و صورتی که در خواب دیده شود ۱۲ ۵ قمار بازی است که در آن بر سر چیزی شرط کنند ۱۲ ۶ مستوری بالفتح پوشیدگی ۱۲ ۷ شق شقه پاره پاره کردن گل ۱۲

خراب آباد عالم باد معمور | باد لاد کرامتش تا دم صور
تخصیص آنکه چرخ آمد مطیعش | زبان را تاج سر نام بدیعش
نامش چون عجم گشته شریف | تبعریف عرب بادا معرّف
همانرا تا بلندی هست و پستی | مبادا این نام پاک از لوح هستی
ز شهزاده کز بخت مظفر | بطفلی شد مطیعش تخت و افسر
رد چون دیده جاه و احترامش | همیکرد آرزو نقشی ز نامش
زین میدان که باد اخالی ازدرد | فلک طاس تهی را پر فرح کرد
پیش خوریکی زرین قدح باد | دلش چون نام دائم پر فرح باد

زبیان آنکه هر یک از جمال و عشق مرغیست از
شیانهٔ وحدت پریده در شاخسار مظاهر کثرت آرمیده

ان خلوت که هستی بی نشان بود | بگنج بیجودی عالم نهان بود
ودی بود از نقش دوئی دور | گفت و گوی مائی و توئی دور

۱ ای ویرانه عالم ۲ خلوت باقیماندهای خالی مراد ازین مرتبه چیزیست و تعبیر آن بخلوت برای آنست که آن مرتبه خالی است از اعتبارات و صفات و شئونات ۱۲

زعدل او بوقت خواب شبگیر[۱۱] کند نطع از پلنگ خفته نخچیر

زشب گردی چو یابد بر گرگ باش نهد از دنبه میشش گرد بالش[۱۵]

پی جذب محبت جنگل باز شود قلاب[۱۳] مرغ تیز پرواز

درخت بیشه پر شاخ و پیوند اگر شاخ گوزنی را کند بند[۱۴]

کند[۱۵] شیر ژیان مشکلکشائی به پنجه بخشد از بندش رهائی

کمین گاه بداند لیشان بیباک بود زاندیشه نا ایمنی پاک

خوف[۱۲] جای پنهان داشتن ۱۲

اگر یک تن برد چون مهر انور زمشرق تا بمغرب طشتی از نور

مراد از ان کاهزنان وغیره ۱۲

نیارد هیچ عور از زرع و پرهیز که در طشت زر او بنگرد تیز

چو صبح آنجا که عدل او بخندد چو ظلمت[۱۶] ظلم ز انجا رخت بندد

چو برق آنجا که قهرش بر فروزد بیک شعله جهانی را بسوزد

خداوندا به پیران جوان بخت که تا هست آسمان چتر و زمین تخت

بزیر پای تخت شاهیش باد تبارک چتر ظل اللهیش باد

فلک با چتر او در چاپلوسی[۱۷] زمین با تخت او در خاکبوسی

[۱۱] شبگیر یعنی صبح و از شب رانده شبگیر گویند و نطع بالش خفته گرگ یعنی بالش گرگ خفته ۱۲ [۱۳] قلاب یعنی دام ۱۲ [۱۴] گوزن ۱۲ [۱۵] کند یعنی بند ۱۲ [۱۶] ظلمت یعنی تاریکی ۱۲ [۱۷] چاپلوسی یعنی خوشامد ۱۲

زاب آباد عالم باد معمور | باو لاد کرامش تا دم صور
تخصیص آنکه چرخ آمد مطیعش | زبان را تاج سر نام بدیعش
زنامش چون عجم گشته شرف | تعریف عرب باد امعرف
مبارز تا بلندی هست و پستی | مباد این نام پاک از لوح هستی
گر شهزاده کز بخت مظفر | بطفلی شد مطیعش تخت و افسر
زد چون دیده جاه و احترامش | همیکرد آرزو نقشی ز نامش
زین میدان که باد اخالی ازدرد | فلک طاس تهی را پر فرح کرد
بوشش خوریکی زرین قدح باد | دلش چون نام دائم پر فرح باد

در بیان آنکه هر یک از جمال و عشق مرغیست از شیانهٔ وحدت پریده در شاخسار مظاهر کثرت آرمیده

ان خلوت که هستی بی نشان بود | بگنج بیجودی عالم نهان بود
ودی بود از نقش دوئی دور | گفت و گوی مائی و توئی دور

ای دیده ز اندازه عالم
آگاه بود بعضی
اولاد و نبیره
آن بیان وقت
و بیشتر
سرمایه بزرگان
خواهش
و بیشتر
خلوت
با فتح جای
خالی مراد
ازین مرتبه
چیزیست
و تعبیر آن بالفاظ
برای آنست
که آن مرتبه
خالی است
از اعتبارات
و صفات
و پیشونات
۱۲
ذوالجلال و الاکرام تفضیلیت عشق

زعدل او بوقت خواب شبگیر[۱۱] کند نطع از پلنگ خفته نخچیر

زشب گردی چو یابد بر گرگ باش نهد از دنبه میشش گرد بالش[۱۲]

پی جذب محبت جنگل باز شود قلاب[۱۳] مرغ تیز پرواز

درخت بیشه پر شاخ و پیوند اگر شاخ گوزنی را کند بند[۱۴]

کند شیر ژیان مشکلکشائی[۱۵] به پنجه بخشد از بندش رهائی

کمین گاه بداند لیشان بیباک بود ز اندیشه نا ایمنی پاک

اگر یک تن برد چون مهر انور ز مشرق تا بمغرب طشتی از زر

نیارد هیچ عور از زرع و پرهیز که در طشت زر او بنگرد تیز

چو صبح آنجا که عدل او بخندد چو ظلمت[۱۶] ظلم ز انجا رخت بندد

چو برق آنجا که قهرش بر فروزد بیک شعله جهانی را بسوزد

خداوندا به پیران جوان بخت که تا هست آسمان چتر و زمین تخت

بزیر پای تخت شاهیش باد تبارک چتر ظل اللهیش باد

فلک با چتر او در چاپلوسی[۱۷] زمین با تخت او در خاکبوسی

[۱۱] شبگیر = خواب صبح

[۱۲] دنبه میش گرد بالش = بالش گرد دنبه میش

[۱۳] قلاب = دام

[۱۴] بند = دام

[۱۵] مشکلکشائی = حاجت روائی

[۱۶] ظلمت = تاریکی

[۱۷] چاپلوسی = تملق

خوشا چشمی که بینائی ازو یافت | به بینائی توانائی ازو یافت
فلک صد چشم دارد در ره او | که چشم خود کند منزل گه او
زردی اوست روشن چشم عالم | ببوی اوست گلشن خاک آدم
بحسن و خلق و لطف خلق بی قیل | بود یوسف درین مصر فلک نیل
ز اصلابش کرم رسم قدیم است | کریم ابن الکریم ابن الکریم است
سزد گر از کمال خوبی او | کند پیر فلک یعقوبی او
وصد کشت امل در هر دیاری | شده سرسبز از هر جویباری
صف بحر نوال آورد در مشت | کشیده جویباری از هر انگشت
ز تشنش کابرو یم هستند زان کم | خروشان باشد ابر و کف زنان یم
ربوده لمعه از زر فشان تیغ | نهفته تیغ خود خورشید در میغ
شته برق تیغش پر تو افگن | جهان را کرد چون خورشید روشن
ردم یک برق را گرچه بقا نیست | بقا از تیغ او یکدم جدا نیست
ای او فنای تیر گیها ست | نیاید روشنی با تیرگی راست

از جویباری هر سر انگشت ۱۲

۱ خلق کان لطف بفتح اول و ثانی و سکون ثالث و فتح رابع و کاف و نون و الف و نون
پیرایش تبیین و با فضیلت بفتح اول و ثانی و سکون ثالث و فتح رابع و کاف و نون و الف و نون
دین لطف بفتح اول و ثانی و سکون ثالث و فتح رابع و کاف و نون و الف و نون
با فضیلت بفتح اول و ثانی و سکون ثالث و فتح رابع و کاف و نون و الف و نون
دریا کان بفتح اول و ثانی و سکون ثالث و فتح رابع و کاف و نون و الف و نون
دهنه بفتح اول و ثانی و سکون ثالث و فتح رابع و کاف و نون و الف و نون
بطارف بفتح اول و ثانی و سکون ثالث و فتح رابع و کاف و نون و الف و نون
حسین الست ۱۲

۲ اصلاب بفتح اول و ثانی و سکون ثالث و فتح رابع و کاف و نون و الف و نون
صلب بفتح اول و ثانی و سکون ثالث و فتح رابع و کاف و نون و الف و نون
الستخوان بفتح اول و ثانی و سکون ثالث و فتح رابع و کاف و نون و الف و نون
شان و ائین ۱۲

۳ یعقوبی کردن ای عاشقی کردن ۱۲

خوش آنانیکه سر بر خاک او نهند — دل و جان بسته فتراک او نهند

همه پرمایه از سرمایه او — همه در نور محو از سایه او

مبادا سایه او از جهان دور — ز فقدش دیده ایام بی نور

سنین عمر احرار ارملک بیش — به بیشی باد از دور فلک بیش

خصوصاً عمر فرزندان ناپیش — مفضل دار ز اخلاق گزاپیش

درین نگارگون کاخ زراندود — بهم تحیی رسوم الفضل والجود

جهان آئینه مقصود شان باد — وران نور قدم مشهود شان باد

در مدح سلطان حسین

جهان یکسر چه ارواح و چه اجسام — بود شخصی معین عالمش نام

بود انسان درین شخص معین — چو عین باصره بشناس و بشن

درین عین آنکه چون انسان عین ست — جهان هم دمی سلطان حسین ست

بزیر این خمیده طاق مینا — دو چشم آدمیت زوست بینا

فلک را بین کواکب در میانه | زخرمنهاش یک عزبال دانه
بدیهتانیش چون داری مسلّم | بدان ماند که گوئی روح اعظم
اگر خاک مرکب یا بسیط است | بجمله فیض احسانش محیط است
نیاهی بهره ور شد از نوالش | زقوه سوی فعل آمد کمالش
کمال روح اعظم زین چه باشد | بجز ذمّ وی این تحسین چه باشد
مقام خواجه برتر از گمان است | برون از حدّ تقریر و بیان است
دلش بحریست ز اسرار الٰهی | از و یکقطره از مه تا بماهی
بجنبش چون در آید بحر زخار | بجنبش قطره چون آید پدیدار
نجنبید مراقب دیده برهم | ببندد دیدهٔ دل از دو عالم
نبیند که در قید یکی نیست | وزان در تنگنای اندکی نیست
نموده روی در بالا و پست او | اگر بسیار و کم هر چه هست اوست
ندر هستی او خویش را گم | به بندد از دوئی چشم توهّم
گردد قطره اندر بحر ناچیز | زبحرش کی بود امکان تمیز

۱ غیال با کاف
۲ بدیهتانیش بر ابتدائیت و اختراعیت
۳ نیاهی بر نشو و نما
۴ بجنبید بر تحرک

چو فقر اندر قبای شاهی آمد — بتد بیرِ عبید اللّٰهی آمد ✤
زدرویشیش هر کس آگاهی یافت — ردای خواجگی در پا کشانست
بفقر آنرا که لطفش آشنا کرد — به برگر خرقه بودش قبا کرد
جهان باشد بچشمش کشت زاری — نمیخواهد ازان خرکشت کاری
ازان دانه کزو آدم بناکام — زبستان بهشت آمد بدین دام
هزارش مزرعه در زیر کشت است — که زاد رفتن راه بهشت است
درین مزرعه فشاند تخم دانه — دران عالم نهد انبار خانه
زمین با همتش یکمشت خاک است — زنشست خاکش اندر ره چه کاست
زنشست خاک اندر راه بینند — بدامانش کجا گردی نشیند
اگر قیصر و گر فغفور چین است — بگرد خرمن او خوشه چین است
بهر جا افگند طرح زراعت — بر سیمین گاو دارد قناعت
وگر افتد قبول همتش منفت — شود گاو زمین و آسمان هفت
بخرمن کوبی او فضل بیچون — زثور آورد گاوان چرخ گردون

فقر را ... شاه گویند ۱۲
خواجه شده ۱۲
بالفتح ۱۲
ناچار ۱۲
لفظ دزد را بصورت فاعل مبدع شمرده ۱۲
نقب پادشاه روم ۱۲
معروف ۱۲
از تهمه ۱۲

کنون گرتن بخاک آتش حرست | بحمدالله که جان آنجا مقیم ست
بخود درماندهٔ ام از نفس خود درای | ببین درماندهٔ چندین بخشای
اگر نبود چو لطفت دستیاری | ز دست ما نیاید هیچ کاری
قضا می افگند از راه ما را | خدارا از خدا درخواه ما را
بخشد از یقین اول حیاتی | دهد انگه بکار دین ثباتی
هول روز رستاخیز خیزد | ز آتش آبروی ما نریزد
شد با انبیه گمراهی ما | ترا اذن شفاعت خواهی ما
چوگان سر فگنده آوری روی | بمیدان شفاعت امتی گوی
حسن اهتمامت کار جامی | طفیل دیگران یابد تمامی

تبرک جستن بذکر خواجه عبیدالله احرار پیر و مرشد خود

باب فقر را دیباچه راست | سواد نوک کلک خواجه ماست
ی چون او بلوح ارجمندان | نزد نقش بدیع از نقشبندان

بده دستی ز پا افتادگان را | بگیر دلداری دلدادگان را
اگرچه غرق دریای گناهیم | فتاده خشک لب بر خاک راهیم
تو ابر رحمتی آن به که گاهی | کنی بر حال لب خشکان نگاهی
خوشا کز گرد ره سویت رسیدیم | بدیده گرد از کویت کشیدیم
بمسجد سجدهٔ شکرانه کردیم | چراغت را ز جان پروانه کردیم
بگرد روضه‌ات گشتیم گستاخ | دلم چون نیچره سوراخ سوراخ
زدیم از اشک بر چشم بخواب | حریم آستان روضه‌ات آب
گهی رفتیم زان ساحت غباری | گهی چیدیم ز وی خاشاک و خاری
ازان نور سواد دیده دادیم | وزین بر ریش دل مرهم نهادیم
بسوی منبرت ره برگرفتیم | ز چهره پایه‌ات در زر گرفتیم
ز محرابت بسجده گام جستیم | قدم گاهت بجون دیده شستیم
بپای هر ستون قدرت کردیم | مقام راستان درخواست کردیم
ز داغ آرزویت با دل خویش | زدیم از دل بهر قندیل آتش

ادرین مشهد ز گویائی مزن دم بطلے حاضر شدن ملائک و شہادت نگاہ ۱۲		سخن را ختم کن و اللہ اعلم

لباس ضراعت پوشیدن و در اقتباس شفاعت کوشیدن

زبھوری برآمد جان عالم		ترحم یا نبی اللہ ترحم
ۃ آخر رحمۃ للعالمینی	فارسی	زمحرومان چرا غافل نشینی
ز خاک ای لالۂ سیراب برخیز		چو نرگس خواب چند از خواب برخیز
برون آور سر از بر دیمانی		کہ روی تست صبح زندگانی
شب اندوہ ما را روز گردان		ز رویت روز ما فیروز گردان
بہ تن در پوش عنبر بوی جامہ		بسر بر بند کافوری عمامہ
فرود آویز از سر گیسوان را		فگن سایہ بپا سرو روان را
دیم طائفی نعلین پاکن		شراک از رشتۂ جانہای ما کن
بمانی دیدہ کردہ فرش راہند		چو فرش اقبال پا بوس تو خواہند
خجرہ پای در صحن حرم نہ		بفرق خاک رہ بوسان قدم نہ

جهت را مهره از شش در ربایند — مکان را مرکب از تنگی جدایند
گلی[۱] بردند زین دهلیزه پست — بدان درگاه والا دست بردست
مکانی یافت خالی از مکان نیز — که تن محرم نبود آنجا و جان نیز
قدم[۲] زنگ حدوث از جان او شست — وجوب آلایش امکان از او شست
یکی مانده هم از قید یکی پاک — ز بسیاری برون رفت از زاندکی پاک
بدیده انچه از دیدن برون بود — مپرس از مار کیفیت که چون بود
نه چندی گنج و آنجا نه چونی — فرو بند از یکی لب وز فزونی
شنید انگه کلامی نی به آواز — معانی در معانی راز بر راز
نه آگاهی از و کام و زبان را — نه بهراهی از و نطق و بیان را
ز در کش گوش جان تا زاد دیشت — ز حرفش دست دل اگوته انگشت
لباس فهم بر بالای او تنگ — سمند عقل در صحرای او لنگ
گرفتن بر ترست آن ور شنیدن — زبان زین گفتگو باید بریدن
منه جامی ز حد خود برون پای — وزین دریای جانفرسا بر آی

[۱] گلیم کان فارسی بنظر می رسد شبیه ذات مطهره
[۲] معروف قدم

بقصد شستن پازین گلابه
چهارم چرخشش آورد آفتابه

فرود بر چرخ پنجم اشهبش گام
گرفت از بعل بوسش بهره بهرام

نشاند از بعل لب بر مشتری دُر
شد از گوهر چو چقه مشت او پُر

بهشتم کاخ چون نعلین سودش
زحل حل یافت هر مشکل که بودش

ز انجا چون بشاخ سدره رهبست
ز پرّین پر جبرئیل شد سست

ز انجا قصر هشتم ساخت مسکن
ثوابت را ز دوشد چشم روشن

بات النعش و پروین لب بشستند
به نظم و نثر خود او را ستودند

هر شمع رویش نسر طائر
چو پروانه بگردش گشت دائر

دار شوق سرود لر بایش
چو سایه نسر واقع زیر پایش

شد بر چرخ اطلس عشرت اندیش
بپاندازش افگند اطلس خویش

برش سر فیل از کمین جست
ز رفرف حجله آئین هود بخشش

رفرف شد مشرف از وجودش
گرفت از دست رفرف عرش زودش

عرش تن چون خرقه بلداشت
علم بر لامکان بی خرقه افراشت

نه دستت کس عنان او ربوده — نه از پای رکابش گشت سوده
چو آن دل گرتبان دارد فراغی — ندیده ران او آسیب داغی
گرش تا بستی آخور بهر خوردن — گرفتی شغل او گردون بگردن
زرین بیرنج پشت ناز بنیش — ندیده رنج از کس پشت زیرنیش
ازان دولتسرا چون خواجهٔ دین — خرامان شد بعزم خانهٔ زین
شد از سبوحیان گردون صدا داد — که سبحان الذی اسری لعبده
زد از سم آن براق برق رفتار — زنکه سکه بر اقصی درم وار
زدش در نیم لحظه بلکه کمتر — زد و رحلقهٔ سم حلقه بر در
دران مسجد امام انبیا شد — صف پیشینیان را پیشوا شد
وزانجا شد برین فیروزه خرگاه — چو هاله حلقه زد پیرامنش ماه
کشیدش بر جبین داغ علائی — برامد زان گهش نام تمامی
وزانجا شد بالاتر سبک خیز — عطارد را بالفرق سر عطارید
وزانجا ساخت سوی زهره آهنگ — بدامان و فاپیش زهره زد چنگ

بمسمار تو ابت چرخ سیا | به بسته در جهان درهای ادبار
گرفته گرگ و میش آرام در وی | گوزن و شیر با هم رام در وی
طرب را چون سحر خندان از آن لب | گریزان در محنت زو شباب
درین شب آن چراغ اهل بینش | سزای آفرین از آفرینش
چو دولت شد ز بدخواهان نهانی | سوی دولتسرای امهانی
به پهلو تکیه بر مهد زمین کرد | زمین را مهد جان نازنین کرد
دلش بیدار و چشمش در شکر خواب | ندیده چشم بخت این خواب در خواب
درآمد ناگهان ناموس اکبر | سبکرو تر ازین طاؤس اخضر
بر و مالید پر کای خواجه برخیز | که امشب خوابت آمد دولت انگیز
زمین بر یکزمان زین خوابگه رخت | تو بخت عالمی بیدار بر بخت
بشیح راه عزت کردم اینک | برباق برق سیر آوردم اینک
بنده بر زمین خوش باد پائی | پرنده بر هوا فرخ همائی
چو عقل فلسفی افلاک گردی | چو فکر هندسی گیتی نوردی

اگرچه کور شد زو چشم هر خام — چو سرمه ساخت روشن چشم اسلا
دهانش بود از در حقه پر — شده چون درج مرجان حقه در
یکی دینار بود از حلم و فرهنگ — محک آمد پی دینارش آن سنگ
چو شد معیار او آن سنگ کاری — نشد ظاهر بجز کامل عیاری
پی دیوار ایمان بود کارش — ولی شد چار دار از چار یارش
کجا در راه دین درد آزمائی — که تا یابد بهر دردی دوائی
دوای جان جامی درد شان ها — دلش همواره غم پرور دشان

در معراج رسالت پناه صلی الله علیه و آله وسلم

شبی دیباچهٔ صبح سعادت — ز دولتهای وزافزون نیاقت
ز قدر او مثالی لیلة القدر — ز نور او براقی لیلة الب
سواد طره اش خجلت ده حور — بیاض غره اش نور علی نو
نسیمش جعد سنبل شانه کرده — هوایش اشک شبنم دانه ک

ران وادی که صالح ناقه‌اش بود | بیاد محملش ناقه خوش بود
بستان وفا از اد سروی | زباغ اصطفا رعنا تدروی
دش را پایه گردون حرامی | لبش را مایه یحیی العظامی
بالا سائبان چتر سحابش | چو زرین قبه بر سر آفتابش
وسه را بر سپهر تیر اشارت | زد از سبابه معجز بشارت
رونون شد دو رسیم از حلقه ماه | چهل اساخت شصت او دو پنجاه
لی چون داشت دستش بر قلم پشت | رقم زد خط شق بر مه ز انگشت
بودش خط ولی زد خط به تعجیل | بکلک نسخ بر توریت و انجیل
رامان سرو او از سایه آزاد | جهان در سایه آن سرو آباد
رسایه بود بر تر پایه او | زمین و آسمان در سایه او
نش را بود از جان پاک مایه | ندید از جان کسی بر خاک سایه
لک همچون زمین شد سایه ارش | ازان افتاد در پا سایه وارش
لسنگ از دست دشمن لعل احست | بمشت ریگ پشت جمله بشکست

هر گونه نسخ اسلامی شده ۱۲

برگزیده گی ۱۲ شنبه ۱۲ ۱۴۱۱ هجری

بنای گیتی چون نهاد بر آب | ز بهر آن نهاد کز وی بروید | ز بهر آن بروید کز وی آید

توانند شد ز سر حاش آگاه — خرد با جملہ دانش حاش لا

درین دیر مسدس سن دست و شش — ثمن روضۂ از ہشت گلشن

چو پا آراست از خلخال دانش — سر دین پوران شد پایمالش

چہ نامست اینکہ در دیوان ہستی — برونگرفت نامی پیشدستی

زبانم چون ازو حرفی سراید — دل و جانم ز لذت پر برآید

چو نامم انیست نامم آور چہ باشد — مکرم تر بود از ہر چہ باشد

مکرم شد ز عالم نسل آدم — مکرم تر ولیست از ہر مکرم

خدا بر سروران سردارش داد — ز جیل انبیا سالارش داد

چو آدم در رہ ہستی قدم زد — ز مہر روی صبح آراش دمید

ز جودش گر نگشتی راہ مفتوح — بجودی کی رسیدی کشتی نوح

خلیل از وی نسیمی یافت کاتش — برد شد چون گلستان خرم و سبز

مسیح از مقدم او مژدہ گوئی — کلیم از مشعل او شعلہ جوئی

بمصر جاہش از کنعان رسیدہ — غلامی بود یوسف زر خریدہ

ز ورزن

دنیا باعتبار جہات ستہ ۱۲

ہشت پہلو ۱۲

پنجمبر ہا ۱۲

غلبہ ۱۲

تولد زہ ہم ۱۲ سر ایندہ سخن گفتن ۱۲

بسیار

صاحبقران ۱۲

بزرگوار ۱۲

گرد ۱۲

سن

بخشش ۱۲

آدم ۱۲

موسے ۱۲

عیسے ۱۲

---

۱ حاش لفظیست تنزیہ را وضع کردہ اند کسی را در ۱۲

۲ چون توانند کسی را در ۱۲

۳ بوئی کہ تند اول این کلمہ بیارند ۱۲

۴ ضمیر ز در ایں بسوی عالست دہشت گلشن عبارت از ہشت بہشت بدون عدد ہای خطی حساب بگیر ۱۲

۵ ہشت بود چنین در نسخہ ۱۲

۶ سر ایندہ کان ۱۲

۷ ہشت ۱۲

۸ حضرت نوح علیہ السلام در طوفان ۱۲

۹ حضرت موسے ۱۲

۱۰ حضرت عیسے ۱۲

۱۱ محمد صلی اللہ تعالی علیہ وسلم ۱۲

غنچهٔ یک دل آمد رسته از خار — نیابد با هزاران خنجر آزار

گناهانم اگر از حد برون است — هزاران بار زان فضلت فزون است

گر باشد دو صد خرمن گناهم — توانی سوختن از برق آهم

گر باشد ز عصیان صد کتابم — توانی شستن از چشم پر آبم

هر گلرخ که کردم سرخ دیده — کنون از هر مژه خونم چکیده

خیال روی او از دیده شویم — از آن رو اشک سرخ آید بر رویم

نظر گر سعی در بی آبیم کرد — سرشک آبی بروی کارم آورد

دو چشم من درود دست از ندامت — همین بس آبرویم تا قیامت

حزین سودا رسم شاید بسودی — رسان از من به پیغمبر درودی

در نعت خواجهٔ مخلوقات سرور کائنات صلی الله علیه وآله وسلم

محو کش قلم چون نامور ساخت — ز بیمش حلقهٔ طوق و کمر ساخت

خط لوح عدم زان حرف حک شد — از آن سر حلقهٔ ملک و ملک شد

به شیرینی و چربی از زبانم — نهادی لقمهٔ خوش در دهانم
نه بر دندان ازو کوبی رسیده — نه از خوردن گلو رنجش کشیده
به شکر آن شکر گفتاریم ده — ز تلخی رسته شیرین کاریم ده
به بد گفتن زبانِ من مگردان — زبان من زیانِ من مگردان
ز کلکم گر بهد حرف خطائی — کزان پیش آیدم چون و چرائی
خط عفوم بران حرف خطا کش — چو کلکم زان بیفگن در کشاکش
گیاهی ام وفا پروردهٔ تو — ز آب و گل برون آوردهٔ تو
سرم هست از هوا هر سوی مائل — ولی پایم بکوی تست در گل
گلی کان پای من گیرد بکویت — وزان گل به کند هر رنگ و بویت
چو غنچه یک دلم گردان درین باغ — چو لاله کن نشان مندم بسیغ
درین ره حاصلی جز نکبتی نیست — وو دل بودن بجز بیحاصلی نیست
نه بینی پسته یک مغز چندان — چو بادام دو مغز آزار مندان
چو خوشه پرورد صد دانه در بر — بهر دانه رسد تعنیش بر

یوسف زلیخا

بدان نور از تو گیرم پوششی نیست — چه حاصل زانکه از ما کوششی نیست
زمن گنجم ۱۲
زما کوشیدن خود در خروشیم — بده توفیق کوشش تا بکوشیم
چو دانا همچو نادان گشت عزت — ز دانش تا بنادانی چه فرق است
ز دستانهای نفس ناخوش آهنگ — مکن بر ماره حسن عمل تنگ
گوی ۱۲
دران تنگی که ما باشیم و آهی — ز رحمت سوی ما بگشای راهی
مراد گور ۱۲
ازان ره خوان سوی درگاه مارا — بایمان بر برون همراه مارا

تخصیص مناجات بنا ظم بدیستیاری مشارک و مساهم

من آن مرغم که دامم دانه تست — فسون و خشتم افسانه تست
بروزن جنون ۱۲
توئی که اسباب ما راسازکردی — در نعمت برویم بازکردی
تبار ۱۲ مجمع الفرس
کرامت کردی از خدمت پسندی — بتوفیق سجودم سربلندی
کرامت سرمه ساکردی ببینم — کشیدی سرمه چشم راه بینم
سایند ۱۲
بامم را بذکر خود کشادی — دلم را ذوق یاد خویش دادی

۱۲ زدستان انوشیروان نیکو کار و بخشنده بود و بعد از وفات او پسرش هرمز بجای پدر نشست و بعد از چهار سال فوت شد و پسرش خسرو پرویز بجای پدر نشست و سالهای سلطنت او بسیار بود و داستانهای او مشهور است و ذکر او در کتب تواریخ مسطور است و شاعران در اشعار خود باعث شوند و مشوق اوست ۱۲

بعالم انیمه مصنوع ظاهر — بصانع چون نه مشغول خاط
چو دیدی کار رو در کارگر آر — قیاس کار گر از کار بردار
دمِ آخر کزان کس را گذر نیست — سر و کار تو جز با کارگر نیست
بدو آر از همه روی ارادت — وز و جو ختم کارت بر سعادت

دست برداشتن بمناجات بدستیاری ارباب حاجات

خداوندا ز هستی ساده بودیم — ز بیم نیستی آزاده بودیم
نخست از نیست ما را هست کردی — بقید آب و گل پابست کردی
ضعف و ناتوانائی رهاندی — ز نادانی بدانائی رساندی
فرستادی بما روشن کتابی — بامر و نهی فرمودی خطا
میان نیک و بد تخلیط کردیم — گهی افراط و گه تفریط کردیم
ره فرمودنیها کم سپردیم — بنا فرمودنیها پا فشردیم
تو نگذشتی ز دستورِ عنایت — نه پوشیدی ز ما نورِ هدایت

ساده ۱ بمعنی خالی فارغ ای خلی فارغ بودیم در ازل از آلودگیش انسان و آزاده بمعنی مبرا بی قید و بری و رهائی ۲ ضعف باس تخفیف ضعف عقل و بالضم ناتوانی و سستی بدن و بالکسر دوبرابر پیری و زاید ۳ بمعنی از جهل بعلم کردو دولت بعظم ست قادر بزرگوار ۴ فرستادی مراد از کلام مجید ۵ تخلیط آمیختن و بهم درکاری در افراط و تفریط کردن و از حد در گذشتن و تفریط تقصیر کردن ۶ فرمودنیها کارهای واجب

زرنج راه شان فرسودگی نه — میان را در دو پارا سودگی نه
چه داند کس که چندین در چه کارند — همه تن روشده رو در که آرند
بهر دم تازه نقشی می نمایند — ولیکن نقشبندی را نشایند
عنان تا کی بدست شک سپاری — بهر یک روی هذا ربی آری
خلیل آسا در ملک یقین زن — نوای لا احب الآفلین زن
کم هر وهم و ترک هر شکی کن — رخ و جهت وجهی دریکی کن
یکی بین و یکی دان و یکی گوی — یکی خواه و یکی خوان و یکی جوی
هر ذره بدو روی وراهی است — بر اثبات وجود او گواهی است
بود نقش دل هر هوشمندی — که باشد نقشها را نقشبندی
بلوحی گر هزاران نقش پیداست — نیاید بی قلم زن یک الف راست
درین دیر آنه نتوان یافت خشتی — برون از قالب نیکو سرشتی
خشت از کلک انگشتان نوشت — که آزاد است دانائی سرشت
کلوخ خشت چون انحرف خوانی — زحال خشت زن غافل نمانی

۱۲ الخ موضع میل کل دو واسطی نزدیک کل الوزیر بهبود بود ۱۲ منه
۱۳ خشت از کلک انگشتان نوشت ساز نوشته شده است ۱۲

۱۲ ای خشت بن روشدن بن سنگ گان بن
۱۳ ازیک سو شدن بن سنگ گان بن
۱۴ از غیر انقطاع گزیده بن
۱۵ از ذات حق جل جلاله بن
۱۶ عنان تا کی بدست شک سپاری
اولاً او را دیده گفت که
خداوند من است چون
آفتاب برآمد و غروب کرد
این پروردگار من است
هر گاه که اینها غروب شدند
غروب دوست نمیدارم
او روی بکعبه آورد
گروآسمان و زمین را
۱۷ حکما گفته اند که

ترتیب دلائل هستی واجب تعالی نمودن و ترغیب تامل در ان فرمودن

دلا تا کی درین کاخ مجازی — کنی مانند طفلان خاکبازی

تو ئی آن دست پرور مرغ کاخ — که بودت آشیان بیرون ازین کاخ

چرا زان آشیان بیگانه گشتی — چو دونان چغد این ویرانه گشتی

بیفشان بال و پر زآمیزش خاک — بپر تا کنگر ایوان افلاک

ببین در رقص از رق طیلسانان — ردای نور بر عالم فشانان

همه دور شبا روزی گرفته — بمقصد راه فیروزی گرفته

ولی هر یک چو گوی از جنبش خاص — به چوگان ارادت گشته رقاص

یکی از غرب رود در شرق گردد — یکی در غرب کشتی غرق کردد

شده گرم از یکی هنگامه روز — یکی شب را شده هنگامه افروز

یکی حرف سعادت نقش بسته — یکی سر رشته دولت گسسته

چنان گرمند در منزل بریدن — کزین جنبش ندارند آرمیدن

وجودش آن فروزان آفتابست — که ذره ذره ازوی نور یابست
ز خورشید و مه دارد نهان روی — فتد در عرصه نابودشان بوی
از آن منت هستی نه آمد — که هست او نیست را هستی ده آمد
ز بام آسمان تا مرکز خاک — اگر صد ره پیاپی وهم و ادراک
ز جنبش ذره بیرون نیابند — ز جنبش
چو دانش چون و چندها هست — بلندان با علوی قدر او پست
ز ذاتش از چونی و چندی — منزه تر ز پستی و بلندی
در ذات او آشفته رائی — طلب در راه او بیدست و پائی
نهد ز لطف خود قدم پیش — شود ز دوری ما مبدم بیش
بر و صد مدت صیت جلالش — بود در بارگاه لایزالش
خردمنده از نادانی خویش — فلک حیران ز سرگردانی خویش
بهتر که ما مشتی هوسناک — کنیم آئینه از زنگ هوس پاک
خود فراموشی گزینیم — پس از انوی خاموشی نشینیم

ز مرآت ذات باری تعالی ایجاد علوی مرتبه ۱۲

خرد راز و نموده دمبدم روی — هزاران نکته باریک چون مو
پی آن موزبان راشانه کرده — زدندان شانه را دندانه کرده
تعالی اللہ زهی قیوم و دانا — توانائی ده هر ناتوانا
فلک را انجمن افروز زانجم — زمین را زیب انجم ده بمردم
مرتب ساز سقف چرخ دائر — فراز چار دیوار عناصر
بناف غنچه گل را نافه پیوند — زگل بر شاهد گلبن حلی بند
قصب باف عروسان بهاری — قیام آموز سرو جویباری
بلندی بخش هر همت بلندی — به پستی افگن هر خود پسندی
گنه آمرز رندان قدح خوار — بطاعت گیر پیران ریاکار
انیس خلوت شب زنده داران — رفیق روز در محنت گزاران
زبحر لطف او ابر بهاری — کند خار و سمن را آبداری
زکان جود او باد خزانی — کند فرش چمن را زر فشانی
زشکرش پر شکر کام شکرخان — زقهرش زهر عیش تلخ حرفان

۱ قوم با نعم و تشدید بسیار نگاه دارنده ۱۲

۲ علی وجه یلیق بمن یزار محمد آلی ۱۲

۳ قصب بقیه جامه که از کتان بافند ۱۲ ۴ مراد از ان گلهای سبز که بسبب ملاقات زرد می شود ۱۲

ل دادی ز گوهر گنج بر گنج
زگنج دل زبان را کن گهرسنج

شادی نافهٔ طبع مرا ناف
معطر کن ز مشکم قاف تا قاف

زعطرم نامه را عنبر فشان کن
زعزم خامه را شکر زبان کن

خن را خود سر انجامی نمانده است
وزان نامه بجز نامی نمانده است

ین خمخانهٔ شیرین فسانه
نمی یابم صدای زان ترانه

رغوانان باد ها خوردند و رفتند
تهی خمخانه ها کردند و رفتند

یم پخته زین بزم خرامی
که باشد بر کفش زان باده جامی

رفت از دست خم و جام ساقی
بما جز غم نمانده هیچ باقی

جامی رها کن شرمساری
زصاف و دُرد پیش آر انچه داری

افتتاح نامه بنام نامی یگانه

م آنکه نامش جزز جانها ست
ثنایش جوهر تیغ زبانهاست

ن در کام کام از نام او یافت
نم از سر چشمهٔ انعام او یافت

بسم الله الرحمن الرحیم

الٰهی غنچهٔ امید بکشای
بخندان از لب آن غنچه باغم
درین محنت سرای بی‌مواسا
ضمیرم را سپاس اندیشه گردان
ز تقویم خرد یک روز نیم بخش

گلی از روضهٔ جاوید بنمای
وزین گل عطر پرور کن دماغم
به نعمتهای خویشم کن شناسا
زبانم را ستایش پیشه گردان
بر اقلیم سخن فیروز نیم بخش

عرض بیع آمدن یوسف علیه السلام خریدن زلیخا و بیرون القیمت دو چندان	۱۳۰
بیان دختر نازنین از نسل عمالقه و بیان آنکه غایبانه بر جمال یوسف ع عاشق شده	۱۴۱
و در ان آئینه دیدار جمال حقیقت دیده از مجازی بحقیقی رسیده	
ترتیب کردن زلیخا اسباب فراغت یوسف علیه السلام	۱۴۹
و خدمتگاری نمودن وی یوسف علیه السلام	
شرح دادن یوسف علیه السلام قصهٔ محنت راه و زحمت چاه	۱۷۰
و آگاه شدن زلیخا از انکه اندوهی که آنروز و داشت از ان بوده است	۲۵۱
تماشا کردن یوسف علیه السلام شبانی را بحکم آنکه هیچ پیغمبر	۲۵۴
نبوده است که شبانی نکرده	
مطالبه کردن زلیخا وصال یوسف علیه السلام را و استغنا	۲۶۰
نمودن یوسف علیه السلام از وی	
پرسیدن دایه از زلیخا سبب گداختن وی در مشاهدهٔ	۲۶۴
شمع جمال یوسف علیه السلام	
فرستادن زلیخا دایه را نزدیک یوسف علیه السلام بطلب	۲۷۰
مقصود و ابا نمودن او	
رفتن زلیخا پیش یوسف علیه السلام و تضرع نمودن و	۲۷۴
عذر کردن یوسف علیه السلام از حصول مراد او	
فرستادن زلیخا یوسف علیه السلام را بجانب باغ و مهیا ساختن اسباب او	۲۷۹
عرض کردن کنیزکان جمال خویش را بر یوسف علیه السلام	۲۸۴
تضرع زلیخا پیش دایه و حیلهٔ جوئی مواصلت یوسف علیه السلام	۲۸۹
عمارت کردن دایه خانه را که در ان تصویر حضرت یوسف ع و زلیخا بود	
خواندن زلیخا یوسف علیه السلام را سوی بتخانه و التماس وصال نمودن او	۲۹۳
در آوردن زلیخا یوسف علیه السلام را بخانهٔ بهشتم و مقصود خود از و خواستن	۲۹۷
در یافتن عزیز یوسف علیه السلام را بیرون آن خانه و افشای راز خود کردن زلیخا	۳۰۵
پشیمانی زلیخا از فرستادن یوسف علیه السلام بزندان	۳۱۲
بی طاقت شدن زلیخا در مفارقت یوسف علیه السلام و در شب	۳۲۰
همراه دایهٔ خود بزندان رفتن	
رفتن زلیخا بام و نظارهٔ زندان و گریستن بر مفارقت یوسف ع	۳۲۴
احسانهای یوسف با اهل زندان و تعبیر کردن وی خواب صاحبان	۳۲۶
پادشاه مصر را و وصیت کردن ایشان را که ویرا پیش پادشاه مصر یاد کنند	
طلب کردن پادشاه مصر حضرت یوسف ع را برای تعبیر خواب خود	
بیرون آمدن یوسف علیه السلام از زندان و احترام پادشاه مر او را	
بر تخت نشاندن بجای خود بعد شنیدن تعبیر خواب و وفات عزیز	
در شرح حال زلیخا از وفات عزیز مصر و استیلای محبت یوسف ع بر	
آمدن زلیخا بر راه یوسف علیه السلام و از فی خانه ساختن که تا از	
آواز گذشتن او و سیاه او خرسندی یابد	
گرفتن زلیخا یوسف علیه السلام را و التفات یافتن آن و ایمان آوردن زلیخا	
آمدن زلیخا بخانهٔ یوسف علیه السلام و بدعای ابینائی و جمال و جوانی یافتن	
نکاح بستن یوسف علیه السلام با زلیخا بفرمان خدای تعالی	
جل شانه و زفاف کردن با او	
در بیان سرایت عشق زلیخا در یوسف ع و دویدن نش در پی او	
و در میدان پیراهنش را و بنا کردن عباد تخانه	
خواب دیدن یوسف ع مادر و پدر خود را و از خدا یتعالی مرگ خود خواستن	
و وفات یافتن حضرت یوسف علیه السلام و هلاک شدن زلیخا	
از الم مفارقت آن حضرت علیه السلام	
شکایت فلک کج اثر دها و از گردش عالم حلقه کرده و همه را بدایرهٔ	
تصرف خود در اورده بر یکی زخم زند و بر دیگری زهر افگند	
پند دادن و بند نهادن مر فرزند ارجمند را که در کسب کمالات متعدد	
مخاطبت نفس و ترقی دادن و از خفیض حوالتش دادن و بذروهٔ بلندی	
در شکر اتمام و تاریخ اختتام و دعا بعضی کرام الله تعالی	
و ذکر خیر نام نامی مولانا عبد الرحمن جامی قدس سره	

فہرست کتاب یوسف زلیخا

۵	افتتاح نامہ بنام نامی یگانہ	۷۷	مقام دیدار پرسیدن و تعقل و ہوش نامہ آمدن زلیخا۔
۸	ترتیب دلائل ہستی واجب تعالی نمودن و ترغیب تامل دران فرمودن	۸۲	آمدن سوداگران بخواستگاری زلیخا و تنگدل برگشتن آنہا۔
۱۰	دست برداشتن مناجات بدستیاری ارباب حاجات۔	۸۶	فرستادن پدر زلیخا قاصد السبوی عزیز برائے خواستگاری زلیخا
۱۱	تخصیص مناجات بناظم بی دستیاری مشارک و مساہم۔	۹۱	تقسیم ال از جانب مصر و زیدن و عماری بخارا چون محمل گل بمصر رسیدن
۱۳	نعت خواجۂ مخلوقات سرور کائنات صلی اللہ علیہ وسلم۔	۹۳و۹۴	خبر یافتن عزیز مصر از مقدم زلیخا و بعزیمت استقبال برخاستن و با لشکریان مصر خود را بجمل آراستن۔
۱۶	معراج رسالت پناہ صلے اللہ علیہ وسلم۔	۹۸	دیدن زلیخا عزیز مصر را از شگاف خیمہ و فریاد برداشتن کہ این آنکس کہ من او را بخواب دیدہ بودم و سالہا بمحنت کشیدہ نیست۔
۲۱	لباس ضراعت پوشیدن و در اقتباس شفاعت کوشیدن	۱۰۲	در آمدن زلیخا ہمراہ عزیز مصر و بیرون آمدن مصریان و طبقہا زر نثار بر عماری زلیخا افشاندن۔
۲۳	تبرک جستن بذکر خواجۂ عبید اللہ احرار پیر و مرشد خود۔	۱۰۹	عمر گذرانیدن زلیخا در مفارقت یوسف علیہ السلام و تاسف مدی اللیالی و الایام۔
۲۶	مدح سلطان حسین۔	۱۱۱	حسد بردن برادران یوسف علیہ السلام و انتظار کشیدن ایشان بر انتقام وی با اتفاق۔
۲۹	بیان آنکہ ہر یک از جمال و عشق مرغیست از آشیانۂ وحدت پریدہ در شاخسار مظاہر کثرت آرمیدہ۔	۱۱۴	خواب دیدن یوسف علیہ السلام سجدۂ آفتاب و مہتاب و یازدہ ستارہ و استماع اخوان و از دیاد حسد ایشان۔
۳۲	نخل بیان فضیلت عشق بستن و شاخچہ آغاز سبب نظم بدان پیوستن	۱۱۷	مشاورت کردن برادران باکدیگر کہ چہ حیلہ سازند کہ یوسف علیہ السلام را از پیش پدر دور اندازند۔
۳۵	دستۂ گل از چمن فضائل عشق چیدن و رشتۂ اتمام سبب نظم کتاب بر ان پیچیدن۔	۱۱۹	رفتن برادران پیش پدر و درخواست کردن آنہا کہ یوسف علیہ السلام را ہمراہ خود بجانب صحرا برند۔
۳۹	شمع جمال یوسفی را در شبستان غیب افروختن و پروانۂ دل آدم را بمشاہدۂ آن سوختن۔	۱۲۵	بردن برادران یوسف علیہ السلام را از پیش پدر و در چاہ افگندن
۴۱	نہال جمال یوسفی را از بہارستان غیب بباغستان شہود آوردن و بر آئینہ بآب دیدۂ یعقوب ہوای دل زلیخا پروردن۔	۱۲۸و۱۲۹	رسیدن کاروان بر سر چاہ و بدر آوردن یوسف را مثل	
۴۷	در وصف نسب زلیخا کہ مغرب از طلوع آفتاب جمالش مشرق گشتہ بود بلکہ بہزار درجہ ازان در گذشتہ۔	۱۳۱	رسانیدن مالک یوسف علیہ السلام را در حوالی مصر و فرستادن باو شاہ عزیز را باستقبال۔
۵۳	در بنام منام دیدن زلیخا بنوبت اول تیغ آفتاب جمال یوسفی را کشتۂ عشق وی شدن۔	۱۳۴	بآب نیل در آمدن یوسف علیہ السلام و غبار سفر شستن و بر ہودج اعلی نشستن۔
۵۷	وزیدن نسیم سحری بر زلیخا و نرگس خوابناکش را کشادن		رسیدن زلیخا بدرگاہ پادشاہ و سبب از دحام پرسیدن و جمال یوسف علیہ السلام دیدن۔
۶۱	از مشاہدۂ تغیر حال زلیخا گرہ تحیر بر رشتۂ تفکر کنیزکان افتادن و بر انگشت استفسار دایہ گرہ از ان رشتہ کشادن۔		
۶۷	خواب دیدن زلیخا حضرت یوسف علیہ السلام را نوبت دوم و سلسلۂ عشق وی جنبیدن و دیوانہ وار جنون کشیدن		
۷۲	در خواب دیدن زلیخا یوسف علیہ السلام را نوبت سوم و نام		

به عون صناع مکین و مکان فضل و دول خلاق من و من زمان

در مطبع ناصری منشی نول کشور مزین بطبع مقبول جهانیان شد

بمنه و فضله

از احسن قصص کلام الملوک ملوک الکلام منبع قرآنی و برهان فرقانی

قصهٔ دلپذیر و عبرت خیز و لامانی

یوسف و زلیخا

مولفهٔ بلبل بوستان فصاحت حضرت نورالدین عبدالرحمن ملا جامی

در مطبع فیض منبع منشی نولکشور زیور انطباع پوشید

ماه نومبر سنه ۱۸۷۹ عیسوی

اطلاع اس مطبع مین ہر علم و فن کی کتب کا ذخیرہ سلسلہ وار فروخت کے لیے موجود ہی فہرست مطول ہر ایک شائ
چھاپہ خانہ سے مل سکتی ہی ملاحظہ و معاینہ سے شائقان کو تفصیلی حالات کتب کے معلوم ہو سکتے ہین قیمت بھی ازان ہی ا
کے ٹیل پیج کے تین ۳ صفحہ سادہ مین بعض کتب قصص و مثنویات و دواوین فارسی کی درج کرتے ہین تاکہ جس فن کی
ہی اُس فن کے اور بھی کتب موجودہ کارخانہ سے قدردانون کو آگاہی کا ذریعہ حاصل ہو۔

قصص نظم درسی وغیرہ

خسرو نام یہ مثنوی خسرو گل بہت نادر مثنوی ہی گو
بظاہر ایک فسانہ شاہانہ ہی مگر بباطن حقیقت روح و جان کا اعلان ہی
از جملۂ طبع عرفان پسند حضرت فرید الدین عطار۔
مثنوی مخزن اسرار۔ مصنفہ مولانا نظامی گنجوی۔
مثنوی لیلی مجنون مصنفۂ "
مثنوی خسرو شیرین "
مثنوی ہفت پیکر "
سکندر نامہ بری کلان۔ مشہور درسی کتاب قصہ سکندر گیری
سکندر نامہ بحری مصنفہ مولانا نظامی گنجوی
سکندر نامہ بحری "
شرح سکندر نامہ بری موسوم بہ منتخب الشروح
مشہور بشرح علماے کلکتہ بہت نادر شرح ہی جو بموجب
حکم صاحبان کونسل کلکتہ شروح کثیرہ سے باتفاق آراے ارباب
علم مرتب ہوئی تالیف مولوی بدر علی عظیم آبادی و مولوی سید
حسین علی جونپوری۔
ایضاً۔ مصنفہ محمد نصیر الدین شاہ امیر سلطان سنبھانی۔
ایضاً۔ مشہور بشرح گلوی دیار پنجاب مین بہت رائج ہی
مصنفہ محمد گلوی۔
مثنوی تحفۃ الاحرار۔ مصنفہ عبد الرحمن جامی۔
شرح یوسف زلیخاے جامی مصنفہ مولوی محمد شاہ۔
مثنوی یوسف زلیخاے ناظم ہروی بجواب یوسف زلیخاے جامی

مثنوی یوسف زلیخاے فردوسی۔ چہ مصرعہ
مثنوی لیلی مجنون۔ ملا ہاتفی۔
مثنوی لیلی مجنون۔ خسرو
مثنوی ہشت بہشت خسرو دہلوی۔
مثنوی تحفۃ العراقین۔ بحر خفیف بڑی عمدہ مثنوی ہی موصوف
و بلاغت سے بھری ہی مصنفہ حضرات افضل الدین خاقانی
ظفر نامہ ملا ہاتفی اسمین بادشاہ تیمور کی فتوحات
کا حال مثل سکندر نامہ نظم پاکیزہ مین ہی۔
مثنوی سنبلستان۔ بہ تتبع۔ بوستان سعدی
مصنفۂ منشی ہرگوپال تفتہ۔
مثنوی نلدمن۔ مصنفۂ ملا نیشی فیاضی۔
مثنوی شیرین خسرو۔ ملا آصفی مصنفۂ نواب آصفی
مثنوی نیرنگ عشق۔ معروف بہ مثنوی عنیم
مصنفۂ مولانا عنیمت۔
مثنوی نشتر غم۔ مصنفۂ مولوی محمد مقیم سہارنپوری
مثنوی نالۂ منظور۔ مصنفۂ مولوی منظور احمد۔
مثنوی شکرستان خیال مع رسالۂ خوان نعمت
مثنوی زلالی۔ مصنفۂ ابو الحسن تخلص زلالی۔
مثنوی ولی رام معروف بہ چشمۂ عرفان۔
مثنوی زاد المسافرین۔ مصنفۂ ملا حسین واعظ کا
عبارت سلیس و مضامین نفیس مرغوب طب
و دل پسند مثنوی ہے۔

بمنه و فضله

از احسن قصص کلام الملوک ملوک الکلام منبع قرآنی و برهان فرقانی

قصهٔ دلپذیر و عبرت خیز ولانی

یوسف زلیخا

مولفهٔ بلبل بوستان فصاحت حضرت نورالدین عبدالرحمن ملا جامی

در مطبع فیض منبع منشی نولکشور زیور انطباع پوشید

ماه نومبر سنه ۱۸۷۹ عیسوی

Yūsuf Zulēkhā.

49 D 143

~~49 D 20~~

Indian Institute, Oxford.

The Lucknow Sparks Library.
Presented
by
Munshi Newul Kishore.